İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TOPLU KONUT ALANLARINDA SİMGESEL PERFORMANSA YÖNELİK KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELİ

726648

Yüksek Mimar
Onur KARAGENÇ
(502982030)

126648

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 11 Aralık 2001
Tezin Savunulduğu Tarih: 3 Nisan 2002

Tez Danışmanı :	**Prof. Dr. S. Mete ÜNÜGÜR**
Diğer Jüri Üyeleri :	**Prof. Dr. Cengiz GİRİTLİOĞLU (İTÜ)**
	Prof. Dr. Orhan HACIHASANOĞLU (İTÜ)
	Prof. Dr. Altan AKI (YTÜ)
	Prof. Dr. Işık AYDEMİR (YTÜ)

15.07.2002

NİSAN 2002

ÖNSÖZ

Doktora tezimi hazırlama sürecinde diyebilirim ki; benim için en büyük kazanım Sayın Prof. Dr. S. Mete ÜNÜGÜR'ün öğrencisi olmaktır. Her zaman için desteğini, ilgisini, birikim ve deneyimini, ayrıca çok kıymetli zamanını benden esirgemeyerek, çalışma boyunca gelişimime katkıda bulunan değerli hocam için burada yazdıklarımın, kendisine duyduğum saygı ve sevgiyi anlatmada yetersiz kaldığını düşünüyorum.

Sayısız öğrencisinden biri olarak; hocamın bizler için eşsiz bir yol gösterici olduğunu söylemek isterim. Değerli hocam, Sayın Prof. Dr. S. Mete ÜNÜGÜR'e üzerimdeki emeği için binlerce teşekkür ederim.

Ayrıca doktora çalışmam süresince benimle beraber tüm zorluklara katlanan, her zaman desteği ile yanımda olan çok sevgili eşime, varlıkları bana hep güç veren anneciğim ve babacığıma, biricik kardeşlerime bu çalışma aracılığıyla huzurunuzda sonsuz teşekkürlerimi sunarım. İyi ki varsınız....

Aralık 2001 **Onur KARAGENÇ**

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR vii
TABLO LİSTESİ viii
ŞEKİL LİSTESİ ix
ÖZET xiii
SUMMARY xviii

1. GİRİŞ 1

2. KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARININ TARİHÇESİ, GELİŞİMİ ve KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELLERİNİN İNCELENMESİ 5

2.1. Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışmaları 6

2.2. Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışmalarının Yararları 9

2.2.1. Kısa Dönemli Faydalar 10

2.2.2. Orta Dönemli Faydalar 12

2.2.3. Uzun Dönemli Faydalar 14

2.3. Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışmalarının Tarihçesi ve Gelişimi 15

2.3.1. 1960'lar, Yapısal Düzenlemeler, Yapılaşmış Çevrede Psikolojik Unsurları Kapsayan Çalışmalar 17

2.3.2. 1970'ler, Yapılaşmış Çevrede Sosyolojik Unsurları Kapsayan Çalışmalar ve Sistematik-Çokluyöntemli KSD Uygulamaları 18

2.3.3. 1980'ler, Organizasyonel Değişim, Bina Teşhisine Yönelik Araştırmalar, Kamu ve Özel Sektörde KSD Uygulamaları 22

2.4. KSD'yi Tanımlamada Yaklaşımlar 25

2.4.1. KSD'yi Tanımlamada Sosyolojik Yaklaşım 25

2.4.2. KSD'yi Tanımlamada Rasyonalist Yaklaşım 26

2.4.3. Uygulamacı Gözüyle KSD'nin Tanımlanması İşlemsel Perspektif 27

2.4.4. KSD'nin Tanımlanmasında Organizasyonel Yaklaşım 27

2.4.5. Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışmalarının Tipolojisi 28

2.5. Kullanım Sonrası Değerlendirme Modellerinin İncelenmesi 30

2.5.1. BPRU Modeli 30

2.5.2. Süreç-Strüktür Modeli 32
2.5.3. Bina Değerlendirme Modeli 33
2.5.4. KSD Süreç Modeli 35
2.5.4.1. Uygulamanın Seviyesi 37
2.5.4.2. Evreler ve Adımlar 38
2.5.5. Satranç Modeli 39
2.5.6. Problem Arama Modeli 40
2.5.7. Süreç-Teknik Modeli 42
2.5.7.1. Değerlendirme Süreci 44
2.5.7.2. Teknikler 45
2.6. Bölüm Sonuçları 51

3. DEĞERLENDİRME ve PERFORMANS KAVRAMI 52

3.1. Değerlendirme Kavramı 52
3.2. Performans Kavramı 55
3.2.1. Performans Gereksinmeleri 57
3.2.2. Performans Kriteri 58
3.2.3. Performans Değerlendirme Teknikleri 61
3.2.4. Performans Spesifikasyonları 63
3.2.5. Performans Standartları 68
3.2.6. Performans Kodları 69
3.3. Bölüm Sonuçları 69

4. SİMGESEL PERFORMANS ve MİMARLIKTA SİMGE 71

4.1. İletişim, Dil ve Mimarlık 71
4.2. Gösterge Kavramı 75
4.3. Gösterge Modellerinin İncelenmesi 76
4.3.1. Saussure Gösterge Modeli 77
4.3.2. Peirce Üç Ögeli Gösterge Modeli 78
4.3.3. Hjelmslev'in Çifte Bölünme Modeli 81
4.4. Pierce'e Göre Göstergebilimsel Sınıflama ve Gösterge Boyutları 87
4.4.1. Sentaktik (Sözdizimsel) Düzey 88
4.4.2. Semantik (Anlamsal) Düzey 88
4.4.3. Pragmatik (Yararsal) Düzey 91

4.5. Göstergebilimde Kodlar ve Kodların Sınıflanması 94

4.6. Göstergebilim Açısından Anlamlandırma Sürecinin İrdelenmesi 98

4.7. Mimari Göstergebilim ve Yapılaşmış Çevrenin Göstergebilimsel Analizi Üzerine Yaklaşımlar 105

4.8. Anlamlandırma Sürecine Görüngübilimsel Yaklaşım 108

4.9. Mimarlıkta Simge Kavramının İncelenmesi 112

4.10. Konutun Simgesel Yapısının Tartışılması 117

4.11. Bölüm Sonuçları 125

5. TOPLU KONUT ALANLARINDA SİMGESEL PERFORMANSA YÖNELİK KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELİ ÖNERİSİ 127

5.1. Toplu Konut ve Kullanıcı Etkileşim Alt Modeli 129

5.1.1. Mevcut Toplu Konut Örüntüsünün Fiziksel Özellikleri 129

5.1.2. Kullanıcı 130

5.2. Algılama Alt Modeli 133

5.3. Anlamlandırma Alt Modeli 135

5.4. Değerlendirme Alt Modeli 139

5.5. Toplu Konut Alanlarında Simgesel Performansa Yönelik Kullanım Sonrası Değerlendirme Modelinin Holistik Yapısı 141

5.6. Bölüm Sonuçları 144

6. TOPLU KONUT ALANLARINDA SİMGESEL PERFORMANSA YÖNELİK KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELİNİN UYGULANMASI 145

6.1.Çalışmanın Hipotezleri 146

6.2. Alan Çalışması Kapsamında Veri Toplama Süreci İçin Uygun Yöntemin Belirlenmesi 147

6.3. Veri Toplama Tekniklerinin Biçimlendirilmesi 149

6.3.1. Veri Toplama Sürecinde Tespit Çalışmaları 149

6.3.2. Veri Toplama Sürecinde Gözlem Yönteminin Kullanılması 150

6.3.3. Veri Toplama Sürecinde Kullanılacak Anket Formunun Hazırlanması 150

6.3.3.1. Kullanıcıya İlişkin Veriler 151

6.3.3.2. Birincil Hislere İlişkin Veriler 151

6.3.3.3. İkincil Hislere İlişkin Veriler 154

6.3.3.4. Davranışsal Boyuta İlişkin Veriler 155
6.3.3.5. Anlama İlişkin Veriler 155
6.4. Pilot Çalışma Evresi 155
6.5. Uygulama Alanının Seçimi ve Örneklem Grubunun Oluşturulması 158
6.6. Alan Çalışması Evresi ve Veri Toplama Süreci 162
6.6.1. Toplu Konut Alanının Analizi 162
6.6.1.1. Genel Yerleşim Düzeni 162
6.6.1.2. Betimleyici Düzen 165
6.6.2. Kullanıcı Analizi 169
6.7. Alan Çalışması ile Edinilen Bulgular 170
6.7.1. Frekans Dağılımları 171
6.7.1.1. Birincil Hislere Ait Sıfat Çiftlerinin Frekans Dağılımları 171
6.7.1.2. İkincil Hislere Ait Sıfat Çiftlerinin Frekans Dağılımları 172
6.7.1.3. Davranışsal Boyutun Frekans Dağılımı 173
6.7.1.4. Çevrenin Anlamına Ait Sıfat Çiftlerinin Frekans Dağılımları 175
6.7.2. Çapraz Tablolama Analizi 178
6.7.2.1.Kullanıcı Özelliklerinin Birincil His, İkincil His, Davranışsal Boyut ve Anlam Üzerindeki Etkisinin Analizi 178
6.7.2.2. Birincil Hislerin İkincil Hisler Üzerindeki Etkisinin Analizi 180
6.7.2.3. İkincil Hislerin Davranışsal Boyut Üzerindeki Etkisinin Analizi 182
6.7.2.4. Davranışsal Boyutun Çevrenin Anlamı Üzerindeki Etkisinin Analizi 184
6.8. Bölüm Sonuçları 184

7. SONUÇLAR VE TARTIŞMA 186

KAYNAKLAR 189
EKLER 197
EK A 197
EK B 200
EK C 205
EK D 221
EK E 237
EK F 243
EK G 255
ÖZGEÇMİŞ 309

KISALTMALAR

KSD : Kullanım Sonrası Değerlendirme

Tablo Listesi

Sayfa No

Tablo 2.1.	KSD'nin Gelişiminde Kilometre Taşları	16
Tablo 3.1.	Tekniklerin Zaman ve Nitelik Kapsamında Dağılımı	62
Tablo 4.1.	Dilsel Yapının Mimari Ögelere Yansıması	74
Tablo 4.2.	Mimari Gösteren ve Gösterilenler	85
Tablo 4.3.	Gösterge Düzeylerinin Mimarlık Ortamına Yansıması	92
Tablo 6.1.	Alan Çalışmasında Kullanılan Sıfat Çiftleri	158
Tablo 6.2.	Yerleşim Alanlarının Karşılaştırmalı Tablosu	159
Tablo 6.3.	Yüreğir Toplu Konut Alanının Konut Plan ve Blok Tiplerinin Analizi	161
Tablo 6.4.	Yerleşimdeki Ayrık Blokların Biçimleri ve Büyüklükleri	166
Tablo 6.5.	Yerleşimdeki Bitişik Blokların Biçimleri ve Büyüklükleri	166
Tablo 6.6.	Birincil Hislere Ait Sıfat Çiftlerinin Sıklık Dağılımları	172
Tablo 6.7.	İkincil Hislere Ait Sıfat Çiftlerinin Sıklık Dağılımları	173
Tablo 6.8.	Anlama İlişkin Sıfat Çiftlerinin Sıklık Dağılımları	175

Şekil Listesi

Sayfa No

Şekil 2.1	: Bina ve Toplum Sisteminin Kavramsal Modeli	31
Şekil 2.2	: Performans Kavramı	36
Şekil 2.3	: KSD Süreç Modeli	37
Şekil 2.4	: KSD Süreç Teknik Modeli	43
Şekil 3.1	: Değerlendirmede Düzey ve Ölçekler	54
Şekil 3.2	: Performans Hiyerarşisi	56
Şekil 3.3	: Performans Kriterinin Arzu Edilen Nitelikleri	60
Şekil 4.1	: Bilgi İletim Süreci	72
Şekil 4.2	: Saussure'e Göre Gösterge Bütününde Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	77
Şekil 4.3	: Saussure'ün Gösterge Modeli	78
Şekil 4.4	: Peirce Üç Ögeli Gösterge Modeli	79
Şekil 4.5	: Ogden ve Richards'ın Gösterge Modeli	80
Şekil 4.6	: Hjelmslev'in Çifte Bölünme Modeli	81
Şekil 4.7	: Göstergenin Yapısında Kültürün Yeri	82
Şekil 4.8	: Anlatım ve İçerik Düzlemleri İlişkisi	82
Şekil 4.9	: Göstergenin İşaretsel ve Çağrışımsal Anlamı Oluşturması	84
Şekil 4.10	: Göstergenin Motivasyon Ölçeği	89
Şekil 4.11	: İkonik Gösterge Boyutunda Ayakkabı Tamircisi	90
Şekil 4.12	: Göstergenin İlişkisel Boyutunun Hiyerarşik Yapısı	92
Şekil 4.13	: Ronchamp Kilisesi	93
Şekil 4.14	: İkonik Bir Gösterge Olarak TWA New York Binası	100
Şekil 4.15	: Hershberger'e Göre Anlamın Oluşumu	102
Şekil 4.16	: Seagram Büro Binası ve Lake Shore Drive Apartmanı	104
Şekil 5.1	: Toplu Konut ve Kullanıcı Etkileşim Sistemi Alt Modeli	133
Şekil 5.2	: Algılama Alt Modeli	134
Şekil 5.3	: Anlamlandırma Alt Modeli	138
Şekil 5.4	: Değerlendirme Alt Modeli	140
Şekil 5.5	: Toplu Konut Alanlarında Simgesel Performansa Yönelik Kullanım Sonrası Değerlendirme Modeli Holistik Yapısı	143
Şekil 6.1	: Kullanıcı Niteliklerinin Saptanmasına Yönelik Soru Grubu	151
Şekil 6.2	: Anlamsal Farklılık Skalası	152
Şekil 6.3	: Birincil Hislere İlişkin Sıfat Çiftlerini İçeren Soru Grubu	154
Şekil 6.4	: İkincil Hislere İlişkin Sıfat Çiftlerini İçeren Soru Grubu	154
Şekil 6.5	: Anlama İlişkin Soru Grubu ve Sıfat Çiftleri	155
Şekil 6.6	: Davranışsal Boyuta İlişkin Soru Grubu	157
Şekil 6.7	: Alan Çalışmasında Yer Alan Sıfat Çiftlerinin Sonuçlara Göre Dağılım Çizelgesi	177
Şekil A.1	: Pilot Çalışmada Kullanılan Soru Formu	198
Şekil A.2	: Alan Çalışmasında Kullanılan Soru Formu	199
Şekil B.1	: Toplu Konut Alanlarının Adana Kenti İçindeki Yerleri	201
Şekil B.2	: Kuzey Adana Toplu Konut Alanı	202

Şekil B.3 : 100. Yıl Toplu Konut Alanı 202
Şekil B.4 : Belediye Evleri Toplu Konut Alanı 203
Şekil B.5 : 2000 Evler Toplu Konut Alanı 203
Şekil B.6 : Adana Deprem Evleri 204
Şekil C.1 :Yüreğir Toplu Konut Alanının Tasarlanan Genel Yerleşim Düzeni 206
Şekil C.2 : Yüreğir Toplu Konut Alanında A1 Blok Tipi Kat Planı 207
Şekil C.3 : Yüreğir Toplu Konut Alanında A2 Blok Tipi Kat Planı 207
Şekil C.4 : Yüreğir Toplu Konut Alanında A3 Blok Tipi Kat Planı 208
Şekil C.5 : Yüreğir Toplu Konut Alanında B1 Blok Tipi Kat Planı 209
Şekil C.6 : Yüreğir Toplu Konut Alanında B2 Blok Tipi Kat Planı 210
Şekil C.7 : Yüreğir Toplu Konut Alanında B3 Blok Tipi Kat Planı 211
Şekil C.8 : Yüreğir Toplu Konut Alanında B4 Blok Tipi Kat Planı 212
Şekil C.9 : Yüreğir Toplu Konut Alanında A1 Blok Tipi Görünüşleri 213
Şekil C.10 : Yüreğir Toplu Konut Alanında A2 Blok Tipi Görünüşleri 214
Şekil C.11 : Yüreğir Toplu Konut Alanında A3 Blok Tipi Görünüşleri 215
Şekil C.12 : Yüreğir Toplu Konut Alanında B1 Blok Tipi Görünüşleri 216
Şekil C.13 : Yüreğir Toplu Konut Alanında B2 Blok Tipi Görünüşleri 217
Şekil C.14 : Yüreğir Toplu Konut Alanında B3 Blok Tipi Görünüşleri 218
Şekil C.15 : Yüreğir Toplu Konut Alanında B4 Blok Tipi Görünüşleri 219
Şekil C.16 : Yüreğir Toplu Konut Alanının Mevcut Durumunun Doluluk-Boşluk ve Örüntü Düzeni Analizi 220
Şekil D.1 : İnşa Halindeki Açık Spor Tesisi 222
Şekil D.2 : İnşa Halindeki Kapalı Spor Tesisi 222
Şekil D.3 : Yerleşimdeki Çocuk Bahçesi 222
Şekil D.4 : Çocuk Bahçesindeki Oturma Elemanları 222
Şekil D.5 : Yerleşimin Güneydoğu Kısmından Bir Görünüş 223
Şekil D.6 : Kullanıcıları Tarafından Girişi Kapatılmış Otoparklar 223
Şekil D.7 : Yerleşimin Kuzeyinden Geçen 50 mt.lik Yol 224
Şekil D.8 : Otopark Cebinden Blok Girişlerine Geçiş 224
Şekil D.9 : Bloklarda Zemin Kat Kullanımı 224
Şekil D.10 : Bloklarda Zemin Kat Kullanımı 224
Şekil D.11 : Bloklar Arasında Bahçe Düzenlemesi 225
Şekil D.12 : Beton Parke Kaplı Yaya Yol 225
Şekil D.13 : Yapıda Bozulmalar ve Kirlenmeler 225
Şekil D.14 : Cephelerdeki Kirlenmeler 226
Şekil D.15 : Kullanıcıların Cephe Düzeninde Yaptığı Değişiklikler 226
Şekil D.16 : Giriş Saçağı Örnekleri 226
Şekil D.17 : Yerleşimde Yer Alan Sağlık Tesisi 227
Şekil D.18 : Yerleşimdeki İlköğretim Okulu 227
Şekil D.19 : Yerleşimden Bir Görünüş 227
Şekil D.20 : Sağlık Tesisinin Yakınından Bir Görünüş 227
Şekil D.21 : Dış Mekandan Bir Görünüş 228
Şekil D.22 : Yerleşimden Bir Sokak Görüntüsü 228
Şekil D.23 : Kullanıcıları Tarafından Sınırlandırılmış Bahçeler 228
Şekil D.24 : Yerleşimde Dış Mekan Kullanımı 228
Şekil D.25 : Kullanıcılar Tarafından Bahçeye Yerleştirilen Oturma Elemanları 229
Şekil D.26 : Yerleşimde Kapı Önü Kullanımı 229
Şekil D.27 : Yeşil Ögenin Çocuk Parkında Zayıf Etkisi 229
Şekil D.28 : Sağlık Tesisi Etrafında Araç Yoğunluğu 229
Şekil D.29 : A1 Blok Tipi Görünüşleri 230

Şekil D.30 : A2 Blok Tipi Görünüşleri 231
Şekil D.31 : A3 Blok Tipi Görünüşleri 232
Şekil D.32 : B1 Blok Tipi Görünüşleri 233
Şekil D.33 : B2 Blok Tipi Görünüşleri 234
Şekil D.34 : B3 Blok Tipi Görünüşleri 235
Şekil D.35 : B4 Blok Tipi Görünüşleri 236
Şekil E.1 : Geniş-Dar Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 238
Şekil E.2 : Yüksek-Alçak Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımı Pay Diyagramı 238
Şekil E.3 : Sık-Seyrek Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 238
Şekil E.4 : Çeşitli-Tekdüze Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 238
Şekil E.5 : Temiz-Pis Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 238
Şekil E.6 : Kalabalık-Tenha Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 238
Şekil E.7 : Açık-Kapalı Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı ... 238
Şekil E.8 : Hareketli-Duragan Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 238
Şekil E.9 : Sessiz-Gürültülü Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 239
Şekil E.10 : Renkli-Renksiz Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 239
Şekil E.11 : Süslü-Sade Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 239
Şekil E.12 : Yoğun-Yoğun Değil Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 239
Şekil E.13 : Yeşil-Kuru Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 239
Şekil E.14 : Düzenli-Düzensiz Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 239
Şekil E.15 : Ferah-Boğucu Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 239
Şekil E.16 : Karmaşık-Basit Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 240
Şekil E.17 : Uyumlu-Uyumsuz Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 240
Şekil E.18 : Çekici-İtici Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 240
Şekil E.19 : Bakımlı-Bakımsız Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 240
Şekil E.20 : Özgün-Sıradan Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 240
Şekil E.21 : Kontrollü-Kontrolsüz Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 240
Şekil E.22 : Hoş-Hoş Değil Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 240
Şekil E.23 : Lüks-Vasat Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 240
Şekil E.24 : Yeni-Eski Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 241
Şekil E.25 : Neşelendirici-İç Karartıcı Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 241
Şekil E.26 : Moda-Demode Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 241
Şekil E.27 : Mahremiyet İhtiyacının Karşılanmasına İlişkin Yanıtların Pay Diyagramı 241
Şekil E.28 : Ait Hissetmeye İlişkin Yanıtların Pay Diyagramları 241

Şekil E.29 : Sahiplenmeye İlişkin Yanıtların Pay Diyagramları 241
Şekil E.30 : Çevreyi Güvenli Bulmaya İlişkin Yanıtların Pay Diyagramları 241
Şekil E.31 : Yaşanabilir-Yaşanamaz Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 242
Şekil E.32 : Kaliteli-Kalitesiz Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 242
Şekil E.33 : Mutluluk Veren-Mutsuzluk Veren Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 242
Şekil E.34 : Değerli-Değersiz Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 242
Şekil E.35 : İyi-Kötü Sıfat Çiftinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramı 242

TOPLU KONUT ALANLARINDA SİMGESEL PERFORMANSA YÖNELİK KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELİ

ÖZET

Çalışma; toplu konut alanlarında performans kavramının bir bileşeni olarak simgesel performans boyutunun; kullanıcılar tarafından değerlendirilmesini sağlayabilecek bir Kullanım Sonrası Değerlendirme Modelinin geliştirilmesini içermekte; kuramsal zemine dayanmakla beraber; kavramsal modelin denenmesi amacıyla gerçekleştirilen bir uygulamayla kılgısal bir nitelik de taşımaktadır.

Ancak böyle bir çalışma yürütmenin ve bu konunun irdelenmesinin birkaç temel sebebi bulunmaktadır. Mimari tasarım ve üretim sürecinde performans başlığı altında genellikle teknik, işlevsel ve ekonomik performans boyutu dikkate alınmakta; simgesel performans boyutuysa sıklıkla gözardı edilmektedir. Bunun sonucunda da bir yönü eksik kent örüntüleri oluşmakta; simgesel performans kavramı içeriğinde birleşen unsurların; sadece yeri hatırlamaya ve tanımlamaya ilişkin olduğunun sanılması da bu unsurların aynı zamanda yerin kullanıcısı için yaşam kalitesinin bir parçası halini alması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Buna bağlı olarak bütünü içinde büyük oranlarda kullanıcıyı barındıran toplu konut alanlarında simgesel performans boyutunun ne denli önemli olduğu bir kez daha vurgulanmaktadır.

Yukarıda sayılan nedenlerden yola çıkarak hazırlanan çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde; çalışmanın amaç ve kapsamı ortaya konulmuş; süreçte izlenecek yöntem ve teknikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma sürecinde; simgesel performansın Kullanım Sonrası Değerlendirilmesine ilişkin kavramsal bir modelin geliştirilmesi hedefi, çalışmada izlenecek yolu ve irdelenecek konuları kabaca belirlemektedir. Bu bakımdan çalışmanın ikinci bölümünde Kullanım Sonrası Değerlendirme kavramı ele alınmıştır. Kullanım Sonrası Değerlendirme kavramının tarihçesi, kullanım alanları ve kullanım sonrası değerlendirme modelleri ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Böylece çalışmada kullanılabilecek Kullanım Sonrası Değerlendirme modelinin içeriği konusunda ipuçları aranmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise performans kavramı ele alınmıştır. Performans değerlendirme süreci kapsamında değerlendirme kavramı, performans kavramı ve performans boyutları incelenmiştir. Bu bölüm ile simgesel performans boyutunun diğer performans boyutlarına göre değerlendirmede farklı bir nitelik taşıdığı görülmüştür. Buna dayanarak simgesel performansın değerlendirilmesinde esas rolü kullanıcının oynadığı ve ancak kullanıcının çevreden edindiği anlamlara dayanarak çevrenin simgesel performansının değerlendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Performans kavramının kapsamlı bir biçimde incelenmesinin ardından "Simgesel Performans ve Mimarlıkta Simge" başlıklı dördüncü bölümde de simge kavramı

sorgulanmaya çalışılmıştır. Simge kavramı çok geniş uzamlı ve kullanımlıdır. Günlük hayatta bireylerin farkında bile olmadan her türlü giysi, eşya, konuşma ve hareketlerinde kullandığı simge kavramının, mimarlıkla nasıl bir ilişkisi olabileceği akla gelmektedir. Sözsüz iletişimin (nonverbal communication) bir parçası olarak görülen simgeler, bir şey söylemeseler de, çok şey anlatabilirler. Bu nedenle; yaşam çevresinin de kullanıcısına birşeyler anlattığı, ona birtakım mesajlar verdiği düşüncesinden yola çıkarak; çevrenin sözsüz iletişim dili sorgulanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla iletişim, dil ve mimarlık ilişkisi ortaya konularak, anlam iletmede kullanılan dilsel ögeler, yaşam çevresinde aranmaya çalışılmıştır. Bunun ardından da konutta simgelerin neler olabileceği ve bu simgelerin nasıl oluştukları; ya da anlam ifade ettikleri tartışılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde elde edilen veriler ışığında bir kavramsal model geliştirilmeye çalışılmıştır. Modelin amacı; bir toplu konut örüntüsüne ait simgesel unsurların; örüntüde yaşayan kullanıcılara hangi anlamları ifade ettiğinin bilinmesini ve bu anlamların kullanıcıları ne gibi bir davranışa yönelttiğinin saptanabilmesini sağlamaktır. Bu bakımdan neden-sonuç ilişkisinde birbirini izleyen alt süreçleri barındırarak holistik bir yapı gösteren model; somut çevresel niteliklerin soyut anlamlara dönüştürülmesini ve tekrar somut bir davranış halini alışının izlenmesini olanaklı kılmaktadır. Birbirini izleyen nitelikteki süreç bütünü model kapsamında dört alt modelde ele alınmıştır. Bu alt modeller şunlardır:

- Toplu Konut-Kullanıcı Etkileşim Alt Modeli
- Algılama Alt Modeli
- Anlamlandırma Alt Modeli
- Değerlendirme Alt Modeli

Toplu Konut-Kullanıcı Etkileşim Alt Modelinde; anlamlandırma sürecinde kullanıcı ve çevrenin niteliklerinin birlikte etkili ve bu iki niteliğin kullanım sürecinde etkileşim halinde olduğu öne sürülmektedir. Kullanıcıya ait niteliklerle, çevreye ait niteliklerin birlikteliği; sonuçta oluşan anlamın belirleyicisi olmaktadır. Geliştirilmeye çalışılan Toplu Konut-Kullanıcı Etkileşim Alt Modeli bu iki unsurun niteliklerinin değerlendirmede etkin olduğunu öne sürmektedir. Bu amaçla çevreye ve kullanıcıya ilişkin niteliklerin bir sistematiğe oturtulmasına gereksinme duyulmaktadır. Bu noktada; çalışmada önce kullanıcı nitelikleri, ardından da yapılaşmış çevre olarak ele alınan toplu konut alanlarında anlam oluşturabilecek nitelikler saptanmaya çalışılmıştır.

Kullanıcının ve çevrenin niteliklerine bağlı olarak çevre anlamının oluştuğunun bilinmesiyle; kullanıcı veya çevre koşullarındaki değişimin anlamı değiştirebileceği düşüncesiyle, modelin farklı kullanıcı özelliğine ve çevre koşullarına uygulanabilir nitelikte olması da sağlanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla model kapsamında; kullanıcı ve çevre için ayrı ayrı geliştirilen sınıflandırma sisteminin yardımıyla kullanıcı gruplarının yaşam çevrelerini nasıl değerlendirdiğinin bilinebilmesine olanak tanınmaktadır.

Geliştirilen sınıflandırma sistemi kullanıcı kapsamında;

- Kullanıcı Nitelikleri,

Yaşam çevresi kapsamında da;

- Genel Yerleşim Düzeni

- Betimleyici Düzen bileşenlerinden oluşmaktadır.

Kullanıcı niteliklerini; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyokültürel yapı, sosyo-ekonomik yapı, geçmiş deneyimler, beklentiler, önyargılar, yaşam tarzı ve dünya görüşü belirleyebilir. Buna bağlı olarak da her kullanıcı kendi karakteristiğine bağlı olarak diğerinden farklı anlamlar edinebilir.

Yapılaşmış çevrenin nitelikleri ise çalışmada iki ana başlıkta ele alınmıştır. Bunlar genel yerleşim düzeni ve betimleyici düzendir. Genel yerleşim düzeni; yerleşimin düzeni ile ilgili olup;

- Yoğunluk
- Yapı nizamı
- Yükseklikler
- Doluluk-boşluk
- Kentsel donatılar
- Açık alanlar, kavşaklar, meydanlar
- Zemin yapı ilişkisi
- Blok girişleri
- Bitişler
- Yeşil alanlar
- Ulaşım bileşenlerinden oluşur.

Betimleyici düzen ise örüntü bütünü içinde yapıların ve yakın çevresinin niteliklerini saptamaya yöneliktir. Betimleyici düzen de;

- Yapı yaşı (yenilik-eskilik)
- Büyüklük
- Biçim
- Kat sayısı
- Cephe düzeni
- Çatı, saçak örtüleri ve biçimi
- Malzeme
- Renk
- Doku
- Bakımlılık
- Peyzaj
- Koku, ısı, ses bileşenlerinden oluşmaktadır.

Algılama Alt Modeli mevcut toplu konut örüntüsünün; yukarıda belirlenen bileşenleri doğrultusunda, kullanıcı karakteristiği çerçevesinde algılanmasını ve kullanıcının zihninde algılanan toplu konut örüntüsü olarak belirmesi sürecini kapsar. Algılama süreci sonunda mevcut örüntü; kullanıcının zihninde bir hammade olarak, bir alt sürece aktarılmak için veri niteliğindedir.

Anlamlandırma Alt Modelinde ise yukarıda belirlenen çevrenin niteliklerinin kullanıcıda anlamın nasıl oluştuğu saptanmaya çalışılmıştır. Çevrenin fiziksel yapısının kullanıcı tarafından algılanması ile bireyin öznel olarak algıladığı toplu konut örüntüsü biçimsel, boyutsal, konumsal özellikleriyle anlamlandırma sürecine aktarılır. Böylece çevreninin gerçek boyutları; kullanıcı tarafından algılanmasının ardından bireyde bir gösterge olarak; somut ve soyut anlamı belirlemeye başlar.

Somut anlam; algılanan yerleşime ait imge ve anlatımlara dayanarak ulaşılan birincil hisler tarafından belirlenir. Örneğin yerleşimin gerçek boyutları, mekan büyüklüğü, aydınlık düzeyi, rengi, ses düzeyi birey tarafından algılanan haliyle, bireyde somut anlam, birincil his olarak; geniş-dar, aydınlık-karanlık, sessiz-gürültülü, temiz-pis olarak değerlendirilebilir. Somut anlamın soyut anlamı çağrıştırmasıyla, birincil hisler de ikincil hisleri çağrıştırır. Böylece yapılaşmış çevrenin birincil his olarak; geniş-dar, aydınlık-karanlık, sessiz-gürültülü olarak değerlendirilmesi, çevrenin soyut anlam, ikincil his olarak; ferah-boğucu, rahatlatıcı-huzursuz edici, bakımlı-bakımsız, kontrollü-kontrolsüz olarak değerlendirilmesini sağlayabilir.

Çevrenin anlamlandırılması sürecinde kullanıcıların edindiği somut ve soyut anlam; davranışsal boyut kapsamında ele alınan mahremiyet, güvenlik, sahiplenme, ait olma hislerini belirler. Ferah-boğucu, rahatlatıcı-huzursuz edici, kontrollü-kontrolsüz, bakımlı-bakımsız gibi soyut anlamlar kullanıcıda mahremiyet, güvenlik, sahiplenme, ait olma hislerinin gelişip gelişmemesine neden olabilir. Kullanıcı davranışsal boyut kapsamında kendisini çevreye ait hissedebilir, mahremiyet hissi gelişebilir, çevreyi güvenli bulabilir veya bunların tam tersi yönde bir değerlendirme yapabilir. Davranışsal boyut kapsamında da hislerin belirmesiyle kullanıcı çevre hakkında edindiği anlama ulaşır. Edinilen sonuç anlam da çevrenin yaşanabilir ya da yaşanamaz, iyi veya kötü, değerli veya değersiz oluşu şeklinde ortaya çıkabilir.

Anlamlandırma sürecinin sonunda kullanıcının çevre hakkında edindiği anlam bir yandan daha sonra hatırlanmak üzere belleğe iletilirken; bir taraftan da bir sonraki süreç olan ve Değerlendirme Alt Modelinde ele alınan değerlendirme sürecine aktarılır. Değerlendirme sürecinde; mevcut çevre hakkında edinilmiş anlam, kişisel değer ölçütleri ile karşılaştırılır ve birey bir karara varır. Karşılaştırma evresinde bireyin geçmiş deneyimleri, beklentileri, önyargıları, kişisel değerleri, daha önceden edindiği ve belleğinde sakladığı anlamlar, birer değerlendirme kriteri olur. Bu kriterler yeni edinilen anlamla karşılaştırılır ve bir karara varılır. Bu karara bağlı olarak da bireyde çevreye karşı tepki gelişir. Tepki bireyin davranışının belirleyicisi olur. Böylece sebep-sonuç ilişkisi içinde; uyaran olarak mevcut toplu konut örüntüsünün kullanıcıyı ne gibi davranışlara yönelttiği bilinebilir. Mevcut toplu konut örüntüsüne bir cevap olarak gelişen davranışın gözlenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda da elde edilen veriler kapsamlı bir biçimde irdelenerek tasarıma geri besleme sağlanabilir.

Böylece birbirini izleyen, bir alt sürecin çıktısının diğer alt süreç için girdi olduğu modelde, temel olarak mevcut örüntü süreci başlatan neden olurken, bireyin davranışı sonuç olarak gelişir. Buna dayanarak çalışmanın altıncı bölümünde; çalışma kapsamında öne sürülen hipotezlerin sınanması ve geliştirilen modelin denenmesi amacıyla bir alan çalışması uygulanmıştır. Alan çalışması sonunda yapılan değerlendirmeler ışığında elde edilen veriler tartışılarak, sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır. Sonuçlar; toplu konut alanında simgesel performans kavramının sorgulanması açısından ilgi çekicidir. Alan çalışması, yaklaşık 1500 konutun bulunduğu Adana Yüreğir Serinevler Toplu Konut Alanında gerçekleştirilmiştir. Çoğunluğunun orta ve alt gelir grubuna dahil olduğu kullanıcıların çevreyi birincil hisler, ikincil hisler, davranışsal boyut kapsamında nasıl değerlendirdiklerini bilmeye ve sonuçta edindikleri anlamı saptamaya yönelik olarak hazırlanan soru formu 150 deneğe uygulanmıştır. Soru formunda ayrıca kullanıcı karakteristiğini saptamaya yönelik sorular da yer almaktadır.

Uygulama sonuçlarına bakıldığında; denekler yerleşimde birincil hisler kapsamında; bloklar arası mesafeyi dar (%38), blokları yüksek (%54), yerleşimi sık (%42), pis (%35,3), gürültülü (%46,7) ve kuru (%52,7) bulduklarını belirtmiştir. Kullanıcıların birincil hislere dayanarak geliştirdiği ikincil hislere bakıldığında yerleşimin bakımsız (%54,7), sıradan (%46), kontrolsüz (%40), düzeniz (%35,3), oldukça itici (%46) gibi değerlendirildiği görülmüştür.

Davranışsal boyut kapsamında da deneklerin %56'sı mahremiyet ihtiyacının karşılanmadığını, %50,7'si çevrede sahiplendikleri bir yer olmadığını, %62'si çevreyi güvenli bulmadığını belirtmiştir. Deneklerde ait olma hissinin %50 oranında geliştiği saptanmıştır.

Birincil hisler, ikincil hisler ve davranışsal boyut kapsamında gelişen çevrenin anlamı incelendiğindeyse; çevrenin kullanıcılarınca; oldukça yaşanabilir (%76,7), oldukça kalitesiz (%42), oldukça mutluluk veren (%60), oldukça değerli (%55,3) ve oldukça iyi (%72) şeklinde anlamlandırıldığı belirlenmiştir.

Böylece uygulama alanı olarak belirlenen mevcut örüntüye ait niteliklerin kullanıcı tarafından, kullanım süreci kapsamında nasıl simgesel olarak değerlendirdiği anlaşılabilmektedir.

Çalışmanın yedinci ve son bölümündeyse; tez çalışmasının genel bütününe dayanarak ulaşılan sonuçlar ve varılan nokta tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bitiminde ulaşılan sonuçlar arasında toplu konut alanlarında simgesel performans boyutunun gözardı edildiği çarpıcı biçimde yer almaktadır. Tasarımda ve uygulamada performans kavramının bir sistem olarak ele alınması gerekliliği ve sistemin zayıf halkasının tüm sistemin parçalanmasına neden olabileceği açıktır. Bu açıdan bakıldığında yaşam alanlarında performans boyutlarının aynı derecede önemli ve gerekli olduğu tartışmasızdır. Bu bakımdan özellikle kullanıcı niteliklerinin tamamen bilinemediği toplu konut tasarımında simgesel performans boyutunun, teknik, işlevsel ve ekonomik performans boyutu kadar önemli ve dikkate değer olduğu çalışmanın sonuçları ile vurgulanmaya çalışılmıştır.

THE POST-OCCUPANCY EVALUATION MODEL CONSIDERING SYMBOLIC PERFORMANCE IN MASS HOUSING SETTLEMENTS

SUMMARY

The study contains the development of a Post Occupancy Evaluation Model that can procure the evaluation of symbolic performance by the users. Although the study supported by the theoretical basis, applying a case study by the objective of examining the theoretical model gives a practical character to the study.

There are some main reasons for inquiring and working on this subject. Commonly professions pay attention to the technical, functional and economic performances and the symbolic performance usually has been ignored at the architectural design and building process. As a consequence of this process incomplete urban patterns appear. The elements that associated under the concept of symbolic performance, have been thought as related to remembering and describing the place, but at the same time these elements have to take part of living quality for the user of the place. Relating to this, there is a need to emphasize the importance of symbolic performance in the mass housing areas.

The study starting from these reasons, has seven sections. At the first part of the study, the aim and the coverage of the study had been determined and the techniques, which would be followed at the process, had been explained.

The purpose of developing a theoretical model related to Post Occupancy Evaluation of symbolic performance, determines the subjects would be inquired and the paths would be followed. According to the Post Occupancy Evaluation concept had been considered in the second part of the study. In this section; the historical perspective of post occupancy evaluation, with its using areas and utilizing models had been investigated in details. The clues had been investigated how the Post Occupancy Evaluation Model would be taken account in this study.

The third section of the thesis deals with the performance concept. The evaluation concept, performance concept and performance dimensions had been considered at the study, covering performance evaluation process as well. In this part it had been seen that there were differences between symbolic performance and other performance dimensions in the evaluation process. According to the reached conclusions in the evaluation process of symbolic performance the user takes the main role in the process and the symbolic performance could be evaluated by the user's meanings which obtained from the living environment.

Following the widely searching of the performance concept, the symbol notion inquired at the fourth section under the title of "Symbolic Performance and Symbols in Architecture". As known the symbol concept, widely extended and used. In the daily life, people use symbols with their dressings, objects, talkings and behaviors

although not be aware of. But how the symbols could be related with architecture? Seen as a part of nonverbal communication, symbol can mean lots of things although it doesn't say. The concept of "symbols give messages and communicate meanings to the user" taken as the starting point and the language of nonverbal communication had been inquired. Within this aim, the relations among communication, language and architecture and lingual elements used for communicating the meanings had been in the living environment. As the consequence of this idea which symbols could be appeared in the home environment and how they would carry the meanings had been discussed.

At the fifth section it had been tried to develop a theoretical model under the circumstances of the obtained data. The target of the model is to determine the meanings for the users created by the symbolic elements, belonging to the mass housing settlement and how they would affect the behavior of the user. The model has holistic structure by covering the sub-processes in the reason-result relation. The model could help the observation of transforming objective environmental properties in to subjective meanings and transforming these meanings in to objective behavior process. The model has four sub-models, which follow each other.

These sub-models;

- Mass Housing and User Interaction Sub-Model
- Perception Sub-Model
- Meaning Sub-Model
- Evaluation Sub-Model

The mass housing and user interaction sub-model; covers the user and mass housing area both. These two elements have an interactive relation and affect determining the meaning of environment either. At the model extension a descriptive classification system had been tried to develop for user and environment. By this classification system the user and environmental characteristics had been developed. It has been thought that this classification system increases the applicability to different user and environmental conditions. This classification system could help for the considering how the user groups evaluate the different living environments.

The classification system includes;

- User characteristics in "the user concept"

And;

- Order of settlement,
- Descriptive order in the "living environment concept".

User characteristics determined by; age, gender, education, sociocultural structure, socioeconomic structure, past experiences, education, prejudices, lifestyle and worldview. Thus it could be said that users would develop different meanings related to their characteristics.

The properties of environment had been taken in two heads.
The order of settlement covers;

- Density
- Building order
- Heights
- Fullness-emptiness

- Urban equipment
- Open areas, crossroads, squares
- Building-ground relations
- Building entrances
- Finishings
- Green areas
- Transportation

The descriptive order covers;

- Building age
- Building size
- Form
- Number of floor
- Facade order
- Roof shapes
- Material
- Color
- Texture
- Well-kept
- Landscape
- Smell, heat, noise

The perception sub model covers the perception of existing mass housing settlement and appearing of it in user's mind as observed mass housing settlement. After perception, observed properties of settlement are like a row material waiting for transferring to the other step of the process.

Meaning sub-process deals with the constituting of the user's meanings by properties of environment. After perception of physical characters of built environment, the percepted mass housing settlement had been appeared in the mind of the observer and transferred to the meaning sub-process. In this manner; the real dimensions of the percepted environment as a sign, start to define the objective and subjective meanings. The objective meaning had been determined by the primary feelings, which leaned on image and expressions. For example; the real dimensions of the settlement like space measurements, illumination level, color and sound level as percepted by individual expose the objective meanings and evaluated as wide-narrow, light-dark, silent-noisy or clean-dirty in the extension of primary feelings. In the process of connotation of objective meaning to the subjective meaning, the primary feelings connote the secondary feelings. Thus; evaluation of built environment as wide-narrow, light-dark, silent-noisy could supplied the evaluation of environment as spacious-depressing, relaxing-distressing, controlled-uncontrolled, wellkept-neglected in the comprehension of secondary feelings.

In the meaning process of the environment; the objective and subjective meanings of the users define the feeling of privacy, safety, territory and belonging in the behavioral dimension. The subjective meanings like spacious-depressing, relaxing-distressing, controlled-uncontrolled, wellkept-neglected could affect the constituting of feeling of privacy, safety, territory and belonging. After appearing of the feelings of behavioral dimension, user reaches the meaning of built environment. The ultimate meaning of the environment could be occurred as livable or unlivable, good or bad, precious or worthless.

At the end of the meaning sub process, the ultimate meaning of user had been conveyed to the memory to remember later, and in the same time it had been sent to the next process which had been taken consideration as Evaluation Sub Model. The meaning about present environment had been compared with individual value criteria and individual reaches a decision in the evaluation process. In the comparison phase; the experiences, expectations, biases, individual values, the previous meanings which kept in the mind become evaluation criteria. These criteria compared with the ultimate meaning and individual reaches a decision. Depending this decision a reaction developed. The reaction determines the individual's behavior. In this manner in the reason-result relation, it could be known that the existing mass housing settlement as a stimulant how affects the user's behavior. The data which obtained by observation and evaluation of user's behavior had been developed as an answer to the existing mass housing settlement, could be transformed as feedback to the planning phase.

Thus; sub processes follow each others, and the basically the existing environment is a reason that starts the process, the individual's behavior develops as a result in the model. The sixth section of the study consists of a case study testing the hypothesis and examining the developed model. Obtained data had been discussed in the light of the interpretations and results deriving out of the case study. The results of the case study are interesting from the viewpoint of inquiring the symbolic performance concept in the mass housing settlements. The case study held in the Adana Yüregir Serinevler Mass Housing Settlement. There are nearly 1500 houses in the settlement. The question form had been prepared to determine the meanings that extension of primary feelings, secondary feelings and behavioral dimension of low and middle-income user group. Besides, question form has questions about user characteristics. It applied 150 subjects in the settlement.

The case study results show; in the extension of primary feelings, settlement had been evaluated as narrow (38%), high (54%), compact (42%), dirty (35,3%), noisy (46,7%), unplented (52,7%). In the extension of secondary feelings, settlement had been evaluated as neglected (54,7%), ordinary (46%), uncontrolled (40%), unordered (35,3%), quite unattractive (46%) by subjects.

56% of the subjects expressed the privacy need could not meet, 50,7% of them expressed there is no territorial place, 62% of the subjects expressed that place is unsafe in the comprehension of behavioral dimension. The belonging feeling had been occurred 50% in the settlement.

The ultimate meaning of the environment evaluated by the users as quite livable (76,7%), in a quite poor quality (42%), giving quite happiness (60%), quite precious (55,3%), quite good (72%).

At this point; it could be understood how the users evaluated the qualities of the existing environment symbolically in the occupancy process.

The obtained results and the reached point had been tried to determine at the seventh and the last section of the study. Between the results of the study the ignoring of the symbolic performance takes place impressively. The symbol concept has to be taken as a system and it has been clear that the weakness of a ring could be caused of breaking out of the entire system.

1. GİRİŞ

Pek çok uzman ve bilim adamı yaşam çevreleri üzerinde uzun zamandan beri çalışarak daha nitelikli, kaliteli yaşam çevreleri nasıl oluşabilir sorusuna yanıt aramaya çalışmıştır. Yapılan ilk çalışmalarda, daha iyi yaşam çevreleri elde etmede kullanıcının fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının yeterli olduğu düşünülmüştür. Daha sonraki dönemlerde ise fizyolojik ihtiyaçların tek başına yeterli olmadığı psikolojik ihtiyaçların da karşılanması gerektiği öne sürülmüş; bu bağlamda insan çevre etkileşim sisteminin tümüyle ele alınması gereği ortaya konmuştur. İnsan çevre çalışmaları bu boyutta ilerlerken, sosyal bilimlerin de gelişmesi, alandaki sorunlar için çözümlerin aranmasına katkıda bulunmuştur. Disiplinler arası etkileşim ve bilgi paylaşımı çözümlerin elde edilmesinde yeni tekniklerin kullanımını ve uygulamaların gerçekleşmesini sağlamıştır.

İşte bu yönde gelişen çalışmalar içinde ortaya çıkan uygulamalardan biri de Kullanım Sonrası Değerlendirmedir. Kullanım sonrası değerlendirme (KSD) çevrenin inşa edilip kullanılmaya başlandıktan bir süre sonra düzenli bir biçimde değerlendirilmesi işlemidir. Çevre değerlendirmesinin çok önceden beri çok çeşitli biçimlerde yapıldığı söylenebilir. Özellikle kullanıcının; yaşadığı çevreyi kapsayan öznel değerlendirmesinde; ihtiyaçlarının karşılanmasını ve amaçlarının gerçekleşmesini kriter olarak alarak çevreyi değerlendirdikleri düşünülebilir.

Bilindiği gibi, amaç yönelimli olan bireyler, amaçlarını yerine getirmek için pek çok hedefi gerçekleştirmek üzere çalışırlar. Amaç yönelimli yapısı nedeni ile birey sürekli bir çabayla çevreyi kendi amaçlarını gerçekleştirmek için uygun hale dönüştürmeye çalışır. Bu olgu, birey-çevre etkileşim sistemi içinde ele alındığında; bireyin amaçları doğrultusunda değiştirmeye çalıştığı çevrenin; bazı durumlarda da kendi olanakları doğrultusunda bireyin amaçlarını değiştirmede etkili olduğu görülür. Bu iki durum bireyin çevreyi kendi yapısına uydurması, ya da; bireyin çevre koşullarına uyum sağlaması olarak tanımlanabilir.

Ancak; bu iki koşula da uyamayan birey için üçüncü bir durumun ortaya çıkması söz konusudur ki o da; bireyin çevreyi değiştiremeyerek veya ona uyum sağlayamayarak, yaşamakta olduğu çevreyi terk etmesidir. İşte bireyin çevreye karşı takındığı tüm bu tutumların altında çevre hakkındaki yargıları yatar. Birey bu yargıları ise sürekli ve öznel bir biçimde yaşadığı çevreyi değerlendirerek edinir. Bu durumda tasarımcıya kullanıcıya uygun yaşamsal çevreyi tasarlamak bakımından çok iş düştüğü açıktır.

Elbette tasarımda arzu edilen; kullanıcısını tatmin eden yaşam çevrelerinin oluşturulmasıdır. Ancak yine de bazı durumlarda kullanıcının ihtiyaçları bilinmesine, uygun çevreler tasarlanmaya ve üretilmeye çalışılmasına rağmen sonucun pek de istenilen yönde olmadığı görülür. Bu noktada tasarım ve tasarımcı için neredeyse bir kontrol mekanizması olarak adlandırılabilecek bir unsurun gereği ortaya çıkmaktadır.

Bu görevi kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarının üstlenebileceği düşünülmektedir. Kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarında binanın kullanıcıları ve onların ihtiyaçları üzerine yoğunlaşılıp, kullanılmakta olan binaların planlamadaki tasarım kararları dikkate alınarak yapılan değerlendirme ile ürün yani oluşan çevre değerlendirilir. Bu bir anlamda tasarım kararlarının da sorgulanmasıdır. Planlamadaki tasarım kararlarının sorgulanması ile ortaya çıkan ürünün karşılaştırılması sonucunda tasarımın güçlü ve zayıf noktaları saptanmış olur. Bu saptamayla edinilen bilgiler yeni tasarımlara veri olarak aktarılırken, mevcut çevrelerdeki sorunların çözümü için de geri besleme olarak sürece dahil edilir.

Öte yandan dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise; çevrenin ürün olarak değerlendirilmesinde elde edilen sonucun ürünün performansı olduğudur. Bu durumda kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarının, değerlendirme süreci içinde performans ölçümüne dayandığı söylenebilir.

Yukarıda belirtildiği gibi tasarımda kullanıcının psikolojik ihtiyaçlarını da dikkate alan ve bu ihtiyaçları olabildiğince tatmin eden tasarımların hayata geçirilmesi ve çevrelerin kullanıcısı için yaşanabilirliğinin arttırılması tasarımda esas amaç olacaktır. Tasarımda performansın bu boyutunun bileşenleri olan imaj, kimlik, egemenlik alanı, mahremiyet gibi unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Bu yönde yapılan çalışmaların sonucunda da kullanıcının çevreyi benimsemesi, aidiyet hissi duyması, çevreye karşı bağlılığının artması ile çevrede yaşamaktan dolayı memnuniyeti artacaktır. Bilindiği

gibi günümüz yaşam çevrelerinin en büyük sorunları arasında kimlik ve anlamın oluşamaması, sıradanlık gibi sorunlar gelmektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde değerlendirme çalışmalarında performans kavramının ya genel anlamda ele alındığı; ya da; çoğunlukla teknik ve fonksiyonel performans kavramları üzerinde durulduğu görülmektedir. Oysaki bu noktadan bakıldığında; simgesel performans boyutunun da değerlendirme çalışmalarında özellikle tasarıma girdi olması bakımından üzerinde önemle durulması gereken bir konu olduğu görülür.

Bu çalışmada simgesel performans boyutunun toplu konut alanlarında ele alınmasına yönelik bir model geliştirilmeye çalışılacaktır. Modelin esas hedeflerinden biri bina ölçeğinden yola çıkarak kentsel ölçeğe kadar uzanabilen bir alanda kullanıcı tatminine dayanarak mekanların yaşanabilirliğini arttırmaktır. Bunun yanında geliştirilen modelin bir diğer amacı da bu yönde yapılacak benzer değerlendirmelere ışık tutarak alanın gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Çalışma Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) zemininde toplu konut alanlarında simgesel performansın değerlendirilmesine ilişkin model kurgusunun geliştirilmesine dayanmaktadır. Bu amaçla öncelikle çalışmada zemini oluşturan unsur olarak Kullanım Sonrası Değerlendirme kavramı detaylıca ele alınmaya çalışılacak, KSD kapsamında daha önce yapılmış çalışmalar incelenerek, KSD çalışmalarının gelişim süreci irdelenecektir. Bu çalışmalar arasında KSD modelleri de irdelenmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın bir diğer önemli boyutu olan performans kavramı, performans boyutları, beklenen performans, gerçekleşen performans kavramları ve performans değerlendirme teknikleri de incelenmeye çalışılacaktır.

Daha sonra yapılaşmış çevrenin bir dile sahip olduğu ve kullanıcısıyla bu dil yoluyla iletişim kurduğu düşüncesinden yola çıkılarak, dilbilimsel çerçevede konu ele alınmaya çalışılacaktır. Dil nasıl ki göstergeler yardımıyla anlam iletiyorsa, çevrenin de kendine ait göstergelerle kullanıcısına bir anlam ilettiği üzerinde durularak; gösterge kavramı ve bir gösterge düzeyi olarak simge ele alınmaya çalışılacak, simgelere bağlı olarak oluşan anlam tartışmaya açılacaktır.

Bu çerçevede; kullanıcının edindiği anlamın simgelere bağlı olarak ortaya çıktığı düşüncesine dayanarak, çevrenin bir uyaran olarak nasıl ele alınabileceği saptanmaya çalışılacaktır. Böylece çevreye ait hangi niteliklerin, kullanıcıda nasıl ve ne gibi anlamlar oluşturduğu ve bu anlamların kullanıcıyı hangi davranışa yönelttiğini bilebilmek amacıyla da bir hipotetik model önerilmeye çalışılacaktır.

Geliştirilen "Toplu Konut Alanlarında Simgesel Performansa Yönelik Kullanım Sonrası Değerlendirme Modeli" kapsamında bir alan çalışması uygulanarak, elde edilen sonuçlar tartışılacak; böylece kuramsal kurgunun kılgısal kontrolü sağlanmaya çalışılacaktır.

2. KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARININ TARİHÇESİ, GELİŞİMİ ve KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELLERİNİN İNCELENMESİ

Bilindiği gibi yaşanılan çevrenin şekillendirilmesinde çeşitli kriterler mevcuttur. Kullanıcı olarak tanımlayabildiğimiz çevrede yaşayan veya çevreyi belirli bir amaç doğrultusunda kullanan birey ve toplumların ihtiyaçları çevrenin şekillenmesinde en önemli etkenlerden biridir. Markus (1972, sf:1) bu konuda şöyle der; "binalar insanlar için tasarlanır. İnsanlar onları kullanır, onlar için para öder ve insanlar onları tasarlar".

Bireyler amaç yönelimlidir, uzun dönemli hedeflerini yerine getirmek için pek çok amacı gerçekleştirmek üzere çalışırlar. Amaç yönelimli yapısı nedeniyle birey çevreyi kendi amaçlarını gerçekleştirmek için uygun hale dönüştürmeye çalışır. Bu olgu birey-çevre sistemi ilişkisi içinde ele alındığında ise bireyin amaçları doğrultusunda değiştirdiği çevrenin bireyin başlangıçtaki amaçlarını değiştirmede etkili olduğu görülür. Buna göre insanların ve ait oldukları organizasyonların, bir sistemler seti olarak tanımlayabildiğimiz çevre ile birlikte biçimlendiği kabul edilebilir. Bu iki durumda da birey çevrede yaşamaya devam eder. Ancak bireyin çevreyi kendine uydurduğu ya da çevrenin bireyi kendine uydurduğu iki yönlü etkileşim süreci, bireyin bu iki koşuldan herhangi birini sağlayamayarak çevreyi terk etmesi ile de sonuçlanabilir (Sanoff H., 1977; sf:115).

Bireyin yaşadığı çevreyle ilgili kararlarının temelinde daima çevre hakkında edindiği yargıların yer aldığı söylenebilir. Bu yargılar da bireyin çevreyi sürekli bir biçimde izlemesi, değerlendirmesi ile sağlanabilir. Buna göre değerlendirmenin bireyler tarafından öznel bir biçimde, amaçlar doğrultusunda, sürekli olarak yapıldığı söylenebilir. Ancak bireyin bu değerlendirmeden elde ettiği veriler kişiseldir, geçicidir, çevreye özeldir.

Bu kapsamda konuya bakıldığı zaman tasarımcının ve planlamacının görevinin bireyin amaçları doğrultusunda, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için

en uygun yaşamsal çevreyi tasarlamak olduğu söylenebilir. Yaşamsal koşullar içinde çevre; konutu tanımlayabildiği gibi bir büro binasını da tarifleyebilir.

Lawrence (1987, sf:182) konuya kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanması perspektifinden yaklaşıldığında; kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamada ne çeşit bir yapılaşmış formun uygun olacağının bilinebilmesi için tasarım sürecinin çeşitli evrelerinin değerlendirilmesi gerektiğini öne sürer. Bu evreler tasarım, yapım ve kullanım süreci olarak ele anılabilir. Kullanım süreci dikkate alındığında; yaşamsal niteliği yüksek ortamlar tasarlamak amacıyla KSD de sonuçları ile değerlendirmenin yanında bir tasarım aracı olarak düşünülebilir.

Değerlendirmenin aslında çok önceden beri öznel olarak yapılmakta olduğu bilinmektedir. Ancak tasarım için doğru verinin sağlanabilmesi ancak sistematik değerlendirme yolu ile olabilir. Bu noktadan yaklaşıldığında sistematik değerlendirme tekniği olan Kullanım Sonrası Değerlendirme çalışmalarının önemi ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) kavramı tanımlanarak, KSD çalışmalarının tarihçesi, kullanım alanları, yararları ve geliştirilen KSD modelleri incelenmesi hedeflenmektedir.

2.1. Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışmaları

Kullanım Sonrası Değerlendirme; çevre inşa edildikten ve kullanıldıktan bir süre sonra, sistematik ve düzenli bir şekilde çevre değerlendirme işlemidir. Kullanım Sonrası Değerlendirme çevrenin kullanıcıları ve onların ihtiyaçları üzerine yoğunlaşır, böylece çevrenin planlanması ve inşa edilmesinde etkili olan önceki tasarım kararlarının çevre performansı olarak sonuçlanması ile bir anlamda tasarım kararlarının değerlendirilmesini sağlar. Bu yönde elde edilen bilgi tasarımcılar için gelecekte daha iyi çevre inşa etmede temel oluşturur (Preiser et. al., 1988).

Preiser ve diğerleri (1988) "Post Occupancy Evaluation" isimli çalışmasında Kullanım Sonrası Değerlendirme çalışmalarının kullanım alanlarını belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışmaya göre KSD'nin kullanım alanları şunlardır:

- Mevcut problemlerin çözümünde değerlendirilen çevrelere geribesleme sağlamak

- Çevrenin kullanımında ortaya çıkabilecek problemleri önceden tespit etmek
- Sürekli geri besleme ile çevre ve kullanımını düzenlemek
- Mekan kullanımı gibi çevre performansı konusunda seçilen bir konuyu sorgulamak
- Çevre performansının başarılı ya da başarısız noktalarını tespit etmek, böylece varolan çevreyi yeniden biçimlendirmek ya da yeni kurguyu uyarlamayı sağlamak
- Mimarlık mesleği için rehber oluşturmak ve Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) verilerinin genelleştirilmesi ile varolan tasarım kriterlerini yenilemek ve geliştirmek

- **Mevcut problemlerin çözümünde değerlendirilen çevrelere geribesleme sağlamak**

Çevrenin değerlendirilmesi ile saptanan mevcut sorunların çözümünde benzer koşullarla daha önce karşılaşmış benzer kullanımdaki çevrelerden elde edilen veriler birer girdi olarak kullanılabilir. Geribesleme projenin tasarımında ve saptanan sorunların çözümünde önemi oldukça büyük bir bileşen durumundadır. Araştırmada ya da problem çözümünde ihtiyaç duyulan noktaya yerleştirildiği takdirde, özellikle sorunun algılanmasını ve modellenmesini takip eden sentez evresinden sonra ve her değerlendirme sürecinde, faydalı olabileceği düşünülmektedir (Sanoff H., 1977, sf:115).

- **Çevrenin kullanımında ortaya çıkabilecek problemleri önceden tespit etmek**

Çevre kullanılmadan önce ne gibi sorunların ortaya çıkabileceğini önceden tespit etmek; elde; mevcut bilgi, kaynak ve benzer kullanıma ilişkin çevrelere ait veriler olmadıkça oldukça güçtür. KSD çalışmaları ile çevrenin kullanımının ardından değerlendirilmesi benzer çevreler için tasarım kriterlerinin oluşturulmasını sağlamıştır. Böylelikle tasarım aşamasında sağlıklı verinin tasarım kriteri ile karşılaştırılması ile sorunların tasarım aşamasında elemine edilmesi sağlanabilir.

- **Sürekli geri besleme yoluyla çevre ve kullanımını düzenlemek**

Geribesleme süreci sorunların önceden tespit edilmesini sağlayarak çevrelerin kullanımı esnasında ortaya çıkabilecek aksaklıkları ortadan kaldırmayı amaçlar. KSD

böylece bina içinde rutin bir faaliyet haline getirilerek düzenli veri toplama ve değerlendirme sürecinde çevrenin kullanımı düzenlenmiş olur.

- **Mekan kullanımı gibi çevre performansı konusunda seçilen bir konuyu sorgulamak**

Tasarımcı, organizasyon, çevre yönetimi ve çevrenin nasıl kullanıldığına ilişkin bilgileri edinmek ister. Tasarımcı sürecin sonucunu izlemek, yönetim ve organizasyon kullanımına ilişkin verimlilik, maliyet, mekanın kullanıma uygunluğu, çevrenin değerinin biçilmesi gibi seçilmiş konuları sorgulamak için KSD uygulamaları kullanılabilir.

- **Çevre performansının başarılı ya da başarısız noktalarını tespit etmek, böylece varolan çevreyi yeniden biçimlendirmek ya da yeni kurguyu uyarlamayı sağlamak**

KSD çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen performans değerlendirilmesinde çevrenin kullanım aşamasında hatalı ya da tutarlı yönleri tespit etmek; çevredeki aksaklıkların giderilmesini sağlayacaktır. Bunun yanında çevrede gerçekleşebilecek bir kullanım değişikliği ya da binanın kullanıma yeniden uyarlanması için yapılan saptamalar doğrultusunda karar verme sağlanabilir.

- **Mimarlık mesleği için rehber oluşturmak ve Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) verilerinin genelleştirilmesi ile varolan tasarım kriterlerini yenilemek ve geliştirmek**

Her KSD uygulamasının ardından belli bir çevre tipi ve kullanımı özelinde birtakım verilere ulaşılmış olunur. Tasarım yargılardan çok temeli olan verilere dayanmalıdır. Bu nedenle uygulamalardan elde edilen veriler belirli mimari çevre tipleri için genelleştirilerek birer tasarım kriteri haline getirilebilir. Bunun yanında mevcut kriterlerin tekrar tekrar denenmesi ile kriterlerin yenileştirilmesi ve geliştirilmesi sağlanabilir.

Kirk ve Spreckelmeyer'e (1988, sf:162) göre ise; kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları mimarlar ve çevresel tasarımcılar tarafından çevrenin kullanıcıları tarafından nasıl kullanıldığını saptamak ve spesifik tasarım hedeflerinin kullanıcı tatmininde sağladığı seviyeyi tespit etmek için kullanılan teknikler setidir. Bu teknik son zamanlarda, kullanılmakta olan çevrelerin performansına dayanarak yeni tasarımlar için programlamaya yönelik kriterleri oluşturmada kullanılır.

Buna göre Kullanım Sonrası Değerlendirme çalışmalarının kullanım amaçları şöyle sıralanabilir (Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988, sf:162):

- Varolan çevreleri gelecek çevresel ihtiyaçlar ve gereksinmeleri biçimlendirmek için kullanmak
- Program ve tasarım hedeflerini denemek
- Mevcut çevrelerin kullanıcıları tarafından nasıl kullanıldıklarının bilinmesi ile çevreleri güncelleştirmek ve kullanıma uyarlanmasını sağlamak.

Zimring (1997) ise çevrelerin onu kullanan organizasyon ve insanlar için ne kadar iyi çalıştığı konusu üzerinde durarak, KSD'yi geçmiş deneyimlerden öğrenme olarak tanımlar ve ekler; "olaylar kötüye gidebilir ama bilgi paylaşılır böylece yedinci sekizinci deneme yerine ikinci denemede doğruya ulaşılır".

Böylelikle Kullanım Sonrası Değerlendirme çalışmalarının sadece çevre olgusu içinde işlevlerin yerine gelişi ile ortaya çıkan performansı sorgulamadığı, bunun yanında programlama, tasarım, yapım kullanım, bakım gibi süreç içinde yer alan işlerin yapı ömrü boyunca performansını sorguladığı söylenebilir.

2.2. Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışmalarının Yararları

Yapı üretiminde yer alan mimarların ve diğer uzmanların büyük çabalarına, çok sayıda çevre inşa edilmesine rağmen sıklıkla performans yönünden tatmin edici sonuçlara ulaşılamadığı düşünülmektedir. Bunun sebepleri arasında çevrelerin inşa edildikten sonraki kullanım sürecinin yeterince izlenmemesi ve benzer hataların çok sayıda tekrar edilmesi olabilir. Bunun ardından kullanımı izleyen süreçte de verimliliğin düşmesi, sağlık ve emniyet problemleri, kullanıcının düşük konfor düzeyi ve tatmin seviyesi şeklinde sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sonuçlar; Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) çalışmalarının faydalarının görülmesini ve KSD'nin alanının sürekli büyümesiyle alandaki çalışmaların gelişmesine neden olmuştur.

Preiser (1997) KSD çalışmalarının uygulamalarından çevre performansına ilişkin olarak elde edilmiş temel sorunları tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmada performansa ilişkin sorunlar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Preiser W.F.E, 1997, sf:179):

- Sağlık, emniyet ve güvenlik sorunları,

- Konfor sorunları (kötü ısısal kontrol ve hava sirkulasyonu)
- Estetik sorunlar
- Yüzeylerin bakım sorunu
- Enerjinin boşa harcanması
- Zayıf imgelem ve yön bulma sorunu
- Sızıntı sorunu

Çevre kapsamında ister teknik, ister kullanıma veya davranışsal kriterlere ilişkin olsun bu sorunların tespit edilebilmesi en azından sorunların giderilmesi için bir adım oluşturmaktadır. Bu da KSD çalışmalarının kullanımının öneminin ve faydalarının altını çizmektedir. Kullanım Sonrası Değerlendirme çalışmasının uygulanması ile ortaya çıkan faydaların kullanım süreci ve etki büyüklüğü üç zaman dilimi içinde ele alınabilir (Preiser et. al.; 1988):

- Kısa Dönemli Faydalar
- Orta Dönemli Faydalar
- Uzun Dönemli Faydalar

2.2.1. Kısa Dönemli Faydalar

Kısa dönem faydalar KSD bulgularının kullanımının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Kısa dönem boyunca çevre performansında başarılar ve başarısızlıklar belirlenir ve çözülmesi istenilen herhangi bir problem için koşullara uygun tavsiyelerde bulunulur. Bunun yanında Kullanım Sonrası Değerlendirmenin bir diğer kısa dönem faydası da bütçede maliyet kısıntılarından kaynaklanan sorunlarla ilgilenmesidir. Proje maliyetinin düşük tutulmaya çalışılması; genellikle çevrede 2. derecede kalite olarak sonuçlanır. Kullanım Sonrası Değerlendirme bu noktada daha az maliyetle daha yüksek kalite ve performansta bina üretimi için olanak sağlar. Kısa dönemli faydalar şunlardır:

- Çevrede kullanıma ilişkin problemleri belirlemek ve çözmek
- Çevre yönetiminin kullanıcının değerlerini dikkate alarak etkinlik ve maliyetin mümkün olduğunca en uygun kombinasyonunu sağlamak
- Mekan kullanımını değerlendirmek, çevre performansından geribesleme sağlamak
- Değerlendirme sürecine aktif olarak katılan kullanıcıların tutumlarını değerlendirmek

- Bilgiye dayalı karar vermeyi ve tasarımın sonuçlarını daha iyi anlamayı sağlamak
- Bütçenin getirdiği sınırlamalar ile performansa dahil olan değişimleri anlamak

- **Çevrede kullanıma ilişkin problemleri belirlemek ve çözmek**

Mimari çevre tasarlanırken kullanımın nasıl olacağı gerçekte tam anlamıyla bilinmemektedir. Bunun nedenlerinden birisi kullanıcı profilinin tam olarak bilinmemesi, kullanıcı ve tasarımcının farklı görüşte olması, bir diğeri de benzer mimari çevre tiplerine ait değerlendirme verilerinin azlığıdır. Bu nedenle çevreler kullanılmaya başlandıktan sonra birtakım sorunlarla ve aksaklıklarla karşılaşılması olasıdır. KSD çevrede ortaya çıkan bu sorunları kısa dönem içinde saptayarak çözmeyi hedefler.

- **Çevre yönetiminin kullanıcının değerlerini dikkate alarak etkinlik ve maliyetin en uygun kombinasyonunu sağlamak**

Çevre yönetimi yapı sisteminin planlama, tasarım ve yönetim evreleri ile ilgilidir, yönetimin amacı sadece çevrenin işletim maliyetini optimize etmek değil kullanıcının ve organizasyonun faaliyetlerini de gözönünde tutarak çevre işletiminde fayda maiyet dengesinin kurulmasını sağlamaktır.

- **Mekan kullanımını değerlendirmek, çevre performansından geribesleme sağlamak**

Sistematik değerlendirme metodlarının en önemli parçası olan geri besleme çevrenin değerlendirilmesinin ardından yeni tasarımlara girdi oluşturmak açısından önemlidir. Geri besleme tasarıma girdi oluşturmanın yanında değerlendirmeden ortaya çıkan kullanıma ilişkin sorunların çözümü için de gereklidir.

- **Değerlendirme sürecine aktif olarak katılan kullanıcıların tutumlarını değerlendirmek**

Değerlendirme sürecinde esas rol kullanıcılara aittir. Belirli bir kullanım için tasarlanmış çevrenin bu hedefi ne kadar başarılı bir şekilde yerine getirdiğinin bilinmesi için kullanıcıların sahip olduğu tutum ve davranışların değerlendirilmesi gerekecektir. Bu yolla edinilen veriler binanın değerlendirilmesi için değerlendirene yardımcı olacaktır.

- **Bilgiye dayalı karar vermeyi ve tasarımın sonuçlarını daha iyi anlamayı sağlamak**

Tasarımcının eldeki programa, kullanıcı veya organizasyonun amaçlarına ve bütçeye uygun olarak tasarladığı çevrenin sonuçta nasıl çalıştığını bilmesi sürecin ve sonucun anlaşılması için önemlidir. Yaşam döngüsü bir süreç olarak ele alınırsa; tasarım evresini de içine alan çevre üretimi ile başlayan bu süreç pek çok girdi ile desteklenerek süregider. Ancak tasarımı içine alan süreçte girdi olan bilgi göreceli, sezgisel ve subjektif olmak yerine objektif ve genelgeçer yapıda olmalıdır. Böylece doğru girdi ile tasarlanmış çevrenin süreçte bir noktada kullanılması ile başlanan değerlendirmesi ile ortaya çıkan sonuçlar tasarımı da değerlendirerek sonuçların anlaşılmasını sağlayacaktır.

- **Bütçenin getirdiği sınırlamalar ile performansa dahil olan değişimleri anlamak**

İnşa edilen çevre yatırım olarak görülmektedir. Çevrenin yapım, kullanım ve bakım aşamalarında belirlenmiş bir bütçe dahilinde çalışılmaktadır. Bütçenin getirdiği sınırlamaların faaliyetin oluşumu nasıl etkilediği bilinmelidir. Faaliyeti gerçekleştirmek için gerekli olan maliyet ile performansın kıyaslanması sonucunda ortaya çıkan sonuçlar bunun anlaşılmasını sağlayabilir.

2.2.2. Orta Dönemli Faydalar

KSD binada belirlenmiş problemlerin çözümü için düzenleme ve yeniden kullanıma adaptasyon yeniden biçimlendirme ya da daha büyük yapım için veri tabanı sağlayabilir. Buna göre orta dönemli KSD faydaları bina yapımı ile ilgili ana kararlarla ilgilidir. Orta dönemli faydalar şunlardır:

- Kullanıcı organizasyonunun farklılaşması ve zamanla gereken değişim için, çevrelerin yeni kullanımlara uygun hale dönüştürülmesini de içeren işlev adaptasyonunu sağlamak
- Çevrenin yapım, kullanım ve onarımını kapsayan süreçte maliyeti azaltmayı sağlamak
- Tasarımcının çevre performansı için sorumluluk almasını sağlamak

- **Kullanıcı organizasyonunun farklılaşması ve zamanla gereken değişim için, çevrelerin yeni kullanımlara uygun hale dönüştürülmesini de içeren işlev adaptasyonunu sağlamak**

Çevre yaşam süreci boyunca farklı kullanıcı grupları, organizasyonlar tarafından ve değişen kullanım amaçları için kullanılabilir. Ancak istenen; binanın aynı kullanıcı grubu için grubun zamanla değişen ihtiyaçlarına karşılık verecek nitelikte olmasıdır. Bu nedenle çevre içinde zamanla bazı değişikliklerin olması kaçınılmazdır. Diğer taraftan kullanıcı profilinin değişmesi çevrenin yeni kullanım için adaptasyonunu gerektirir. Gerekli değişimin yapılabilmesi için veritabanına ihtiyaç duyulur. Bu zeminin oluşumu için daha önce benzer kullanıma sahip çevrelerde uygulanmış KSD çalışmaları yardımcı olabilir.

- **Çevrenin yapım, kullanım ve onarımını kapsayan süreçte maliyeti azaltmayı sağlamak**

Çevre yaşam döngüsü içine dahil olan yapım bakım ve kullanım işlemlerinin tümü maliyet ile ilişkilidir. Maliyet içinde bakım işletim maliyeti toplam maliyetin %32, tasarım maliyeti ise %1,5'i kadardır (Dell'Isola A. J., Kirk S. J., 1981, sf:3). Ancak maliyetin artmasının en önemli nedenleri arasında önüne geçilmeyen ve sürekli olarak tekrarlanan işletim hataları, teknik uygulama hataları, planlama hataları olduğu söylenebilir. Benzer tipteki çevrelerde daha önceden saptanmış hataların hangi koşullar altında ortaya çıktığının önceden bilinmesi halinde buna bağlı olarak ortaya çıkabilecek maliyet artışının durdurulabileceği düşünülebilir.

- **Tasarımcının çevre performansı için sorumluluk almasını sağlamak**

Belirli bir kullanıma hizmet vermek için tasarlanan çevreden beklenen performansın gerçekleşebilmesi büyük oranda tasarımcıya bağlıdır. Diğer rol alanların istekleri doğrultusunda tasarımcı tarafından hazırlanan mimari program kapsamında tasarlanan çevrenin bazı performans gereklerini yerine getirmesi beklenir. Bu nedenle tasarımcı tarafından hazırlanan mimari programın gerçekçi kriterleri temel alan nitelikte olması sağlanmalıdır.

Diğer taraftan çevreyi kullanan organizasyonun çevre içinde sürekli bir değerlendirme yaparak performans ölçümlerinin saptanmasının amaçlara uygun kullanımın sağlanabilmesinde gerekli olduğu düşünülmektedir.

2.2.3. Uzun Dönemli Faydalar

Uzun dönemli faydalar çevre performansının başarı ve başarısızlıklarından öğrenilenlerin gelecekte inşa edilecek binaların tasarımında uygulanmasıyla sonuçlanır. Uzun dönem faydaların ortaya çıkması üç ile on yıl arasında olur, KSD'nin bu faydası otel, büro binası, okul, konut gibi belirgin mimari çevre tipleri ile ilgilidir. Uzun dönemli faydalar şunlardır:

- Çevre performansına ilişkin uzun dönemli düzenlemeler yapmak
- Tasarım için veritabanı, standartlar, kriterler ve rehber yayın oluşturmak
- Nicelik belirlemede çevre performans ölçümünü geliştirmek

- **Çevre performansına ilişkin uzun dönemli düzenlemeler yapmak**

Performansın sürekli değerlendirmelerle izlenmesi ve verini kontrolü çevrenin kullanımına ilişkin bilgilerin doğrudan değerlendirme ekibine aktarılmasını sağlar. Değerlendirme ekibi tarafından yapılan tavsiye faaliyetleri doğrultusunda kullanıma ilişkin olarak doğrudan çevreyi hedef alan düzenlemeler yapılabilir.

- **Tasarım için veritabanı, standartlar, kriterler ve rehber yayın oluşturmak**

Tüm bu değerlendirme süreçleri ve performans ölçümlerinden edinilen veriler özel kullanımlara ait mimari çevrelerin tasarlanması için esas oluşturur. Toplanan veriler adeta bir veri havuzunda biriktirilir ve bu veriler otoritelerce kriterler ve standartlar haline dönüştürülerek binanın tasarlanmasında girdi ve değerlendirilmesinde karşılaştırılan unsur olarak kullanılabilir.

- **Nicelik belirlemede çevre performans ölçümünü geliştirmek**

Performans ölçümleri kapsamında elde edilen veri niteliksel ya da niceliksel yapıda olabilir. Niceliksel ölçümler sayısal olarak ifade edilebildiği için niteliksel ölçümlere göre araştırma ve ifadesinin daha kolay olduğu düşünülebilir. Ancak niceliksel ölçümlerde belirgin sonuçlara ulaşabilmek için asıl sorun ölçme modellerinin belirlenmesi, uygun araç ve tekniklerinin kullanımıdır. Bu nedenle kullanılabilir ölçüm sonuçları elde etmek için performans ölçüm teknik ve modellerinin geliştirilmesi gereklidir.

Uzun dönemli faydalardan bir diğeri de kalite bilincinin (quality assurance) yerleşimidir. Kalite bilinci performans ve kalitenin işaretçisi kullanıcı memnuniyeti, işlevsellik, maliyet gibi bazı anlamların belirlenmesini gerekli bulur. Faaliyetteki sorunlar bu işaretçilerle belirlenir ve sorun tam olarak kaydedilir.

2.3. Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışmalarının Tarihçesi ve Gelişimi

KSD adını çevre tamamlandıktan, imar yönetmelikleri ve kanunlarına göre emniyet kontrolü ve denetimi yapıldıktan sonraki kullanım aşamasından alır. KSD kavramı aslında tasarım için çok da yeni bir kavram değildir. Mimarlar ve tasarımcılar varolan binaları yeni çevrelerin tasarımında model olarak kullanmıştır ancak KSD bir teknik olarak sistemli bir biçimde yaklaşık son 20 yıldır kullanılmaktadır (Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988, sf:162).

KSD hakkında ilk önemli çalışmalar 1960'larda, akıl hastanesi ve hapishane gibi yapılarda, bir kısmı yapılanmış çevreye ait olduğu düşünülen ciddi problemlerin gözlemlenmesine yönelikdi. Bu çalışmalarda çevrenin kullanıcısı üzerindeki sağlık, emniyet, güvenlik ve psikolojik etkilerinin değerlendirilmesi dikkat çekicidir. Yine 1960'larda Environmental Design Research Association (EDRA) gibi disiplinerarası mesleki birliklerin kurulmasına ve çevresel tasarım araştırmalarının yeni alanının oluşturulmasına öncülük eden, insan davranışı ve bina tasarımı arasındaki ilişkiye yoğunlaşan çalışmalar artmıştır.

İnsan ve çevre arasındaki etkileşim sistemine odaklanan bu çalışmalarda varolan çevrelerin analizinde metodların oluşturulması ve KSD'nin mimari tasarımla nasıl işbirliğinde olabileceği kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır (Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988, sf:162). EDRA gibi 1960'larda kurulan bu birliklerin mimar, plancı, bina yöneticisi, iç mimar, psikolog, sosyolog, antropolog ve coğrafyacı gibi üyeleri vardı. İnsan davranışını temel alan çevre araştırmasını, çevre yönetimini ve en önemlisi KSD'yi içeren mesleki uzmanlıklar ortaya çıkmıştır. Daha sonraki aşamada KSD ile ilgili alan çalışmaları, uygulamaları, değerlendirme yöntemlerini içeren kitaplar, dergiler yayınlanmıştır.

KSD tekniklerinin ortaya çıkması ve değerlendirme çalışmalarının yayınlanması, mimarlık ortamında daha rasyonel ve ciddi tasarım sürecini destekleyenler tarafından güçlendirilmiştir. Bu alanda ilk ortaya çıkan isimlerden Christopher Alexander üç önemli kitap yazmıştır; "Notes on Synthesis of Form", (1964), "Houses Generated by Patterns", (1969), "Pattern Language", (1977). Bu çalışmalar; tasarım süreci içinde tasarım ihtiyaçları ve örüntüleri fikrini ortaya atmış; tasarım kimin için yapıldıysa onun ihtiyaçlarının değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Tüm bu çabalar KSD için birer kilometre taşı olmuştur. Bu çalışmalar Preiser (1988)

tarafından çalışmayı yapan, çalışmanın konusu, Kullanım Sonrası Değerlendirme uygulama alanına yaptığı katkı açısından ele alınarak tablo halinde biraraya getirilmiştir (Tablo 2.3.).

Tablo 2.1. KSD'nin Gelişiminde Kilometre Taşları, Preiser ve diğerleri; 1988, sf:9

YIL	YAZAR	BİNA TİPİ	ALANA KATKISI
1967	Van Der Ryn ve Silverstein	Öğrenci Yurtları	Çevresel analiz kavramları ve metodları
1969	Preiser	Öğrenci Yurtları	Çevresel performans profilleri; öznel ve nesnel performans ölçümlerinin karşılıklı ilişkisi
1971	Field	Hastane	Veri toplamada çokluyöntem yaklaşımı
1972	Markus ve Diğerleri	Herhangi Bina Tipi	Maliyet esaslı bina Performansı değerlendirme modeli
1974	Becker	Halk Konutları	Cross-sectional, veri toplama ve analizinde karşılaştırmalı yaklaşım
1975	Francescato ve Diğerleri	Halk Konutları	Fiziksel idari müdahaleye izin veren konut memnuniyetini değerlendirme modelleri
1975	General Services Administiration	Büro Binaları	Büro sistemleri performans standartları
1976	U.S. Army Corps of Engineers	Askeri Binalar	Güncelleştirilebilen ***state of the art*** kriteri ile tasarım rehberi serileri
1976	Rabinowitz	İlkokullar	Teknik, fonksiyonel ve davranışsal faktörlerin kapsamlı, tam olarak ölçümü
1979	Public Works Canada	Devlet Binaları	KSD proje üretimi sistemi içine dahil edilir
1980	Daish ve Diğerleri	Askeri Binalar	Devlet binası sürecinde rutin görevli faaliyeti olarak KSD
1981	Marans ve Sprecklemeyer	Bürolar	Algısal ve öznel niteliklerle bağlantılı değerlendirme modeli
1982	Parshall ve Pena	Herhangi Bir Bina Tipi	Basitleştirilmiş ve standartlaştırılmış değerlendirme metodolojisi
1983	Orbit I.	Bürolar	Binalar ve Bilgi teknolojisi ile ilişkili büro araştırması
1984	Brill ve Diğerleri	Bürolar	Büro tasarımı ve işçi verimliliği ile bağlantılı
1985	White	Herhangi Bir Bina Tipi	Mimari eğitimde programlama ve KSD'yi ilişkilendirme
1986	Kantrowitz ve Diğerleri	Mimarlık Okulu	Tüm bina sürecinin KSD analizi ve belgelenmesi
1986	Preiser ve Pugh	Herhangi Bir Bina Tipi	KSD süreç modeli ve uygulamanın seviyeleri

Preiser, Rabinowitz ve White tarafından 1988 yılında yayınlanan "Post Occupancy Evaluation" isimli çalışmada KSD'nin gelişimi üç evrede incelemiştir (Preiser et. al.; 1988). KSD çalışmaları; bu çalışmada Preiser ve diğerlerinin tarihsel sınıflamasının yanında izledikleri gelişme sürecine bağlı olarak kapsam boyutunda da sınıflanmaya çalışılmıştır. Buna göre KSD çalışmaları şu şekilde sınıflanabilir:

- 1960'lar, Yapısal Düzenlemeler, Psikolojik Unsurları Kapsayan Çalışmalar
- 1970'ler, Yapılaşmış Çevrede Sosyolojik Unsurları Kapsayan Çalışmalar, Sistematik-Çoklu Yöntemli KSD Uygulamaları
- 1980'ler, Organizasyonel Değişim, Bina Teşhisine Yönelik Araştırmalar, Kamu ve Özel Sektörde KSD Uygulamaları

2.3.1. 1960'lar Yapısal Düzenlemeler, Yapılaşmış Çevrede Psikolojik Unsurları Kapsayan Çalışmalar

1960'larda gerçekleştirilen ilk çalışmalar; belirli bir grubun çevreyi algılaması ile ilgili olarak yapısal işlevsellik ve kullanıcı davranışı arasındaki ilişkiye yoğunlaşmış öncü nitelikteki çalışmalardır (London, K. A., 1997).

İlk KSD çalışmalarının ağırlıklı olarak öğrenci yurtları değerlendirmelerinin olduğu söylenebilir. Bu çalışmalarda; binanın amaçlanan hedefe ulaşmadaki yeterliliği, kullanıcı ve bina arasındaki uyuşmazlıklar saptanmış, daha da önemlisi bina konfigürasyonu ve sosyal ilişkilerin yapısı arasında umulandan daha güçlü bir ilişkinin varolması gibi şaşırtıcı sonuçlara ulaşılmıştır.

1960'lı yılların sonuna doğru disiplinler arası mesleki birlik olan EDRA'nın kurulması insan davranışı ve yapılaşmış çevre tasarımı arasındaki ilişkiye odaklanan araştırmaların gelişmesine imkan sağladığı söylenebilir.

İnsan çevre-etkileşim sistemine ilişkin çalışmalarda, kullanıcının çevre hakkında edindiği yargılara ulaşabilmek ya da çevrenin kullanıcı üzerindeki etkisini bilebilmek için teknikler geliştirilmeye çalışılmıştır. Anlamsal farklılık skalalarının da bu tekniklerden biri olduğu söylenebilir (Russel, 1988).

1970'lere yaklaşıldığında pek çok çalışma tamamlanarak yayınlanmış; bu arada mimarlar ve tıp uzmanları arasındaki ilk işbirliği de hastane tasarımı alanında gerçekleşmiştir. Field; Tufts Üniversitesi Tıp Merkezinde; personel ulaşım zamanı,

hastane hizmetine yakınlık, çalışan ihtiyaçlarındaki farklar ve verimlilik gibi pek çok konuyu ele alan kapsamlı bina değerlendirmesini yapmıştır. Aynı dönemde İngiltere'de Pilkington Research Unit tarafından bürolar ve okulların değerlendirilmesi üzerine ilk çalışmaların yapıldığı bildirilmektedir (Preiser ve diğerleri; 1988).

2.3.2. 1970'ler, Yapılaşmış Çevrede Sosyolojik Unsurları Kapsayan Çalışmalar ve Sistematik-Çokluyöntemli KSD Uygulamaları

Bu dönemdeki çalışmalar da başlangıçta 1960'lı dönemdeki gibi yapılaşmış çevre ve davranış arasındaki ilişkiye odaklanmakla beraber; bireysel gruplardan çok daha geniş anlamda toplumsal boyuttaki grupların tepkileriyle ilgilenmiştir.

Bu dönemde belirli tasarım konuları veya tasarım sorunları ele alınmaya çalışılmış, araştırmalar yardımıyla konuyla ilgili spesifik veri üretilmeye çalışılmıştır. Örneğin Moleski'nin (1974) 1971 yılında büyük ofis binalarının tasarımı için bir program hazırlamak amacıyla gerçekleştirdiği çalışma bunlardan biridir. Moleski'nin çalışması iki aşamadan oluşmaktadır:

- Mevcut büro binalarında mekan ve zamana bağlı olarak gelişen davranış örüntülerinin incelenmesi
- Sistematik olarak fiziksel çevre ve davranış ilişkisinin programda birer gereksinim haline dönüştürülmesi.

Ancak 1970'li yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarda; yapılaşmış çevrenin değerlendirilmesi konusunda araştırmacıların pek çok zorluklarla karşılaştığı söylenebilir. Bu zorluklardan biri de araştırmada değerlendirme unsuru olarak ele alınabilecek insan ihtiyaçları bakımından kesin kriterlerin olmayışıdır. Temel yaşamsal seviye bakımından benzer kriterler oluşturulabilir ama; toplumsal yapı ele alındığında davranış ve beklentiler bireylere bağlı olarak farklı seviyelerde ortaya çıkar. Bunun yanında farklı kültür gruplarının da varlığı bir standart oluşturmayı zorlaştırır ve neyin optimum olduğunun kararının verilmesi bu nedenle güçleşir. Yapılaşmış çevreye karşı kullanıcı algısının öznel ve duruma göre değişken yapısı dikkate alındığında gerçekçi bir değerlendirme yapabilmek için nelerin ölçüleceğine önceden karar vermek gerekir. Böylece büyük çoğunlukla bilinen kullanıcı beklentilerine ve tasarımda kapsamın belirlenmesi evresinde ortaya konulan kriterlere göre değerlendirme yapılabilir. Dolayısıyla ölçülmek için belirlenen

elemanlar için bilinen beklentiler ve kriterlerin olması değerlendirme için önemli bir konudur. Bu da çevre performansı kavramının temelini oluşturur.

Böylece 1970'li yıllara gelindiğinde KSD metodları, çevre performansı ve kullanıcısı hakkında yeni bilgilerin ortaya çıkması ile çarpıcı biçimde artmıştır. Yine bu dönemde araştırma modelleri geliştirilmiş, uygulamada farklı tekniklerin birarada kullanılması denenmiş, değerlendirmede sistematik belirlenmeye çalışılmıştır.

Sistematik bina değerlendirilmesi konusunda ilk uygulamanın; Markus tarafından Building Performance Research Unit'de 1960'ların sonunda yapılmış, Bina Performansı olarak tanımlanan çalışma olduğu söylenebilir. Markus (1972) bu çalışmada maliyet esaslı bina modelini oluşturmuştu. Model; yapı sisteminin, çevresel sistemin ve aktivite sisteminin birbirini etkileyen elemanlarını ve bina performansı içinde gerçekleşen, kullanıcıların ve bina sahiplerinin amaç ve hedeflerini, fayda maliyet analizi kapsamında dikkate alarak tanımlar. Bu çalışma bir taraftan da performans kavramını tanımlayarak alanın gelişmesine katkı sağlamıştır. Buna göre performans; sürecin çıktısı ve çıktının performansı olarak tanımlanabilir. Bu bakımdan performans bir sistem olarak ele alınabilir ve bütünün yani; sistemin performansı onu oluşturan alt sistemin performansına dayanır. Bina performansı ise bu durumda, bina kapsamında farklı etkilere maruz kalan nesnenin davranışı (yapı, yapı elemanı, yapı bileşeni gibi) tarafından belirlenen binanın kullanımından gelen davranışın binanın performansı ile ilişkisine dayanır.

Performans kavramının binalarda uygulanması; binanın ve mekanların yaşamsal beklentileri karşılayabilmek için; kullanıcı ihtiyaçlarının kullanıcı gereksinmelerine dönüştürülmesini (hizmet, emniyet, güvenlik, sağlık, konfor gibi), elde edilen gereksinmelerin performans gerekleri ve kriterleri haline getirilmesini, bu gerek ve kriterler de; kavramsal, başlangıç ve detaylı tasarım evrelerinde yerine getirilerek mimari çevrelerin uzun dönemli tatminkar performansını sağlayan yapımını mümkün kılmayı amaçlar.

Buna göre; bina kodları, standartlar ve performans spesifikasyonları yeni bina malzemelerinin, bileşenlerinin ve tüm bina sisteminin değerlendirilmesi süreci sonuçta yapıda belirli bir seviyede kaliteye ulaşılmasını sağlayabilir.

Oscar Newman'ın "Defensible Space", (1973) isimli çalışmasının konusu olan halk konutlarındaki yüksek yoğunluklu suç araştırması yine bu dönem için önemli bir noktadadır. Çalışma suçun ortaya çıkışı ile proje büyüklüğü, ölçek, kapsam, egemenlik alanının kontrol edilebilirliği arasındaki ilişkilere dikkati çeker. Bu çalışma Amerika'da tasarım yönünden konut politikasını değiştirmekle kalmamış aynı zamanda KSD'nin etkisi ve sonuçlarının yararlarının altını çizmiştir. Bu çalışmanın sonuçları bakımından KSD çalışmaları ve mimarlar üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Çalışmada farklı teknik ve metodolojik yaklaşımlar kullanılmakla beraber çalışmanın sonuçları sosyal bilimlerin teorik yapısını kuvvetlendirmiştir. Newman (1973); algılanan olgu (suçun ortaya çıkışı) ve fiziksel çevrenin özellikleri (proje büyüklüğü, ölçek, kapsam ve egemenlik alanının kontrolünün imkanı) arasındaki ilişkiyi çalışmasında açıkça vurgulamıştır.

Konut değerlendirmede varılan önemli bir nokta da Clare Cooper (Residents' Attitudes Toward The Environment at St. Francis Square, 1970, Easter Hill Village, Some Social Aspects of Design, 1975) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda veri toplamada ve anket uygulamasının, görüşme ve gözlem tekniklerinin değerlendirmedeki öneminin açığa çıkarılmasıdır.

Bunun gibi KSD çalışmaları peyzaj kullanımı, araç trafiğinden arındırılmış yaya alanlarının sağlanması, konut ünitesinin planının fonksiyonu ve esnekliği, üretim kalitesi, renk kullanımı gibi konutun performansını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen pek çok özel tasarım unsurunu dikkatlice inceler.

Diğer taraftan Becker'in (1977) toplu konut projeleri üzerindeki çalışmasıyla kullanıcı gruplarının ve konut örüntülerinin her birinin kendi içindeki ve karşılıklı olarak, örüntülerin tanımlanmasında kullanılabilecek karşılaştırmalı veri oluşturulmuştur. Bu çalışmanın en büyük katkısı ise anket, görüşme, sistematik gözlemler, davranışsal haritalama, arşiv verileri, fotoğraf saptamaları gibi veri toplama metodlarının çalışmada kullanılmasıdır.

Öte yandan KSD çalışmalarıyla konut sakinlerinin memnuniyetinin sağlanmasına yardımcı olan çeşitli faktörlerin doğal ve göreceli önemini sınaması ile konut memnuniyetinin değerlendirilmesine ilişkin tekniklerin daha da geliştirilmesi sağlanmıştır. Böylece KSD sorunların doğru ve detaylı tespitiyle, konut kullanıcılarına konutlarının iyileştirilmesi için müdahale etmelerine ve konut

gelişimine sınırlı kaynakların bu yönde dikkatlice kullanımına yardımcı olur. Böylelikle de konuttan memnuniyetin büyük oranda artacağı düşünülebilir.

Çeşitli konuda ve farklı yöntemlerle KSD çalışmaları yürütülürken bir taraftan da sistematik değerlendirme çalışmalarının sonuçları gelecekte daha kaliteli çevre oluşturmak için tasarım kriteri haline dönüştürülmüş ve rehber dokumanlar oluşturulmuştur. Bu noktada KSD'nin çevre değerlendirilmesi kadar üretiminde de; tasarım kriterlerinin belirlenmesinde de rol aldığı söylenebilir.

Rabinowitz'in "Buildings in Use" (1975) isimli dört ilkokulu değerlendiği çalışması, kapsamı ve derinliğine incelemesi bakımından yenilikçidir. Çalışmada okullar; performansın teknik, fonksiyonel ve davranışsal elemanları ile detaylıca sorgulanır.

1976 yılında Goodrich "Post Design Evaluation" isimli çalışmasında 600 çalışanın açık ofis planına ve yeni yapılan açık ofis binasında uygulanan aydınlatma sistemine verilen tepkileri ölçmüştür. Bu çalışma uygulamacıya psikolojik ve organizasyonel ölçümler yaparak çalışanların ofis ortamı performansından memnuniyetini ölçme imkanını vermiştir (Preiser ve diğerleri, 1988).

1970'lerin sonuna gelindiğinde KSD üzerine ilk kitap yayınlandı ve bu dönemde uzmanların genel görüşü KSD'yi şöyle tanımlıyordu: "Belirgin olan veya ima edilen insan ihtiyaç ve değerlerini karşılayan ve tatmin eden tasarlanmış düzenin biçilen değeri" (Preiser ve diğerleri, 1988).

Kapsamlı bir KSD uygulamasında; sağlık, emniyet, güvenlik, fonksiyonel istekler, aydınlatma, akustik, ısısal ihtiyaçlar, çevre kullanıcısının memnuniyetini ve psikolojik rahatını etkileyen niteliksel özellikler gibi tüm elemanların değerlendirmeye dahil edilmesine özen gösterilmelidir. Ancak 1970'ler boyunca çoğu KSD çalışması kullanıcının memnuniyeti üzerine yoğunlaşırken fiziksel çevrenin sahip olduğu niteliklere ilişkin bulgulara nadiren yer verilmişti. Sonuç olarak böylesi KSD çalışmalarından elde edilen bulguların yaygınlaştırılması ve genelleştirilmesi sınırlı düzeyde kalmıştır.

Diğer taraftan Friedman (1978) tarafından önerilen sosyal bilim temelli değerlendirme yaklaşımı çok daha geniş bir perspektif sunmuştur. Bu KSD önerisi kullanıcıyı (müşteriyi), yakın çevresel şartları, tasarım olgusunu, metodların seçimini, sonuçların analizini, değerlendirmenin yoğunlaşacağı noktanın

belirlenmesini, çevre tasarım sürecine değerlendirme bilgilerinin geribesleme olarak aktarılmasını kapsamaktaydı.

2.3.3. 1980'ler, Organizasyonel Değişim, Çevre Teşhisine Yönelik Araştırmalar, Kamu ve Özel Sektörde KSD Uygulamaları

1980'li yıllara gelindiğinde KSD artık kendi kendine bir disiplin haline dönüşmüştü. Bu dönemde kullanılan terimler ile KSD'nin dili oluştu, uygulamacı ve araştırmacı arasındaki ilişkiler ağı şekillendi, tek amaçlı kullanıma sahip binaların yanında büyük ölçekli ve çoklu kullanıma sahip çevrelerde de KSD uygulanmaya başlandı. Böylece KSD'nin 1980'lerde teori, metod, strateji ve uygulamalarda ilerleme kaydettiği söylenebilir. Marans ve Sprecklemeyer "Evaluating Built Environments: A Behavioral Approach" (1981) isimli çalışmasında fiziksel çevre ve çalışma alanının organizasyonel düzenlemesinin çalışanların algısına ve davranışına olan etkisini gösteren kavramsal bir model geliştirmiştir. Bu kavramsal model nesnel çevresel nitelikleri öznel kullanıcı algıları ile ilişkilendirir ve memnuniyet ve kullanıcı davranışı üzerinde çalışma ortamının etkisini ölçer. Model; bireyin çevreden edindiği memnuniyetin, çevrenin fiziksel ve organizasyonel niteliklerinin değerine ve çevrenin değerlendirildiği standartlar ve kriterlerle birlikte binanın nasıl algılandığına bağlı olduğunu öne sürer. Model ayrıca anket kullanımının yanında kayıtların analizi, arşiv araştırmaları doğrudan gözlem gibi fiziksel çevrenin objektif ölçümünü içeren yöntemlerin kullanılabilirliğini göstermektedir.

Preiser (1988) tarafından önerilen bir başka KSD yaklaşımı ise bir taraftan açıkça belirlenmiş performans ve değerlendirme kriterlerinin kullanımı, diğer taraftan da performansın subjektif ve objektif ölçümünün kullanımı üzerinde duruyordu.

Bir başka KSD stratejisi ise Parshall ve Pena'nın (1987); "Evaluating Facilities: A Practical Approach to POE" çalışmasında ortaya konulmaktaydı. Bu değerlendirme yaklaşımında problemin araştırılmasında fonksiyon, form, ekonomi ve zaman dört ana eleman olarak belirlenmiş, bu dört eleman KSD'nin uygulanması sürecinde dört adımda uygulanmıştır.

Bu dört adım şunlardır:

- Amacın belirlenmesi
- Niceliksel bilginin toplanması ve analizi

- Niteliksel bilginin tanımlanması ve sorgulanması
- Değerlendirmeden edinilen sonucun ifade edilmesi

Bu dönemde bir başka çalışma da Brill (1984) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma verimlilik temelinde büro binalarının tasarım kriterleri belirlenmeye çalışılmıştır. Uygulama kapsamında fiziksel ölçümlerin yanında anket uygulaması da yapılmıştır. Ancak çalışma bütünü içinde iş memnuniyeti ve performans ile çalışma alanındaki iletişim gibi özel fiziksel faktörlerin etkisi kapsam dışı tutulmaya çalışılmış; çalışma alanının fiziksel ortam koşulları üzerinde durulmaya çaba gösterilmiştir. Bu çalışma, daha sonra özellikle büro binalarının fiziksel koşulları bakımından değerlendirilmesine yönelik çalışmalar için öncü olmuştur. Bunlardan biri de Sundstrom ve diğerleri tarafından (1994) yapılan büro binasındaki gürültü ile performans, çalışma ortamı ve yapılan işten duyulan memnuniyet arasındaki ilişkiyi sorgulayan çalışmadır. Çalışmada büro içindeki gürültünün; yapılan işin ve çalışılan ortamın çalışanda oluşturduğu memnuniyeti negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

KSD gelişimini sürdürürken bir yandan da "bina teşhisi" kavramı ortaya çıkmış, kapsamlı bir bina değerlendirilmesinde KSD'nin de yer alması gerektiği öne sürülmüştür. Bina teşhisi hem teknik ve işlevsel hem de kullanıcıya ilişkin performans kriterlerine dayanarak toplanan verilerin değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu konuda yapılan KSD çalışmaları sonucunda üç tip verinin edinilebileceği öne sürülür (Macclay ve Earthman, 1991):

- Yönetim, personel, öğrenciler, ebeveynlerden oluşan gruplar gibi çeşitli kullanıcı topluluklarından cevaplar arayan anketlerin kullanımı ile normal "toplum koşulları" altında binanın performansının gözlemlenmesi. Bu bilgi daha sonra takvimleme (scheduling), mekanların belirlenmesi ve binadaki diğer insan aktiviteleri ve yürütülen faaliyetlere göre mekanların düzenlenmesi ve gelecekteki binaların "ince ayarında" kullanılır.

- Binaların teknik özelliklerini (enerji kullanımı ve tasarrufu, mekanik ekipman, bitişler, zemin kaplama malzemesi, boya ve çatı gibi ögelerin dayanıklılığı) belirleyen farklı standartların bir araya gelmesi ile oluşur. Bu nedenle bu tip çalışmalardan elde edilen veri farklı performans boyutlarını içerir.

- Toplumun ve bireylerin bina içindeki faaliyetini doğrudan etkileyen çevre özellikleri olan aydınlatma, akustik, mahremiyet, dolaşım, sağlık, emniyet, güvenlik, konfor gibi faktörler üzerine oluşan bilgi farklı standartların bir araya gelmesinin yanında farklı tasarım kriterlerinin de birleşmesiyle oluşur.

Böylece 1980'lerden itibaren '90'lı yıllara yaklaşıldığında KSD'nin kapsamının ve uygulama alanının arttığı söylenebilir. Özellikle KSD'nin kısa veya uzun dönemli planlamaya imkan tanıması; işletmeler kapsamında çevre tasarlama, kullanma ve bakımında önemli roller üstlenmesine neden olduğu söylenebilir. Bu nedenle KSD'nin artık bir disiplin olarak uygulama alanında kabul görmesi, kurumsal birtakım yapılaşmaların oluşması ile günümüzde; teorik zeminde bir araştırma alanı olmaktan sıyrılmış, özellikle çevre yönetimi için uzmanlık alanı haline gelmiştir.

Bu bakımdan değerlendirme olmaksızın tasarımın tepkisi olmayan bir etki halini alacağı söylenebilir. Bina yönetimi de mimari bilgi olmadığı ya da bireysel ve spesifik organizasyonel değerlerden habersiz uzmanlar sayesinde işlevsiz duruma düşebilirdi. Değerlendirme bina yönetimi için esas olgudur ancak bina değerlendirme henüz binaların bakımını ya da yapımını üstlenen büyük organizasyonların ana faaliyetlerinin bir parçası haline gelememiştir. Bu nedenle tamamlanmış ya da sonuç olarak elde edilmiş ürünün değerlendirilmesi önemsenmeden ulaşılan üretim sürecinde gelişmelerin ne yönde olduğunu görmenin de güçleştiği söylenebilir. Bu doğrultuda KSD çalışmaları bina üretimi sürecine aktarılmaya çalışılmış özellikle ABD, Kanada gibi ülkelerde KSD çalışmaları devlet kurumlarında rutin personel faaliyeti haline getirilmeye çalışılmıştır (Preiser ve diğerleri, 1988).

KSD'nin çevre yönetimi ve üretimi sürecinin bütünleyici bir parçası haline gelebilmesi için; değerlendirmenin bağımsız bir aktivite değil; karar verme sürecinin bir parçası olduğu; değerlendirmeden geri besleme niteliğindeki verinin elde edilebilmesi için sadece üretim sürecinin sonucuna değil başlangıçtan itibaren ortaya konulmuş tasarım kararlarına bakılmalı, ilgili değerlendirme kriterleri kullanılmalıdır.

Diğer taraftan KSD çalışmaları ticari uygulamaları özellikle ABD başta olmak üzere çeşitli ülkelerde ticari faaliyet haline dönüştürülmüştür. Pek çok mimar araştırmacı organizasyonlar, bina sahipleri, özel faaliyetler için KSD çalışması yürütmüştür.

Yapıların yenilenmesi, yeni kullanıma adaptasyonu ya da ticari bakımdan binanın değerinin biçilmesi gibi amaçlarla KSD uygulanmıştır (Preiser et. al., 1988).

KSD çalışmalarının gelecekteki durumunun ne olacağı konusu da araştırmacılar tarafından sorgulanmaktadır. KSD çalışmalarının yüksek maliyeti, uygulamanın zaman alması, sonuçların maliyeti karşılayan kimse tarafından nadiren başvurulacak olması nedeni ile ileride daha az kullanılır olacağı öne sürülmektedir. Bu nedenle KSD çalışmalarının etkinliğini sürdürebilmesi için daha basit ve ucuz, kapsamının diğer çevrelere uyarlanabilir nitelikte ve içerikte olması gerektiği vurgulanmaktadır.

2.4. KSD'yi Tanımlamada Yaklaşımlar

KSD'nin; pek çok tekniği bünyesinde barındırması, araştırma ve uygulamaya dönük olarak istenilen biçimde kullanılabilmesi nedeniyle kabul edilmiş tek bir tanımı veya uygulama yaklaşımı yoktur. Bu nedenle mevcut KSD yaklaşımları da birtakım KSD modelleri geliştirmek için zemin oluşturmuştur.

1960'larda KSD alanının tanımlanabilir bir araştırma disiplini olarak ortaya çıkışından bu yana yapılaşmış çevredeki araştırma ve uygulamaların eğilimlerini ve değerlendirmenin disiplinler arası yapısını yansıtacak farklı tanımlamalar önerilmiştir. Çoğu tanımlama ve yaklaşım farklı araştırmacılar tarafından, farklı alanlarda yapılmış olsa da benzer olgulara sahiptir. Daha önce yapılmış bu çalışmaları sınıflamaya çalışıldığında dört yaklaşım ortaya çıkar (London, K., A., 1997):

- Sosyolojik Yaklaşım
- Rasyonalist Yaklaşım
- Uygulamacı Gözüyle - İşlemsel Perspektif
- Organizasyonel Yaklaşım

2.4.1. KSD'yi Tanımlamada Sosyolojik Yaklaşım

Bu yaklaşım 1960'ların sonunda genel olarak akademik araştırmacılar tarafından önceki on yılda, büyük ölçeklerde tasarlanmış çevrelere ilişkin başarısızlıklara tepki olarak ortaya çıkmıştır. Yapılanmış çevrede görülen en büyük başarısızlıklardan biri kullanıcı tepkileri ile tasarımcının niyetinin uyuşmamasıdır. Bu konudaki en çarpıcı örnekler ise Le Corbusier'nin Pessac evleri ve 1950'lerde tasarım ödülü alan ve

1970'lerin başında yıkılan Pruit Igoe blokları olabilir (Newman O., 1972, Rubin A., Elder J., 1980).

Bu yaklaşımın içerdiği tanımlama mimari ve çevresel tasarım üzerinde sosyolojik ve psikolojik etkileri ele almaktadır. Yaklaşımın önemli yönü; tasarlanan düzenin sadece belirgin olan, tanımlanmış insan ihtiyaç ve değerlerini değil, belirgin olmayan insan ihtiyaç ve değerlerinin de tatmin edilmesini ve desteklenmesini göz önüne almasıdır. Daha sonraki bölümlerde incelenecek olan modeller arasında Friedman'ın Yapı-Süreç modeli Sosyolojik yaklaşımın etki alanında oluşturulmuştur.

2.4.2. KSD'yi Tanımlamada Rasyonalist Yaklaşım

Kullanıcının memnuniyeti üzerine yoğunlaşan Sosyolojik yaklaşımın aksine Rasyonalist yaklaşım KSD ile "karar verme" arasındaki bağlantıyı göz önüne alır. Buna göre daha önceki tasarımların çevrelerde gerçekleşen performans olarak yansıması ile edinilen bilgi karar verme sürecine dahil olan kimselere aktarılır. Böylece değerlendirmeden sağlanacak bilgi sonraki tasarımlarda karar verme aşamasını geliştirmede kullanılır.Bu durumda değerlendirmenin iki aşamalı bir süreç olduğu söylenebilir. Belirtilen iki aşama şunlardır (Brill M., 1974, sf:316):

- değerlendirme yapmak
- yapısal form içindeki değerlendirme bulgularını karar vericilere aktarmak

KSD'nin yapısal olarak içerdiği süreç; kullanılmakta olan, tamamlanmış bir çevreden edinilen geri besleme bilgisinin yeniden işlenip karar vericiye aktarılması, böylelikle gelecekte problem çözümü için kullanılabilinmesini kapsar. Böylece KSD; tasarımcılar için geçmiş deneyimlerin üzerine sistematik olarak yapılandırılmış, ürün geliştirmede kullanışlı bir araç olarak tanımlanabilir. Benzer bir yorum ise; proje değerlendirmenin geçmişe dönük bir faaliyet olduğunu ve projeye dahil olanların anlamasını, yargılamasını böylece süreçte ileriki bir noktada karar vermeyi sağlayabileceği şeklinde yapılabilir.

Diğer taraftan geçerli bir değerlendirme yapıya dahil olan tüm değişken ve bileşenlerin dikkate alınmasıyla gerçekleştirilebilir. Daha önceki kısımlarda da belirtildiği gibi değerlendirilen ortam tüm bileşenleri ile bir bütündür. Bu nedenle de bileşenlerin bütün içinde birbirleri ile etkileşim halinde oldukları gözardı edilmemelidir.

2.4.3. Uygulamacı Gözüyle KSD'nin Tanımlanması - İşlemsel Perspektif

Proje için tasarım hedeflerinin ulaştığı başarının seviyesi sonuç ürünün yani üretilen çevrenin gerçekleşen performansı ile karşılaştırılır. Bu olay tekrar eden bir yapıya sahiptir ve tasarım hedefleri için belirgin bir çıkış noktası oluşturur.

KSD'nin varolan çevrelerin başarılı yönlerinin yeni tasarımlara aktarılması için sistematik ve güvenilir bir süreç olduğu söylenilebilir. Tasarımcılar bu süreç içinde çevrelerin güçlü ve zayıf yönlerini analiz etmeye çalışırlar. Bu analizde amaç varolan çevrelerde tasarım fikirlerinin ne kadar iyi çalıştığını öğrenmektir. Böylece doğruların tespit edilip hataların elenmesiyle tasarım kalitesi ve bina performansı artarak ilerlemeye devam eder. Bu bakımdan KSD mimar ya da araştırmacı için, çevrenin kullanıcılarınca nasıl kullanıldığını belirlemek ve tasarım hedeflerini değerlendirmek için kullanılan bir teknik olarak da görülebilir. Bu bakımdan tasarım kararları ve çevre performansı kriteri KSD ile ilişkilendirebilir. Böylelikle çevre performansı kavramı, kullanım süreci ve KSD arasındaki ilişkiyi tanımlayabilir.

2.4.4. KSD'nin Tanımlanmasında Organizasyonel Yaklaşım

Bina yönetimi olgusunun ortaya çıkışı kullanım sonrası değerlendirme kavramına duyulan ihtiyacı belirgin biçimde ortaya koymuştur. Bu durumda KSD organizasyonların malvarlıklarını dikkatlice yönetmek için kullandıkları bir karar verme aracı halini almıştır. Bu olgu çevrelerin organizasyonların faaliyetleri için sadece bir düzen oluşturmadığını, aynı zamanda organizasyonel yapıyı yansıttığını, organizasyonel imajları ifade ettiğini ve organizasyonel hedeflerin gerçekleşmesini desteklediğini ya da engellediğini belirtir.

Organizasyonları barındıran yapılanmış çevre, organizasyonun yapısı ve bina üretim süreci arasında bir etkileşim olduğu söylenilebilir. Aşağıdaki tanımlama KSD'nin bu geniş uygulama alanında önemli bir araç olduğunu belirtir (Zeisel, 1995):
"KSD çevrelerin performans değerlendirmesi için sistematik metodlar setidir. Yöneticiler tarafından kullanılmak üzere diğer organizasyonlar ve çevre hakkındaki bilginin biraraya getirilmesinde önemli bir araç olabilir. Değerlendirme organizasyonel yönetimlerin idaresi ve şekillendirilmesine önemli katkılarda bulunur".

Ancak 1980'lerin sonu 1990'ların başında KSD "yapısal çevrenin değerlendirilmesi" tanımlaması "müşteri hizmeti" şekline dönüşmeye başladığı söylenebilir. KSD tanımı da böylelikle değişmeye başlamıştır. Bunun en büyük nedeni KSD'nin geniş mimari programa sahip müşteri organizasyonları arasında büyük miktarda kabul görmesidir. Bu arada bina yönetimi olgusunun ortaya çıkışı ve karar vericilerin KSD ile bu gruba karşı sorumlu olması bunda etkili olmuştur. Bu değişim KSD'yi çevresel araştırma alanından gelişimini sağlayacak daha geniş bir alana taşımıştır.

2.4.5. Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışmalarının Tipolojisi

Çoğu araştırmacı yazar KSD tiplerinin öncelikle KSD'nin amacına göre belirlenebileceğini öne sürer. Bilindiği gibi değerlendirmede ele alınan tasarım bir amaçlar ve aktiviteler bütünüdür (Brill M., 1974, sf:319). Bu nedenle de değerlendirme ona kimin ihtiyaç duyduğuna ve sonuçların nasıl kullanılacağına bağlı olarak biçimlenir. Buna göre KSD çalışmalarını iki çeşide ayırmak mümkündür (Campbell D.E., 1977, sf: 228):

- Biçimsel (Formative)
- Toplamsal (Summative)

Biçimsel (formative) değerlendirmede; değerlendirme kullanıcıların yapılanmış çevreye olan tepkileriyle ilişkilidir. Biçimsel (formative) değerlendirme durumunda sorun; kapsamı önemsemeden çevre ve kullanıcı arasındaki uygunluğun yapısını anlamaya çalışmaktır. Bu durumda biçimsel (formative) değerlendirmede sorun çevrede değişimler ve düzeltmeler yapılarak kullanıcı ve çevre arasındaki uygunluk geliştirilerek giderilebilir. Biçimsel (formative) değerlendirme aynı nitelikte çok sayıdaki bina grubu inşa edilmeden önce pilot proje olarak inşa edilmiş birkaç binanın değerlendirilmesi için ya da değerlendirme bilgisine göre gelecekte düzeltilme imkanı olan yapılar için uygundur. Örneğin; yeni tamamlanmış bir kampüste yaya yolları kullanıcıların kendi patikalarını oluşturmalarının ardından döşenebilir.

Sorun çevre ve kullanıcısı arasındaki uygunluğun yapısını anlamaya yönelik olduğundan toplamsal (summative) değerlendirme bina performansının bazı özellik veya özelliklerinin ölçümünü ve ardından bunların uygun kıstaslarla (standartlar, kabuller) karşılaştırmayı gerektirir. Bu da demektir ki; karşılaştırma gerçekte var olan (gerçekleşen) ile gerçekleşmesi gereken (ideal) arasında olmalıdır. Diğer bir

deyişle değerlendirme; binanın programında belirtilmiş, tasarlanan amaçları nasıl ve ne kadar yerine getirdiğinin sorgulanmasıdır. Toplamsal (summative) değerlendirmeye göre değerlendirilen ürün orijinal tasarım kararları kapsamında başarılı bulunmadıkça, ürünün ve tasarımın değerinin az olduğu öne sürülür.

KSD çalışmalarında bir kritik yön de teknik performans ve kullanıcı memnuniyetinin dikkate alınmasıyla gerçekleştirilen proje hedefleri dahilinde projenin başarısının ölçülmesidir. Bu konu daha geniş kapsamıyla çalışmada "Değerlendirme ve Performans Kavramı" başlıklı bölümde ele alınmaya çalışılacaktır. Böylece KSD'nin bu karşılaştırmalı değerlendirmeyle; ürün olarak ortaya çıkan yapının değerlendirilmesi için olanak ve tasarımdaki asıl proje hedeflerinin gelecekteki projelere uyarlanması için fırsat sağlar.

Bu durumda bahsedilen iki tipolojik yaklaşımın karşılıklı olarak birbirinden çok farklı olmadıkları söylenebilir. Bu iki yaklaşım bir KSD uygulaması içinde birbirine uygun hale getirilebilir. Bu KSD'nin amaçlarının ifade edildiği aşağıdaki alıntılarda şu şekilde önerilmektedir (Kirk S.J., 1989):

- Gelecekteki çevresel ihtiyaçları ve programa ilişkin gereksinmeleri biçimlendirmede varolan çevreleri kullanmak
- Orijinal ve tasarım hedeflerinin performansını test etmek
- Varolan çevrelerin kullanıcıları tarafından nasıl kullanıldıklarına göre çevreleri yenilemek ve uyarlamak

Ya da;

- Çevrelerin güçlü ve zayıf noktalarını belirlemek, böylece doğrulanmaya ya da uyarlamaya ihtiyaç duyan şartlar doğrulanır
- Eğer mümkünse; yeni çevrelere de uyarlanabilecek iyi tasarım özelliklerini ve fikirlerini tanımlamak (Macclay ve Earthman, 1991)

Bu perspektifte daha ilerideki gelişmelerin KSD için gelecek oluşturacağı öne sürülür. Metodolojik problemler toplamsal (summative) yaklaşım ile birleşmiş durumdadır. Toplamsal (summative) yaklaşıma dayalı etkili değerlendirme asıl planlama tartışması hakkında geçerli ve tam bilgi gerektirecektir. Esas zorluk ise performansın bazı memnuniyet ya da memnuniyetsizlik seviyelerinin oluşumunu engelleyen ya da destekleyen çeşitli çevre özelliklerini ortaya çıkaran, tasarım uzmanlarınca kabul edilmiş prensipler setinin olmayışıdır. Ortaya konulabilecek

tasarım kriteri seti yerine her tasarımcı kendi kişisel deneyimine bağlı olarak, tasarlanmış özellikler ve performans ilişkisini kapsayan kararlarda tasarımcıyı yönlendiren sezgilerine dayanır. Bu noktada tasarıma ışık tutacak verinin gerekliliği açıktır.

2.5. Kullanım Sonrası Değerlendirme Modellerinin İncelenmesi

Çalışmanın bu bölümünde öne sürülen çeşitli KSD kavramları içinde önemli olduğu düşünülen değerlendirme modelleri incelenmeye çalışılacaktır. Bu amaçla incelenecek olan modeller sırasıyla aşağıda verilmeye çalışılmıştır:

- BPRU Modeli
- Süreç-Strüktür Modeli
- Bina Değerlendirme Modeli
- Satranç Modeli
- KSD Süreç Modeli
- Problem Arama Modeli
- Süreç Teknik Modeli

2.5.1. BPRU Modeli

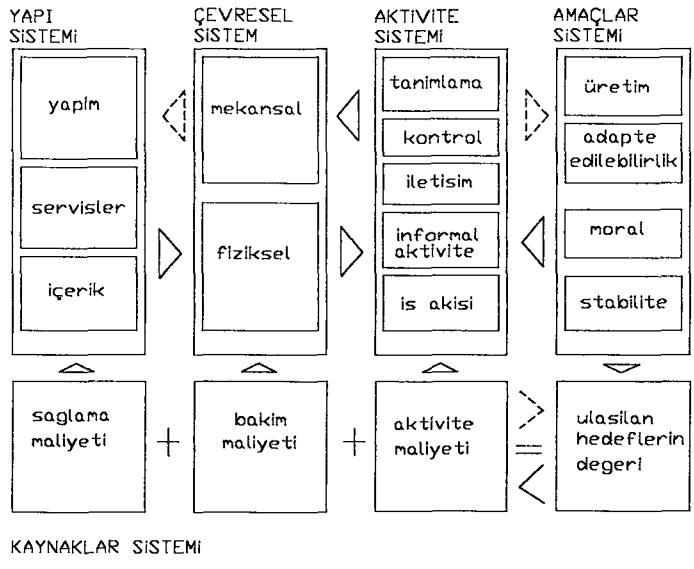
1960'lı yıllarda bina tasarımcıları, uzamanlar tarafından elde edilen ortak deneyimlerin çok azının bir araya toplandığı ve eldeki verilerin bir değerlendirme yapılmadan tekrar kullanılma eğiliminde olunulduğu farkedilmiştir. Bunun üzerine 1967 yılında mimar ve mühendislerden oluşan bir grup ve Architect's Journal'ın desteği ile tasarım araştırmalarını geliştirmek amacı ile Building Performance Research Unit (BPRU) kurulmuştur. Bilindiği gibi bina sistemi çok sayıda alt sistemler üzerine yapılanmıştır. BPRU bünyesinde Markus tarafından hazırlanan bu modelde tasarımı oluşturan alt sistemler arasındaki belirgin ve üstü kapalı ilişkiler sorgulanmaktadır (Sanoff H., 1977).

Sistem yaklaşımına dayanarak tasarlanan bu modelde; bina çevresi bütüncül olarak (holistik) ele alınmaktadır. Modelde temel olarak yapı-kullanıcı sistemi içindeki ilişkileri kapsayan kavramsal bir kurgu önerilmektedir. Modelin birbiriyle ilişkili beş ana etkileşim sistemi vardır.

BPRU modelinde yer alan beş ana etkileşim sistemi şunlardır (Markus, T., A., 1972):

- Yapı sistemi; inşa edilen yapının bileşenleri ve parçaları olan tüm alt sistemlerden oluşur. Yapı sisteminin üç alt sistemi vardır:
  - Yapım; yapı üretiminin yapımla ilgili bölümlerini içerir
  - Servisler; çevresel koşulların modifikasyonunda ya da aktivite sisteminde kullanılmak üzere elektrik, gaz, temiz ve pis su bağlantılarını içerir
  - İçerik; donatılar ve ekipmanları, bitişleri içerir
- Çevre; mekansal ve fiziksel olarak, yapı sistemi ve kullanıcıların aktiviteleri ile oluşur.
- Kullanıcıların faaliyetleri ve davranışları; hem çevreyi etkiler hem de çevreden etkilenir.
- Kullanıcının dahil olduğu ve yapıyı inşa etmeye karar veren organizasyonun amaçları
- Kaynaklar

Yukarıda belirtilen yapı sistemi, çevre sitemi, kullanıcıların faaliyetleri, çevre ve amaçlar sistemi önerilen modelde şekil 2.1'de de gösterildiği gibi fayda-maliyet analizini kapsayan kaynaklar sistemi ile desteklenir.

Şekil 2.1. Bina ve Toplum Sisteminin Kavramsal Modeli, Markus, T., A.; 1972, sf:4

Belirtilen bu sistemlerin hayata geçebilmesi ve sistemin işleyebilmesi bir maliyet gerektirir. Örneğin; yapı sistemi içinde tasarım ve yapım işleri için bina maliyeti, çevre sistemi içinde temizleme, onarım, yenileme işleri için bakım maliyeti, ürün sağlamak için maaş, hastalık, görev başında olmamama, reklam, üretim için malzeme gibi harcamaları kapsayan faaliyet maliyeti, amaçlar sisteminin sahip olduğu değerler ve önceliklerin mali değeri söz konusudur (Markus, T., A., 1972, sf:11).

Bu modelin en önemli özelliklerinden biri cansız bir sistem olan bina ile canlı bir sistem olarak bina kullanıcıları arasında ortak olan dinamik yüzeyin araştırılmasıdır. Binanın yaşam döngüsü bir süreç olarak ele alındığında yapının tamamlanması ve teslimi sürecin ortalarında yer alır. Süreç yapının tamamlanması ile sona ermez çünkü yapı ömrünü kullanıcısı olan grup veya organizasyon ile sürdürür. Bununla beraber organizasyon sistemi içinde ortaya çıkan değişimler, bu değişimler organizasyonun değişimi ile ilgili olabildiği gibi organizasyonun tamamen değişimi şeklinde de olabilir, yapı sistemi içindeki değişimi de gerekli kılar. Yapı içinde sürece ilişkin tüm faaliyetler ve kullanıcı grubu ya da organizasyonun gerçekleştirdiği faaliyetler de sonuç olarak maliyet sistemine dayanır. Model yapı sistemini, kullanıcı sistemini maliyet ile ele alarak bir bakıma bina yönetimi konusunun temel unsurlarını içine almaktadır.

2.5.2. Süreç-Strüktür Modeli

Bu modelin en önemli unsurlarından biri değerlendirmede bilginin organizasyonu için tasarlanan yöntemdir. Yöntem dört elemanı içerir:

- Örüntü
- Kullanıcılar
- Yakın çevresel koşullar
- Tasarım faaliyeti

Yöntemde ele alınan süreç binanın inşasının ardından bir müddet kullanılmasından sonra değerlendirilmesini kapsar. Yöntem kullanılarak kullanıcıların perspektifinden tasarlanmış çevreye karşı gösterdikleri tepkiler araştırılır, elde edilen bulgular mimarın perspektifiyle şekillenen asıl proje hedefleri ile karşılaştırılmaya çalışılır.

Asıl proje hedeflerinin elde edilmesi ve kullanıcı tepkileri ile karşılaştırılması ve sonra da gerçekleşen performans ile karşılaştırılmasının zorluğu modeli uygulayan

çalışmaların raporlarında belirtilmiştir. Bu model uygulanarak yapılan çalışmalarda proje hedefleri elde edilmiş ve proje ya da dokuman verileri ile çalışan mimarlar bireylerle görüşmüştür. Yapılan çalışmaların bir kısmında kullanıcılar çeşitli yollarla tasarım karar verme sürecinin ilk evrelerine katılmıştır. Kullanıcı katılımının sağlandığı bu çalışmalardan birinde öğrenci uyumu sorgulanmış ve ana kullanıcı grubu olan öğrencilere anket çalışması uygulanmıştır. Anketin tüm üretim süreci boyunca uygulanması danışmanlık ve izleme sürecini uzatmıştır. Buna rağmen öğrenciler elde edilen sonuçlara göre danışmanlık sürecinden ve tasarımdan memnun olmamıştır. Öğrencilerin düşünceleri her halükârda kararı yine uzmanların vereceği yönündedir.

Büro binaları üzerine yapılan bir diğer çalışmada da kullanıcılara tasarım hakkındaki görüşleri sorulduğunda; süreç hakkında yapılan yorumlar; kullanıcıların süreçten oldukça memnun olduğu; kişilerle konuşup onların fikirlerinin alınmasının kendilerini çok memnun ettiği; bunun da tasarım yapmak için en iyi yol olduğu; sonuçtan etkilenecek olan gruba ürün ortaya çıktığında "nasıl beğendin mi?" diye sormanın aslında bir önem taşımadığını öne sürmüşlerdir (Friedman et. al., 1978).

Büro binası üzerindeki çalışmada kapsamın oluşturulması sürecini kapsayan esas sorunlara işaret etmektedir. Tasarımın ana kararları verilirken kullanıcı bu noktadan çok uzakta tutulmaktadır. Oysa tasarım faaliyeti sona erip, inşa edilmesinin ardından çevrenin sahip olduğu koşullarla kullanıcı yüzyüze kalacaktır. Bu nedenle tasarım esaslarının belirlenmesinde kullanıcı profilinin göz önüne alınmasının önemli olduğu söylenebilir.

2.5.3. Bina Değerlendirme Modeli

Önerilen kavramsal ve işlemsel bine değerlendirme modelinde proje değerlendirme; bina projesini oluşturan, yapım işi, süreçler, işlemler, iletişim ve kararları kapsar. Proje değerlendirmede alt setler kullanıcıların ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, teknik performans, bina performansı, ekonomik performans, estetik performans olarak gruplanabilir. Her grup da üç elemana ayrılabilir (Leslie, 1985):

- Kavramsal modeller
- İşlemsel modeller
- Değerlendirme çalışmaları
    - kullanıcı ihtiyaçlarının değerlendirilmesi

- teknik performansın değerlendirilmesi
- bina performansının değerlendirilmesi
- ekonomik performansın değerlendirilmesi

Kavramsal modeller genelde tüm proje hedefleri içinde görülen bina, kapsam (briefing) ve üretim sürecine dayanmaktaydı. Bu model amaçların nadiren ortaya konulduğunu öne sürmekte ve bunun sonucunda sıklıkla tüm kullanıcıların genel bir amaçlar seti olduğu varsayılmaktaydı. Gerçekte gözlenen ise amaçların; bireylere, onların geçmişine, ilgi ve sorumluluklarına göre değişmekte olduğuydu.

Leslie (1985), proje değerlendirmede amaçların belirlenmesinin önemi üzerinde durarak, tüm değerlendirme ekibince kabul edilsin veya edilmesin amaçlar olarak ortaya konulan net kabullerin etkili proje değerlendirmede başlangıç olarak esas olduğunu belirtir.

Proje edinimi süreci Tasarlanan ve Başarılan Performans modeli kapsamında sunulur. Modelde değerlendirmenin özel hedefleri, değişebileceği düşünülerek kabul edilebilir performans seviyeleri ve araştırmanın spesifik uzantıları tanımlanmamıştır.

Model bunun yanında hem yapı sistemini hem de insan aktivitelerini kapsar ve bu iki ögenin etkileşim halinde olduğunu ve bu etkileşimin hem niteliksel hem de niceliksel temele sahip olduğunu belirtir.

Buna göre Tasarlanmış Performansın iki elemanı vardır:

- Yapı sistemleri
- İnsan aktiviteleri

İnsan aktiviteleri ihtiyaç ve değerleri tasarım hedeflerini ve kriterlerini belirler. Belirlenen kriter ve hedefler doğrultusunda tasarım yapılır.

Buna uygun olarak da Tasarlanmış Performansın ardından Başarılan Performansın da iki elemanı vardır:

- Yapı sistemleri
- İnsan tepkileri

Tasarlanan ve inşa edilen yapı sistemi doğal olarak kullanılacaktır. Kullanıcı tepkileri binanın kullanım aşamasında kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap vermesi ve aktivitelerinin gereklerini sağlaması ve oluşan memnuniyetle ilgili olarak ortaya

çıkar. Bina kullanılırken bu nedenle olumlu ya da olumsuz kullanıcı tepkisi oluşabilir.

Model değerlendirilecek üç çeşit ögenin varlığını belirtir:

- Kapsam: Tasarımın başında belirlenen amaçlar
- Ürün: Tasarım süreci
- Üretim süreci: Tasarımın hayata geçirilmesi

Değerlendirme işleminin tam anlamıyla bir parçası olmasa da modelin edinilen bilginin idaresini içine almadığında eksik olacağı düşünülmüş, böylece modele "bulgular" bileşeni de eklenmiştir. Elde edilen bilginin "bulgu" olarak toparlanması ve bilgi akışının sağlanması ile daha sonraki projelerin çeşitli evrelerine geribesleme sağlamak için veri bankası halini alır. Ana hatlarıyla verilen modelde gelişmenin sonraki safhası organizasyonların hem kavramsal hem de işlemsel seviyede çalışmanın sağlanması olacaktır.

Değerlendirme işlemleri ise açıkça "amaçların saptanmasına ve gereken değerlendirme çeşidinin (kapsam, ürün, süreç değerlendirmesi) tanımlanmasına bağlıdır. Amaçların belirlenerek ortaya konulması, kaynakların varlığı ile beklenen maliyet ve önerilen değerlendirmenin faydaları tayin edilebilir.

2.5.4. KSD Süreç Modeli

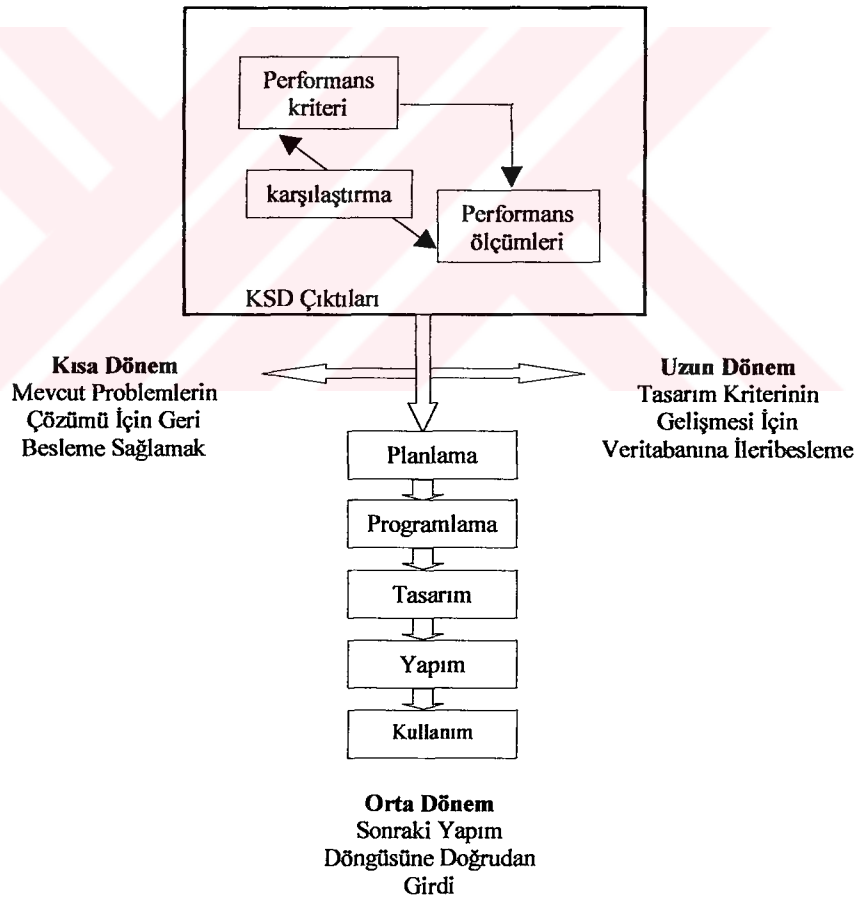
KSD süreç modeli değerlendirme için özel adımları tanımlayan işlemsel bir modeldir ve herhangi bir büyüklükteki ya da tipteki yapısal çevreye, ilgili kaynaklar kullanılarak, belirli bir zaman içinde değerlendirme amacıyla uygulanabilir. Değerlendirme faaliyetinin önemini vurgulayan bu KSD modelinde teoriden çok metodlar kullanılır ve model "bina performansı kavramı" ile desteklenir.

Bina performansı kavramı Preiser'e (1988) göre KSD'nin felsefi ve teorik temelidir. Bina performansı kavramının esası değerlendirme faaliyeti, performans ölçümleri, eldeki ölçümlerin uygun performans kriterleri ile karşılaştırılması ve sonuçta bina performansının ne kadar başarılı olduğunun saptanmasıdır. Değerlendirmeden elde edilen sonuçlar da daha sonra yapılacak olan projeler için ileribesleme, mevcut problemlerin çözümünde de geribesleme olarak kullanılır.

Buna göre performans kavramının elemanları şöyle gruplanabilir (Preiser et. al., 1988):

- **ölçme:** değerlendirilen binada ölçümler yapılarak gerekli verinin toplanması
- **karşılaştırma:** elde edilen verinin uygun kriter ve standartlarla karşılaştırılması
- **değerlendirme:** karşılaştırma sonunda elde edilen bilginin kulanılabilirliğinin değerlendirilmesi
- **geribesleme-ileribesleme:** elde edilen bilginin mevcut sorunların çözülmesi ya da sonraki tasarımlara kriter olması amacıyla sürece aktarılması

Bu gruplamayı kapsayan performans kavramı Şekil 2.2.'de incelenmiştir.

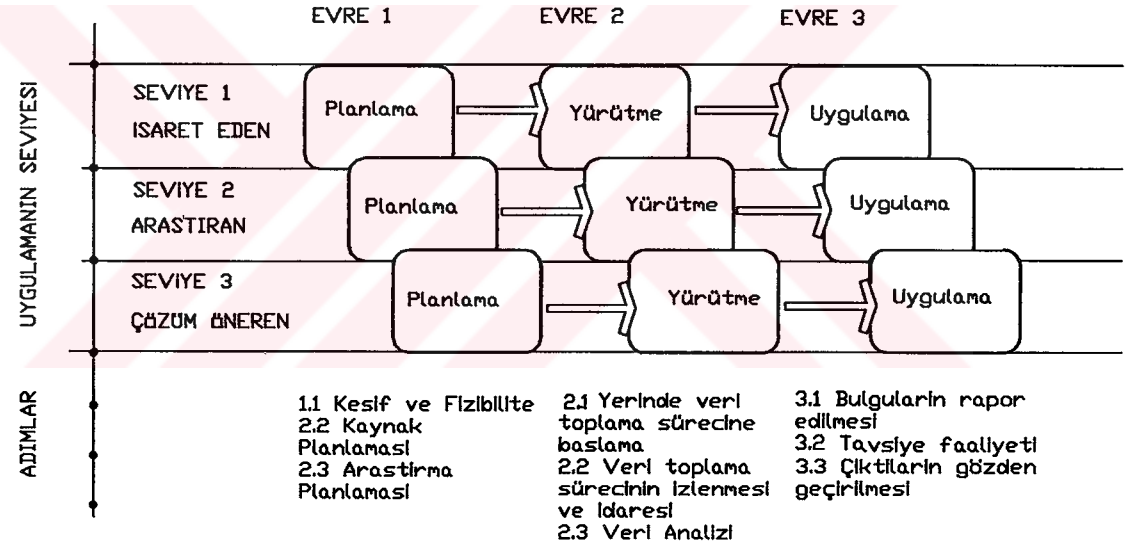
Şekil 2.2. Performans Kavramı, Preiser ve diğerleri; 1988, sf:38

Şekil 2.2.'de görüldüğü gibi performans kriterlerinin performans ölçümleri ile karşılaştırılması sonucunda KSD çıktıları oluşur. Karşılaştırmanın yapıldığı alan

tamamıyla insan çevre ilişkisinin göreceli olduğu bölgedir. Elde edilen çıktıların da bu yönde olacağı düşünülebilir. Nitekim kullanıcının amaçları ve gereksinmeleri tarafından belirlenen performans kriteri ile inşa edilen binanın ya da yapılanmış çevrenin performans ölçümlerinin karşılaştırılması sonuçta hem objektif hem de subjektif çıktıların elde edilmesini sağlar. Bu çıktılar bir sonraki aşamada KSD sonucu olarak uzun, orta, kısa dönemli olarak bina sürecine dahil olur (Preiser ve diğerleri, 1988).

KSD Süreç Modeli iki ana boyuttan oluşur (Preiser ve diğerleri, 1988, sf:54), (Şekil 2.3.):

- Uygulamanın Seviyesi
- Evreler ve Adımlar

Şekil 2.3. KSD Süreç Modeli, Preiser ve diğerleri.; 1988, sf:54

2.5.4.1. Uygulamanın Seviyesi

KSD Süreç Modelinde uygulama 3 seviyeden oluşur. Bu üç seviye kapsam birbirinin üzerine oturarak değil birbirinden ayrı biçimde gelişirler. Bu seviyeler şunlardır:

- İşaret Eden KSD
- Araştıran KSD
- Çözüm Öneren KSD

- **İşaret Eden KSD**

Çevre performansının temel başarı ya da başarısızlıklarını işaret eder. Kısa zamanda az sayıda insan tarafından gerçekleştirilir.

- **Araştıran KSD**

Çevre performansı ile ilgili daha fazla soruyu işaret eden KSD'ye göre daha uzun zaman ve daha detaylı çalışmalarla araştıran KSD çalışmasıdır. İşaret eden KSD'den farklı olarak konuyla ilgili daha gelişmiş araştırma ve veri toplama teknikleri kullanılır.

- **Çözüm Öneren KSD**

Çözüm öneren KSD geniş kapsamlı, yüksek seviyede çaba gerektiren derinlemesine araştırma yöntemidir. Tipik olarak anket, görüşme, gözlem, fiziksel ölçümleri kapsayan çoklumetod kullanımını içerir. Uygulama süresi birkaç aydan bir yıla kadar sürebilir. Değerlendirmenin hangi seviyede yapılacağı ise eldeki kaynaklara, zamana, personele, maliyete, değerlendirmenin derinliğine ve genişliğine bağlıdır.

2.5.4.2. Evreler ve Adımlar

Süreç modelinde her uygulama seviyesinde üç evre bulunmaktadır. Bunlar (Preiser ve diğerleri; 1988):

- Planlama
- Yürütme
- Uygulama

- Planlama

KSD'nin bu evresinde KSD çalışmasına başlamak için parametreler oluşturulur, maliyet ve faaliyet alanı belirlenir, kaynaklar organize edilir, araştırma planı oluşturulur, uygun veri toplama ve analiz metodu seçilir, performans kriterleri oluşturulur, uygun araçlar seçilir. Bu evrenin adımları; keşif ve fizibilite, kaynak planlaması, araştırma planlamasıdır.

- Yürütme

KSD'nin yürütülmesinde ana görev verinin toplanması ve analiz edilmesidir. Bu evrenin ana hedefi veri toplama ve analizde niteliğin sağlanmasıdır. Bu evrenin adımları; yerinde veri toplamaya başlamak, veri toplama işleminin idaresi ve izlenmesi, veri analizidir.

- Uygulama

Uygulama evresinde bulgular rapor edilir, sonuçlar şekillendirilir, tavsiyeler yapılır ve sonuçlanan faaliyet incelenir. KSD bulguları organize edilerek rapor hazırlanır. Bu evrenin adımları; bulguların rapor edilmesi, tavsiye faaliyetleri, çıktıların yeniden incelenmesidir.

Friedman'ın Süreç-Strüktür Modelinde önerdiği gibi Preiser'in önerdiği KSD Süreç Modelinde de değerlendirme ancak çevre kullanıldıktan sonra yapılabilecektir. Bunun nedeni ise araştırmacı için gerekli olan verilerin büyük kısmının ancak kullanımdan sonra ortaya çıkmasıdır.

2.5.5. Satranç Modeli

Bu modelde değerlendirmenin etkisini ve önemini belirtmek için satranç oyunuyla bir benzerlik kurularak, çevreyi kullanan organizasyon üzerine yoğunlaşılmıştır. Model değerlendirme işlemini yürütenler ve çevreyi kullanan organizasyonun beraber çalışmasını içine alan "katılımcı "uygulama şeklindeki çevre değerlendirme fikrini öne sürer. Geniş kapsamlı somutlaştırılmış konular üzerine uzmanlar tarafından uygulanan çoğu KSD'nin aksine Bu KSD için amaç soyutlaştırılmış konulardır. Modelde satranç benzeşmesi şu şekilde ifade edilmiştir:

"Düşünün ki bir grup KSD değerlendircisi satranç oyununu analiz ediyor. Buraya kadar değerlendirici kendi çalışmalarında işinin standart araçlarını kullandı ve oyunda yapılan hareketlerin yüzlerce gözleminde oyuncunun daima rakip oyuncuya ait bir parçayı aldığını tespit etti. Yapı olarak sorgulayıcı olan araştırmacı davranışın bu sonucunun nasıl ortaya çıktığını merak eder ve olguyu derinlemesine incelemeye başlar. Araştırmacı satranç tahtasının malzemesini, parçaların ağırlıklarını, piyonların mıknatıs özelliklerini, piyonların ve tahtadaki diğer elemanların geometrisini ve odanın sıcaklığını dikkatle inceler. Elbette bunların hiçbirisi piyonun ilerlediğinde neden daima rakip oyuncuya ait bir parçayı ele geçirdiği konusunda hiçbirşey söylemez." (Shibley, 1985).

"Oyunun kuralları piyonun davranışını yönetir. Kurallar belirgindir ve oyundaki tüm oyuncular tarafından açıkça anlaşılır. Gerçekte ne yazık ki değerlendirme ekibi satranç oynamamakta ve kuralları bilmemektedir." (Shibley, 1985).

Bu ifadeler izole biçimde yürütülen, çoğu tamamen teknik değerlendirmeler için eleştiri niteliğindedir. Eğer değerlendiriciler oyunun kurallarını bilselerdi sonuçların nasıl ortaya çıktığı konusunda bir değerlendirme yapabilirlerdi. Sonuçta benzer şartlar, kullanıcı ve organizasyonlar tarafından gerçekleştirilen davranışların kurallarının dikkatle göz önüne alınmadığı durumlarda ortaya çıkar. KSD için amaç olan sorgulama süreci detaylı yaklaşımla organizasyon ile işbirliğinde olmayı gerektirir. Bu modelde öne sürülen yaklaşım ikiye ayırılır:

- Değerlendirme basit olmalıdır
- Değerlendirme organizasyon içindeki karmaşık sistemlerin anlaşılmasını sağlamalıdır

İlk değerlendirme elbette çok basit olabilir ama karmaşıklık zamanla bireylerin artan ihtiyaçlarıyla büyüyerek ortaya çıkabilir. Diğer taraftan araştırmanın nasıl yürütüleceği ve değerlendirmeden ne kadar sosyal ve ekonomik kazanç sağlanacağı konuları da önemlidir. Değerlendirmeden elde edilecek sonuçların kimler tarafından nasıl kullanılacağı da dikkate alınmalıdır. Elde edilen veri çoğunlukla organizasyonlar tarafından yapının onarılması ve yenilenmesi, yeni yapım, tasarım ve maliyet konularında kullanılır.

Modelde satranç oyunu benzeşmesi ile tasarımcı ve değerlendiricinin kullanıcı organizasyonundan ayrıldığı noktanın altı çizilmektedir. Sosyal ve idari sitemlerin içine dahil edilebilen organizasyonun bir parçası olan kullanıcılar üzerinde açık etkisi görülen mekanlar ve kullanımlar üzerinde durur.

2.5.6. Problem Arama Modeli

Bu modelde problem araştırma metodu üzerinde durularak kapsam ve değerlendirme süreci arasında bağıntı kurulamaya çalışılmıştır (Pena W., Parshall S., 1987).

Önerilen modeldeki değerlendirme süreci beş adımdan oluşur:

- Amacın oluşturulması
- Niceliksel bilginin toplanması ve analizi
- Niteliksel bilginin tanımlanması ne denenmesi
- Bir değerlendirme yapmak
- Öğrenilen dersleri belirtmek

Modele göre yapılacak değerlendirmede sorunların tümünü araştırmak ve bulmak önemlidir. Sorunu oluşturan, geniş bir alana yayılmış olan bu faktörler 4 ana başlık altında toplanabilir. Böylece sorun hakkındaki toplam bilginin tasnif edildiği bu dört başlığın değerlendirmede dikkate alınması gerekir. Dikkate alınması gereken bu 4 başlık ve kapsadıkları konular şunlardır (Pena W., Parshall S., sf:187):

- Fonksiyon:Yerleşim, çevre, kalite
- Form: Kullanıcı, aktiviteler, ilişkiler
- Ekonomi: Başlangıç maliyeti, işlem maliyeti, yaşam döngüsü maliyeti
- Zaman: Geçmiş, şimdi, gelecek

Modelin temel ilkesi sorunun bir parçasının çözümüne geçmeden önce problemin bütünün irdelenmesidir. Buna göre sorun tamamen anlaşılmadan çözüm üretilemez.

Ayrıca model değerlendirme üzerinde durarak değer ölçümü için de bir öneri geliştirmiş, değerlendirmenin esas sorunlarından biri olan niteliksel bilginin nicel yapıya dönüştürülmesi üzerinde durmuştur. Nitel yapının nasıl niceliksele dönüştürüleceği konusunda modelin bünyesinde getirilen öneriler arasında değerlendirme kriteri olarak soru setlerinin kullanılması, sorunun bütününün dikkate alındığı bir değerlendirme planının yapılması, kalite değerinin sorgulanması yer almaktadır. Modele göre sorgulama başka bir deyişle değerlendirme; yukarıda verilen dört ögenin herbiri için hazırlanan beşli soru setleri ile gerçekleştirilir.

Bu modele göre değerlendirmenin amaçları şunlardır:

- Gelecekteki yenilemeler veya eklerin tasarımı ve programlanması için ilgili olabileceği düşünülen yeni ya da yenilenmiş binalardan faydalanmak
- Yakın zamanda tamamlanacak binalar için ince ayar yapmak

Bu değerlendirme modelinin uygulanmasıyla edinilmiş sonuçlar şunlardır:

- **Organizasyonel:** Programlama ve tasarım ekibinin ilişkide olması projenin başında ortaya konulan değerleri destekler
- **Tasarım:** Tasarıma kullanıcı perspektifinden yaklaşılması sağlanır
- **Bakım Kolaylığı/Maliyet Etkin Uygulamalar:**Müşteri bakım ve işletim maliyetinin önceden belirlenebildiği projeleri kabul etmeye eğimlidir.

- **Hayatta Kalma ve Geçerlilik:** Master planın yürütülmesi sürecin izlenmesini sağlar
- **Büyüme İçin Hazırlık:** Çeşitli organizasyonel olanaklar ve master plan organizasyondaki değişime göre araştırılır.
- **Yapım Sistemleri/Çevresel Kontrol:** Proje ekibine mühendislik fonksiyonlarının aktarılmaması istenmeyen sonuçlar doğurabilir.

Problem araştırma yaklaşımı bina yönetimi kavramı içinde KSD'yi dikkate almaktadır. Binanın etkili, verimli ve uzun dönem kullanımı için bina yönetimine modelin yardımcı olacağı düşünülmektedir.

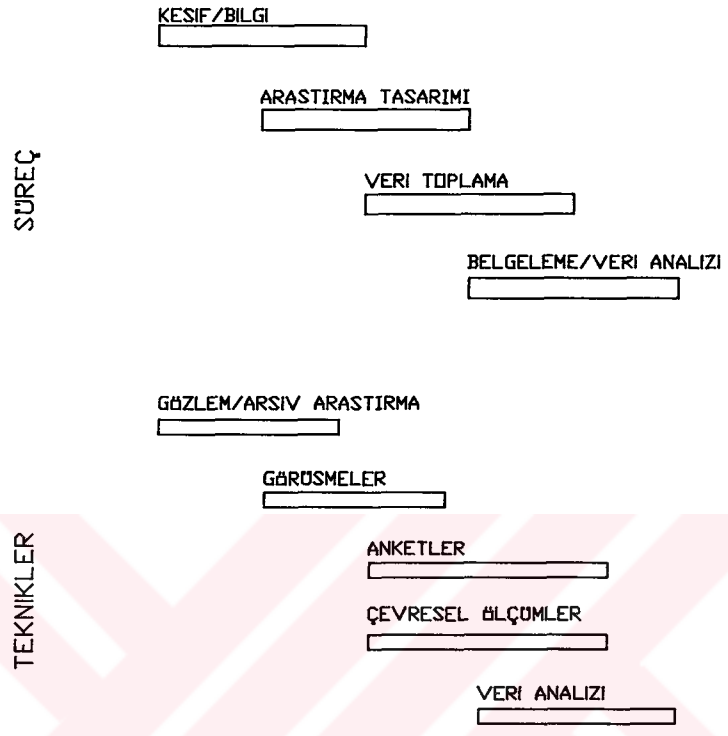
2.5.7. Süreç-Teknik Modeli

Sosyal bilimler temelli olan bu modelin felsefesi; bilimsel sürecin çeşitlenmesidir. Süreç-Teknik Modeli dört adımda özetlenebilir (Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988, sf:164):

- Bir çevrenin kullanıcılarının davranışı hakkında gerçeğin gözlenmesi ve hipotezlerin şekillendirilmesi. Kullanıcıların çevreye karşı verdikleri özel tepkilerin neden ortaya çıktığının araştırılması.
- Tasarım araştırma metodları verinin sistematik olarak toplanmasını sağlar. Davranışı kapsayan verinin çalışmada hipotez oluşturmak için nasıl toplanacağının belirlenmesi.
- Toplanan verinin analizinin orijinal hipotezlerle karşılaştırılması sonucunda çevre ve onun kullanıcıları arasında nasıl bir ilişki olduğunun bulunmaya çalışılması.
- Orijinal hipotezlerin geçerliliği hakkında sonuçlara varılması. Ulaşılan genel sonuçların tasarımcıları gelecek projelerde nasıl yönlendirebileceğini araştırmak.

Kirk ve Spreckelmeyer (1988) burada anlatılan modelin Marans ve Spreckelmeyer'in "Evaluating Building Environment, A Behavioral Approach" (1981) isimli çalışmasından alındığını söyleyerek, modelin değerlendirme süreci ve değerlendirme tekniklerinden oluşan iki bölümden meydana geldiğini belirtmiştir (şekil 2.6.7.).

Modelde bilimsel yaklaşım; değerlendirenler ve tasarımcılar tarafından, kullanılmakta olan çevre hakkında sistematik olarak toplanan veri ile metodların oluşturulması aşamasında titizlikle takip edilmiştir.

Şekil 2.4. KSD Süreç Teknik Modeli, Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988, sf:165

Kirk; 1989 yılında yayınlanan "POE Value Engineering" isimli çalışmasında Süreç-Teknik Modelini değer mühendisliği ile beraber ele almıştır. Çalışmada anlatılan iki kısımlı modelin teknikler kısmı aynen kalırken, süreç kısmında sadece evrelerin başlıkları değiştirilerek içerikte bir değişiklik yapılmamıştır. "KSD Değer Mühendisliği Süreci" olarak adlandırılan bu kısımdaki evrelerin başlıkları ise şöyledir:

- Keşif ve Bilgilenme Evresi
- Araştırma Tasarımı Kurgu Evresi
- Veri Toplama ve Değerlendirme Evresi
- Sentez ve Tavsiye Evresi

Modelin diğer bölümü olan teknikler kısmı ise içerik olarak aynen korunarak yine gözlem/arşiv araştırması, görüşmeler, anketler, çevresel ölçümler ve veri analizi basamaklarından oluşur (Kirk S. J., 1989, sf:141). Yazara göre KSD değer

mühendisliği tarafından çevrenin kullanıcılarınca nasıl kullanıldığını tespit etmek ve özel değer mühendisliği ve tasarım hedeflerinin tatmin derecesini saptamada kullanılır. Buna göre Kirk ve Spreckelmeyer'in 1988 yılında yayınlanan çalışmalarındaki Süreç-Teknik Modelini oluşturan iki kısım şunlardır (Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988, sf:165):

- Değerlendirme Süreci
- Teknikler

2.5.7.1. Değerlendirme Süreci

Modelin ilk aşaması olan değerlendirme süreci birbiri üstüne düşen dört bağımsız adımdan oluşur. Bunlar sırasıyla (Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988, sf:165):

- Keşif ve Bilgi Toplama
- Araştırma Tasarımı
- Veri Toplama
- Belgeleme ve Veri Analizi

- **Keşif ve Bilgi Toplama**

Bu safhada değerlendiren mevcut çevrenin başlangıç niteliğinde olan gözlemlerini yapar. Bu evrede alana yapılan ziyaret, idari ve görevli personelle görüşmeler yapılır, çevrenin nasıl kullanıldığına ilişkin ilk hipotezler kurulur.

- **Araştırma Tasarımı**

Keşif evresinde toplanan bilginin nasıl sıralanacağı ve sistematik veri toplama süreci ile nasıl bütünleneceği ile ilgilidir. Oluşturulan ilk hipotezler özelleştirilmiş ve denenebilir konulara dönüştürülür. Örneğin; bir işçinin belirlenen işini gerçekleştirmek için ne kadar alana ihtiyaç duyduğu konu olarak alınırsa hipotez; "sorgulanan işin gerçekleştirilmesi için ortalama 5 m^2 gereklidir" şeklinde kurulabilir. Değerlendirmeyi yapan araştırmacı hipotezi kurmak için gerekli veriyi toplamak zorundadır. Bunun için de araştırma tasarımı yapılmalıdır.

- **Veri Toplama**

Bu evre boyunca anket, görüşme, sistematik gözlemler, ışık ve gürültü ölçerler, anlık saptamalar için video kayıt ve fotograflama gibi araştırma araçları araştırma tasarımında belirlenen konular dahilinde veri toplamada kullanılır.

- **Belgeleme ve Veri Analizi**

Sahadan toplanmış olan verinin orijinal tasarım hipotezleri ile biçimsel olarak karşılaştırılmasını kapsar. Eldeki bilgi hipotezleri doğrulayabilir ya da değiştirebilir. Bilgi aynı zamanda spesifik çevresel nitelikler için tasarım kriteri oluşturmada kullanılır. Eldeki büro düzeninin sistematik olarak gözlenmesi ile hipotezler formüle edilir ve ölçüye dayalı büyüklük ihtiyaçlarını kapsayan veri toplanır, böylelikle de büro binalarının gelecekteki tasarımlarında büyüklük ihtiyacı için objektif bir standart formüle edilebilir.

Değerlendirmede bu modelin temelini oluşturan çevresel niteliklerin ölçülmesi ile fiziksel çevrelerdeki kullanıcıların davranışlarının önceden belirlenebileceği varsayımıdır. Çevre ve bireylerin çevreyi nasıl kullandıkları arasında doğrudan ve ölçülebilir bir bağlantının varolduğu düşünülmektedir. Bu özelliklerin ölçümü bireylerin çevreyi nasıl algıladıkları yönünde de bilgi verebilir.

Değerlendirme sürecinde maliyet, binanın yaşam döngüsü maliyeti, fonksiyonel gereksinmeler, ısıtma, havalandırma, iklimlendirmeyi içine alan sistem performansı, bireyin davranışı ve spesifik çevresel koşullara karşı tepkisi, ergonomik faktörler ve mimari mekanın fiziksel gereksinmelerini içeren kriter, emniyet gereksinmelerine değinen kodlara ilişkin konular gözönüne alınır.

2.5.7.2. Teknikler

Modeli oluşturan teknik kısım ise tasarımın davranışsal ve ergonomik boyutu ile ilgilidir. Değerlendirme teknikleri biraz önce belirtilmiş olan değerlendirme süreci ile ilişkilendirilmiştir. Değerlendirme teknikleri beş basamakta incelenir (Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988, sf:168):

- Gözlem,Arşiv Araştırma
- Görüşme
- Anket
- Çevresel Ölçümler
- Veri Analizi

- **Gözlem, Arşiv Araştırma Teknikleri**

Gözlem tekniğinin kullanılmasındaki amaç mimari tasarımın orijinal amaçlarını gözden geçirmek ve kullanılan yapısal çevrenin bu amaçlarla nasıl buluştuğunu

değerlendirmektir. Örnek vermek gerekirse; eğer bina tasarımı öncelikli olarak ekonomi üzerine temellenmişse KSD çalışmasının temel ilgi noktası binanın kullanım ve bakım maliyeti konusunda ne kadar iyi olduğunu saptamak olacaktır.
Bu teknik kapsamında çevrenin mevcut kullanımına ilişkin üç faaliyet gerçekleştirilir:

- Kullanıcısı tepkisinin araştırılması
- Değerlendirme konularının saptanması
- Araştırmanın hipotezinin oluşturulması

- Kullanıcısı tepkisinin araştırılması

Çalışmada mevcut kullanıma karşı gelişen kullanıcı tepkisinin araştırılmasında çevrenin bir gün içinde nasıl kullanıldığı gözlenir. Bu gözlem değerlendireni "çevrenin gerçekte neye izin verdiğini" zihninde karşılaştırmaya yöneltir. Ancak bu gözlemlerin kayıt edilmesi gerekir, böylece toplanan verinin karşılaştırılması mümkün olur. Değerlendirme ekibi gözlemlerini gerçekleştirirken çalışma alanlarının detaylı tarifini yapmalı, çalışma alanındaki çalışan yoğunluğu, fonksiyonel bölgeler, mobilya düzeni vs. ifade edilmelidir.

- Değerlendirme konularının saptanması

Bu kısımda değerlendirme konuları listeler halinde hazırlanır, bunlar arasında en belirgin olanlar orijinal planlama amaçlarıdır, diğer konular ise yapılan gözlemlerden ortaya çıkarılır. Değerlendirme konuları yapısal olarak iki kategoriye ayırılabilir:

- Çevrenin niteliksel özellikleri
- Çevrenin niceliksel özellikleri

Çevrenin niteliksel özellikleri bina performansının insan davranışı ve insan faktörü ile ilgilidir. Kullanıcıların hareketi, aktivite bölgeleri, kullanım alanları, bina hakkındaki tutum ve algıları bu konuya dahil edilebilir. Çevrenin niceliksel özellikleri ise aktivite alanının büyüklüğü, alanlardaki insan yoğunluğu, aktiviteler arası uzaklık, çevresel konfor seviyesi gibi sayılabilen konuları kapsar.

- Araştırmanın hipotezinin oluşturulması

Gözlem ve bilgi toplama evrelerinden elde edilen veri ile araştırma hipotezleri kurulur. Burada amaç hipotezlerin saptanması ile kullanılmakta olan binanın belirgin

ya da saklı tasarım amaçlarının ortaya çıkarılmasıdır. Her amacı içine alan hipotezler gözlem ve veri toplama sürecinde belirlenmelidir.

- **Görüşme**

Çevrenin kullanıcısı, sahibi ve tasarımcısı ile görüşmek araştırma hipotezinin geçerliliği ve orijinalliği için gereklidir. Bir görüşme soruyu soran ve soru sorulan kişi arasında yürütülebilir ya da çevreye dahil olan kişilerin katıldığı bir grup tartışmasından oluşabilir. Görüşme yeni bilgiye ulaşmak için bir olanaktır. Çünkü çevre ile ilgili konuları en iyi binayla birebir ilişkide olan kişiler bilebilir. Bu kişilerle görüşme kabaca bilgi toplama evresinde ulaşılacak bilgiyi tanımlar.

Görüşmenin yapısının oluşturulmasında görüşülecek kişi sayısı, çeşidi ve görüşme konuları belirlenir, ancak görüşülen kişinin belirlenmesinde ana kural kişinin çevre ve performansı hakkında genel ve belirli bazı bilgilere sahip olması gerektiğidir. Bu nedenle görüşmenin en belirgin adayları binayı tasarlayan mimar, işleten organizasyon, idare eden müdür olacaktır.

Diğer taraftan görüşmeler yüz yüze yapıldığı için görüşmeci ulaşılmak istenen veriler doğrultusunda görüşmeyi yönlendirebilir. Sorulmak istene sorular doğal ve önyargısız biçimde kişiye sorulmalıdır. Değerlendirme ekibi daha önce çevre içinde belirleyici noktaları saptamak üzere bir değerlendirme yapmış olabilir ama görüşmenin amacı önceden belirlenmiş bu yargıları desteklemek veya reddetmektir.

Görüşmenin içeriği ele alındığında soruların genel konuları basitçe ifade etmeli ve cevaplayanın kendini kısıtlamamasını sağlaması gerektiği düşünülmektedir. Aynı zamanda belirli kategorilere göre sıralanarak sorulması uygun olacaktır.

- **Anket**

Çevre performansının insan boyutuna işaret eden anketler çevrelerdeki insan davranışının normlarını ve objektif standartlarını oluşturmada değerlendirene yardımcı olur. Görüşmeden farklı olarak kullanıcıların algılarının belirlenmesinde sorulara verilen cevaplar dizisi daraltılmaya çalışılır. Görüşme konuların ortaya çıkması içindir. Bu nedenle geniş kapsamlı tutulabilir; anket ise bir konu ile ilgili hipotezin test edilmesi ve ölçümü için tasarlanmıştır. Görüşmeden ayrılan bir diğer tarafı da binadaki tüm nüfustan veriyi toplayabilerek tek standart kullanarak karşılaştırmayı yapar ve sonucun değerlendirilmesini sağlar. Anketler böylece

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

değerlendiriciler tarafından değerlendirme konularını azaltmak ve daraltmak için kullanıcıya sorulan kesin ifadeler olarak görülebilir. Anketlerden elde edilen verinin etkisi analiz için geçerli olan cevap sayısına ve benzerliğine, yöneltilen soruların netliğine bağlıdır.

Anket uygulamanın amacı belirli bir çevreyle etkileşim içinde olan insanların çevreye nasıl tepki verdiğini ölçmek olduğundan; çevreden etkilenen olabildiğince geniş bir gruba ulaşmak ve fikirlerini almak önemlidir. Etkilenen grup içinde çevrede yaşayan ya da çalışan insanlar, çevre ile arasıra etkileşime girenler (müşteri, ziyaretçi vs.), bireyi kuşatan geniş çevresel yapının görsel ya da fonksiyonel bir bileşeni olan çevre ile nadiren ilişkide olanlar sayılabilir.

Bunun yanında ankette doğru soruyu sormak çok önemlidir. Bu nedenle anket uygulanmadan önce benzer bir örneklem grubunda daha küçük sayıda uygulanarak hatalı sorular ve cevaplar belirlenebilir. Ankette cevapların kapalı uçlu olarak sorulmasının elde edilecek verinin standartlaştırılması açısından uygun olacağı düşünülmektedir.

Anketler yüz yüze uygulanabildiği gibi, telefon ile, posta yolu ile uygulanabilir. Ancak posta yolu ile uygulanan anketlerin geri dönüşünün sağlanması için katılımcıyı teşvik edecek bir başlık yazısı hazırlanabilir. Değerlendiren anketi uygulamada verinin doğruluğunu, cevap oranını, isimsiz cevaplanan anketleri dikkate almalıdır.

- **Çevresel Ölçümler**

Araştırma hipotezlerinin doğruluğunun araştırılması ve tamlığının ispatı için veri hem çevreden hem de çevreyi kullananlardan toplanır. Çevresel ölçümler niceliksel ve niteliksel verilerin ölçümünü kapsar ve ölçme teknikleri buna göre seçilir.

Çevresel ölçümler bu bakımdan iki kısımda ele alınabilir:

- Nicelik Ölçümleri
- Nitelik Ölçümleri

- Nicelik Ölçümleri

Çevresel ölçümler içinde niceliksel olarak ele alınan çevresel özelliklere bağlı olan ölçme konuları şunlardır:

- Ortam ve çalışma ışığı seviyesi ve kaynakları

- Isı, nem, hava hareketi gibi konfor seviyeleri,
- Ortam ses seviyesi ve gürültü kaynakları
- Fonksiyonel aktivite alanlarının büyüklüğü ve kurgusu,
- Çevrede insan ve obje yoğunluğu
- Yüzeylerin dayanıklılık ve aşınma kalitesi

Bu özellikler ölçme ile sabittir bu nedenle niceliksel veri adı altında toplanırlar. Niceliksel verinin niteliksel veriye göre daha kolay toplanıldığı düşünüldüğünde ve verilerin her birinin bir sayısal karşılığı olmasına rağmen ölçümün yapılması o kadar da kolay değildir. Ölçüm yapılmadan önce dikkatlice metod ve tekniklerin seçilmesi gerekir.

Niceliksel veri toplanırken şu adımlar izlenebilir:

- Özel araştırma hipotezi ile ilgili koşulların ölçülmesi. Bu ölçümler niceliksel olarak ele alınacak özellikleri belirlemede kullanılmak üzere yapılır.
- Mevsim, kullanıcı, iklim değişimine bağlı olarak özelliklerde meydana gelen değişimleri açıklamak.
- Mümkün olduğunca çok bağımsız ölçümler içinde çevrenin özelliklerini incelemek.

Yapılaşmış çevrelerin kullanıcıları tarafından oldukça karmaşık biçimde kullanıldığı söylenebilir. Gerçek yaşam koşullarının sosyal ve fiziksel ilişkilerinin karmaşık örüntüsü de böylece mekan kullanımına yansır. Bu nedenle basit ölçümler yerine koşulları yansıtan ölçümler detaylı bir şekilde yapılmalıdır.

- Nitelik Ölçümleri

Çevrenin sahip olduğu özelliklere dayanarak edinilen niceliksel verilerin kullanıcı davranışları üzerindeki etkileri araştırılmaya çalışılır. Etki düzeyi kişilere göre, aynı kişide zaman göre değişiklik gösterdiğinden verinin titizlikle ve incelikle toplanması ve değerlendirilmesi gerekir. Veri doğrudan veya dolaylı yoldan toplanabilir. Doğrudan yöntemde değerlendirenin alanda mevcudiyeti gereklidir. Değerlendiren bu yöntemle detaylı ölçümleri gerçekleştirir. Ancak yöntem tekniği nedeni ile çok vakit alır ve kullanıcıların davranışlarını etkileyebilir. Dolaylı yöntemler ise alanda bulunmadan yapılan ölçümleri içerir, kusursuz değildir ama ölçüm daha kısa zamanda yapılır.

Çevresel niteliklere ait ölçümler anketlerin uygulanması esnasında yapılabilir. Amaç çevreyi kullanan bireylerin algılarına göre çevresel koşulların ölçülmesi olduğundan ölçümler ve anket verilerinin birbirini destekler nitelikte olması gereklidir.

- **Veri Analizi Teknikleri**

Değerlendirmenin son aşaması anket ve çevresel nitelik ölçme araçları ile elde edilen verinin yorumlanmasıdır. Bu aşamada veri toplanırken edinilen ilk gözlemlerin ve yargıların yerini kullanıcıların çevrenin niteliklerine karşı gösterdiği tepkiyle ilgili bilgi alır. Veri analizi metodları sayesinde anket çalışmasından edinilen çevresel bilgiler özetlenir ve kullanılır hale getirilir. Elde edilen veri sonuçta araştırmacıya kullanıcının eğilimleri hakkında bilgi verir. Veri analizi için kullanılabilecek pek çok analiz tekniği mevcuttur ancak genelde üç tip istatistiki işlem kullanıldığı söylenebilir.

Veri analiz teknikleri şunlardır:

- Frekans değişim istatistiği
- İki değişkenli istatistiksel metod
- Çoklu analiz metodu

- **Frekans değişim istatistiği:** Her çevresel değişken ya da anketin averaj ya da anlam ölçülerini işaret eden veri analizidir.

- **İki değişkenli istatistiksel metod:** İki değişken arasındaki basit ilişkiyi gösterir. Basit olarak neden sonuç ilişkisine dayanır. Geniş istatistiksel grup içinde değişken ve değişken grubu arasındaki eğilime işaret eder.

- **Çoklu analiz metodu:** Çok sayıda değişkenin olduğu durumları açıklamada değerlendirene yardımcı olur. Çoğu sıradan değişkenin biraraya getirilmesini sağlar. Bu sıradan değişkenler bağımsız değişken olarak tek bir değişken ya da bağımlı değişken üzerinde etkili olabilir.

Yukarıda incelenen niceliksel ve niteliksel verinin toplanmasına ilişkin tekniklerin; uygulamayı kapsayan çalışmanın yapısına göre seçilmesi ve doğru biçimde yapılandırılması oldukça önemlidir.

2.6. Bölüm Sonuçları

Mevcut toplu konut örüntüsünün kullanım sonrası değerlendirilmesi konusunu içeren çalışma bütününde "Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD)" özel bir teknik olarak ortaya çıkmaktadır. Belirli bir kullanım sürecinin ardından örüntünün değerlendirilmesini kapsayan KSD; çevrenin işlevsel düzeninin kullanıcının ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığının bilinmesi için önem taşımaktadır.

Performans ölçümünde, işleyiş sürecinin denetlenmesinde ve değerlendirilmesinde KSD çalışmaları önemli bir araç olarak görülmektedir. Kendisi aslında özel bir teknik olmayan; ama, pek çok tekniğin bir arada uygulanmasını sağlayan yapısı sayesinde KSD'nin geniş bir etki alanına sahip olduğu görülmektedir. Niceliksel verinin yanında özellikle niteliksel verinin de kullanım sonrasında gerçekleştirilecek performans değerlendirilmesinde önemli ipuçları taşıması bu tip verinin de değerlendirmede dikkate alınması gereğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bakımdan; KSD'nin niteliksel boyuttaki verinin değerlendirilmesine de imkan tanıması bu çalışmaların önemini ve kullanımını daha da arttırmaktadır.

Bu çalışma kapsamında Kullanım Sonrası Değerlendirme zemininde performans ölçümüne dayanan bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki bölümünde değerlendirme kavramı üzerinde durularak, bu bölümde ele alınan niceliksel ve niteliksel değerlendirme kavramları performans kavramı çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır.

"Değerlendirme ve Performans Kavramı" başlığını taşıyan bundan sonraki bölümde; değerlendirme çerçevesinde performans kavramı ve performans boyutları incelenerek, çalışma kapsamında kullanım sonrası yapılacak bir değerlendirmede kullanılabilecek teknikler saptanmaya çalışacaktır.

3. DEĞERLENDİRME ve PERFORMANS KAVRAMI

Çalışmanın bu bölümünde; Kullanım sonrası değerlendirme çalışmasının esasını oluşturan değerlendirme kavramı üzerinde durulacak, değerlendirmedeki ölçüt ve kriterler tartışılarak performans kavramı açıklanmaya çalışılacaktır.

Değerlendirme kavramının incelenmesinden önce kelimenin kökünü oluşturan "değer" kavramının açıklanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Değer kavramının tanımlarına ilişkin veriler toplandığında; kavramın her çalışma alanını kendine özgü bir yaklaşımla tanımlamaya çalıştığı görülmüştür. "Değmek" kökünden üretilen değer; bu anlamda "bir şeye biçilen karşılık" olarak; "karşıladığı ihtiyaca göre değişen bir nitelik" anlamına gelmektedir (Aral N., 1979, sf:71). Böylece değer kavramı; estetik bir ihtiyacı karşıladığında estetik değer, ekonomik bir ihtiyaca yönelik olduğunda ekonomik değer, kullanıma yönelik olduğunda ise işlevsel değer gibi isimler almaktadır.

3.1. Değerlendirme Kavramı

Değerlendirme kelime anlamı olarak birşeyin değerini saptamak, sınamak ve yargılamak anlamına gelmektedir. Sanoff'a göre (1992, sf:29) değerlendirme; toplumsal yaşamın ve sosyal koşulların iyileştirilmesi, sosyal program veya çevresel etkinin daha insancıl çevre oluşturmada etkisi, çevrenin idaresi ve gereksinme duyulan verinin toplanması, analizi ve yorumlanması işine adanmış aktivite alanıdır.

Değerlendirme tasarlanmış çevrelerin kullanıcılar için etkililiğinin tartılması ile ilgilidir, böylelikle değerlendirme tasarımcı ve müşteri grubuna fiziksel çevrenin insan davranışları üzerine etkisi hakkında geri besleme sağlayabilir. Pena (1987, sf:192) değerlendirmede geribesleme üzerinde durarak, tasarımda ürününün kalitesinin arttırılması için geribeslemenin önemli ve gerekli olduğundan söz etmiştir.

Bunun yanında değerlendirme ister tasarlanan veya kullanılmakta olan çevrelerde gerçekleştirilsin; değerlendirmelerin tümü için amaç, ölçüt ve düzeylerin önceden belirlenmesinin sonuçların geçerliliği ve kullanışlılığı bakımından önemli olduğu söylenebilir.

Genel olarak değerlendirmenin amaçları (Çakın Ş., 1988, sf:122);

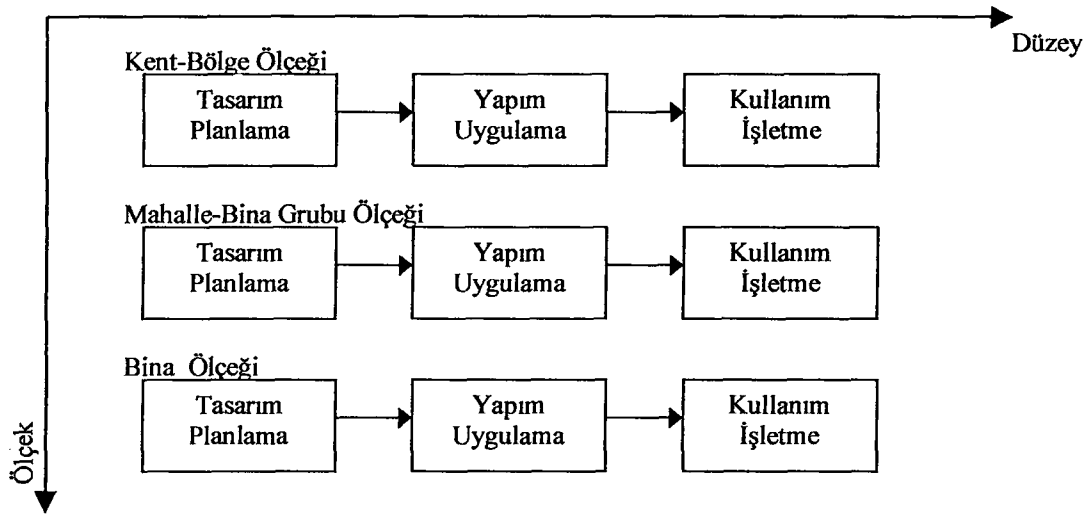
- Değerlendirme çalışmaları ile insan çevre ilişkileri üzerindeki bilgi birikimini arttırarak kavramların ortaya atılmasını sağlamak
- Mimari programlama, tasarım, yapım ve kullanım aşamalarında verilen kararlar ve yapılan uygulamalar arasındaki karşılıklı etkileşim türlerini ve sonuçlarını incelemek
- Bina kullanıcılarının davranışsal gereksinmeleri ile örgütsel davranışlarının saptanması
- Tasarım sürecine ilişkin bilgi birikimi sağlamak
- Tasarım amaçlarının ne kadarının gerçekleştiğini ve binanın tasarım amaçlarına uygun biçimde hizmet edip etmediğini saptamak
- Çevrelerin ne kadar verimli kullanıldığını saptamak
- Belirli çevrelerin değerlendirilmesinde standart yöntemlerin geliştirilebilmesi için veri kaynağı oluşturmaktır.

Değerlendirmede ölçütler ise estetik tercihler, ideal durum ile karşılaştırma gibi niteliksel unsurlar ile teknik, ekonomik faktörler gibi niceliksel unsurlar olabilir. Genel olarak ölçülebilen değişkenler norm, standart ve yönetmelik olarak belirlenmiştir. Ancak niteliksel unsurlar, özellikle çevrenin simgesel ve öznel yönlerine ilişkin özelliklerinin bir standart ya da kritere bağlanarak ölçülememesi çoğu zaman değerlendirmede öznel ölçütlerin kullanımını gerektirebilir. Bu bakımdan değerlendirmede amaçların belirlenmesi ve ölçütlerin saptanmasının ardından değerlendirme düzeyinin belirlenmesi gerekir.

Değerlendirme çalışması yaşam döngüsü içinde çeşitli evrelerde gerçekleştirilebilir. Değerlendirme genel kapsamıyla ele alındığında; tasarım ve kullanım sürecinin bir parçası olduğu söylenebilir. Değerlendirme bu süreç içinde iki şekilde gerçekleştirilebilir (Atasoy A., 1973, sf:67):

- Tasarlama süreci içinde değerlendirme
- Kullanılmakta olan çevreyi değerlendirme

Diğer taraftan değerlendirme çalışması; düzey bakımından tasarım-planlama, yapım-uygulama, kullanım-işletme, ölçek bakımından ise kent-bölge, mahalle-bina grubu, bina ölçeği şeklinde ele alınabilir (şekil 3.1.), (Çakın Ş., sf:128)

Şekil 3.1. Değerlendirmede Düzey ve Ölçekler, Çakın Ş., sf:128

Pena (1987) ise sistematik bir biçimde, bir değerlendirme ekibi tarafından yapılan değerlendirme işinin iki temel hedefi olduğunu öne sürer (Pena W., Parshall S., 1987, sf:192):

- Projede başlangıçta belirtilen hedeflerdeki değişimleri aramak ve mevcut koşulları gözlemek ve gerçekçi bir biçimde rapor etmek
- Tasarım kriteri ve programlamaya ilişkin faktörlere uyarlamak, faaliyetleri düzenlemede tavsiyelerde bulunmak, programlama, tasarım, yapım ve bina yönetiminden öğrenilen dersleri ortaya koymak

Değerlendirmenin değerler ve kriterler setine dayanan kritik bir yargı olduğu söylenebilir. Bu yönüyle değerlendirme analiz ve sentez gibidir, öncelikli olarak değerlerin bazı standardına karşı test etme, karşılaştırma ve seçim yapmaya dayandığı söylenebilir (Sanoff H., 1977, sf:6).

Belirlenmiş pek çok konuda bir değerlendirme yapmak olasıdır. Belirlenmiş bir amaç doğrultusunda bir kritere dayanarak test edilme sürecinde değerlendirilen olgu bir sistem olarak ele alınabilir. Değerlendirme sürecinde olgu kendine ait değer sistemine sahiptir. Değer sistemi ele alınan olguya göre biçimlenir ve kalite, güzellik, güvenlik, kâr, performans, kalite boyutunda olabilir.

Bu durumda değerlendirmenin gerçekleşebilmesi için değerlendirmenin temelini oluşturan değer ve standartların tanımlanması gerekir. Değerlendirmenin yapılış amacına göre değerlendirme kriterlerinin seçilmesi ile ulaşılmak istenen sonuç kapsamında; değerlendirilen nesne için performans kavramından, kriterinden ve standardından söz edilebilir. Bunlar değerlendirme için gerekli ve önemli bileşenlerdir. Değerlendirmenin ne amaçla yapılacağı, nelerin nasıl sorgulanacağı gibi konuların belirlenmesine yardımcı olan; performans kavramı, performans gereksinmeleri, performans kriterleri, performans spesifikasyonları, performans standartları, performans kodu olarak adlandırılabilir.

3.2. Performans Kavramı

Wehrli (1974, sf:51-62) sosyal bilimcilerin mevcudu analiz ederek edindiği bulgular ışığında mevcudu tanımladığını, mevcudun nasıl oluşup geliştiğini ifade ettiğini, mimarın ise eldeki bulgular ışığında ne olması, nasıl olması gerektiğini tasarladığını belirtir. Ancak sosyal bilimcilerin araştırmaların çoğunu ve bulgularını kendi paradigmalarını kullanarak gerçekleştirdiklerini, oysa bunun mimar ve sosyal bilimci arasında bir uçurumun oluşmasına neden olduğunu söyler. Buna göre mimar ile araştırmacının arasındaki uçurumun kaldırılmasında; araştırmacının teorileri ve mimarın uygulamaları arasındaki bir arayüzün çözüm olabileceğini belirtir. Wehrli'ye göre (1974, sf:51-62) bu arayüz performans kavramı olarak adlandırılabilir.

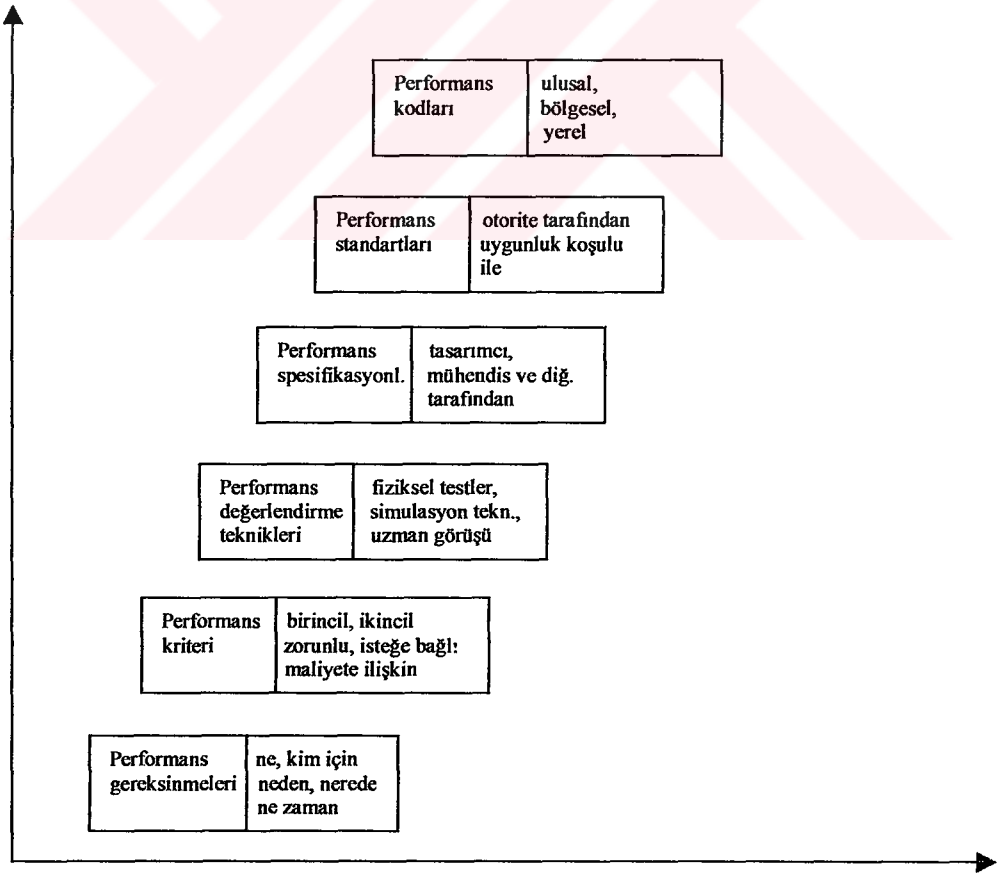
Başka bir tanımlamada ise performans kavramı; genel olarak bir ürünün nitelikleri ve yeteneklerinin belirlenmesinde, gerecin, bileşenin ya da bir sistemin kullanıcı isteklerine uygun olarak arzulanan davranışı en iyi biçimde yerine getirmesine ilişkin organize işlemler veya kurgular şeklinde tariflenir (Okan A., 1975, sf:18).

İhtiyaçların karşılanmasında kaynakların olabildiğince verimli kullanılması ile belirli koşullar altında, belirli amaca yönelik olarak işleve dönüşmesi sonucu oluşan sistemin, yapının veya kurgunun ölçülebilen davranışı olarak da adlandırabileceğimiz performans kavramı bu anlamda belirli koşullar altında istekleri ya da beklentileri karşılama düzeyidir. Berköz'ün (1975, sf:34) bir sistemin işleyişi sırasında belli zorluklar altında belli bir amaca yönelik olarak ortaya konulan sonucun etkililiği şeklinde tanımladığı performans kavramının ortaya çıkışında; birincil önemde

kullanıcı ihtiyaç ve isteklerinden buna bağlı olarak da kullanıcı memnuniyetinin etkisinden söz edilebilir.

Diğer taraftan kullanıcı ihtiyaçlarına bağlı olarak belirlenmiş, tasarlamada kullanılan performans değerleri tasarıma girdi oluştururken "arzu edilen performans" şeklinde adlandırılarak kurgunun yerine getirmesi istenilen performans değerine işaret eder. Bunun yanında tasarımın ardından kullanım ve buna bağlı olarak kullanım sonrası değerlendirmede kurgunun arzu edilen performansı ne ölçüde yerine getirdiğinin saptanması ile de "gerçekleşen performans" kavramı ortaya çıkar (Preiser, ve diğerleri, 1988).

Performans kavramı; dikkate alınan kullanıcı gereksinmelerinin yerine getirilmesinde; bir malzemenin, bileşenin ya da sistemin istenilen niteliklerini tanımlamada kullanılır. Performans kavramı bir bütün olarak ele alındığında; kavramının sıralı halde gelişen bileşenler setinden oluştuğu söylenebilir (Sanoff, 1977, sf:111), (şekil 3.2).

Şekil 3.2. Performans Hiyerarşisi, Sanoff H., 1977, sf: 111

Buna göre performans kavramını oluşturan bileşenler şunlardır (Sanoff H., 1977, sf:110):

- Performans gereksinmeleri
- Performans kriteri
- Performans değerlendirme teknikleri
- Performans spesifikasyonları
- Performans standartları
- Performans kodları

Performans gereksinmeleri ve kullanıcılar hakkındaki ifadeler ile başlayan diziyi **performans kriteri** izler ve bu kriterler ihtiyaçların yerine getiriliş derecesini değerlendirmekte kullanılan özelliklerdir. Kriterin tanımlanmasının ardından bu kritere karşılık insan ihtiyaçlarını tatmin etmek için önerilmiş unsurların sonuçlarının değerlendirilmesi için de bir değerlendirme metodu geliştirmeye gereksinme vardır. Bu metodlar bütünü de **performans değerlendirme tekniklerini** işaret eder. Bunun yanında değerlendirmede hangi kriterin gözönüne alındığını ve nasıl ölçülebileceğini işaret eden ifadeler **performans spesifikasyonları** olarak adlandırılır. Bu kapsamda spesifikasyonların bir otorite tarafından gerçekleştirilmesi ile de **performans standartları** oluşur. Spesifikasyon ve standartların bir araya getirilip yasal yollarla uygulanması ile **performans kodları** oluşur. Performans hiyerarşisi olarak adlandırılan şekil 3.2'de gösterilen bu sıralı dizilimde performans ihtiyaçlarından performans kodlarına doğru ilerledikçe kapsam da genişlemektedir. Buna bağlı olarak da değerlendirmede kesinlik ve ciddiyetin de arttığı söylenebilir.

3.2.1. Performans Gereksinmeleri

Performans gereksinmeleri temel seviyede; fiziksel çevrenin etkileyebildiği kullanıcı özelliklerinden çıkarılır. Bazı yönleri ile benzer olan ama bazı yönleri ile de kullanıcının özelliklerine bağlı olarak değişebilen gereksinmelerin bir kısmı fizyolojik ihtiyaçlar (yaşam süreçleri), bir kısmı psikolojik ihtiyaçlar (zihinsel süreçler), bir kısmı da sosyolojik ihtiyaçlardır (insan ve toplumsal gruplar arasındaki etkileşim ve genel inançların etkisi). Gereksinmeler özel malzemelere, araçlara ya da sistemlere bağlı değildir ama değerlendirme sürecinde şu sorulardan ortaya çıkarılabilir (Sanoff H., 1977, sf: 111):

- Dikkate alınan kullanım ya da işlev nedir?

- İhtiyaç kimin için söz konusudur?
- İhtiyaçlar nerede ortaya çıkıyor ya da ihtiyaçların sınırı ya da kapsamı nedir?
- İhtiyaçlar ne zaman ortaya çıkıyor ve sınırı nedir?

Performans yaklaşımı içinde yapılanmış çevreye şekillendirici güç olarak görülen kullanıcı gereksinmeleri yapısal çevrenin değerlendirilmesinde de etkin rol oynar. Kullanıcı ihtiyacı bireyin belli bir eylemi veya eylemler grubunu, psikolojik ve fizyolojik bir rahatsızlık duymadan yerine getirebilmesi için çevrenin sahip olması gereken koşulları tarifler (Ünügür M., 1998). Bireyin en temel ihtiyaçlarından olan barınma ihtiyacının karşılanması için inşa edilen konuttan kullanıcısının birtakım beklentileri vardır. Özetle bahsetmek gerekirse barınak bu örnekte konut kullanıcısının temel biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Konut; kullanıcının fizyolojik ihtiyaçları arasında sayılabilecek fiziksel konfor koşullarının sağlanması için belirli kriterlere sahiptir; kullanıcısını istenmeyen iklim koşullarından korumalı, kabuğu güneş ışığı almalı, çevredeki gürültünün içeri girmesi önlenmeli, yeterli pencere büyüklüğü ile aydınlatma ve havalandırma sağlanmalı, emniyetli ve güvenli olmalı, sağlık koşullarını sağlamalı gibi (Gür Ş. Ö., 1996, sf:124). Kullanıcının bu ihtiyaçları doğal olarak konutun şekillenmesini sağlayacaktır, ancak inşa edilen konutta bu ihtiyaçların bir veya birkaçının karşılanamaması bireyin gerçekleştireceği eylemleri aksatabilir ve bir takım uyum sorunları ortaya çıkabilir. Bu yönden bakıldığında kullanıcı ihtiyaçlarının tasarlamanın yanında değerlendirme için de kriterlerin saptanmasında etkin olduğu görülür.

3.2.2. Performans Kriteri

Performans kriteri gereksinmeler karşılansın ya da karşılanmasın değerlendirmede kullanılan nitelik ya da karakteristiktir. Tasarımın değerlendirilmesinde performans kriterlerinin özenli biçimde ölçülüp uygun metodlarla değerlendirilmesi gerekir. Gereksinmelerin koşulu olması nedeniyle performans kriterleri ikincil düzeyde ancak zorunlu olarak toplum sağlığını ve güvenliğini dikkate alır. Yine ikincil ama istenilen niteliği ise; geniş sistemler veya alt sistemler ile çözümler arasındaki arayüz ile ilişkili olmasıdır. Bunun yanında kriter; faydaya karşı potansiyel performansa dahil olan alternatif çözümlerin maliyetiyle de ilgili olabilir.

Preiser (1988, sf:35); "anlamlı bir değerlendirme, müşterinin ya da değerlendirmeyi yapanın amaçlar ve hedeflerinin ardındaki değerlere odaklanır" der. Müşteri amaçları ve hedefleri başlangıçta mimari programcı tarafından performans kriterine dönüştürülür, ardından da bu kriterler binayı tasarlamada ve daha sonra da binayı değerlendirmede kullanılır. Bu kriterler bir yönüyle mevcut eğilimlerin de bir göstergesidir ve kişisel ve toplumsal yapıdaki değişikliklere bağlı olarak zamanla değişebilir. Kriterler yardımı ile kullanım sonrası yapılacak bir değerlendirme binanın nasıl kullanılmakta olduğunun tespit edilmesi yanında; kullanıcılarının dünya görüşü, algıları, değişen ihtiyaçları gibi "gerçeğin kontrolü" işleminin yürütülmesine de yardım eder (Preiser W.F.; 1997, sf:180). Böylece değerlendirmede kullanılan performans kriterinin amaçlar ve hedeflerden geliştirildiği söylenebilir ki bunlar bireyler, gruplar, organizasyonlar ya da tüm sosyopolitik sistemlerin değerlerinden elde edilir.

Öte yandan çevrenin değerlendirilmesinde çok sayıda performans kriteri değerlendirmede kullanılabilir. Değerlendirmede kullanılan kriterler bir bakıma yapısal çevrede olması istenilen nitelikleri yansıtırlar. Diğer taraftan değerlendirmede kullanılacak kriterlerden de birtakım beklentiler vardır. Bir değerlendirme kriterinden beklenilen özellikler şöyle belirtilmiştir (Frame I., sf:127-133):

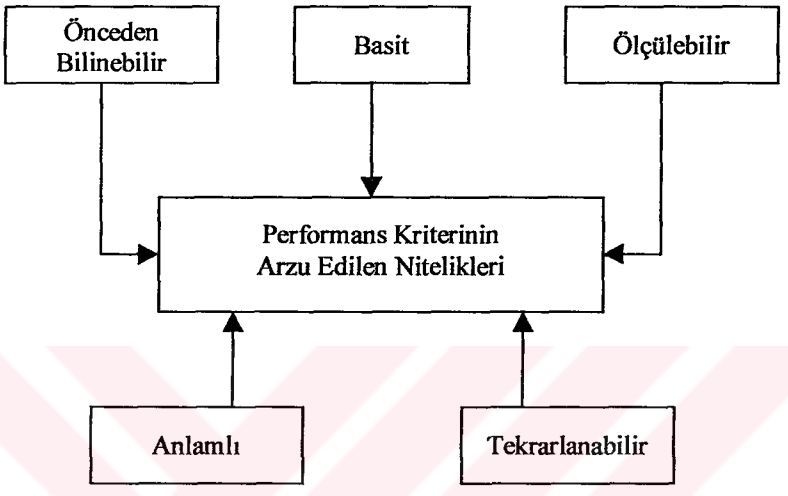
- Önceden bilinebilir olmalı
- Basit olmalı
- Ölçülebilir olmalı
- Anlamlı olmalı
- Tekrarlanabilir olmalı

Değerlendirme sürecinin tasarım evresine geri besleme yolu ile dahil olabildiği düşünülürse bir bakıma kullanımdan sonra çevreye geri dönüp bakarak, çevrenin gerçekte olması gerektiği gibi işleyip işlemediğinin kontrol edilmesi için dikkate alınan birtakım kriterler ile bir değerlendirme yapabilmek için bu kriterlerin ölçülebilir ya da değerlendirilebilir nitelikte olması gerekir.

Sürekli, tekrarlanabilen ya da standart bir sürece sahip bir değerlendirmenin yapılabilmesi ve farklı binalarda da değerlendirmenin gerçekleştirilebilmesi için de kriterlerin tekrarlanarak kullanılabilir nitelikte olması gerekir. Bunun yanında bir kriter kolaylıkla ve önceden bilinebilir nitelikte olmalıdır. Örneğin ısısal konfora

ilişkin kriterler binada yalıtımın ne tür ve hangi şekilde uygulanması gerektiği hakkında bilgi verir. Buna göre yapılan değerlendirme sonucunda uygun ısısal koşulların sağlanamadığı tespit edildiğinde bunu bir nedeni olarak uygun yalıtımın yapılmamış olması ihtimaller arasına girer.

Şekil 3.3'de performans kriterinin arzu edilen nitelikleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Şekil 3.3. Performans Kriterinin Arzu Edilen Nitelikleri, Frame I., 1993, sf:128

Diğer taraftan performans boyutlarının niteliksel ve niceliksel yapıda olduğundan değerlendirmeye ilişkin olarak ölçümün bu yönde yapılması gereği ortaya çıkar. Gerçekte bina ölçeğinde bakıldığında performansın çoğu yönü nicelikseldir; aydınlatma, akustik, ısı ve nem, mekan büyüklüğü gibi. Bina performansının niteliksel yönü ise sağladığı estetik doyum veya kullanıcının memnuniyeti şeklinde olabilir. Ancak niceliksel verinin binada ölçülmesi ve değerlendirilmesi kolayken, niteliksel verinin değerlendirilmesi oldukça zordur. Bu zorluk niteliksel verinin değerlendirilmesinin ardından niceliksel yapıya dönüştürülmesindeki sıkıntıdan kaynaklanır. Değerlendirme çalışmalarında aynı zorluğa değinen Pena ve Parshall (1987); değerlendirmenin niteliksel ve niceliksel yapıdaki verinin toplanması üzerine kurulduğundan söz ederek; niceliksel verinin alanda ölçümünün ve sayısal olarak ifadesinin kolay; ama, niteliksel verinin toplanması ve değerlendirme için sayısal biçime dönüştürülmesinin zor olduğunu bildirir (Pena W., Parshall S., 1987).

3.2.3. Performans Değerlendirme Teknikleri

Kriterin belirlenmesinin ardından, geliştirilen çözümler için bazı değerlendirme metodları geliştirmek gereklidir. En çok tekrarlanabilen değerlendirme teknikleri fiziksel testlere dayananlardır. Ancak bazı kriterin ölçümünde sayısal ya da niceliksel olarak ifadelendirme mümkün olmayabilir bu durumda çözümün kullanıcı için memnun edici olup olmadığına bakılır. Bunların dışında olabilecek ölçmeye ilişkin uygun kriterin olmayışı gibi durumlarda ise uzmanların yargıları mümkün olabilen tek değerlendirmedir. Nitekim Rabinowitz'in (1985) "Buildings in Use Study" isimli dört ilkokulu değerlendirdiği çalışmasında; değerlendirmede kriterlerin standart kaynaklardan oluşturulduğu, bazı kriterlerin ise algılanan olgunun analizinden geliştirildiği bildirilir.

Diğer taraftan değerlendirilecek olgunun saptanması, uygun kriterin tespit edilmesi ve bunlara bağlı olarak da değerlendirme tekniğinin saptanması gerekir. Gözlemlerin toplanması için bir yöntem anlamında pek çok değerlendirme tekniği bulunmaktadır. Bunlar (Gür Ş. Ö., 1996, sf:187):

- Anketler (sözel, görsel)
- Görüşmeler
- Anlamsal farklılık skalaları
- Saptamalar
- Morfolojik kayıt
- Belge taramaları (arşiv kayıtları vs.)
- Para ve zaman bütçeleri
- Davranış gözlemi
- Davranışın plana aktarılması
- Fiziksel iz sürme
- Simulasyon tekniği
- İmge haritaları
- Taban haritalarına ek tekniği

Ancak çok fazla problemin dahil olduğu binanın kullanılmasının ardından ortaya çıkan sonucun değerlendirilmesinde sadece bir tekniğin kullanılması büyük ihtimalle yetersiz kalacaktır (Lozar C.C., 1974, sf:172). Bu nedenle bazı tekniklerin bir arada

kullanımı gerekebilecektir. Bu durumda bir KSD çalışmasının gerçekleştirilmesinde yukarıda sayılan tekniklerden hangilerinin kullanılabileceği tartışılmalıdır.

KSD çalışmalarının zaman boyutu içinde kapsamı ele alındığında; bu çalışmaların mevcudun saptanmasına yönelik, dünü ve bugünü inceleyen çalışmalar olduğu görülür. Bununla beraber teknikler üzerinde de nitelik ve zaman boyutu kapsamında bir sınıflama yapılabilir (Gür Ş. Ö., 1996, sf:187). Buna göre teknikler zaman boyutu içinde kullanım amaçlarına göre şöyle gruplanabilir:

- Dünü ve bugünü incelemekte kullanılan,
- Geleceği önceden kestirmede kullanılan,
- Her iki durumda da kullanılabilen.

Tekniklerin nitelik bakımından sınıflanması ise;

- Mevcut olanı saptamada kullanılan,
- Optimumları incelemede kullanılan,
- İdeali tanımlamada kullanılan teknikler şeklindedir.

Yukarıda belirtilen tekniklerin zaman ve nitelik boyutunda hangi gruba dahil olduğu tablo 3.1'de verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.1. Tekniklerin Zaman ve Nitelik Kapsamında Dağılımı, Gür, 1996, sf:189

		Anket (sözel)	Anket (görsel)	Görüşme	Anlamsal farklılaşım	Saptama	Morfolojik kayıt	Belge taramaları	Para, zaman bütçeleri	Davranış gözlemi	Davranışın pln. aktarılm.	Fiziksel iz sürme	Simulasyon tekniği	İmge haritaları	Taban hrta. ek tekniği
Zaman	Dün ve Bugün				■	■	■	■		■	■	■		■	■
	Gelecek								■						■
	Dün/Bugün/gelecek	■	■	■									■		
Nitelik	Mevcut Olan	■	■	■	■	■	■	■		■	■	■		■	■
	Optimum								■						
	İdeal	■	■	■									■	■	■

Tablo 3.1'den de anlaşılabileceği gibi saptamalar, davranış gözlemleri, belge ve arşiv taramaları, imge haritaları, morfolojik teknikler, fiziksel iz sürme, anlamsal farklılık dünü ve bugünü izleyen teknikler arasındadır, nitelik bakımından yapılan sınıflamada ise mevcut durumun değerlendirilmesine; yukarıda sayılan tekniklere ek olarak anket

ve görüşme teknikleri de dahil olur. Bu durumda bir KSD çalışmasında kullanılabilecek performans değerlendirme teknikleri şunlar olabilir:

- Anketler (sözel, görsel)
- Görüşmeler (yapılanmış, yapılanmamış)
- Anlamsal Farklılık
- Saptamalar
- Morfolojik kayıt
- Belge taramaları (arşiv kayıtları vs.)
- Davranış gözlemi
- Davranışın plana aktarılması
- Fiziksel iz sürme
- İmge haritaları
- Taban haritalarına ek tekniği

Ancak daha önce de belirtildiği gibi herhangi bir çalışmada tek başına bir tekniğin uygulanması yeterli olamayabilir. Böylelikle her uygulamada büyük ihtimalle uygulamanın kapsamına, derinliğine ve amaçlarına göre uygun teknikler seti oluşturulacaktır. Daha önce yapılmış çalışmalardan örnekler vermek gerekirse; Preiser Post Occupancy Evaluation (1988) isimli çalışmasında önerdiği modelde anket, gözlem, görüşme, arşiv ve belge toplama, fotograf, ses, görüntü kayıtları, fiziksel ölçümler, kullanıma ilişkin saptamalar ve davranış haritalama tekniklerinin kullanılabileceğini öne sürmüştür.

Rabinowitz (1985) ise "Buildings in Use Study" isimli çalışmasında alan testleri başlığı altında fiziksel ölçümler yapmış, davranış gözlemleri, görüşmeler, kullanıma ilişkin saptama tekniğini kullanmıştır. Kirk ve Sprecklemeyer (1988) ise "Creative Design Decisions, A Systematic Approach to Problem Solving in Architecture", isimli çalışmalarında önerdikleri modelde değerlendirme tekniği olarak gözlem, arşiv araştırma, görüşme, anket, çevresel ölçüm tekniklerinin kullanılabileceğini öne sürmüştür.

3.2.4. Performans Spesifikasyonları

Performans spesifikasyonları hangi değerlendirmede hangi kriterin gözönüne alındığına, nasıl ölçüldüğünü işaret eden ifadelerdir. Performans spesifikasyonları

değerlendirmede kullanılması düşünülen ölçme tekniklerine göre ve dikkate alınan kriterin değerler dizisine göre biçimlenir.

Wehrli'ye göre ise (1974, sf:51-62) performans spesifikasyonlarının standartlaşmış bir ifadesi olan performans ifadesi kullanıcı ihtiyaçlarından çıkarılır. Bir performans ifadesinin esas olarak üç temel alt ifadeden, gerekli durumlarda ise dört temel alt ifadeden oluştuğu bildirilir. Bu dört ifade şunlardır (Wehrli R., 1974, sf:51-62):

- Gereksinme
- Kriter
- Test
- Yorum

- **Gereksinme**

Bazı bina bileşeni veya mekan özelliklerini tanımlar. Performans ifadesindeki bu elemanlar niteliksel yapıdadır ve mahremiyet, konfor, emniyet gibi özellikleri kapsar.

- **Kriter**

Performans ifadesi tasarımcı, inşa edici ya da üretici tarafından izlenen kritere dönüşür. Kriter niceliksel elemandır ve hangi boyutlarda, ne kadar dayanıklı, ne kadar aydınlık gibi nicelikleri tanımlar.

- **Test**

İfade kriterin test edilmesi için işlemler dizisi oluşturur.

- **Yorum**

Bu kısım ifadenin isteğe bağlı olan bölümüdür. Performans ifadesinin nasıl araştırıldığını ya da tanımlandığını, referans ya da ilgileri veya performans ifadesini netleştirmek için açıklamaları içerir.

Yukarıdaki tanımlama ve sınıflama bir örnekle açıklanabilir. Gereksinme; binadan ya da mekandan ne istendiğini ya da ne beklendiğini açıklayan genelde basit bir cümledir: "Hastanelerde yeterli aydınlatma koşulları tüm hastalar için sağlanmış olmalıdır" ya da "konutlarda yaşam mekanlarında uygun işitme koşulları sağlanmalıdır" gibi.

Kriter ise kullanıcı tarafından eylemi gerçekleştirmede gereksinme duyulan koşullar için ölçülebilir seviyeyi belirtir. Bu da "hastaneler için hasta yatak odalarında bitmiş döşemeden 120 cm. yükseklikte 50 lux aydınlık sağlanmalı" veya diğer örnek dikkate alınırsa "konut yatak odalarında gürültü seviyesi 40-50 db. arasında olmalı"

şeklinde ifade edilebilir. Performans ifadesinin üçüncü kısmını oluşturan test ise değerlendirilecek niceliksel seviye ile uygun metodu saptamak içindir. Buna göre aydınlık seviyesinin gerçekten döşemeden 120 cm. yükseklikte 50 lux olup olmadığını ya da konutta yaşam biriminde ortamdaki gürültü düzeyinin 40-50 db. arasında olup olmadığını tespit etmek için ölçümler yapılır. Yorum ise ifadenin temel bileşeni olmamakla birlikte ölçüm, kriter ya da standardın gerekli durumlarda eldeki sonuçlarla karşılaştırılması veya gözden geçirilmesine ilişkin olarak dikkate alınabilir (Wehrli R., 1974, sf:51-62, Brill M., 1974, sf:318).

Görüldüğü gibi performans ifadesine bağlı olarak bir değerlendirme yapılırken uygun ölçme teknikleri, kriterler ve amaçlar bir araya getirilir. Tüm bina kapsamında bir noktanın veya bir bileşenin ya da elemanın ele alınması ile yapılan performans değerlendirmesinin aslında KSD çalışmalarının çekirdeğini oluşturduğu söylenebilir. Yukarıdaki örneklere tekrar dönersek; yeterli aydınlık koşulunun sağlanıp sağlanamaması ortamın ferah ya da sıkıcı olarak değerlendirilmesine neden olabilir. Bunun yanında ortamdaki gürültü seviyesinin fazlalığı, bireyi huzursuz ya da sinirli yapabilir. Bunlar ve benzeri durumlar kullanıcıların mekandan memnuniyetini etkiler ve niteliksel olarak karşımıza çıkan bu sonuçların mekanın niceliksel yapısı ile ilintili olduğu söylenebilir.

Performans spesifikasyonu içinde performansın nasıl ve hangi kriterlerle, hangi teknikler yardımıyla değerlendirileceğinin saptanabilmesi bir bakıma değerlendirilmede dikkate alınan olgunun hangi performans boyutunda ele alınacağına bağlıdır.

Performans kavramının değerlendirilen sistem içinde dört boyutta ele alınabileceği söylenebilir. Bunlar (Sina B., 1975, sf:44):

- Yapısal Performans
- İşlevsel Performans
- Simgesel Performans
- Ekonomik Performans

- **Yapısal Performans**

Yapı bileşenlerinin ve elemanlarının kendilerine düşen görevleri yerine getirmedeki etkinliklerini veya yerine getirmeleri gereken amaçları ne ölçüde başardığını ifade eder. Bu performans genelde strüktür, malzeme, tesisat gibi yapı unsurları için söz

konusudur. Bu performans boyutunda yapısal bileşenlerin mukavemeti, mekandaki aydınlık ve gürültü düzeyi, aşınmalar, bozulmalar vs. dikkate alınır.

- **İşlevsel Performans**

Yapıların kullanım sonrası değerlendirilmesi; mekansal ve çevresel organizasyonların kullanıcıyı ve onun amaçlarını gerçekleştirmesini nasıl etkilediğini araştırmak üzere yapılır. Bu performans boyutunda çevrenin içinde yer alan eylemlere göre fonksiyonel uygunluğu irdelenir. Kullanıcıların amaçlarını gerçekleştirmek üzere eylemlerini yerine getirmede ulaşılan tatmin seviyesi işlevsel performansın düzeyini belirler.

- **Simgesel Performans**

Bu performans boyutu ile çevrelerin değerlendirilmesinde işlevsel performansın ne ölçüde yerine getirildiğinin sorgulanmasının yanında kullanıcıları tarafından algılanmaları sonucu ortaya çıkan anlamın değerlendirilmesini kapsar. Bu nedenle de diğer performans boyutları gibi niceliksel bir ölçme sistemi ile değerlendirilmesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle öznel değerlendirme sürecini içeren yapılaşmış çevrenin simgesel performansının değerlendirilmesinde kullanıcının edindiği anlamların önemli rol oynayacağı düşünülmektedir.

Çalışma bütünü içinde önemli bir yere sahip olan simgesel performans konusu dördüncü bölümde kapsamlı bir biçimde ele alınarak, gösterge kavramı zemininde simge kavramı incelenmeye çalışılacaktır. Özellikle çalışmada; kapsamlı bir şekilde tartışılması gereken yapılaşmış çevredeki simgeler ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır. Böylece mevcut toplu konut örüntüsündeki simgelere ulaşılmaya çalışılacaktır.

- **Ekonomik Performans**

Kaynakların ihtiyaçlar oranında belirlenerek optimum kullanımı ile ilgilidir. Tüm diğer performans boyutu ile ilgili amaçların gerçekleştirilebilmesi için kaynakların ne kadar iyi kullanıldığının anlaşılmasını sağlar.

Başka bir sınıflamada ise Preiser performans boyutlarının üç bileşenden oluştuğunu belirtmiştir. Preiser'e göre performans boyutları şöyledir (Preiser W. F., et. al., 1988):

- Teknik Performans
- İşlevsel Performans

- Davranışsal Performans

Preiser (1988) performansın bu üç boyutunun bina içinde dört ölçekte ölçülüp değerlendirildiğini belirtir. Bu dört ölçek örüntü, odalar, binalar ve kullanımlardır. Örneğin akustik performans bina bir sistem olarak ele alındığında odalar arasındaki ses geçişine, odalardaki ortam sesine ve özel örüntülerde veya açık mekanlarda ise istenmeyen sese bağlı akustik rahatsızlık şeklinde değerlendirilebilir.

- **Teknik Performans**

Performansın bu boyutu strüktür, sağlık koşulları, yangın emniyeti, havalandırma gibi yaşamsal koşulları kapsar. Bu boyuta dahil olan elemanlar çatı; duvar, bitişler, aydınlatma, akustik, havalandırma, ısıtma ve soğutmadır. Mekanik araçlar yardımıyla gerçekleştirilen ölçümler şu konular üzerinde uygulanır;

- Yangın emniyeti
- Strüktür
- Sağlık koşulları ve havalandırma
- Elektrik
- Dış duvarlar
- Çatılar
- İç bitişler
- Akustik
- Aydınlatma
- Isısal konfor

Rabinowitz'e (1985) göre teknik performans boyutu donatım ve tefriş kullanımı için uygun iç yüzeyler, ısısal konfor, tatmin edici işitsel ve görsel koşullar gibi temel özellikleri içeren faktörleri kapsar ve bu faktörler mekanda gelişen aktiviteyi doğrudan desteklemezler.

- **İşlevsel Performans**

Kullanıcı olarak çevrede bulunan organizasyonlar tatmin edici düzeyde işlevsel performans beklentisi içindedir. Personel ve ekipman için ulaşım, güvenlik, otopark, organizasyonun aktivitelerine uygun yeterli miktardaki mekansal kapasite işlevsel elemanlar arasında sayılabilir. Bunların yanında kullanışlılık, iletişim, ihtiyaç duyulan ekipmana uyum; zaman içinde değişime cevap verebilmek; iletişim ve

dolaşım da işlevsel performans boyutuna dahil olur. Yapısal çevrenin işlevsel elemanları içindeki aktiviteyi doğrudan destekler. Çevre; organizasyonun ya da bireysel kullanıcının hem niteliksel hem de niceliksel spesifik ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olmalıdır. Bir binanın okul ya da konut olarak kullanılması bina için geçerli yapısal kriterlerin çok fazla değişimine neden olmaz, ama işlev değiştikçe işleve bağlı olarak spesifik ihtiyaçlar da değişir.

Performansın işlevsel boyutunun elemanları şöyle sayılabilir:

- İnsan faktörü (antropometrik, duyusal, algısal-zihinsel, ergonomik)
- Depolama
- İletişim ve iş akışı
- Esneklik ve değişim

- **Davranışsal Performans**

Performansın davranışsal elemanları kullanıcıların aktiviteleri ve tatmini ile fiziksel çevreyi ilişkilendirir. Davranışsal performansa ilişkin değerlendirme çevre kullanıcısının psikolojik ve sosyolojik yapısının bina tasarımından nasıl etkilendiğini araştırır. Bu araştırma konuları arasında; fonksiyonel uzaklığın kullanım sıklığını nasıl etkilediği, dolaşım alanlarının yönlendirilmesinin düzenlenişinin sosyal etkileşimi etkileyip etkilemediği gibi başlıklar veya çevreye uygun imajın sağlanmasında en iyi özellikler nelerdir ya da binanın kullanıcıları için mahremiyetin tatmin edici düzeyi nasıl sağlanır gibi sorular yer almaktadır.

Davranışsal performans boyutunun elemanları:

- Yakınlık ve egemenlik alanı
- Mahremiyet ve etkileşim
- Çevresel algılama
- İmaj ve anlam
- Çevresel kavrama ve oryantasyon

3.2.5. Performans Standartları

Ölçüm tekniklerinin tekrarlanabilir ve gereksinmelerin oldukça genel olması durumunda değerlendirme için geliştirilmiş spesifikasyonlar yeterli gelişmişliğe eriştiğinde bir referans olarak veya genel kullanım için spesifikasyonların gerçek standartlar halini almasıyla oluşur.

3.2.6. Performans Kodları

Performans kodu kanun süreci ile benimsenmiş ve yönetsel erk tarafından güçlendirilmiş standart ve spesifikasyonların toplamıdır. Kodlar ulusal model kod grupları ve bölgesel ve yerel yönetimler tarafından ilan edilir. Bir kod genelde aktivitelerin bir alanında emniyeti, sağlığı ve toplumun genel huzurunu korumak için zorunlu düzenlemeler olarak tasarlanır ve uygulanır.

Tasarım aşamasında kullanılan ve sosyolojik, psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlardan doğan performans gereksinmelerine bağlı olarak geliştirilmiş performans standartları ve kodları dikkate alınırken değerlendirmede de belirlenmiş performans spesifikasyonları kullanılır. Böylece tanımlanmış kriterlerin ölçülmesi için bu çalışmada da bir teknikler seti olan Kullanım Sonrası Değerlendirme uygulanacaktır. KSD kendi başına bir teknik ya da metod olmasa da; diğer pek çok metodun ya da tekniğin bir araya gelmesi ile gerçekleştirilir. Bu nedenle bu çalışma kapsamında kullanılabilecek belirli bir KSD tekniğinden söz etmek yerine çalışmaya uygun tekniklerden oluşmuş bir KSD teknikler setinden bahsetmek daha yerinde olacaktır.

3.3. Bölüm Sonuçları

"Değerlendirme ve Performans Kavramı" başlıklı bu bölümde değerlendirmeye ilişkin temel noktalar ele alınarak, performans kavramı incelenmeye çalışılmıştır. Performans kavramının değerlendirmedeki yeri ve önemi ele alınmıştır. Ayrıca performans kavramı kapsamında performans gereksinmeleri, performans kriterleri, değerlendirme teknikleri, performans spesifikasyonları ve standartları ile performans kodları üzerinde durulmuştur.

Öte yandan performansın değerlendirilmesi konusunda esas olan performans boyutları saptanmaya çalışılmış; performans boyutları kapsamında çalışmanın bundan sonraki kısmına yön verecek olan simgesel performans kavramının yanında yapısal performans, işlevsel performans, ve ekonomik performans irdelenmiştir.

Performansın niceliksel ve niteliksel veriye dayanarak değerlendirilebileceği saptanmış; verinin niteliğinin aynı zamanda performans boyutuna göre de değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Simgesel performans boyutunun diğer üç performans boyutuna göre değerlendirme sürecinde değerlendirene (kullanıcıya)

bağlı olarak değişen birtakım öznel nitelikler taşıdığı, çoğunlukla niteliksel boyuttaki veriye dayandığı tespit edilmiştir. Böylece simgesel performans boyutunun niceliksel olarak değerlendirmesinin oldukça güç olduğu saptanmıştır. Bu nedenle çalışmanın; alan çalışmasını içeren daha sonraki bölümünde uygulama kapsamında kullanıcı tarafından simgesel performansın değerlendirilmesine yönelik teknikler belirlenmeye çalışılacaktır.

Bu bölümde değerlendirme teknikleri üzerinde durularak; değerlendirme tekniklerinin zaman ve nitelik kriterlerine göre sınıflandırılması da yapılmaya çalışılmıştır. Böylece kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları kapsamında uygun değerlendirme teknik veya teknikler setinin neler olabileceği üzerinde durulmuştur.

Değerlendirme ve performans kavramı; simgesel performansa yönelik Kullanım Sonrası Değerlendirme kapsamında incelenerek, çalışmanın bundan sonraki kısmında ele alınacak olan simgesel performans kapsamında mimarlıkta simge konusu için gerekli kuramsal zemin hazırlanmaya çalışılmıştır.

4. SİMGESEL PERFORMANS ve MİMARLIKTA SİMGE

Ürün veya tasarım yoluyla kullanıcıya bir anlam sunulduğu düşüncesiyle konuya yaklaşıldığında; mimarlığın iletişimsel bir boyuta sahip olduğu düşünülebilir. Bu bölümde; iletişim boyutunda mimarlığın anlam iletmede kullandığı dil göstergebilim çerçevesinde irdelenmeye çalışılacaktır. Göstergebilim Saussure'a (1966) göre "sosyal yaşamın merkezinde, göstergeleri inceleyen bilimdir" ve Saussure göstergebilimi anlamı kabul edilmiş düzenin bir ürünü olarak görür.

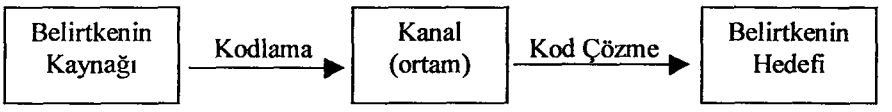
Çalışmanın bu bölümünde simgesel performans konusuna iletişim ve dil çerçevesinde, göstergebilim zemininde yaklaşılacaktır. Bölümün ana temasını oluşturan simge kavramıysa; gösterge ve onun anlamsal düzeydeki bir bileşeni olarak ele alınmaya çalışılacaktır. Bunun yanında, simgeler dünyasının araştırılmasında göstergebilim yanında görüngübilimin de üzerinde durulacaktır. Böylece bireyi kuşatan çevrenin, bireyin zihnine birer simge olarak yansıyışı; anlamlandırma süreci ve oluşturduğu anlamların bilinmesi amaçlanmaktadır.

4.1. İletişim, Dil ve Mimarlık

İçinde yaşadığı dünyada canlı; varlığını sürdürebilmek için etrafında olanları bilmeye ihtiyaç duyar. Bilmek, bilgi iletimi ile olur ve iletilen bir bilgi her şey olabilir. İletişim olarak adlandırabileceğimiz bilgi iletim süreci; temel olarak bir kaynaktan bir hedefe doğru bir belirtkenin (sinyal) geçişidir (şekil 4.1.). Belirtke geçişi temel olarak bir kaynak ve bir hedef arasında gerçekleşir. Gönderici-kaynak ve alıcı-hedefin her ikisinin de ortamda bulunması durumunda iletişim olabilir.

İletim bir makineden ve canlıdan bir makineye veya canlıya doğru olabilir. Ancak iletimin bir makineden diğer bir makineye doğru olduğunu düşündüğümüzde belirtke bir uyaran olarak kalır (Eco U., 1977, sf: 8).

Yukarıda anlatılmaya çalışılan bilgi iletim süreci şekil 4.1.'de verilmeye çalışılmıştır.

Şekil 4.1. Bilgi İletim Süreci, Yücel A., 1981, sf:90

Belirtke geçişi bir kişiden diğer bir kişiye doğru olduğunda, sinyal bir bilgi içerir ve hedefte bir tepki sürecini başlatır. Bu noktada şunu belirtmek gerekebilir; hedefin bir kişi olduğu durumlarda kaynağın da kişi olması gerekmez, kaynak bir nesne de olabilir. Ancak bilginin iletimi için önemli olan; bilginin bir belirtke olarak alıcı kişinin algılayabileceği biçime bürünmesi gerekmektedir. Burada sözü edilen belirtke aslında bir gösterge olarak düşünülebilir. Belirtke bir göstergeye dönüşerek bir kişi tarafından algılanan nesnenin yerine geçer. İletişim, ancak belirtkenin alıcıda anlaşılır olması halinde gerçekleşebilir. Bu da göstergenin oluşturduğu sistemin algılayan kişi tarafından bilinmesini gerektirir (Eco U., 1977, sf:9). Göstergelerin oluşturduğu sistem kod olarak adlandırılmaktadır ve çalışmanın daha sonraki bölümlerinde detaylı olarak incelenecektir.

Bu bakımdan dil esas olarak "bir göstergeler sistemidir, bir kodlar bütünüdür" denilebilir. Dilsel kod, aynı dili konuşan insanlar tarafından bilinir ve anlaşılır. Dil böylece kullanıcıları tarafından bir iletişim aracı olarak kullanılabilir (Özek V., 1980, sf:30).

İletim sürecinde kaynaksa; bilgiyi kodlar ve bir kanaldan (ortamdan) hedefe gönderir. Hedef de kodu çözerek bilgiyi alır. Aslında bu bilgiden bir anlam çıkarır. Çünkü göstergelerin de sürece katılmasıyla, iletişimin ardından bir anlamın oluşması beklenir. Sonuç olarak iletişimin ortak göstergelere dayandığı ve böylece algılayan kişide bir anlam oluşturduğu söylenilebilir.

İletişim süreci sonunda istenilen anlamın oluşabilmesi için; dilbilimsel bakımdan, sürece dahil olan göstergelerin ilişkisi önemlidir. Çünkü algılayan kişide anlamın oluşması için göstergelerin uygun biçimde bir araya gelmesi, kodlanması gerekir.

Göstergelerin bir gösterge bütünü içindeki ilişkisi dizimsel (sentagma) ve dizgesel (paradigma) boyutta ele alınabilir.

Göstergelerin bütün içindeki dizimsel ve dizgesel ilişkisi; bir bakıma anlam ifade eden bir cümledeki kelimelerin bir araya gelişi gibidir. Örneğin "çocuklar neşeyle sokakta oynuyorlardı" cümlesindeki, "çocuklar", "neşeyle", "sokakta", "oynuyorlardı" ögelerinin bir araya gelişindeki dizimsel düzende olduğu gibi. Cümleyi oluşturan bu ögelerin birlikteliklerindeki dizimsel düzen anlamı belirlemekte ve ögelerin yeri değiştiğinde anlam da değişebilmektedir. Bu nedenle iletişimde, hedeflenen anlamın oluşturulabilmesi için doğru dizimsel yapının kurulması gereklidir (Yücel A., sf:79, Barthes R., 1993).

Öte yandan dizgesel yapı ise belirli bir düzene bağlı kalmak koşulu ile birbirinin yerine geçebilecek ögelerin ilişkisini belirler. Çocuklar yerine kızlar, gençler, sokakta yerine parkta, evde, bahçede, oynuyordu yerine konuşuyorlardı, gülüyorlardı, geziyorlardı vs. gelebilir. Dizgesel yapı da böylelikle anlamı etkileyecektir. Bu bakımdan dizgesel ögeleri bir gardrop içindeki giysilere, dizimsel ögeleri ise bu gardroptan seçerek giyilenlere benzetilebilir.

Bunun yanında; dilsel olarak ele alınan dizimsel ve dizgesel yapılanmayı, birliktelikleri sonuçta bir anlam oluşturan mimari ögeler ile benzerlik kurarak soruşturan yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin Lawrence (1987, sf:48) mimari göstergebilim üzerine çalışmaların, göstergebilimin teorilerini mimariye adapte ederek, mimari yapının da bir dil gibi kendisini oluşturan parçaları ile anlam iletmekte olduğunu öne sürer. Radford (1994) da çalışmasında benzer biçimde; dilin biçim, yapı ve anlam bileşenlerinden oluştuğunu, temel olarak mimarinin de aynı ögelere sahip olduğunu, böylece de bir mimari dilden bahsetmenin olası olduğunu öne sürer. Buna bağlı olarak da konuşulan ve yazılan dilin terimleri mimari dil için de kullanılabilir. Konuşulan dilin gramer yapısı ve anlamı mimari dilin yapısı içinde de aranabilir. Bu yaklaşıma göre; sanki bir cümle oluştururmuşcasına gramer ve dizimsel yapı içinde mekan ve biçimin, organizasyonu ve düzeni oluşur ve bu da bir anlamı meydana getirir.

Başka bir çalışmada da mimari bütünün bir iletişim ögesi olduğu düşüncesiyle, parçaların hangi dizimsel ve dizgesel yapıyla; bütünü nasıl oluşturdukları ve bu yolla

ilettikleri anlamın irdelenebileceği öne sürülmüştür (Yücel A.). Bu ve benzeri yaklaşımlarla mimari ögeyle dilsel ögeler arasında bir paralellik kurarak mimari ögeler dilsel yaklaşımla sınıflanmaya çalışılmıştır (Tablo 4.1), (Yücel A., sf:120).

Tablo 4.1. Dilsel Yapının Mimari Ögelere Yansıması, Yücel A., 1981, sf:120

DİL	KURALLAR	MİMARLIK
Anlatı (bölüm, paragraf)	Retorik/Kompozisyon (tür kavramı)	Mimari Bütünler
Cümle (cümlecik)	Sentaks	Bina (bina parçası)
Söz Birim (monem)	Morfoloji	Mekan Birimi
Ses Birim (fonem)	Sesbilim/Yapım	Mimari Bileşen
Ses Titreşimi	Titreşim olayının incelenmesi, Malzeme kimyası	Malzeme

Anlatı nasıl ki cümlelerden, kelimelerden, kelimeleri oluşturan harfler ve seslerden oluşuyorsa; benzeşim ile oluşturulan bu sınıflama ile de mimari bütün bir anlatı olarak düşünülerek; bütünü oluşturan parçalar, malzeme boyutuna dek indirgenmektedir. Örneğin bina bir cümleyse mimari bileşen olan merdiven bir ses birimi olarak ele alınabilir.

Dilsel ve göstergebilimsel yaklaşım iletişim olgusu ve anlam iletimine bu şekilde değinirken Rapoport (1990, sf:178) da çevrenin yapısında iletişim ve anlamın barındığını belirtir. Buna göre; çevre şeyler ve diğer şeylerin, şeyler ve insanların, insanlar ve diğer insanların arasındaki ilişki serilerinden oluşmuş olarak düşünülebilir. Bu ilişkilerin bir örüntüsü ve yapısı vardır. Bunlar çevre bütünü içinde yer alır. Böylece çevre tasarlandığında dört eleman organize edilmiş olunur. Bunlar mekan organizasyonu, zaman organizasyonu, iletişim organizasyonu ve anlam organizasyonudur.

Bir anlamlar organizasyonu olarak yapılaşmış çevrede bu nedenle malzeme, biçim ve detaylar önem kazanmaktadır. Mekan düzeni iletişimsel ve simgesel özellikleri yansıtır ve böylece bir anlam ifade edebilir. Anlam; yapılaşmış çevrenin ikonik yönüyle ilgili

olarak sıklıkla işaretler, malzemeler, renkler, biçimler ve peyzaj, bakımlılık gibi niteliklerle de sunulur. Böylece bir gösterge sistemine bağlı olarak mekan düzeni anlamı oluşturur. Göstergeler sistemi de değerler sistemi, inançlar sistemi, dünya görüşü gibi bir toplumdaki bireyler tarafından paylaşılır. Bütün bu sistemler idealleri yansıtan; bir yaşam tarzı oluşturan; davranışı, adetleri, rolleri ve hatta yapısal biçimi belirleyen; kurallar sistemini yaratır. Toplumda kabul edilen bu kurallar sisteminin oluşturduğu bütün ise kültür olarak adlandırılmaktadır. O halde göstergeler sisteminin de kültürün bir parçası olarak; paylaşılır, öğrenilebilir ve aktarılır yapıda olduğu söylenebilir (Rapoport A.,1977; sf:11, 1990; sf:181).

Bunun yanında Garling ve Golledge (1991) de yapılaşmış çevrenin bilgi ilettiğini ve bu bilginin kullanıcı tarafından algılandığını belirtir. Çevrenin kullanıcı tarafından algılanmasıyla edinilen bilgi, kullanıcıda oluşan anlama bağlı olarak; bir tepkiye dönüşür ve tepki bireyi bir davranışa yönlendirir. Bu bakımdan çevrenin yapısal özelliklerinin iletişim düzenini yansıttığı söylenebilir. Bu noktada anlamsal düzen; sözsüz iletişimin bir parçasıdır; ya da; anlamsal düzen yapılaşmış çevrenin dilidir denilebilir.

4.2. Gösterge Kavramı

Bir göstergenin tanımını yapmak için göstergebilim konusunda öne çıkan Peirce ve Saussure'ün ifadelerinin öncelikli olarak ele alınması uygun olacaktır.

Peirce göstergeyi "herhangi bir kimse için herhangi bir ölçüde ve herhangi bir amaçla herhangi bir şeyin yerini tutan herhangi bir şey" olarak tanımlar (Hartshorne C., Weiss P., 1960, sf:135). Saussure ise göstergenin fiziksel biçiminin yanında zihinsel kavramlarla da birleşmiş olduğunu ve göstergenin bu zihinsel kavramlarının dışsal gerçeğin kavranmasında önemli olduğunu belirtir (Fiske J., 1990). Buna göre bir gösterge sadece onları kullanan insanların kavramları ile gerçekle ilişkilendirilebilir.

Gösterge, bir diğer tanımda duyu organları ile algılanabilen, kendinden başka birşeyi ifade eden bir fiziksel şey olarak belirlenirken (Fiske J., sf:41), Eco'nun (1980a, sf:17) gösterge tanımlaması ise şöyledir; eğer bir A belirli bir tepkiyi başlatan uyarıcı objenin yokluğunda objenin yerine geçerek; belirli koşullar altında tepki dizisini oluşturuyorsa;

A bir göstergedir, ya da A başka bir şeyin yaptığı gibi bir amaca yönelik olarak davranışı kontrol ediyor ve B de bu davranışın gözlendiği durumdaki amaca göre davranışı kontrol edebiliyorsa A bir göstergedir.

Başka bir tanımlama ise duyusal olarak algılanan, kendine özgü nitelikleri nedeniyle kendi kendine ya da benzer başka nesnelerle bağlantılı olarak, bazen özel bir bağlam; ya da durumda bir alıcıda kendinden başka bir nesne hakkında belirli bir düşünce uyandırmayı amaçlayan; belirli bir gönderici tarafından üretilen; ya da; kullanılan şeyi gösterge olarak betimler (Özek V., 1980)

Bu durumda yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak; göstergenin duyusal olarak algılanabilmesi için mutlak bir fiziksel yapısının olması gerektiği; bu yapının kullanıcılar tarafından şekillendirildiği ve belirli kabullere dayandığı; ya da; ortak bir nedenle (kültür gibi) biçimlendiği ve temel anlamda bir uyaran olarak göstergenin belirli koşullarda belirli algıları oluşturduğu söylenebilir.

O halde göstergelerin bir anlam oluşturması sürecinde, bütünün içinde organize oluşunda ve biçimlenişinde birtakım kodların ve kültürün etkisi açıkça görülmektedir. Çalışmanın daha sonraki kısımlarında kodlar ve kültür konusu detaylıca incelenmeye çalışılacaktır. Ancak ondan önce gösterge modelleri incelenerek göstergenin yapısı açıklanmaya çalışılacaktır.

4.3. Gösterge Modellerinin İncelenmesi

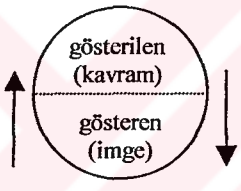
Göstergebilim çerçevesi içinde çalışmanın bu kısmında esas olarak üç gösterge modeli incelenerek tartışılmaya çalışılacaktır.

Bu modeller başlıklarıyla şunlardır:

- Sausssure Gösterge Modeli
- Peirce Üç Ögeli Gösterge Modeli ve
  Peirce'in modeline bağlı olarak Ogden ve Richards'ın Modeli
- Hjelmslev'in Çifte Bölünme Modeli

4.3.1. Sausssure Gösterge Modeli

Dilbilimsel olarak gösterge konusuna yaklaşan Saussure dilsel göstergenin iki yönlü varlığından söz eder. Bunlar; kavram ve ses imgesidir. Bu iki eleman aslında bir bütünün ayrılmaz iki parçasıdır ve biri diğerini anımsatır. Kavram ve ses imgesinin meydana getirdiği bütün ise gösterge olarak adlandırılır (Saussure F., sf:66). Saussure göstergenin anlamlı bir fiziksel bütün olduğunu belirterek; bütünü oluşturan ses imgesi ve kavramın aslında bir gösteren ve gösterilen olduğunu öne sürmüştür. Çünkü ses imgesi duyulduğunda; bir kavram akla gelmekte; imge bir gösteren; kavram da gösterilen olmaktadır. Bunun yanında kavramı belirtmek için de bir ses imgesi aranır. Bu da gösterge bütünü içinde gösteren ve gösterilenin ayrılmaz birlikteliğini ifade etmektedir (şekil 4.2.), (Saussure F., sf:66).

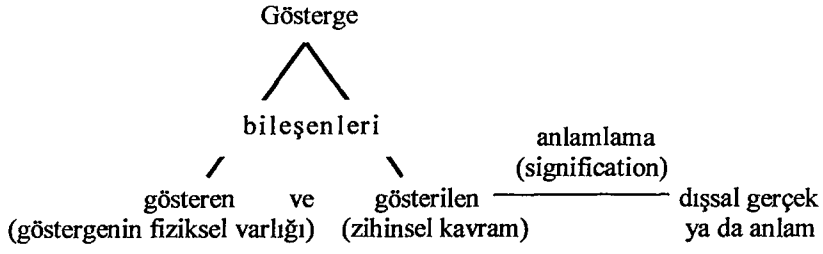

Şekil 4.2. Saussure'e Göre Gösterge Bütününde Gösteren ve Gösterilen İlişkisi

Şekil 4.2.'de dairesel yapı gösterge bütününü temsil ederken gösteren ve gösterilen eşit ağırlıkla göstergeyi oluşturmaktadır. Yukarı ve aşağı yönlü oklar ise gösteren ve gösterilen arasındaki sürekli ilişkiyi belirtmektedir. Gösteren ve gösterilen arasındaki çizgi ise bu iki yapının bir biçimde birbirlerinden ayrıldıklarını ama aralarından geçen çizginin kesik kesik olması ise kesinlikle tamamen ilişkisiz ve birbirinden soyutlanmış olmadıklarını belirtmektedir. Çünkü anlık bir göstergede daima gösteren ve gösterilen birbirinden ayrıdır.

Bunun yanında gösterge varlığı içinde göstergenin fiziksel biçimini oluşturan ögenin gösteren olduğu söylenmişti. Gösteren görülen, duyulan, dokunulan, koklanan veya tadılan dolayısıyla beş duyu ile algılanabilen oluşumdur. Diğer taraftan gösterilen ise gösterenin fiziksel yapısının aksine zihinsel bir kavramdır (Chandler D.)

Saussure'ün göstergenin iki ögeli yapısı hakkındaki bu yaklaşımı benzer biçimde diğer modellerde de benimsenmiştir. Bütüncül yapısı içinde gösteren; göstergenin imajı olarak algılanandır; kağıdın üzerindeki harfler gibi, gösterilen de göstergenin ima ettiği kavramdır. Saussure bu zihinsel kavramın aynı dili konuşan; aynı kültürü paylaşan tüm bireyler için oldukça genel ve anlaşılır olduğunu bildirir. Saussure'ün gösterge modeli şöyledir (Fiske J., 1990).

Şekil 4.3. Saussure'ün Gösterge Modeli, Fiske J., 1990

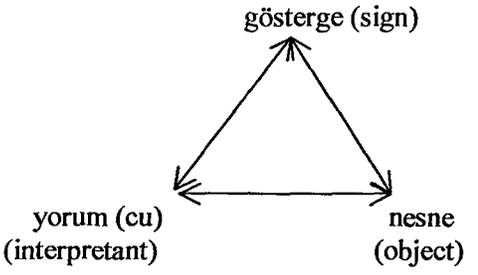
Şekil 4.3'de görüldüğü gibi gösterge; gösteren ve gösterilen bileşenlerinden oluşmakta ve anlamlama süreci bu iki elemanın birlikteliği ile dışsal gerçeği; ya da; anlamı oluşturmaktadır. Bu nedenle gösteren ve gösterilenin birbirinden bağımsız ve ilişkisiz kavramlar olduğu düşünülmemelidir.

4.3.2. Peirce Üç Ögeli Gösterge Modeli

Peirce insan deneyimlerini ve onu kuşatan dünyayı anlamaya çalışıyordu. Saussure gibi sadece göstergeler üzerine yoğunlaşmayarak; göstergeler, insan ve nesneler arasındaki ilişkiyi de irdelemeye çalışmıştır.

Peirce'in üç ögeli gösterge modelinde gösterge; bazı bakımlarda ve durumlarda birisi için birşeyin yerine geçen şeydir. Gösterge ulaştığı kişinin zihninde ona eşit bir gösterge ya da daha gelişmiş bir göstergeyi oluşturur. Göstergenin zihinde oluşturduğu şeye Peirce göstergenin yorumu (interpretant), göstergenin yerini aldığı şeye de nesne (object) demektedir (Hartshorne C., Weiss P., 1960, sf:135).

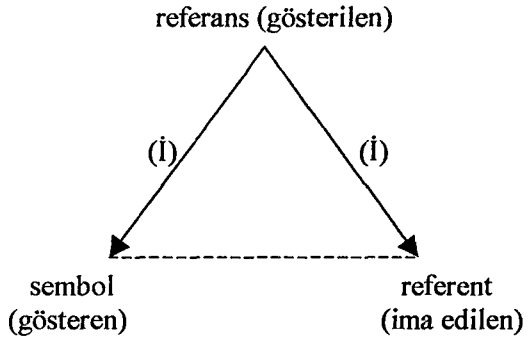
Buna göre Peirce'in üç ögeli gösterge modeli şöyle ifade edilebilir (Fiske J., 1990),(Şekil 4.4.):

Şekil 4.4. Peirce Üç Ögeli Gösterge Modeli, Fiske J., 1990

Modele göre bir gösterge; kendinden başka bir şeyi ifade eder (nesne), ve bu ifade birisi tarafından anlaşılır; anlaşılan ifade, kullanıcının zihninde bir etkiye sahiptir (yorum(cu)). Peirce'e göre yorumun oluşması sadece göstergeye ve onun algılanmasına bağlı değildir. "Uygun anlam etkisi" (the proper significate effect) olarak açıklanan bu durumda, yorumun hem gösterge hem de kullanıcının obje ile daha önceki deneyimlerine dayanan zihinsel kavrama bağlı olduğu belirtilir. Örneğin gösterge bir kelimeyse yorumu sözlük anlamından çok kullanıcının deneyimlerine bağlı olarak değişebilir ve kullanıcılar arasındaki sosyal ve psikolojik farklılıklar ile de çeşitlenebilir (Fiske J., sf: 43).

Peirce'in modeline bağlı olarak Ogden ve Richards da üç ögeli gösterge modeline benzer bir model önermiştir. Bu modelde de gösterge yine iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlar sembol ve referansdır. Ogden ve Richards'ın modelinde sembol Peirce'ın modelindeki göstergeye, referans yoruma, ima edilen (referent) ise nesneye karşılık gelmektedir. Modelde ima edilen ve referans doğrudan ilişkilidir ama sembol ve ima edilen arasındaki ilişki ise dolaylı ve üstü örtülüdür (şekil 4.5.).

Şekil 4.5. Ogden ve Richards'ın Gösterge Modeli

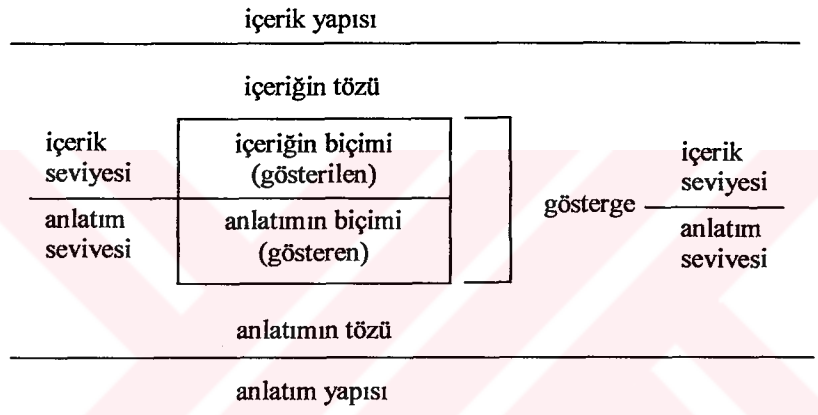
Ogden ve Richards'ın modelinde gösterge "gösteren" ve "gösterilen" elemanlardan oluşmaktadır. Bir üçgene oturan kurguda gösteren bir gösterileni çağrıştırır (connotes) ve bir gerçek fonksiyonu ya da objeyi işaret eder (denotes) ya da etmez. Gösteren bir kelime, bir biçim ya da bir sembol olabilir. Gösterilen yani referans; bir düşünce, içerik, referent (ima edilen) ise objenin fonksiyonudur. Örneğin bina formu gösterge iken binanın fonksiyonu ima edilendir. Bina formu da bir kavramı çağrıştırır (Jencks, 1980, sf:81).

Üçgenin altındaki kesik çizgi ise gösteren ile ima edilen arasında gözlenebilir herhangi bir ilişkinin gerekli olmadığını göstermektedir (Chandler). Bunun yanında üçgendeki (İ) işareti gösteren ve gösterilen arasında ve gösterilen ile obje arasında bir ilişki olduğunu belirtir. Gösteren ve gösterilen arasındaki (İ) olağan bir ilişkiyi sembolize eder, gösterilen ile ima edilen arasındaki (İ) ise diğer olağan bir ilişkiyi ima eder (Fiske, 1990, sf: 43). Bu ilişkinin düzeyi göstergenin boyutunu belirlemektedir (Jencks, 1980).

Saussure'ün modelinde olduğu gibi Ogden ve Richards da sembolü yani göstergeyi esas olarak alır. Bireyin sembolleri doğrudandır ve düşünceleri veya referansları düzenler. Böylece referanslar bireyin gerçeği algılamasını organize eder. Bu noktada sembolün Saussure'ün modelindeki gösterene, referansın da gösterilene benzer olduğu söylenebilir.

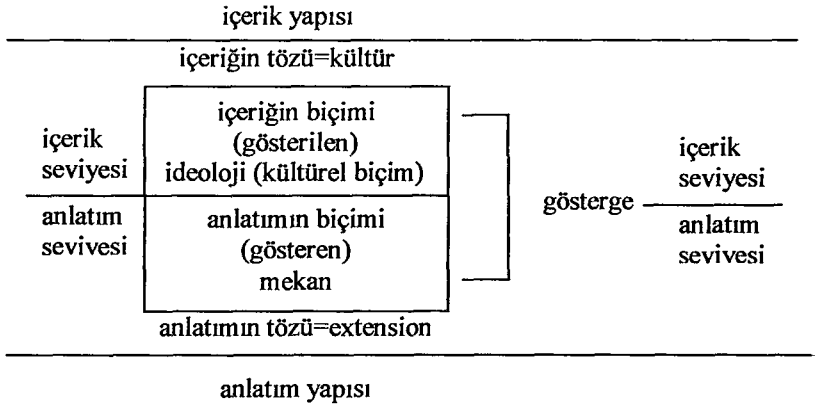
4.3.3. Hjelmslev'in Çifte Bölünme Modeli

Yukarıda incelenen modellerde gösterge bütününün gösteren (signifier) ve gösterilen (signified) gibi iki birimden oluşmasına benzer biçimde Hjelmslev'in modelinde de gösterge; içerik (content) ve anlatım (expressive) düzleminden oluşmaktadır. Modelde içerik ve anlatım düzleminin her ikisi de daha sonra form ve töz bileşenlerine bölünmektedir. Böylelikle içeriğin tözü, içeriğin formu ve anlatımın tözü ve anlatımın formundan söz edilebilir. Bu modelde; gösteren anlatım düzlemine, gösterilen de içerik düzlemine denk düşmektedir (Şekil 4.6), (Jencks, 1980, sf:81).

Şekil 4.6. Hjelmslev'in Çifte Bölünme Modeli, Krampen M., 1991; sf:235

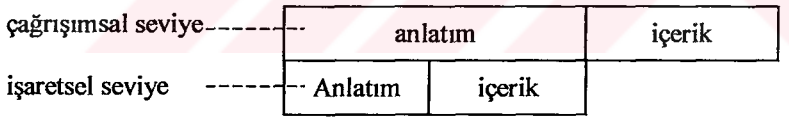
Hjelmslev'in modelinde anlatım ile içerik arasında kültüre dayanan bir ilişkiden sözedilebilir. Burada Hjelmslev'in bahsettiği töz ve biçim gibi bileşenler modeli tamamlamaktadır. Töz insan faaliyetleri ile ilişkide olduğunda bir "mekan" halini alır ve bu ilişkiden bir biçim oluşur. Mekansal gösteren eğer sadece içerik seviyesinde spesifik olarak anlamlandırılmış bir biçimle uyumlu olursa, anlatım düzeyinde bir gösteren-mekan olarak tanımlanabilir. İçerik seviyesinde bu biçim bir töze bölünür ve bu da kültür olarak adlandırılır. Anlatım seviyesinde insanın dahil oluşuyla meydana gelen mekan biçimdir. İnsanın dahil olması demek insanın yaşamsal faaliyetlerinin biçime dönüştürülmesi demektir. Yaşamsal olarak tüm insanlar yemek yer, ama yemek yeme biçimi kültürlere göre değişir. İçerik seviyesinde de kültür içinde sınırlandırılmış olan içeriğin biçimi kültürel biçim, ideolojidir (Krampen M., 1991, sf:238), (şekil 4.7.).

Şekil 4.7. Göstergenin Yapısında Kültürün Yeri, Krampen M., 1991; sf:239

Hjelmslev'in modelinde anlamlama sürecinde göstergenin anlaşılmasını ve bilinmesini, kültürün; içerik ve anlatımı özel bir biçimde birleştirmesi ve gelenekselleştirmesi ile sağlanabilir. Böylece Hjelmslev kültürel birimlerin $\frac{\text{içerik biçim}}{\text{anlatım biçim}}$ düzlemine oturduğunu ve daha ayrıntılı bir biçimde $\frac{\text{içerik biçim}}{\text{Anlatım } \frac{\text{içerik biçim}}{\text{anlatım biçim}}}$ şeklinde ele alınabileceğini; bunun da, süresiz bir biçimde devam edebileceğini söyler (Jencks C., 1980, sf:82).

Bu anlatımı Eco (1977) şöyle ifade etmektedir (Şekil 4.8.):

Şekil 4.8. Anlatım ve İçerik Düzlemleri İlişkisi, Eco U., 1977, sf:55

Eco birinci anlamlananın (signification) anlatım ve içeriğinin sonraki içeriğin anlatımı olduğunu belirtir. Bir örnek vermek gerekirse; AB göstergesi bir gösteren olarak gösterilen olan barajdaki suyun tehlike seviyesini işaret etsin. Bu durumda AB anlatım, suyun tehlike seviyesi de içerik olur. Ancak bu iki öge bir üst seviyede bir arada bir anlatım haline gelerek suyun boşaltılması içeriğini işaret edecek ve suyun boşaltılmasını çağrıştıracaktır (Eco U., 1977, sf:55). Tüm bu ifadelerin ışığında en temel anlamda göstergenin bileşenleri olan gösteren ve gösterilen yardımıyla iki şekilde anlam oluşturduğu söylenebilir (Eco U, 1980a):

- İşaret ederek (denotation),

- Çağrıştırarak (connotation)

- **İşaret Etme (Denotation)**

Eco (1980a) iletişimsel bakımdan kullanılmasıyla objenin tamamıyla bir işaret taşıyıcı olduğunu (sign vehicle) öne sürer ve nesnenin geleneksel olarak anlamları gösterdiğini belirtir. Geleneksel olan Eco'ya göre kültüre dayanan, kodlarla iletilen ve öğrenme yolu ile bilinendir. Kullanılmakta olan bir nesnenin işaret ettiği anlam onun işlevi, kullanım amacıdır ve işlev kodlara göre geleneksel olarak iletilir (Eco U, 1980a). Buna göstergenin gerçeğe uygun olarak özel değerler taşımadan, olduğu biçimde ifadesidir de diyebiliriz (Yücel A., sf:100).

Bu saptamaların yanında şu da söylenebilir; bir kullanıcının bir yapının içinde yaşayabilmesi için yapının sahip olması gereken nitelikler yapının birinci anlamıdır, yani onun işaret edilen anlamı, işlevidir. Bu durumda mimari nesneler yapının içindeki kullanımın biçimini işaret ederler (denotation). Yapı bir kullanıcı veya kullanıcı grubu tarafından kullanılsın veya kullanılmasın mimari nesneler işlevini işaret eder. İşaret etmenin belirli kodlara ve gelenekselliğe dayandığı belirtilmişti. Bu noktada önemli olan biçim ve işlev arasında kodlanmış bir ilişki olduğu ve işlevin biçimle birlikte nasıl gerçekleştiğinin geleneksel olarak bilinmesidir. (Eco U, 1980a).

Eco (1980a) bu konuyu "biçim işlevi izler" (Form Follows Function) ifadesinde tartışarak, biçim ne kadar belirgin olarak işlev ile ilişkilendirilmiş olursa olsun; yine de anlamın oluşmasında öğrenmenin ve gelenekselliğin önem taşıdığını vurgulamaktadır. Örneğin Eco'ya (1980a) göre bir merdivenin veya rampanın biçimi kendiliğinden birincil işlevleri olan düşey hareketi işaret etmektedir. Ancak bir asansörle de düşeyde hareket edilebilir ve asansör tasarımcı tarafından ne kadar açık, okunur tasarlanmış olursa olsun asansörün yorumlanması, olası işlevinin bilinmesinin yanında, çok farklı donatıların ve araçların bir asansörde düzenlenmesi ile işlevin nasıl gerçekleştiğinin kullanıcı tarafından bilinmesini kapsar. Hiç asansör ile karşılaşmamış birisi için katları gösteren işaretler, hareket yönünü gösteren oklar, düğmeye düşey hareket için basma kavramı asansördeki işlevi işaret etmek için yeterince açık değildir. Buna göre nesnenin formu işlevi olası yapmanın yanında, işaret ettiği bu işlevi yeterince uygulanabilir, arzu edilir kılmalıdır. Ancak bir tasarımcı yeni bir formu işlevsel yapmak ya da yeni bir

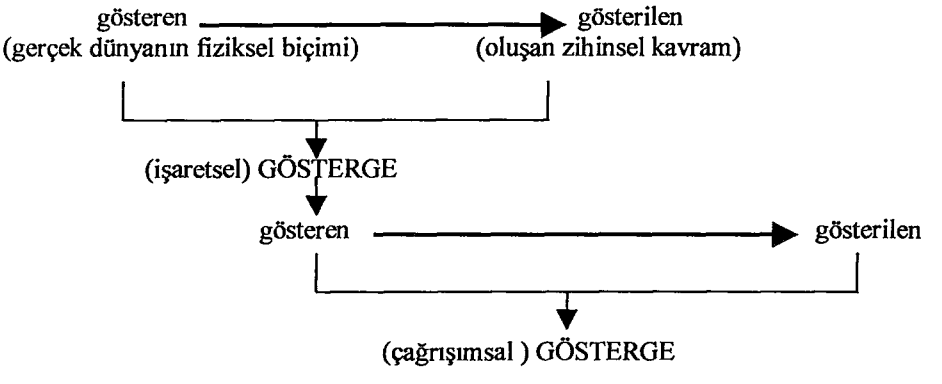
işleve sahip yeni bir formun kullanıcı için anlam oluşturmasını sağlamak için mevcut kod yapısına ihtiyaç duyar.

- **Çağrışım (Connotation)**

Bir gösterge olan nesne kullanımı işaret etmenin yanında işlevin belirli bir ideolojisini de ifade ettiği bir anlatım düzeyi oluşturabilir. Bu durumda da çağrışımdan söz edilebilir (Eco U., 1980a, sf:18). Örneğin bir çatı işlevlerinden biri olarak iklim şartlarından korunmayı işaret ederken; bireyde sığınma, güvenlik, ev, aile gibi kavramları çağrıştırabilir.

Tekrar üç ögeli gösterge modeline dönülürse; gösteren, (sembol,mimari biçim) bir gösterileni çağrıştırır (kavram, düşünce, içerik) ve bir şeyi (ima edilen nesne, referent, mimarlıkta gerçek fonksiyon) işaret eder veya etmez (Jencks C., 1980, sf:80). Zafer takı; zaferi, barışı, kutlamayı çağrıştırabilir; bunun yanında, altından geçişi işaret edebilir. Bir oturak kişiye ilk önce oturma işlevini işaret edebilir ve bu oturak eğer bir taht ise kraliyet, saltanat, güç gibi çağrışımlar da yapacaktır.

Buna göre göstergeleri anlamak işaret etme seviyesinde sonlanmaz. Bir gösterge algılandıktan sonra gözlemci bu gösterge ile ilgili özel birleşimlere (associations) sahip olur. Bu birleşimler de anlamlandırmanın ikinci düzlemi yani çağrışımdır (Lacey N., 1998, sf:59), (şekil 4.9).

Şekil 4.9. Göstergenin İşaretsel ve Çağrışımsal Anlamı Oluşturması, Lacey N., 1998, sf:59

Jencks (1980, sf:73) de mimari göstergeler üzerinde durarak, mimari gösterenler ve gösterilenleri belirlemeye çalışmıştır. Jencks de yine diğer gösterge tanımlarındaki gibi göstergeyi gösteren ve gösterilen olarak ikiye ayırmış ve ayrıca Hjelmslev'in modelinden yola çıkarak göstereni anlatım kodları ile, gösterileni de içerik kodları ile ele almıştır. Böylece göstereni işaret eden, gösterileni de çağrıştırılan olarak saptamıştır (Tablo 4.2).

Jencks (1980, sf:73) mimari gösterenlerin biçimler, mekanlar, hacimler ve yüzeyler olduğunu ama her zaman bunların gösteren olmak zorunda olmadığını belirtir. Bu gösterenler grubunun ayrıca parçalarüstü özellikleri olan ritm, renk, doku, yoğunluk gibi özellikleri de bu gruba dahil olur. Ayrıca genelde mimarinin bir parçası olarak görülebilen koku, gürültü, dokunma, kinestetik kalite ikinci seviye gösterenler olarak belirlenmiştir. Gösterge modeline uygun olarak bu gösterenler birtakım gösterilenleri çağrıştırırlar.

Tablo 4.2. Mimari Gösteren ve Gösterilenler, Jencks C., 1980, sf:73

	Birinci Seviye	**İkinci Seviye**
Gösteren (signifier)	Biçim parçalarüstü özellikler Mekan (suprasegmental) Yüzey ritim Hacim renk vs. doku vs.	Gürültü Koku Dokunma Kinestetik kalite vs.
Gösterilen (signified)	İkonografi Hedeflenen anlamlar Estetik anlamlar Mimari fikirler Mekan kavramları (concept) Sosyal dinsel inançlar Fonksiyon Aktivite Yaşam tarzı Ticari amaçlar Teknik sitemler vs.	İkonoloji Yanlış oluşan anlam Gelişmemiş semboller Antropolojik data Üstü örtülü fonksiyonlar Proxemics Arazi değeri vs.

Tablo 4.2'ye göre birinci seviye gösteren ve gösterilenlerin yanında ikinci seviye gösterilen ve gösterilenler de vardır. Gösteren grubu bilinçli ve kasıtlı bir şekilde bir

gösterilen grubunu işaret ederken; diğer yandan bilinmeyen; ya da; istenmeyen bir anlamı da çağrıştırılabilir. Bu da; birinci seviyedeki gösterenin birinci gruptaki bir gösterileni, yani hedeflenen anlamı çağrıştırmayı amaçlarken ikinci seviyeden bir gösterileni, yani yanlış oluşan anlamı çağrıştırmasıdır. Örneğin 1960'lı yıllarda Team Ten grid plan, ağ, çizgisel büyüyen biçimlerle "açık toplumu" sembolize etmeye çalışmıştır. Bu biçimler böylece mimarlara geleneksel olarak "açıklığı" işaret eder. Ancak bu çaba başka bir boyutta reddedişin, rijitliğin, katı kuralcılığın bir uygulaması olarak görülerek "kapalı toplum" özellikleri olarak yorumlanmıştır. Böylece bu dönemde inşa edilen pek çok yapı "açıklığı" işaret ederken, bazı toplumlarda, anlam istenmeyen biçimde yanlış oluşarak "kapalılığı" işaret etmiştir.

Buna göre göstergelerin çağrışım ve işaret etmelerine göre oluşturdukları anlama bağlı olarak, işlevsel boyutun (birincil işlev, ikincil işlev) belirlenmesi söz konusudur. Birincil işlev işaret etmeye bağlı olarak tasarımın, ürünün veya nesnenin kullanım amacını, işlevini; ikincil işlev de çağrışıma bağlı olarak nesnenin anlamını belirtmektedir. Ancak zamanla nesnenin işlevi çeşitlenebilir, değişebilir, yok olabilir, buna bağlı olarak başka anlamlar kazanabilir veya anlamını yitirebilir. Bu durumda aşağıda maddeler halinde sıralanan sonuçlar ortaya çıkabilir (Eco U., 1980a, sf:28):

- Birincil işlev yok olmuş, ikincil işlev olabildiğince sürmektedir. Örneğin bir Osmanlı Sarayı dönemin koşulları değiştiğinden artık birincil işlevini sürdürememekte ama bir simgesel öge olarak dönemin koşullarını yansıtmaktadır.

- Birincil işlev sürmekte, ikincil işlev yok olmuştur. Bir antika lamba stilistik dönemine ait ortamdan alınıp başka bir döneme ait ortama konulduğunda çağrışımsal etkisini yitirip, ancak aydınlatma için kullanımının sürmesi gibi.

- Birincil işlev yok olmuş, esas ikincil işlevler kodların zenginleşmesiyle yerini başka ikincil işlevlere bırakmıştır. Örneğin; Piramitlerin Eski Mısır'da inşa edildiğinde sahip olduğu astrolojik ve geometrik sembolik kodlarının güçlü çağrışımları bugün yok olarak yerine turizm gibi başka çağrışımlar geçmiştir.

- Birincil işlev ikincil işlevin amacı olur, onu yerine geçer. Seçilen nesnenin yeni kullanımı nesnenin daha önceki kullanımını çağrıştırır. Örneğin belirli bir döneme ait giyim eşyasının müzede sergilenmesi gibi.

- Birincil işlev kaybolarak yerine başka bir birincil işlev gelir ve ikincil işlev de bu yeni duruma göre değişir. Ahşap, oymalı, süslemeli, el yapımı bir beşiğin ilk kullanıcısına çağrıştırdığı anlam, beşiği dekoratif olarak kullanan kişiye çağrıştırdığı anlamdan farklı olabilir.

- Birincil işlev belirsiz, ikincil işlevler de belirsiz ve değişebilir durumdadır. Bir yapının görsel niteliklerinin tam olarak yapının işlevini yansıtmaması, yapının çağrışımsal anlamının gözlemciye göre değişiklik göstermesine neden olabilir.

Böylece anlamın oluşumunda işlevin de ne denli önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında gösterge sınıflamaları incelenecek, göstergelerin analizi yapılmaya çalışılacaktır.

4.4. Pierce'e Göre Göstergebilimsel Sınıflama ve Gösterge Boyutları

Peirce'in göstergebilim kuramı ilişkisel bir yapıya sahiptir. Üç ögeli gösterge modelinde de incelendiği gibi bir şeyin gösterge olabilmesi için; herhangi bir şeyi temsil etmesi gerekir. Temsil edilen şeye Peirce "object-nesne" der. Nesne; göstergenin yerini aldığı şeydir. Ancak göstergenin nesnenin yerine geçebilmesi herzaman, hertürlü durumda olmaz, bir fikre dayanması gerekir ki bu da Peirce tarafından "ground-ortam" olarak adlandırılır. Böylece her gösterge üç şeyle bağlantılıdır. Bunlar; ortam (ground), nesne (object) ve yorumdur (interpretant) (Hartshorne C., Weiss P., sf:135). Böylece gösterge bu üç olgunun birbiriyle ilişki düzeyine göre üç düzeyli bir yapı alır.

Bu ilişki düzenine dayanarak gösterge yapısı basit olarak şu üç kategoriyi içerir (Hartshorne C., Weiss P., sf:142, Krampen M., 1979, sf:37):

- bir başka olgu ile ilişkisiz olgu
- ikinci bir olgu ile ilişkili olgu
- ikinci ve üçüncü olgu arasında bir ilişki kuran olgu

Herhangi bir gösterge ise bu üç ilişki kategorilerinden herhangi birinin içinde yer alabilir. Böyle bir durumda ise gösterge ilişkisel boyutta şöyle gruplanır (Krampen M., 1979, sf:37):

- göstergenin kendisi ile tek ögeli ilişkisi, bu göstergenin renk, malzeme vs. gibi yapısı ile gerçekleştiği ortam arasındaki ilişki,
- gösterge olarak yerini aldığı nesne ile olan iki ögeli ilişki,
- göstergenin kendisi, yorum(cu) ve yerine geçtiği nesne arasındaki üç ögeli ilişki.

Morris; Peirce'den yola çıkarak; göstergenin ilişkisel düzeylerini şöyle gruplamıştır (Krampen M, 1979, Rapoport A, 1990, sf: 38):

- Sentaktik (sözdizimsel) düzey
- Semantik (anlamsal) düzey
- Pragmatik (yararsal) düzey

4.4.1. Sentaktik (Sözdizimsel) Düzey

Göstergeler sistemi içinde göstergelerin birbiriyle ilişkisini kapsar. Göstergelerin bir anlam oluşturmak üzere bir araya gelişlerinin, diğer bir deyişle göstergelerin oluşturduğu sistemin yapısının incelenmesidir. Buna göre göstergenin üç yönü önem kazanmaktadır (Krampen M, 1979, sf:37):

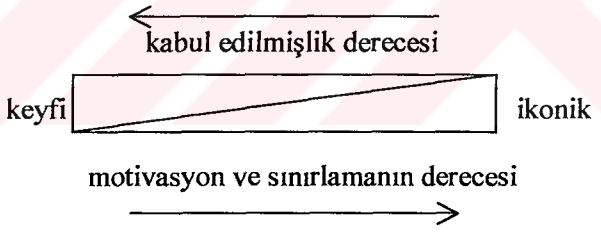
- Göstergenin yapısını oluşturan malzemenin niteliğinin (töz, biçim, renk vs.) belirlediği nitel ilişkidir. Bir renk, bir ses tonu gibi.
- Tek bir göstergenin boyutu, durumu ve yoğunluğu gibi nitel yapısına dayanan ilişki boyutu, tekil ilişki. Tek bir nesne, tek bir ses, yenilik belirten bir gösterge.
- Daha genel bir sistem içinde göstergenin tipik özellikleri, kural ilişkisi. Bir yasa, bir gelenek gibi.

4.4.2. Semantik (Anlamsal) Düzey

İki ögeli ilişkiyi kapsayan Semantik Düzey; göstergelerin gösterilen ile olan ilişkisini, göstergelerin anlamı nasıl ilettikleri, göstergelerin özellikleri veya göstergelerin anlamı ile ilgilidir.

Gösteren ve gösterilen arasında anlamsal düzeye dayanan bu iki ögeli ilişki göstergenin boyutunu belirlemektedir. Göstergenin yapısı incelenirken; gösteren ve gösterilenin bir biçimde birbirlerinden ayrıldıklarını; ama tamamen ilişkisiz ve soyutlanmış olmadıkları belirtilmişti. Bilindiği gibi anlık bir göstergede daima gösteren ve gösterilen birbirinden ayrıdır. Ancak bu ayrılık tamamıyla birbirinden kopmuşluk anlamına gelmez. İki olgu arasında ilişki bir boyutta sürer. Gösteren ve gösterilen arasındaki bu ilişkinin temeli keyfi, ikonik, motivasyon ve sınırlandırılmış terimlerinde yatar. Göstergenin keyfi yapısında gösteren ve gösterilen arasında gerekli-çerçevesi çizilmiş bir ilişkiye gerek yoktur. Bu ilişki, kabul edilmiş düzenler, kurallar veya kullanıcılar arasındaki kabullerden kaynaklanır. Başka bir deyişle; keyfi göstergeler tam olarak simgelere karşılık gelir. İkon ise gösterenin biçiminin bazı yönlerden gösterilen tarafından biçimlendirilmesi durumudur. Motivasyon ve sınırlama ise gösterenin gösterileni belirlediği durumları tanımlamada kullanılır.

Böylece en motive edilmiş göstergenin en ikonik olduğu söylenebilir. Sınırlama gösterilenin gösteren üzerindeki etkisini işaret eder (şekil 4.10.), (Fiske J., 1990, sf:56).

Şekil 4.10. Göstergenin Motivasyon Ölçeği, Fiske J., 1990, sf:56

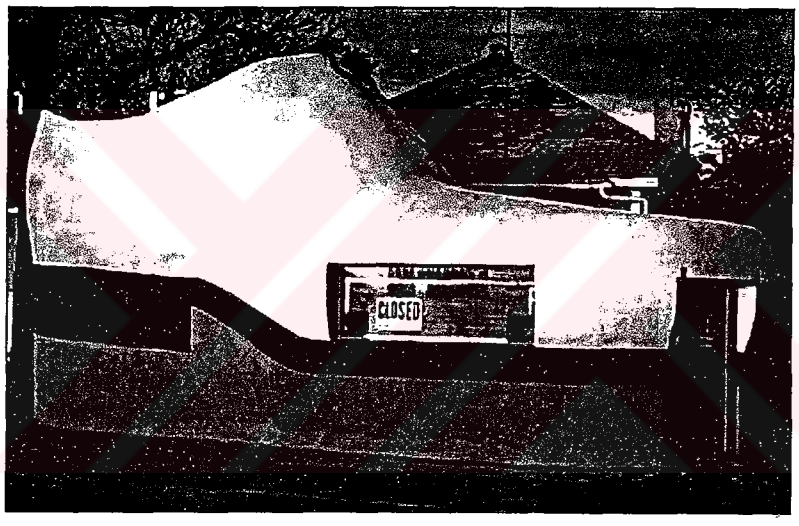
Şekil 4.10.'a göre göstergeler dikdörtgen ölçeğin en solunda %100 keyfi, geleneksel, kabul edilmiş düzene dayanan, motive edilmemiş ve sınırlandırılmamıştır, yani simgeseldir.

Buna göre göstergeler, iki ögeli ilişkisel düzeyde, üç boyutta ele alınabilir:

- İkonik göstergeler
- İndex göstergeler
- Simgesel göstergeler

- **İkonik Göstergeler**

Gösterge yerine geçtiği objenin imajı olarak inşa edilir ve böylece pek çok özellik ya da en azından özelliklerden biri bu obje ile aynı olur. Örneğin inşa edilmiş bir binanın planı binanın özelliklerini yansıtır (Krampen M., sf:38). Bir ikonik gösterge ima ettiği objeyi kendindeki belirli karakterler ile işaret eder ve gerçekte böyle bir nesne olsun veya olmasın aynısını yansıtır (Broadbent G., 1980b, sf:315), Peirce'in sınıflamasına göre bu düzey görüntüsel benzerlik olarak tanımlanır (Hartshorne C., Weiss P., sf:142). Yine Peirce göre tek ögeli ilişki düzeyinde nitel, tekil ve kurallı göstergeler, herhangi birşeyin görüntüsel benzerliğine dayanan ikon gösterge olabilir (Hartshorne C., Weiss P., sf:143).

Şekil 4.11. İkonik Gösterge Boyutunda Ayakkabı Tamircisi

- **İndex Göstergeler**

Gösteren ve gösterilen arasında bir nedenli ilişki vardır ve bu ilişki doğrudan ya da tesadüfidir. Bir index gösterge ya da temsil, ima ettiği nesne ile çok fazla benzeşim, ya da; yakınlık göstermez. Çünkü bir yönden obje ve göstergeyi algılayan kişinin duyuları, ya da; hafızası ile dinamik (mekansal ilişkiyi de içine alan) ilişkisinden dolayı gösterge, nesnenin oluşumundaki genel karakter ile birleşmiştir, (nedenli benzerlik), (Hartshorne C., Weiss P., sf:170). Örneğin binanın biçimsel yapısıyla içerdiği fonksiyon arasındaki ilişkiyi içeren görsel bilgi gibi.

- **Simgesel Göstergeler**

Barthess (1993); "bir nesne-gösterge kabul edilmiş bir düzen olan gelenek ile kazanılıyor ve kullanımında anlamı bir başka şeyin yerine geçmesini sağlıyorsa bir semboldür" der. Bir sembol gösterge ise ima ettiği nesneyi belirli kurallara göre işaret eder (Hartshorne C., Weiss P., sf:165). Bu kurallar ya da kabul edilmiş düzenler simgenin belirli bir nesneyi ima etmesini sağlayan genel fikirlerin herhangi bir birleşimidir, (simge).

Simge konusunda yapılan tanımların çoğu simgenin benimseme, alışkanlık, gelenek, kültür gibi zeminlere dayanarak geçerlilik kazandığını belirtir. Örneğin Peirce simgenin alışkanlıklara dayanan geleneksel bir gösterge türü olduğunu söyler (Oliver P., 1975, sf:9). Mimarlıkta ise bir mimari biçimin geleneksel ve potansiyel simgesel kapasitesi bu tanıma dahil olur.

4.4.3. Pragmatik (Yararsal) Düzey

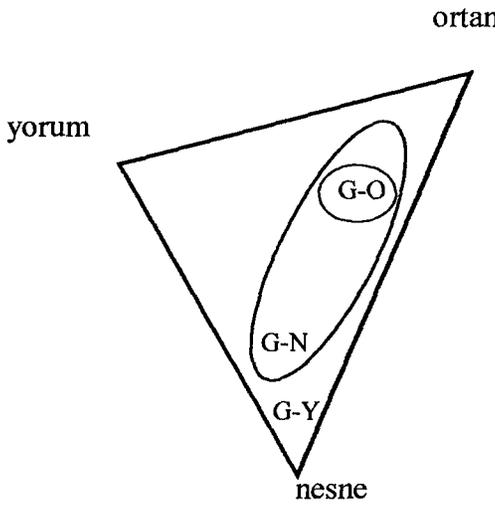
Göstergenin üç ögeli ilişkisini içeren Pragmatik Düzey; bireyin davranışsal tepkisi ile gösterge arasındaki ilişkiyi, böylece; göstergenin onu yorumlayanın davranışı üzerindeki etkisini kapsar. Başka bir deyişle göstergelerin çıkış noktası, kullanımı ve etkileri ile ilgilidir. Pragmatik düzeydeki gösterge ilişkisi ise şöyledir:

- Yorum açık kalabilir. Göstergenin yorumu koşullara göre değişiklik gösterebilir, (açık yorum, örneğin bir binanın ekonomik değeri, bir meta olması nedeni ile piyasa ekonomisine bağlıdır.).

- Yorum bilgiye dayanabilir. Bu boyutta yorum kuşkuya yer vermeyecek biçimde tek anlamlıdır, (kapalı yorum, test edilebilen kullanım değerine göre binanın nesnel olarak yorumlanması gibi).

- Yorum tam bir bütün olabilir. Çeşitli alt bileşenlere sahip bileşke yorum, (kurallı yorum, binanın kültürel, bilimsel, tarihsel, politik vb. unsurlara göre karmaşık ideolojik yorumu).

Yukarıda sayılan göstergenin dokuz alt ilişki sınıfları üç ögeli gösterge kuramınca hiyerarşik bir düzen içinde bir araya gelebilir (şekil 4.12).

G-O: Gösterge-Ortam İlişkisi (tek ögeli)
1. nitel
2. tekil
3. yasal

G-N: Gösterge-Nesne İlişkisi (iki ögeli)
1. görüntüsel benzerlik (ikon)
2. nedenli işlevsel benzerlik (index)
3. simge

G-Y: Gösterge-Yorum İlişkisi (üç ögeli)
1. açık yorum
2. kapalı yorum
3. kurallı yorum

Şekil 4.12. Göstergenin İlişkisel Boyutunun Hiyerarşik Yapısı

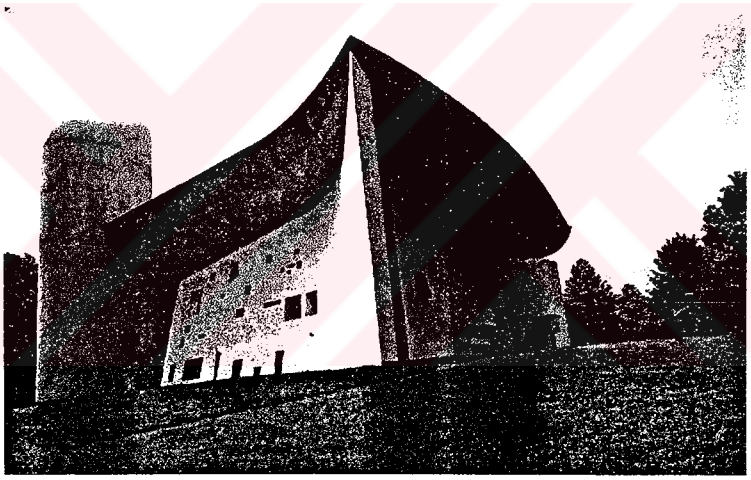
Şekil 4.11'e göre göstergenin hiyerarşik yapısında dizim göstergenin çekirdek ögesini oluşturur; göstergenin anlamı ise dizimi içine alır ve göstergenin yararsallığının içinde anlamı ve dizimi saklıdır (Aksoy E., sf:83). Bu hiyerarşik yapı, göstergenin işlevsel bütünü içinde, bu düzeylerin birbirinin koşulu olduğu düşünülebilir. Düzeyler arasında uygun ilişkisel düzen kurulamadığı durumda, gösterge sisteminden bir anlam çıkarmak mümkün olamayabilir (Yücel A., sf:94).

Krampen (1979, sf:45); herhangi bir binanın bu ilişkisel seviyelere göre yorumlanabileceğini belirtir. Göstergenin ilişiksel seviyeleri mimarlık ortamına aktarılabilir ve bu durumda ilişkisel seviyeler şöyle olur (Tablo 4.3):

Tablo 4.3. Gösterge Düzeylerinin Mimarlık Ortamına Yansıması, Krampen, M., sf:45

Ortam ilişkisi (malzeme realizasyonu)	**Nesne ilişkisi (program)**	**Yorum (değer)**
Eleman (nitel)	yapım tipi (ikon)	Ekonomik değer (açık yorum)
Elemanlar arası ilişki (tekil)	işlevsel tipi (index)	kullanım değeri (kapalı yorum)
Genel düzen (yasal)	biçimsel tipi (simge)	ideolojik değeri (kurallı yorum)

Örneğin; Le Corbusier'nin Ronchamp Kilisesi, yukarıdaki ilişkisel düzeylerin mimarlığa yansıması dikkate alınarak değerlendirilebilir (şekil 4.13.). Yapıda ortam ilişkisi dikkate alındığında -ki bunun mimarlıktaki yansıması malzeme realizasyonudur-; bu seviyede en baskın özellik; kendi düzenini kuran malzeme ve biçimlerin (ahşap ve beton) sistematik karşıtlığının görünüşüdür (genel düzen, yasal). Belirtilen programın ise binanın dinsel fonksiyonu tarafından kararlaştırılan özel forma göre saptandığı düşünülmektedir (biçimsel tip, simge). Bu biçim net bir şekilde özel olarak yapımla ilgili konulardan veya kullanımla ilgili konulardan değil de; basit olarak gelenekten gelmiştir. Bu nedenle; binanın yorumsal değeri ağırlıklı olarak ideolojik (kurallı yorum) olacaktır. Bu açıklamalara göre Ronchamp Kilisesinin ilişkisel seviyesinin mimarlıktaki yansıması genel düzen-biçimsel tip-ideolojik değer (yasal-simge-kurallı yorum) şeklindedir (Krampen, M., sf:46).

Şekil 4.13. Ronchamp Kilisesi

Göstergebilimde bu sınıflamalar ışığında, gösterge ve simge kavramları hakkında bazı sonuçlara varmak mümkün olmaktadır. Dizimsel düzey, anlamsal düzey ve yararsal düzeyde göstergenin, gösteren ve gösterilen ilişkisinin seviyesine göre tanımlandığını, gösterge olayının iletişime dayandığını benimser. Ancak dizimsel düzeyde simge; belirli toplumsal yapıda belirli anlam taşıyan bir gösterge olarak tanımlanır. Bu da dizimsel düzeyde göstergenin yasal boyutudur. Anlamsal düzeyde ise gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki motive edilmiş olduğunda; ikonik gösterge, genel bir fikre, kişisel bir yoruma dayandığı durumlarda da simgeden bahsedilir. Yararsal düzeyde ise simge;

göstergenin yorumla ilişkisini tarifleyen, kurallı olarak beliren alt sınıflarından biri olarak tanımlanır (Hartshorne C., Weiss P., sf:142-166).

Yukarıda belirtilen düzeyler Peirce'in geliştirdiği "göstergenin ilişki mantığını" temel alarak gösterge düzeylerini geliştirmeye çalışarak, göstergenin boyutunu belirlemektedir. Peirce'e göre tek ögeli (monads), iki ögeli (dyads), üç ögeli (triads) ilişki düzeyinde oluşturulan ilişki mantığı gösterge düzenini belirler. Üç ögeli ilişki düzeyinde üç ögenin varlığı olmaksızın simgesel anlam oluşmaz; iki ögeli ilişki; gösteren ve gösterilenin varlığını ve ilişkisini gerektirir, iki ögeli ilişkide nedensellik vardır, tek ögeli ilişki ise tek bir ögeden oluşur ve bu ögenin ortamda herhangi başka bir unsurla ilişkisi söz konusu değildir. Dizimsel, anlamsal ve yararsal düzeyin temelini oluşturan Peirce'in yaklaşımında göstergeler; tek ögeli ilişkiye sahip olan ikon, iki ögeli ilişkiye sahip olan index ve üç ögeli ilişkiye sahip olan simge göstergedir (Sebeok T. A., Tome 2, 1994, sf:699).

4.5. Göstergebilimde Kodlar ve Mimari Kodların Sınıflanması

Kodlar temel olarak göstergelerin içinde organize edildiği sistemlerdir. Bu sistemler kodları kullanan üyelerin oluşturduğu toplumca belirlenir. Bunun anlamı kodların temelde iletişimin sosyal boyutunu yansıttığıdır. Sosyal yaşamın çoğu yönü anlaşmalara veya toplumun üyelerince kabul edilen kurallara dayanır. Böylece kod olarak adlandırılır. Toplumca kabul edilen bu kurallar bütününü de en genel anlamıyla kültür olarak adlandırmak mümkündür.

Yücel (1982) de göstergebilimsel açıdan kodların, nesnelerin anlamlarını ve nesnelerin yeniden üretim koşullarını belirlediğini ifade eder. Kodların ayrıca tarihsel süreç içinde kültüre dayanarak ortaya çıktığı belirtilmişti. Bu durumda toplumsal ve kültürel yapıdaki değişimler ve dönüşümlerin ister istemez kodlar bütünü içinde de değişikliklerin oluşumuna neden olduğu söylenebilir. Böylece kod sisteminin de değişken bir yapıda olduğundan söz edilebilir.

Kodları kendi içinde davranış kodları ve anlamlandırma kodları olarak ayırmak mümkündür. Çalışmada dikkate alınacak olan anlamlandırma kodları göstergelerin

oluşturduğu bir sistemdir. Hiçbir anlamlandırma kodu, kullanıcıların sosyal uygulamalarından soyutlanamaz. Bu nedenle; böyle bir ayırım yaparken bu iki kod sisteminin aslında birbiri ile etkileşim halinde olduğu unutulmamalıdır (Fiske J., 1990, sf:64).

Fiske'ye göre (1990, sf.65) kodların temel özellikleri şunlardır:

- Kodlar pek çok birim içinden birini veya birkaçının seçilmesi ile paradigmatik boyuta dayanır, Bu birimlerin anlaşmalar, gelenekler ya da kurallara dayanması ise kodun sentagmatik boyutunu oluşturur.
- Tüm kodlar anlam iletirler
- Tüm kodlar kullanıcılar arasında paylaşılan kültürel zemine dayanan bir anlaşma üzerinde temellenir. Kodlar ve kültür dinamik olarak etkileşim halindedir.
- Tüm kodlar tanımlanabilir sosyal ya da iletişimsel fonksiyonu gerçekleştirir.
- Tüm kodlar iletişimin uygun ortam ve/veya kanallarında geçişkendir.

Paradigma bakımından ise kodlar dijital ve analog olarak gruplanabilir. Bir dijital kodda kodun birimleri olan gösteren ve gösterilen tamamıyla ayrılmıştır. Analog kodda ise; gösteren ve gösterilende bir benzerlik ve paralellik, süreklilik vardır. Dijital kodlar gösteren ve gösterilen net olarak birbirinden ayrıldığı için kolaylıkla anlaşılır. Keyfi (arbitrary) kod birimi olan sembolik göstergeler dijital, ikonik göstergeler de kendinden ve kod çözücüden bağımsız olamadığı için analogdur (Fiske J., 1990,sf:65, Broadbent G, 1980b, sf.323).

Ancak mimari göstergeler sembolik olan dilsel göstergelere göre daha index ve ikonik olmak eğilimindedirler. Diğer bir deyişle; mimari göstergeler dilsel göstergelerden daha fazla motive edilmişlerdir. Burada önemli olan sembolik göstergelerin keyfi olduğu ve gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin nedensiz, daha az motive edilmiş olduğudur (Jencks C., The architectural Signs, sf: 107). Motive edilmişlik bir bakıma kabul edilmiş düzenler (conventions) ile oluşur.

Kabul edilmiş düzenler kodların iletişim ve anlamlandırma sürecinde çok farklı rolleri üstlenirler. En temelde, bu kabul edilmiş düzenler, göstergelerin sosyal boyutu; bir bakıma kodların belirleyicisidir. Göstergeler kabul edilmiş kurallar düzeni olmaksızın

oldukça özel olur ve hiç bir anlam iletmezdi. Kabul edilmiş bu düzen herhangi bir göstergenin ikon, index veya simge olduğunun anlaşılmasında önem taşır (Fiske J., 1990, sf:53).

Bölüm 4.2.'de Jencks'in mimari gösterenler ve gösterilenler tanımı incelenmişti. Jencks bu tanımlamayı yaparken kodları da sınıflamaya çalışmıştır. Jencks'e göre gösteren ve gösterilenlere bağlı olarak kodlar anlatım ve içerik kodları olarak sınıflanabilir (Jencks C., 1980, sf:73), (tablo 4.1.). Bu sınıflamaya göre anlatım kodları gösteren, içerik kodları da gösterilen olmaktadır. Jencks'in kodlar üzerine bu sınıflaması içerik ve anlatım kodlarını mimarlık zemininde kapsam olarak şu şekilde ele almıştır:

- **İçerik Kodları**
- Yaşamsal göstergenin bir aracı: Etnik kökenin, kullanım ve konforun bir göstergesidir. Giyim gibi kişisel yansımalar için kullanılmasına rağmen, bu kodların mimarlık için de birebir uygun olduğu söylenebilir.
- Bina aktivitesinin bir göstergesi: Değişimin, kişisel ilginin vs. bir göstergesidir. Tablo 4.2'de verilmiş olan birinci seviye gösteren grubu ile ilişkilendirilmiştir.
- Geleneksel fikirler ve inançların bir göstergesi: Geleneksel mimarlık tarihince ikonografi olarak adlandırılan anlamlama sürecinde yaygın bir boyuttur. Tüm gösterge sistemleri bu boyuta bağlanır.
- Çeşitli işlevlerin bir göstergesi: Kullanım, sosyal aktivite, yapısal kapasite, çevresel hizmetler, sıcaklık kontrolü, kütüphane, fabrika gibi bina görevleri.
- Sosyo-antropolojik anlamın bir işareti: Proxemics, sosyal ve mekansal boyutların çalışmasını, insanlar ve gruplar arasındaki yerleşmiş mesafeyi mimarlığın nasıl gösterebileceğini açıklar. İnsanlar aslında bu mesafeyi mimarlık olmadan da korumaktadır. Bu nedenle bu çeşit bir gösterge binaya özel değildir, ama, çoğunlukla mimarlığın etki alanı içindedir.
- Herhangi bir şehir ekonomik sınıf ve sosyal ikon olarak okunabilir. Ancak gerçekte alan değeri ve sosyal statü bir göstergebilim sistemi olarak birbirini etkilemektedir. Kullanıcıların mümkün olduğunca konut seçiminde statü sembollerini aradıkları bilinmektedir.

- Psikolojik motivasyonun bir göstergesi: Bu boyutta göstergeler bazen gizli kalmış, bazen yanlış anlaşılmış olabilir. Bu göstergeyi kullananın psikolojik durumu ile ilişkilendirilmektedir.

- **Anlatım Kodları**
- Mekansal hiyerarşinin bir göstergesi: Mekansal kullanım, iç mekan-dış mekan ilişkilerinin bilinmesi ve yansıtılması fikrine dayanmaktadır. Ancak günümüz mimarlık ortamında mekan anlatımından çok yüzey işaret edilmektedir.
- Yüzey kaplamasının bir göstergesi: Kullanıcı olarak çevrede görülen şey sürekli olarak yapısal anlamın son tabakası-yüzeydir. Anlamın bu anlatım düzeyi "yaşam tarzının" içeriğinin irdelenmesinde; belki de en önemli boyuttadır. Bu önem yüzeyin bilinir, farkedilir olmasından çok; çeşitli birleşim seviyelerine sahip olmasından (ritm, renk, doku, oran vs.) kaynaklanmaktadır.
- Biçimsel birleşimin bir göstergesi: Üç boyutlu biçim içinde malzeme birleşimi gruplarının anlamlarında çok fazla tekrar olduğundan bu gruplardan hangisinin ayrılacağı bilinmelidir. Yüzey ve biçim arasında geleneksel bir ilişki olmasına ve oran, ritm, doku gibi aynı özellikleri taşımasına rağmen biçim yüzeyden hacim, kütle, yoğunluk olarak ayrılır.

Eco da kodlar üzerinde bir sınıflama yapmış, kodları tipolojik olarak sınıflayarak üç başlıkta ele almıştır (Eco U., 1980a, sf.38):

- Teknik Kodlar
- Sentaktik (sözdizimsel) Kodlar
- Semantik (anlamsal) Kodlar

- **Teknik Kodlar:** Temel olarak bu kod seviyesinde mimarinin ve mimari anlamlandırmanın ardında yapısal işleyiş veya tekniğin kendisi bulunur. Teknik kodlar bunun dışında iletişimsel bir içerik taşımaz.

- **Sentaktik Kodlar:** Mimari biçim içinde elemanların bir araya gelişleri ile ilgili kurallar sistemini düzenleyen kodlardır. Açık plan veya dairesel plana

ait mekansal tiplerin nasıl birleşeceğinin yanında diğer sentaktik düzenleri de dikkate alır. Örneğin yatak odası ve banyo yanyana veya yakın tutulmaya çalışılır, bir merdiven bir hole çıkar gibi.

- **Semantik Kodlar:** Bu kodlar; mimarlığın anlam taşıyıcıları ve bunların işaretsel ve çağrışımsal anlamı arasındaki ilişkiye odaklanır. Bu kodlar ilettikleri anlam düzeyine göre şöyle sınıflanabilir:
  - düzanlam düzeyinde birincil işlevin gösterilmesi; çatı, merdiven, pencere gibi.
  - yananlamsal ikincil işlevlerin gösterilmesi; zafer takı, pencere alınlığı gibi.
  - yananlam düzeyinde kullanım ideolojilerinin gösterilmesi; günlük oda, yemek salonu, misafir odası, baş oda gibi.
  - daha geniş ölçekte belirli işlevsel ya da sosyolojik tiplerin tipolojik anlamları; hastane, okul, iş merkezi gibi.

4.6. Göstergebilim Açısından Anlamlandırma Sürecinin İrdelenmesi

Bölümün başlangıcında iletişim ve dil konusuna değinilerek; mimarlık ile bağlantısı irdelenmeye çalışılmıştı. İletişim konusuna tekrar dönüldüğünde iletişimin amacının sadece bir bilgi iletimi olmadığı, aynı zamanda bilginin yorumlanması ve anlamın ortaya çıkarılması olduğu söylenebilir. Ancak yorumcu boyutunda çok farklı anlamların oluşması da kaçınılmazdır. Çünkü farklı yorumcular aynı bilgiden çok farklı anlamlara ulaşabilir. Bu da yorumcunun kişilik özelliklerine, deneyimlerine, hedeflerine, ilgilerine ve amaçlarına ya da diğer pek çok unsura bağlanabilir. Bu nedenle de göstergelere dayanarak anlamın irdelenmesinde yorumcu olarak birey ön plana çıkmaktadır (Francescato G., 1993, sf:36).

Bu bakımdan dilbilimcilere göre anlam; gösterge, yorum(cu) ve nesne arasındaki dinamik etkileşimin bir sonucudur ve zamanla değişir. Saussure ise anlamın bir göstergenin dışsal gerçek ile olan ilişkisinden çok, iki ögeli gösterge modeline dayanarak, diğer bir gösterge ile olan ilişkisine göre ortaya çıktığını söyler ve kendi

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

sistemi içinde göstergenin diğer göstergeler ile ilişkisini değer (value) olarak adlandırır. Değer birincil olarak anlamı belirler (Fiske J., 1990, sf:45-46).

Hesselgren (1960, sf:255) ise anlamın algıya bağlı olarak üç biçimde oluşabileceğini söyler:

- Kabul edilmiş düzene (geleneksel, yerleşmiş) bağlı anlam; belirli simgeler belirli anlamları çağrıştırır, bir bayrak bir ulusun simgesidir.
- Birleşmiş anlam; belirli toplumsal ve kültürel yapı içinde birtakım özel birleşimler özel anlamları çağrıştırır. Örneğin erkek ve pantolon çiftinin birleşmiş anlamı belirli bir toplum için erkek cinsiyetinin simgesi olabilir. Ama anlam ve simgesi toplumlara göre değişebilir. Diğer taraftan birleşmiş anlam ve kabul edilmiş düzene ait anlam arasında kesin bir sınır çizmek de pek mümkün değildir.
- Spontane anlam; tüm toplumlarda kızgın bir insanın ya da mutlu bir insanın yüz ifadesi aynıdır. Bunun sebebi mimik olarak adlandırılan bu ifadenin biyolojik olarak belirlenmesi, öğrenilir olmaya veya kültürel ya da toplumsal yapıya bağlı olmamasıdır.

Öte yandan; anlamın oluşması için özel bir örüntünün oluşması gereklidir. Lawrence (1991, sf:58) ve Lang (1987, sf:204), bu özel örüntünün bölüm 4.5.'de incelenen sentaktik (sözdizimsel), semantik (anlamsal), ve pragmatik (yararsal) düzeyden oluştuğunu söyler.

Göstergebilim kurallarınca belirlenen bu üç düzeyin her biri, bir anlam düzeyini oluşturur. Bu anlam düzeyleri mimari anlam bakımından şu şekilde ele alınabilir (Lang J., 1987, sf:204, Lawrence R.J., 1991, sf:58, Lawrence R.J., 1987, sf:48):

- Sentaktik (sözdizimsel) anlam; çevresi içinde binanın konumlanışından veya bir yapıda; bir tarz ya da biçim elemanının, biçimin ya da tarzın diğer elemanlarının oluşturduğu zincir içindeki yerinden dolayı edindiği anlam,
- Semantik (anlamsal) anlam; bir elemanın temsil ettiği normlar, fikirler ve tutumlardan edinilen anlam,
- Pragmatik (yararsal) anlam da kullanıcıların simgelerine dayanarak biçimi veya tarzı yorumlayışına göre ortaya çıkan anlamdır.

Özek (1980, sf:48) ise mimari nesnenin anlamı oluşturuşunu üç başlıkta inceler:

- İkonik göstergeler yoluyla anlamın oluşturulmasıyla mimar anlatmak istediği anlamın kolay bir biçimde izleyici tarafından anlaşılmasını sağlar. İkonik göstergenin temelinde gösterilen ile benzerlik yattığından, bu göstergelerin kullanımında mimar ve izleyici arasında ortak bir kod sisteminin olması gerekmemektedir. Örneğin Saarinen'in New York JFK Havaalanındaki "TWA Binası" biçimsel olarak havalanmak üzere olan bir kuşu, uçmayı, yolculuğu anlatmaktadır (şekil 4.14).

Şekil 4.14. İkonik Bir Gösterge Olarak TWA New York Binası

- Anlamsal çağrışımlar ise biçimin değişik kişilerde değişik anahtar uyaranları içererek, bilinçte bu anahtar uyaranlara bağlı olarak çağrıştırılan anlamlardır. Anlamsal çağrışımlar izleyicinin kişilik özelliklerine ve algılama anındaki bilinç durumuna bağlıdır. Öznel olarak belirlenmiş durumdadırlar. Mimarlık bütünü kendini oluşturan ögelerin çağrışımlarının bir araya gelerek bir üst çağrışımsal düzeyi oluşturur (şekil 4.6), böylece de ögeler arasında bir anlam bütünlüğü de kurulur.

- Bir gösterge veya biçimle sık sık karşılaşılması bu göstergeye karşı bir yakınlık, alışkanlık oluşturur. Bu göstergelerin anlamlarının; göstergenin algılanmasının tekrarıyla ilgili olarak alışkanlığa ve geleneklere bağlı olarak oluştuğu söylenebilir (Nasar J. L., 1993, sf: 147).

Lang (1987, sf:95); yapısal çevrenin pek çok anlam ilettiğini belirtmiş ve bunun yapılaşmış çevrenin simgeselleşmesine bağlı olduğunu söylemiştir. Yapılaşmış çevrenin sembolizmi kullanıcıların yaşadıkları çevreyi beğenmeleri veya beğenmemelerinde bir etkendir ve bu nedenle de önemlidir. Yapılaşmış çevrenin sembolizmi böylece çoğu araştırmacının ilgisini çekmiş, mimarlık disiplini dışında da araştırma konusu olmuştur. Bu bölümde de tartışıldığı gibi Saussure gibi dilbilim uzmanları da bu konuda çalışmalar yapmıştır.

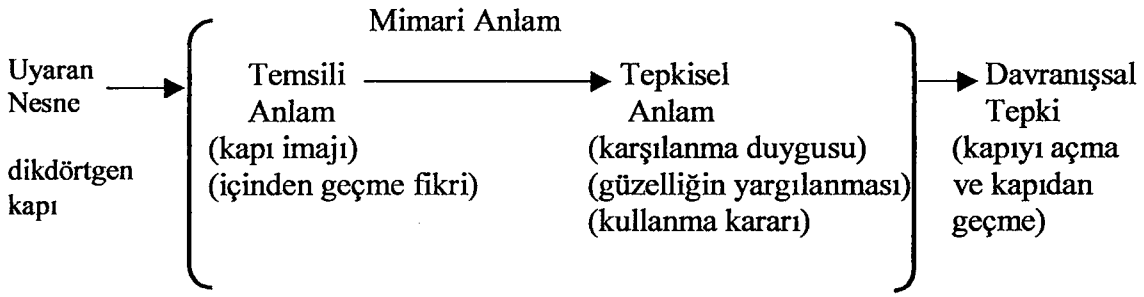
Göstergebilimsel açıdan göstergelere ve simgelere bağlı olarak oluşan anlam konusuna gelindiğinde; bu konu üzerine pek çok sınıflama olduğu söylenebilir. Örneğin Hershberger'in (1974, sf:147-156) sınıflamasında, bir uyaran objenin bir anlam oluşturarak bir davranışsal tepkiyi meydana getirdiği (şekil 4.15) belirtilerek; anlam temel olarak Temsili (represantional) ve Tepkisel (responsive) anlam olarak ikiye ayırılmıştır.

Temsili anlamın oluşumunda biçim; yani mimari biçim, gözlemcinin tüm duyu organlarına aynı anda kendini sunar. Temsil, nesnenin kendisinin algılanan biçiminden başka; daha önce algılanmış olan biçimleri ya da diğer zihinsel (zihindeki) hayali nesneleri veya olayları uyandırmaz. Bu nedenle de Hersberger'e göre biçimler gösterge gibi işlev göremez. Temsil, yapısal olarak algılanan forma benzerdir. Birey içsel temsilinde nesneyi ortamdan soyutlayarak; onun şeklini, dokusunu, rengini algılar. Nesnenin konumunu ise göreceli olarak kendine ve diğer nesnelere göre belirler ve bildiği nesneler ve olaylara göre de kategorize eder. Bunun en basit örneği biçimin tanınmasıdır.

Temsili anlam; sunulan (presentational) anlam ve kastedilen (referential) anlam olarak ayrılır. Sunulan (presentational) anlam mimarın tasarladığı şeyin anlamıdır (biçim, renk, statu vs.), kastedilen anlam ise kullanıcının bundan çıkardığı anlamdır (kullanım, amaç, değer vs.).

Tepkisel anlam ise duygusal (affective), değerlendirilmiş (evaluative) ve yerleşmiş (prescriptive) anlam olarak üçe ayrılır. Duygusal anlam; bireyin zihninde oluşan temsili anlama göre meydana gelen içsel tepkilerden biridir. Bireyin temsillerine göre hisleri ve duyguları harekete geçer. Birey biçimden, biçimin kullanımından veya biçim ve

kullanışlılık arasındaki ilişkiden etkilenebilir. Duygusal anlam deneyimlere bağlı olarak öğrenilebilir. Değerlendirilmiş anlam da deneyimlere bağlı olarak öğrenilebilir ve bireyin amaçlarına ve değerlerine göre şekillenebilir. Bir kullanıcı binayı mimardan daha farklı bir biçimde yargılar. Yerleşmiş anlam ise temsiller ve onların birey tarafından değerlendirilmesinden sonra bireyin ne yapacağına karar vermesidir.

Şekil 4.15. Hershberger'e Göre Anlamın Oluşumu, Hershberger, 1974

Hersberger bu yaklaşımıyla anlamın aslında nesnenin doğasında olmadığını, anlamın nesneye algılayan kişi tarafından verildiği düşüncesini savunmaktadır. Davranışın en önemli belirleyicilerinden biri olarak anlamın; kullanım, gelenek, amaç ya da değer yoluyla; kullanıcı veya toplum tarafından, mimari ürüne iliştirildiği söylenebilir (Hershberger, 1980, sf:21). Bu durumda bir uyaran olan biçime dayanarak oluşan anlamın aslında daha da derinde kültüre, geleneğe, toplumsal kabullere dayandığı, hatta işlevin bir biçim halini alışında da bu kavramların son derece etkin olduğu söylenebilir. Bu nedenle de aynı göstergelerin farklı kültürlerde farklı anlamlar oluşturabileceği düşünülebilir. Bu noktada kültürün belki de simgelerden oluşmuş bir sistem olduğu akıla gelmektedir.

Diğer taraftan Gibson'a göre; nesnelerin kullanım amaçlarının anlam düzeylerini oluşturduğu ve bu anlam düzeylerinin ilkel somut (primitive concrete), kullanım anlamı, araçlar ve makinelerin anlamı, şeylerin değer ve duygusal anlamı, gösterge seviyesi ve sembol seviyesi olduğunu belirtilmektedir (Lang, 1987, sf:95). Rapoport (1990, sf:222) ise Gibson'un yaklaşımına bağlantılı olarak Binford'un da kullanım seviyelerine dayanarak anlam seviyelerini belirlediğini ileri sürmektedir. Nesnenin kullanımı ve

buna bağlı olarak oluşan anlam seviyeleri ise *teknomik*-araçsal ya da teknik kullanım anlamı, *sosyo-teknik kullanım*-teknikten çok sosyal amaçlı kullanım anlamı, *ideo-teknik* ise ideolojik, simgesel anlamdır.

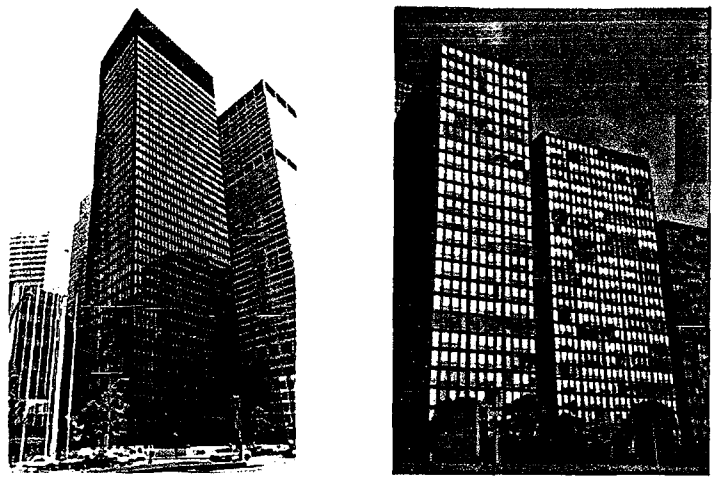
O halde, yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak; anlamın oluşum süreci ya da anlamlandırma sürecinin kesin bir biçimde çevreden gelen uyaranlara bağlı olarak algıya dayandığı, kişisel olduğu; ama toplumsal ve kültürel yapıya bağlı olarak bireyler arasında benzerlik gösterdiği, kimi durumlarda öğrenilir olduğu söylenebilir.

Mesela; biçimlere bağlı olarak işlevsel anlam, biçimin bilinmesi ya da biçim ve işlev arasındaki ilişkinin öğrenilmesiyle edinilebilir. Ayrıca; mekanların biçimleri, büyüklükleri ve birbiri arasındaki yerleşim örüntüleri, bireye kültürel yapının etkisiyle bir anlam çağrıştırabilir (Carr S., sf:215). Bir örnek vermek gerekirse; 1960'lı yıllarda cam yüzeyli, giydirme cepheler büro binaları için bir gösterge halini almıştır.

Mies van der Rohe'nin Seagram Binası bu cephe sisteminin kullanıldığı ilk büro binalarındandır. Günümüzde de bu cephe etkisinin sürmekte olduğu söylenebilir. Ama bu cephe düzeninin büro binaları için nasıl gösterge olabildiği sorusu akla gelmektedir. Gösteren ve gösterilen birlikteliğinde ele alınabilecek bu ilişkinin zemininde aslında işlev ve biçimin birbiri ile örtüşmesinin yattığı düşünülmektedir.

Mantıksal olarak, cephe düzeninin getirdiği rasyonellik, mağrurluk, ciddiyet, kişisellikten uzak oluş gibi anlamlar büro binasının işlevsel içeriğine uymaktadır. Bu noktada anlamsal olarak paylaşılan zemin gösterenin gösterilen için uygun düştüğü bir gösterge bütününü oluşturmaktadır. Cephe sisteminin pek çok büro binasında uygulanması ise toplumda bu göstergenin benimsenmesini ve öğrenilmesini sağlamıştır (Jencks C., sf:77), (şekil 4.16.A).

Oysa ki Mies'in aynı cephe sistemini daha önce Lake Shore Drive Apartmanlarında kullandığı bilinmektedir. Ama biçimi oluşturan cephe sisteminin gösteren olarak, gösterdiği konut işleviyle başarılı bir gösterge sistemi kuramayarak istenilen anlamı oluşturamadığı düşünülmektedir. Belki de bu nedenle sistem konut için bir gösterge halini alamamıştır (şekil 4.16.B).

A B

Şekil 4.16. Seagram Büro Binası (A) ve Lake Shore Drive Apartmanı (B)

Lynch (1960, sf.47) de "Image of The City" isimli çalışmasında kentin yapısını irdeleyerek, kentsel çevrenin sahip olduğu örüntünün bir bakıma bir dil olduğunu belirtir. Kentsel çevrenin örüntüsü; kimlik, yapı ve anlamdan oluşmaktadır ve örüntünün yapısı ve kimliği, anlamı meydana getirmektedir. Kimlik; nesnenin tanınması, diğerinden farklılığının bilinmesi, yapı ise nesneleri organize eden örüntüdeki ilişkilerin bilinmesidir. Birey nesneyi tanıyarak ve örüntü ilişkilerini de bilerek nesnenin anlamına ulaşır. Burada vurgulanmak istenen; mimari nesnenin bir bakıma dilsel bir öge, bir kelime oluşuyla, bir metin olarak düşünebileceğimiz kentsel çevrede belirli düzenlerde bir araya gelerek bir anlam oluşturduğudur. Barthes (Howard R., 1994, sf:193) de Lynch'in bu çalışmasının kentin okunulabilirliği konusuna dikkatleri çektiğini belirtir. Barthes çalışmayı anlamlandırmanın kapsamlı bir sözlüğü şeklinde yorumlayarak, çalışmada yer alan sınırlar, yollar, odaklar, bölgeler gibi referans noktalarına anlamsal kategoriler şeklinde yaklaşır ve bunları sesbirim ve anlambirim olarak adlandırır. Yol, odak, bölge gibi unsurların dizimsel ve dizgesel birlikteliği ile meydana gelen şehir bir dile sahiptir ve şehrin içinde yaşayanlarla kendisini oluşturan bu unsurlar yardımıyla konuştuğunu öne sürer (Barthes R., 1982).

Nasar (1998, sf:7) ise Lynch'in (1960) çalışmasından yola çıkarak; kentsel çevre bütününde oluşan anlamın üç seviyede ele alınabileceğini belirtir. Birinci seviye düşük

seviye anlamdır, nesnenin tanınmasını, işlevinin bilinmesini kapsar ve göstergebilimsel olarak işaretsel anlamdır. İkinci seviye ise orta seviye anlamdır, nesne ile birleşmiş duygusal anlamları kapsar ve çağrışımsal anlama karşılık gelmektedir. Üçüncü seviye anlam ise soyut anlamdır, nesneden ve çağrışımlarından çok daha geniş kapsamlı olarak değerler ile ilgilidir.

Ancak anlamlandırma sürecinde, anlam sadece uyarana bağlı olarak oluşmaz. Bu sürece dahil olan bir de algılayan kişi, kullanıcı boyutu vardır. Bu noktaya özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Anlamlandırma sürecinde, nesneden gelen etki; yani uyaranın, zihinsel süreç içinde somut anlam ve soyut anlam olarak belirdiği ve bu iki anlam boyutunun da kullanıcının zihninde birleşerek, nesnenin anlamını oluşturduğu düşünülmektedir. Somut anlam nesneden gelirken; soyut anlam özneden gelmektedir. Özne olarak bahsedilen kullanıcının kişisel özellikleri, ait olduğu toplumsal ve kültürel yapı, deneyimleri, beklentileri gibi unsurlar anlamın oluşumunu etkiler.

4.7. Mimari Göstergebilim ve Yapılaşmış Çevrenin Göstergebilimsel Analizi Üzerine Yaklaşımlar

Çalışmanın 4.3. bölümünde temel göstergebilimsel modeller incelenerek, bir bakıma göstergebilimsel yaklaşımın temel görüşlerine değinilmeye çalışılmıştır. Bu kısımda ele alınacak yapılaşmış çevrenin göstergebilimsel analizinin, temelde dil gibi, göstergelerin oluşturduğu sisteme dayandığı söylenebilir. Göstergelerin oluşturduğu sisteme kod denildiği, anlamın bu kodlar ile iletildiği daha önce belirtilmişti. Basit olarak ifade edilmeye çalışıldığında yapılaşmış çevrede anlamın kodlanarak kullanıcıya sunulduğu, kullanıcının da kodlanmış anlamı kendine göre çözdüğü söylenebilir. Ancak bu kodlama ve kod çözme süreci kendi içinde anlamın oluşumunu etkileyen pek çok unsuru barındırmaktadır. Bu bakımdan göstergebilim ve mimarlık ilişkisi de bu bölümde ele alınarak, göstergebilimsel modellere dayanarak yapılaşmış çevrenin analizine ilişkin yaklaşımların incelenmesi hedeflenmektedir.

Hjelmslev'in gösterge modeline kültür boyutunu dahil ederek, mimarlıkta göstergebilimsel analiz bakımından modelin işlevselliğini arttıran Greimas'a (Krampen, 1991) göre; kentsel çevrenin tasarlanmasındaki en önemli unsurlardan biri kültürdür. Bir

topolojik nesneyi oluşturan parçaların tümü için nasıl genel bir nitelikten söz edilebiliyorsa; aynı şekilde kentsel çevrenin inşasında yer alan parçalar için de genel olan bir nitelik bulunabilir. Greimas bu genel niteliğin kültür olduğunu ve içeriğin biçiminin de bununla ilişkilendirilebileceğini söyler. Kültüre dayanarak kentsel çevrenin gösterge yapısındaki içerik seviyesi, yani kentin ideolojisi üç aks üzerine oturtulmuştur:

- Estetik; güzel, çirkin gibi
- Yönetimsel; sosyal ve moral sağlıklılık veya sosyal ve moral sağlıksızlık
- Rasyonel; etkili işlevsellik veya işlevi yerine getirememe

Bu kategorik akslar kültürel yapının biçimsel yapıya yansımasıyla oluşmaktadır. Bu nedenle akslar farklı kültürlerde değişik göstergebilimsel yorumların oluşmasına neden olabilir. Bu akslar arasındaki ilişkiyi ve kentsel çevrede bir aksın diğerlerine göre daha az veya daha yoğun ortaya çıkışını yine kültür boyutu belirler.

Böylece; kentsel çevre bir üretici tarafından gönderilen ve bir alıcı tarafından okunan bir nesne-kodlanmış bir mesajdır ve metin halindedir. Bu metni düzenleyen bir gramer yapısı vardır. Bir metin olarak kentsel çevre, insan ve diğer şeyleri içinde barındırır. Bu nedenle; bir göstergebilimsel analizde önemli olan; çevreyi oluşturan ögeler arasındaki ilişkileri, bir araya gelişlerini ve ilettikleri bildiri dizilerini saptamaktır. Bunun yanında; gramer yapısına göre çevrenin kullanıcılarının özne ve ilişkide oldukları şeylerin de nesneler olduğu söylenebilir. Özne ve nesne arasındaki ilişkiler anlamsal yorumları içerir.

Bu görüşle ilişkili diğer bir yaklaşım da inşa edilmiş mekanın toplumsal ideolojileri de içeren, toplumun üstyapısının bir parçası olduğunu belirtir. Toplumsal yapı mekan ve ideolojiyi belirler. Mekanın üretimi; göstergebilimsel olarak, üstyapının ideolojisine yönlendirilmiş çağrışımsal (simgesel) kodların seti tarafından oluşturulur. Burada üretim modları ile toplumun baskın sınıflarından ortaya çıkan, çağrışımsal kodlar arasında bir uygunluk vardır.

Göstergebilimsel açıdan mimari mekanın kavranmasında diğer bir konu da içeriğin biçiminin bilinmesidir. Eco (1980b) bunun için dilbilimsel olarak "bileşenlerin analizi" adıyla bilinen yöntemi kullanır. Bu yöntemle mimari nesnenin anlamının yapısı analiz

edilmeye çalışılır. Mimari içeriğin biçimi "sememler" ile organize edilir. Semem sözlü anlamın semantik analizinde kullanılan anlam birimlerdir. Sememler anlamsal işaretlerin (marker) setinden oluşur. İçeriğin biçiminin organizasyonu daima anlatımın biçiminin organizasyonuna karşılık gelecek biçimde tanımlanır. Eco bu organizasyonun birimlerini "morfemler" olarak tanımlar. Morfem de dilbilimsel olarak biçim birimdir. Buna göre bir kolonun içerik ve anlatımının analizinde; sert malzeme, düşeylik, dayanıklılık gibi anlamsal işaretler sememler; altlık, gövde, başlık gibi elementer birimler de morfemlerdir (Eco, 1980b, sf:216).

Burada Eco'nun vurgulamak istediği temel nokta; mimari göstergebilimde nesnelerin; "anlamları mekan olan birer gösterge taşıyıcı" olarak benimsendiği yanlış düşünceyi belirtmektir. Çünkü, bu düşüncede sadece mekan mimari iletişimin nesnesi olabilmektedir. Bu çalışmayla mimari nesnenin bir mekana sahip olmasa da bir anlam iletebileceği, bunu da nesnenin kendi öz varlığına dayanarak yapabileceği ortaya konulmuştur. Çünkü kolon kendi başına bir mimari nesnedir ve tekliği bir mekan oluşturmaz.

Gottdiener (Krampen, 1991) ise yerleşim alanlarında içerik ve anlatım düzeylerinde, kodların çok çeşitli olduğunu; bu nedenle de, gösteren ve gösterilenin sıklıkla çatışma içinde olduğunu belirtir. Çünkü gösteren ve gösterilen aynı anda farklı kodlara ait olabilir. Böylece toplumun mekandaki malzeme realizasyonu çoklu kodlu olabilir ve buna bağlı olarak içerik seviyesinde çeşitli anlamsal sistemler oluşabilir. Anlamsal sistemlerin çokluğu ve karmaşıklığı uygun anlamın oluşmasını engelleyebilir. Bu da kentsel göstergebilimin karşılaştığı sorunlardan biridir. Yazar bu sorunun ortaya çıkışının üç nedene bağlı olabileceğini öne sürer.

Bunlar:

- Kentsel mekan farklı kodların kesiştiği bir noktadır ve nesnelerin göstergebiliminin özel bir durumudur. İçerik seviyesinde mekanın gösterilen biçimi aynı zamanda çalışma, ulusallık, baskın sınıf, din gibi diğer ideolojik sistemlerde gösterilenin biçimi olabilir.

- Kod kullanıcıları; farklı sosyal deneyimlerine göre çeşitli sözlükleri bilmektedir. Kullanıcıdan gelen bu çoklu kodun bir sonucu olarak, farklı

sözcükler aynı nesne için kullanılabilir. İçerik seviyesinde gösterilenin farklı setleri aynı anda bir tek bireyde varolabilir.

- Anlam seviyesinde analiz eden kişi tarafından uygulanan üstdilin yorumu, sosyal ve uzmanlıkla ilgili veya özel olabilir. Böylece; aynı mekanda farklı göstergebilimsel kavramlar ortaya çıkabilir.

Bu bilgiler ışığında mimari bütünün oluşturduğu yapılaşmış çevrenin örüntüler, göstergeler bütünü olarak algılandığı söylenebilir. Çevresel uyaranlar göstergebilimsel olarak örüntüler halinde algılanabilir. Çünkü, göstergebilimsel yaklaşımla yapılaşmış çevrenin tek bir uyarandan çok; uyaran nesnelerin oluşturduğu örüntünün bir anlam oluşturduğu düşünülebilir. Çünkü, bir bina yakın çevresi ile vardır ve birey onu algılarken binayı çevresinden soyutlayamaz. Bina algılanırken diğer binalar, yollar, açık alanlar gibi, çevredeki diğer elemanlarla olan dizimsel ve dizgesel ilişkileriyle algılanır. Böylece; binanın ilettiği anlam, örüntüler bütünü içinde göz önüne alınmalıdır.

4.8. Anlamlandırma Sürecine Görüngübilimsel Yaklaşım

Platon'a göre içinde yaşadığımız dünya fenomenler dünyasıdır. Fenomenler dünyası duyu organları ile algılanabilir (Cevizci A.). Görüngüler duyularla algılanabilir bu nedenle de; birey için gerçek dünya görüngüler sayesinde anlaşılabilir ve bilinç sayesinde kavranabilir.

Görüngübilim (fenomenoloji); özlerin genel öğretisidir, aynı zamanda zihnin tutumunu işaret eden spesifik bir felsefi metodtur (Husserl E., sf:19). İnsan iletişiminde ve faaliyetinde beliren bilinç deneyiminin sınanmasını kapsar (Sebeok T. A., sf:695).

Göstergeler de duyularla algılanabildiğine ve mevcut nesnelerle ilgili olduğuna göre; görüngü ve gösterge arasında bir fark var mıdır sorusu akla gelmektedir. Diğer taraftan göstergelerin algılanması ile zaten bir anlama ulaşılmaktadır. O halde "görüngülerin anlamın oluşması sürecindeki yeri nedir?" gibi sorulara yanıt aranarak görüngü kavramı tartışılmaya çalışılacaktır.

Yaşanılan çevre rastlantılarla oluşmamıştır ve bir yapısı vardır. Bu yapı bir anlam taşır ve anlamlar bireyin dünyayı anlayışını yansıtır. Bir bakıma yaşanılan çevre insan yapısı

yönüyle insanın çevreyi nasıl anladığının simgeselleştirilmesidir. (Norberg-Schulz C., 1984, sf:50). Temel olarak fiziksel, sosyal ve kültürel nesnelerden oluşan yaşanılan çevrede; bu nesne grupları mantıksal olarak birbirleri ile ilişki içindedirler. Kültürel nesneler; sosyal ve fiziksel görünüşleri (manifestoları) ile bilinebilir. Sosyal nesneler de davranış çalışmaları (fiziksel manifestolar) ile bilinebilir. Fiziksel nesneler de duyusal veri ayraç içine alınarak, görüngüler yardımıyla bilinebilir. Bunun anlamı bir kültürel nesnenin fiziksel görünüşünden daha fazla bir şey olduğudur. Ama bu nesnenin de bilinebilmesi için onun fiziksel yapısının bilinmesi böylece de görüngüsü altında yatan öze ulaşılması gerekir (Norberg Schultz C., 1988, sf: 53).

Nesne; gerçekliğin biçimi olarak tanımlanırsa; görüngü de bu durumda nesnenin görünüşüne bağlı olarak doğrudan biçim ile verilebilir. Ancak bu durum; nesnelerin bir neden sonuç ilişkisiyle görüngüyü oluşturduğu düşünülmemelidir. Görüngü bir nedene bağlı olarak oluşmaz; sadece belirli bir düzende kendini gösterir. Ama, bunu da bir nesneye, şeye bağlı olarak yapabilir. Böylece görüngü ve nesne aynı şeyin iki yönü olarak belirlenebilir (Norberg Schultz C.,1988, sf: 53).

Görüngüler nesnenin algılanmasıyla edinilir. Ancak; aslında algılanan şey görüngübilimsel olarak sadece nesne değildir. Görüngüler nesneye bağlı olarak belirir ve nesnenin biçimsel yapısının yanında sahip olduğu öz de algılanır. Böylece görüngüler dünyasında nesne göründüğü gibi, birey tarafından algılanırken; birey nesnenin özüne de ulaşır. Dolayısıyla; bir nesne bir gösterge olarak bir şeyi işaret etmeden ya da çağrıştırmadan önce varlığıyla bir fenomen, görüngüdür.

Bireyin duyularıyla algılamasıyla zihinde oluşan görüngüler bu dünyayı bilmede yalnızca birer araçtır. Görüngübilimsel olarak özün elde edilmesi önemlidir. Çünkü nesnenin görüntüsü başka zamanlarda ve başka mekanlarda başka başka olabilir. Esas olan nesneye ilişkin özün bilinmesidir (Cevizci A.). Özler zamana ve mekana bağlı olmaksızın, algıya ve kavrama faaliyetine dayanarak; zihinde belirir. Böylece görüngülerden oluşan dünyada görüngü bir özü sunar ve bilinçte oluşan bu özler sayesinde dünya anlaşılabilir. Bir algı, bir hatıra, bir yargı özünde ne ise; öyle elde edilebilir (Lauer Q., sf:11). Bu nedenle dünyayı anlamak, yaşamdan bir anlam çıkarmak özler sayesinde olur.

Ancak; bu özlere ulaşabilmek ve bilincin oluşabilmesi için Husserl'a göre görüngübilimsel olarak, görüngülerin indirgenmesi-ayraç içine alınması gerekir. Bu görüngübilimsel reduksiyondur ve bir şeyi ayraca almak, dışarıda bırakmak ve yargılamaktan kaçınmak anlamında kullanılmaktadır. Bu yöntemle varlığı nesnel dünyaya bağlayan her şey ayraç içine alınarak, özü elde edilir.

Doğal tutuma ait olan dünyada, nesne ve özne de bir varlık olarak bulunmaktadır. Ama nesneler değişkendir, kavramanın farklı kaynaklarına ve seviyelerine göre nesneler farklı modlarda varlıklar olabilir. Örneğin algılama sürecinde, karşıda bir nesne durmaktadır. Nesne diğer şeylerin arasındadır, canlı ya da cansız; hareketli veya hareketsiz olabilir. Algılamada anlık ilişkiler söz konusudur. Bu yüzden, dünyanın o an için algılanan parçası zaman ve mekana bağlı olarak idrak edilmektedir (Husserl E., sf:13). Ancak görüngüler; özün görülmesinde zaman ve mekan kavramlarından arındırılmalıdır. Çünkü öz bilgisinde özler gerçek bir karakter taşımaz (Mengüşoğlu T., sf:18).

Özün elde edilmesi sürecinde, nesnenin önce duyulara bağlı olarak algılanması gerekir. Bu sürecin, algılayan kişi; yani özne ile nesnenin karşılıklı etkileşiminin bir sonucu olduğu söylenebilir ve bu etkileşim deneyim olarak adlandırılabilir (Hammond M., Howarth J., Keat R., sf:24).

Deneyim aslında doğal tutuma ait olan bilgiyi edinir. Görüngübilimsel açıdan bu bilginin öz bilgisine dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu da objenin tekliğinin, nesnelliğinin yukarıda değinildiği gibi ayraca alınmasını gerektirir (Mengüşoğlu T., sf: 15). Ayraca alma ile öz bilgisi edinilerek, bu bilgi bilince aktarılır. Algılar, düşünme edimi, eğlence ve acı, umut ve korku gibi deneyimler ve bunların oluşturduğu öz bilgisi esas olarak bilincin içeriğini oluşturur (Farber M., 1967, sf.334). Böylece edinilen öz ve ulaşılan bilinç; bireyin düşünsel olarak sahip olduğu yaşantıyı oluşturur. Ayrıca nesneye bağlı olarak edinilen öz, görüngünün anlamının kaynağıdır (Natanson M., sf:117).

Düşünsel olarak edinilen yaşantı; algısal deneyimlerin yanında, diğer bilinçli edimleri (cogitations) de kapsar. Bilinçli edimler hatırlama, karar verme, değer verme, yargılama, beklenti olabilir. Bütün bu bilinçli edimler bir şeyin hakkındadır, bir nesne ile ilgilidir.

Bu nesne deneyimden veya hatırlamadan edinilmiş olabilir ve bunlar reduksiyon sürecine tabi tutulmalıdır (Hammond M., Howarth J., Keat R., sf: 27).

Bunun yanında bilinçli edimler düşünme edimini gerektirir, düşünme edimi de deneyimlere bağlıdır ve Husserl bu süreci "cogitatio" (düşünce, düşünme edimi) olarak adlandırır. Deneyime bağlı olarak ortaya çıktığı öne sürülen düşünme ediminin iki yönü vardır (Hammond M., Howarth J., Keat R., sf:47):

- deneyim edinmek, experiencing
- deneyime tabi tutulan şey, what is experiencing

Deneyim edinmek bilinç modlarını, kişinin deneyim edinme yöntemlerini içerir algılama ve hatırlama gibi). Deneyime tabi tutulan şey ise; niyet edilen, düşünülen, yönelinen nesnelerdir (algılanan ve hatırlanan nesneler gibi). Diyelim ki bir öznenin bir konutu kavraması sürecinde, öznenin (konutu) algılaması deneyim edinme, deneyime tabi tutulan şey de bilinç nesnesi yani (öznenin algıladığı gibi) konuttur.

Bu sürecin sonunda konut artık dış dünyadaki bir nesne değil bireyin duyular bütünü veya bilincin iç dünyasında bir anlamdır (Wagner H.R., sf:6). Bu da dış dünyadaki varlığın bir öz olarak içselleştirilmesidir. İçselleştirilen bu özler ve onların anlamları birey için bilinçte bir yaşantı oluşturur. Bilinç böylece "dünyayı" ve "ben"i birleştirir (Timuçin A., 2000). Birey için artık önemli olan dünyadaki yaşantı değil bilinçte oluşan "cogitatio" (düşünce, düşünme edimi) ile edindiği yaşantıdır (Wagner H.R., sf:28). Böylece dış dünya bilinçte öz olarak yansır.

Görüngübilimsel tanımlama deneyimi; yaşantının orijinal ortamından düşüncelere ulaşmak ve öznenin temsillerini bilebilmek için bir araç olarak görür. Alev deneyimi üzerinde konu örneklenecek olursa; yanma veya tutuşma olgusu hakkında herhangi bir şey bilmeden önce, birey kendi yaşantısında farklı durumlarda alevi tecrübe etmiştir. Alevin sıcaklığını, parlaklığını, yok edici karakterini kendi deneyimlerine aktarmıştır. Görüngübilimsel tanımlama böylece özne için farklı görüngülerin deneyimlere dayanarak; sezgisel bir biçimde ayırd edilişini de dikkate alır. Alev örneğinde olduğu gibi; öznenin alev tanımı, farklı durumlara bağlı olarak; onun alev ile karşılaşma durumunu ifade eder. Bu farklı görüngüler de aslında bir taraftan öznenin deneyimini

belirlerken, bir yandan da görüngüye bağlı olarak öznenin oluşturacağı özü de belirler (Korosec-Serfaty, 1985, sf:68).

Deneyimle ilgili bir diğer nokta da, deneyimlerin tek başına olmadığı; geçmiş deneyimlerin şimdikiler, ötekinin deneyiminin diğerinin deneyiminin içinde, deneyimlerin kendi kendisi ve başkalarınınkiyle kesişmesi sonucu ortaya çıkmasıdır. Deneyimlerden oluşan kişisel bir bilinç yanında, ortak bir toplumsal bilinçten de söz etmek mümkündür.

Genel kapsamıyla görüngübilimsel yaklaşımın bu çalışmada; bireyin konut olgusuna yaklaşımını, konut görüngülerinin bireylerce nasıl algılandığını ve anlamlandırıldığını bilmeyi, bir olgu olarak konutun özünün; yani kullanıcının zihnindeki ifadesinin anlaşılmasını sağlayabileceği düşünülmektedir.

4.9. Mimarlıkta Simge Kavramının İncelenmesi

Broadbent (1975, sf:87) bir binanın yapısal olarak görevlerinin beş başlık altında toplanabileceğini söyler. Bunlar;

- Mekanı sınırlamak,
- Dış iklimden korumak,
- İnşa edildiği alanın değerini değiştirmek,
- Mevcut çevreyi varlığıyla etkilemek
- Kültürel bir simge olmak.

Bina insan faaliyetlerini içerir ve bu nedenle de büyüklüğü ve biçimi yeterli olmalıdır. Bina içinde oluşan mekanlar birbirleri ile fiziksel bir ilişki içindedir ve bir dolaşım örüntüsü ile birbirlerine bağlıdırlar. Dış iklimden korumaysa özellikle dış duvarlar, çatılar gibi elemanlarla dış mekan ve iç mekan arasında bir bariyer oluşturmakla sağlanır. Binanın tüm bu özellikleri gibi simgeselliği de işlevin bir parçasıdır. Yukarıda sayılan bina görevleri birbirleri ile etkileşim halindedir, birini diğerlerinin dışında ele almak mümkün değildir.

Başka bir görüş de mimari elemanın görevlerinin üç kategoride ele alınabileceğini söyler. Bunlar (Broadbent G., 1980a, sf:131):

- Uygun biçimde nem, aydınlatma, ısı ve diğer koşulların kontrol edildiği rahat bir çevre sunma,
- Birtakım belirli faaliyetlerin dışsal çevreden korunması,
- Yaşamın dinsel, fantastik, düşünsel ya da duygusal yönlerini uyaran simgeleri sunma.

Yukarıdaki sınıflamalardan anlaşıldığı gibi mimari yapının belirgin olarak yerine getirmesi gereken işlevleri, görevleri vardır. Mekan oluşturmak, dış iklimsel koşullardan korumak, konfor koşullarını sağlamak, ekonomik bir değer oluşturmak gibi. Ama bunların da ötesinde tasarım programında veya hedefleri arasında görünmese de yapının bir de simgesel görevi vardır. Simgesellik Broadbent'e (1980a, sf:72) göre yapının kaçınılmaz işlevlerinden biridir. Bilinçli bir biçimde düşünülmemiş veya tasarlanmamış olsa bile yapının kuvvetli veya zayıf simgesel bir değeri vardır.

Simge Rapoport (1990, sf:47) tarafından "düşünce (conception) için bir araç olarak hizmet eden herhangi bir nesne, yapılan iş, olay, nitelik ya da ilişki" şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak belirgin olan şey; simge kavramının bireysel boyutu aşarak, toplumsal boyuta ulaşmış olmasıdır. Çünkü birşeyin simge olabilmesi için toplumun kabul edilmiş düzeni içinde yer alması gerekir.

Böylece simgelerin dilsel ve sosyal ve kültürel olarak paylaşıldığı söylenebilir. Dilsel ve sosyal olarak paylaşılan simgeler, bir kültürde sabit, bilinen, toplum ve tasarımcı tarafından anlaşılır ve paylaşılır niteliktedir. Böylesi bir simge, çoğu zaman toplumda, tasarımcının beklediği tepkiye ulaşır (Rapoport 1990, sf:45). Tepki bir bakıma bireyde oluşan anlama bağlı olarak bireyin davranışıdır (Garling T., Golledge R., 1991, sf:203).

Rapoport (1969) "House Form and Culture" çalışmasında ilkel toplumlarda ve vernaküler çevrelerde biçimlenişin kültür ile ilişkisini sorgularken, simgesel yapının da biçimlenmedeki yerini irdelemiştir. Çalışmada ilkel ve vernaküler yerleşimlerde biçimin oluşumunda pek çok unsur olduğu; bu unsurların temelde fiziksel güçler ve sosyokültürel ögeler olarak ele alınabileceği öne sürülür. İklim, yerleşim alanının yapısı, bireylerin fizyolojik ihtiyaçları, malzeme, teknoloji gibi elemanlar biçimlenmede fiziksel güçleri oluşturur.

Oysa fiziksel güçler belirli yönleri ile benzerlik göstermesine rağmen binaların, konutların biçimsel ve simgesel olarak farklılaştıkları görülür. Bu farklılaşmanın esas sebebi sosyokültürel ögelerdir. Kabilenin ya da klanın dinsel inançları, aile ve klan yapısı, sosyal düzeni, bireyler arasındaki sosyal ilişki gibi pek çok unsur sosyokültürel yapıyı yansıtır ve ideal yaşam görüşü olarak yerleşimde biçimlenir. Bu nedenle de ilkel ve vernaküler toplumlarda konutun biçimlenişinin toplumlar arasında farklılaşması birincil olarak sosyokültürel yapıya bağlanabilir (Rapoport, 1969).

Simge; duyguları ve fikirleri somutlaştırarak kültüre hizmet eder. Bu nedenle de aynı kültüre sahip toplumun üyelerince paylaşılır niteliktedir. Buna bağlı olarak simgesel anlamların da dilsel, sosyal ve kültürel olarak paylaşılabildiği söylenebilir. Anlam paylaşımı, vernaküler ya da; geleneksel çevrelerde ise belirgin bir biçimde ortaya çıkar. Oysa günümüzde değişken, çoklu ve çeşitli anlamlar bulunmaktadır. Anlamlar bir kültür ya da bir toplum için yine paylaşılır yapıdadır; ama çağdaş toplumlardaki kültürel ve toplumsal yapıdaki çeşitlilik ile tepkilerin çok çeşitli ve tahmin edilemez nitelikte olabileceği düşünülebilir (Rapoport A., 1977, sf:320).

Rapoport (1969, sf:48) bu durumu geleneksel çevrelerde bina tasarımının bireysel isteklerden çok; ideal bir çevre oluşturmada bütünün isteklerini yansıtmaya çalışmasına bağlar. Bu nedenle de bu çevreler yoğun simgesel ögelere ve paylaşılan anlamlara sahiptir. Geleneksel olmayan çevrelerde ise daha az paylaşılması ve daha bireysel olması nedeni ile simgelerin kullanımının geleneksel çevrelere göre zor olduğu ve bu durumun da simge kavramında yatan anlamı etkileyeceği düşünülebilir (Rapoport A., 1990, sf:46).

Geleneksel olmayan çevrelerde bireysel bir biçimde ortaya çıkan anlam idiosyncratic-bireysel anlam olarak adlandırılır. Farklı kültürel yansımaların olduğu bu çoklu ortamlarda tasarımcı kendisini algısal dünya ile sınırlar ve birleşmiş anlam dünyası ile ilgili şeyleri eler. Bu durumda, bir kültürler ötesi simgelerden söz edilebilir. Bu; simgenin, tasarımın her biçimsel yapısında geçerli olacak şekile dönüştürülmesi anlamına gelebilir. Bu da ideal kavramlar ve onların yerini tutan fiziksel çevreler arasındaki uygunluğu, yani; fenomenolojik yaklaşımı işaret etmektedir (Rapoport 1990, sf:45).

Bir uyaran olarak ele alınan mimari nesnenin simge veya gösterge olarak değerlendirilmesinden önce; onun biçimlenişinin bilinmesi gerekir. Mimari nesnenin bölüm 4.3'de incelenen birincil ve ikincil işlevler temelinde şekillendiği söylenebilir. Birincil işlev mimari ürünün kullanıcının ihtiyaçlarını karşılamak için sahip olduğu işlevler bütününü, ikincil işlevler de mimarlığın simgesel değerlerini ortaya koymaktadır (Özek V., sf:42).

Mimari nesnenin bir ihtiyaca yönelik olarak birincil işlev çerçevesinde tasarlanması yararsalcı görüşün (pragmatizm) etki alanına girmektedir. Mimari nesnenin belirli bir kullanımı içerdiği ve bunu belirli bir düzene (kültürel ve toplumsal yapı gibi) bağlı olarak yansıttığı söylenebilir. Bu noktada bir gösterge olarak ele alabileceğimiz mimari nesne; kabul edilmiş düzene bağlı olarak; varlığında barınan işlevleri işaret eden bir sistemdir diyebiliriz. Bu durumda mimari nesnenin kendi başına bir gösteren olduğu, gösterdiği şeyin ise nesnenin yerine getirdiği işlev olduğu söylenebilir (Lagopoulos A.P., sf:207).

Ama göstergenin tek sesli (birebir karşılığı) olması nedeni ile bir biçimin bir işlevi doğrudan işaret ettiği düşünülebilir. Oysa ki simge çok seslidir. Mimari yapının işlev gösteren-işaret eden boyutu üstdilde bir çağrışım oluşturabilir. Böylece bir çağrışım olarak yorumcuda birden çok anlam çağrıştırabilir (Rapoport, 1990, sf:46, Francescato G., 1993, sf:42). Bu durumda mimari nesnenin de işlevinin dışında anlamlar çağrıştırması, simgesel olması beklenebilir. Bir Türk evi plan şeması elbette işlevi olan konut olgusuna işaret ederken, simgesel olarak yaşantıyı, dönemin yerleşimini vs. çağrıştırabilir ve başka bir boyutta bir simge olabilir. Bu da esas olarak mimari biçim ve onun ögelerinden kaynaklanmaktadır.

Gerçekte her yapılaşmış çevre fiziksel düzeninin algılanması ile simgesel bir anlam iletir. Ittelson ve diğerleri (1974, sf:108) yapılaşmış çevrenin simgesel bir anlam iletmesi konusunu; çevrenin içinde süregiden davranışların ve bireysel amaçların sosyal olarak belirlenmesine, yani genel anlamda kültüre bağlar. Fakat binaların simgesel anlamı nedir ya da nasıl oluşur?

Nasar (1993, sf:145, 1989) bu konuya göstergebilimin ışığında yaklaşarak; bir binaya ait olan niteliklerin, binanın bireyin zihnindeki imajını ve binanın çağrışımlarını oluşturduğunu ifade eder. Bu çağrışımlar iki yönlü olabilir. Bunlardan biri binanın ne olduğuna ilişkin yargılardır (okul, ev, büro gibi) ve anlamın işaretsel yönünü ifade eder. Diğeri ise; çağrışımsal anlam ile ilgilidir ve binanın kullanıcı tarafında değerlendirilir duygusal niteliklerini kapsar. Örneğin iki konut yapısı dış görünüşleri ile farklı olsa bile aynı işaretsel anlam içinde gruplanabilir (ev), ama biçimsel, boyutsal vs. pek çok nitelikleri ile de farklı çağrışımsal anlamlar iletebilir. Böylece Nasar (1993) simgesel anlamın genel olarak nesnenin; araçsal kullanımının ötesinde bir çağrışım yaptığı algısal süreç olduğunu öne sürer.

Lang (1988, sf:16) "Symbolic Aesthetics in Architecture" isimli çalışmasında mimaride simgesel anlam taşıyan değişkenleri saptamaya çalışarak, mimaride beş değişkenin simgesel anlam taşıdığını öne sürmüştür. Bu değişkenler;

- bina konfigürasyonu,
- mekansal konfigürasyon,
- malzeme,
- aydınlatma yapısı,
- renklendirmedir.

- **Bina Konfigürasyonu**

Lang'e (1988) göre bina biçimleri ve örüntüleri anlam iletebilir. Belirli kültürlerde daire gibi özel biçimler veya simetri gibi özel örüntüler kendi içlerinde çağrışımsal anlama sahip olabilir. Ancak bu tip anlamların sosyal yapıya dayanan anlamları kapsadığı, özellikle dinsel yapılarda belirgin bir biçimde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Buna rağmen temel olarak bina biçimlerinin simgesel anlam ilettiği kabul edilir. Bu noktadan yaklaşarak konuyu örnekleyen Lang; konut birimlerinin ve örüntülerinin yaşam tarzının bir simgesi olabileceğini öne sürer.

- **Mekansal Konfigürasyon**

Mekansal düzen içinde hacimlerin; kapalılığın; seyrek veya yoğun oluşun; sınırlılık ve açıklığın; düşeylik ve yataylığın; simgesel anlam iletebileceği öne sürülmektedir. Örneğin mekanın sınırlı oluşu; bireyde sınırlanmışlık, kuşatılmışlık veya kontrol altına

alınmışlık hislerini ortaya çıkarırken; açık mekanların; içeri veya dışarı hareket, mekansal geçiş, özgürlük gibi kavramları çağrıştırabildiği söylenmektedir.

- **Malzeme**

Belirli malzemeler, kullanım ile belirli bina tipleriyle bir arada anılabilirler veya yapının niteliğini belirtmek için kullanılabilirler. Örneğin teknolojiyle donatılmış ya da modern hizmet sunduğu öne sürülen bir yapıda metal malzemenin ağırlıklı olarak kullanılması gibi.

- **Aydınlatma Yapısı**

Aydınlatma seviyesi, rengi, yönü, aydınlatma kaynağı, aydınlık ve gölge düzeyi ile mimari kompozisyonun oluşturduğu etki arasında sıkı bir bağlantı olduğu öne sürülmektedir. Örneğin bir çalışmada restoranların tarzı ve aydınlatma düzeyi arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Pahalı restoranlarda aydınlatma masa seviyesinde veya duvarlarda daha loş iken, daha ucuz restoranlarda aydınlatmanın tavandan ve floresan aydınlatma ile yapıldığı tespit edilmiştir (Lang, 1988, sf:18).

- **Renklendirme**

Bina renklerinin toplumca kabul edilmiş olan düzene dayanarak simgesel bir anlam ilettiği düşünülmektedir. Renkler; toplumsal yapıya dayanarak bina tipleri ile bütünleşmiş olabilir. Bu nedenle de, renk geleneği toplumdan topluma değişkenlik gösterebilir. Toplumumuzda en belirgin örneklerden biri cami duvarlarının yeşile boyanmasıdır. Yeşil renk bu durumda dinsel bir anlam iletir. Eski Çin'de ise tapınak veya sarayların parlak renklere boyanması, sıradan binaların da olabildiğince sade renklerde oluşu rengi bir statü sembolü haline getirir.

Mimari nesnenin bu şekilde simge boyutunda bir gösterge oluşu yararsalcı yapısının yanında; toplumsal ve kültürel yargılara dayanan estetik bütünlüğüne dayandırılabilir.

4.10. Konutun Simgesel Yapısının Tartışılması

Daha önceki bölümde incelenen görüngübilimsel yaklaşım; bireyin bir varlık olarak dünyada bulunuşunu, bireyin ikamet kavramı ile ilişkili olduğunu öne sürer (Heidegger, 1971). Bireyin bu dünyadaki ikameti birincil olarak bedeni ile olur. Birey bedensel olarak, somut bir varlık olarak bu dünyadadır.

Öte yandan beden de bir varlık olarak, benliği içine alır ve onun için bir ikamet olur. Beden; bu nedenle benliğin dünyadaki yansımasıdır. Benliğin soyut kavramları bedende somutlaşır. Böylece birey benliğini ve varlığını vücudu ile ifade eder.

Tıpkı bedenin benliği içine alıp, onu barındırması gibi; konut da sınırladığı mekanın içine bireyi alır. Birey dışında geri kalan her şeyi dışarıda bırakır. Konut; bu şekilde mekanı sınırlayıp birey için bir dünya yaratmakla iki önemli bileşene sahip olur (Cooper C.,1974, sf:132):

- Konutun içi; iç mekan
- Konutun dışı; cephesi

İç mekan kavramsal olarak bireyin içselleştirdiği dünyası iken; konutun dışı, cephesi bireyin benliğinin dış dünyaya anlatımı, kendini ifade şekli veya bireyin takındığı maske olarak düşünülebilir (Cooper C.,1974, sf:132).

Becker (1977, sf:1) bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir; "kürkler, arabalar, mücevherler, evler, saç biçimi ve uzunluğu çevremizdeki insanların akıllı, güvenilir, sıcak, yaratıcı ve varlıklı, veya güvenilmez, zayıf veya fakir oldukları hakkında karar vermemizi sağlarlar. Aynı fiziksel ipuçlarını, kendi kişiliğimizi ve kendimize verdiğimiz değeri ölçmek için de kullanırız."

Böylece bireyi saran fiziksel çevrenin, bireyin varlığını dış dünyaya iletmede yardımcı olduğu söylenebilir. Bu nedenle de konut ve konutla ilişkili ögelerin; konut sahiplerinin yaşam tarzları hakkında ipuçları taşıdığı düşünülmektedir (Cooper C. 1974, Nasar1989, Hardie G. J., sf:129). Cherulnik ve Wilderman (1986) da yaşam çevrelerindeki simgelerin bireyin ve ait olduğu grubun kimliğini; statü değerlerini ve konutun ekonomik değerini ifade ettiğini belirtir. Böylece konuttaki simgeler yardımıyla konut sahibi; kendi kimliğine ilişkin net duygulara sahip olurken; aynı zamanda, diğer insanlara da kendi kimliğini sunar. Bu noktada mimari biçim; homojen bir komşuluk ünitesinde kullanıcı grubuna ilişkin bütüncül mesajları verirken; bireysel açıdan da kullanıcıya kendini ifade etme imkanı tanır. Konutun bu bakımdan bir simge ve sosyal iletişimde bir araç olduğu söylenebilir. Bu durumda konut sadece fiziksel korunma ve barınma için bireye olanaklar sunmakla kalmaz; ilettiği simgesel değerler ile anlamsal bakımdan da öne çıkar.

İmamoğlu da (1996, sf:2) konutun inşa edilmesiyle sadece fiziki bir çevre değil, anlam dolu psikolojik bir çevre, belli zevk ve değerler şemasını güçlendiren sembolik bir dünyanın da yaratıldığını belirtir.

Bununla beraber pek çok çalışma da konut ve yakın çevresinin kişisel ve sosyal simgesel yapısını saptamaya çalışmıştır (Rapoport 1969, Cooper 1974, Becker 1977, Nasar 1989). Konutlar ve sınırladıkları mekanlar bu çalışmalarda kullanıcının dahil olduğu sosyal sınıfı, kullanıcıya ait kişisel unsurları, estetik tercihleri, geçmişi simgesel olarak yansıtan unsurlar olarak dikkate alınmıştır. Böylece konut seçiminin, kullanıcının yaptığı değişikliklerin ve dekorasyonun temelinde konutun kullanıcısına simgesel olarak uyması düşüncesinin yer aldığı söylenebilir.

Oldukça kapsamlı ve çok yönlü olan konutun simgeselliği kavramı aynı zamanda pek çok olguyu da bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle konuya değişik çerçevelerden bakmak mümkün olabilmektedir.

Rapoport (1969); "House Form and Culture" isimli çalışmasında, konutun simgeselliğini kültürel boyutta ele almış ve antropolojik verilerle çalışmayı desteklemiştir. Çalışmada konutun bir kişisel ve sosyal simge olarak da işlev görmesi; kültürel değerler ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; konutun kültürel yapıya bağlı olarak simgesel değerler taşıdığı, buna bağlı olarak da konutun yerinin ve biçiminin açık bir şekilde kullanıcısının sosyal statüsünü belirlediği saptanmıştır.

Altman ve Chemers (1980) de kültürel yapının konutun anlamını belirlediğini öne sürerek; konutun, kullanıcısının dünya görüşünü, aile yapısını ve ait olduğu sosyal düzeni kültür bağlamında yansıttığını belirtmiştir. Konut bu çalışmada kültür kavramına açılan bir pencere olarak ele alınmıştır.

Cooper (1974) ise; konutun simgesel yapısına psikolojik çerçeveden yaklaşarak, konutun; benliğin bilincinde olmadığı; ya da; dile getiremediği, söyleyemediği içsel yapısına ait olguların bir simgesi olduğunu öne sürmüştür.

Becker (1977) de; konutun genel olarak benliği tanımlama ve kişinin kimliğini toplumun diğer üyelerine iletmede kullandığı bir araç olduğunu ifade etmektedir.

Bir başka çalışma ise; konutun iç ve dış mekanlarının kullanıcısının kimliğini ifade eden bir simge olup olamayacağını sorgulamıştır (Sadalla ve diğerleri 1987). Bulgulara göre evin iç ve dış mekanlarının çoğunlukla ev sahibinin kimliğinin farklı yönlerini yansıtan nitelikleri içerdiği saptanmıştır. Çalışma konutun iç mekanlarının kullanıcının entelektüelliğini, inceliğini, olgunluğunu, aile yapısını yansıttığını tespit etmiştir. Konutun dış mekanlarının ise sanatsal eğilimler, sıcakkanlılık, mahremiyet hakkında bilgi ve anlam ilettiği görülmüştür. Bunun yanında çalışmaya göre iç ve dış mekanlar birlikte kullanıcının kültürel yapısını, adetlerini, tutuculuğunu yansıtmaktadır.

Görüldüğü gibi yukarıdaki çalışmaların sonuçlarına genel olarak bakıldığında; konutun birinci işlevi olan barınmanın yanında; sosyal ve psikolojik işlevleri de bünyesinde kapsayan bir yapı olduğunu söylemek mümkündür.

Peki ama konut kullanıcısı ve onu algılayan için nasıl bir simge halini almakta ve bir anlam iletmektedir?

Duncan'a (1985) göre konut simgesel bir ögedir ve toplumsal yapının konutun simgeselliğine yansıdığını ifade eder. Duncan'ın (1985, sf:135) çalışmasına göre konutun simgesel yapısı toplumsal yapıya göre iki boyutta ele alınabilir:

- paylaşımcı
- bireysel

Paylaşımcı toplumlar; üyelerinin sıkı sıkıya birbirine bağlı; dışarıdan katılımın kabul edilmediği; akrabalık ilişkilerinin görüldüğü kast, klan, kabile şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tarz topluluklarda özel ev nadiren bir statü simgesidir. Çünkü evlerin hepsi birbirinin benzeridir ve sadece işlevsel bir unsurdur. Birey bu topluluğun bir üyesi olarak kabul edilmekle statü sahibi olabilir.

Bireysel yapının ağırlıkta olduğu toplumlarda ise birey olmak grup üyesi olmanın önüne geçer. Bireysellikte statü; bireysel kimliğe uyan özel nesneler üzerine kurulur. Çoğu insan için ev; kimliği ifade etmek için kullanılan özel bir nesnedir. Konut; diğerlerine kullanıcısının kim olduğunu anlatmak; ait olduğu sınıfı belirtmek; zevklerini ve yaşam tarzını anlatmak; sosyal düzen içinde bireyin konumunu ifade etmek için bir araç olur.

Sadalla (1993) da konuya benzer bir bakışla yaklaşarak; konutların dış cephelerinde kullanılan malzemelerin ev sahibinin sosyal kimliğini; kişisel tarzı ve benliğinin anlatımını sağladığını öne sürer. Çalışmada simgeyle (bu çalışmada yapı malzemesi); onun sosyal anlamı (bu çalışmada ev sahiplerinin kimliği) arasındaki ilişki araştırılmıştır. Böylece; malzemenin anlamı, simgesel etkileşime dayanarak sorgulanmış ve malzeme seçiminde işlevsel değerlerin yanında malzemenin ilettiği sosyal anlamının da etkili olduğu saptanmıştır. Sonuçlara bakarak simgesel etkileşimin önemli bir unsuru benliğin ifadesi yani kişiselleştirme olduğu söylenebilir. Bunun yanında kültürel yapıya göre de bu anlamın değiştiği saptanmıştır.

Cooper (1974) ise bu sorunun cevabını kullanıcı ve konut arasındaki ilişkiye dayanarak verir. Cooper'a (1974) göre; kullanıcı benliğini tamamıyla konutta nesnel bir biçime dönüştürür. Bu süreçte birey kendini ifade ederken; geçmişine, dünya görüşüne, kişisel zevklerine dayanan unsurlardan faydalanır.

Bunun yanında; konutun simgeselliği bireyin kendini anlatmak istediği şekilde biçimlenir. Yani bir bakıma konut bireyin benliğindeki; kendisi hakkındaki imajı desteklemelidir. Bu nedenle konutun bir maske olduğu söylenebilir. Örneğin birey yaşadığı konutun konumu, büyüklüğü, ekonomik değeri yolu ile diğer bireylere toplumdaki yerini anlatmaya çalışır. Böylece bireyin konut seçerken toplumdaki statüsüne uygun oluşuna ve onu yansıtmasına dikkat ettiği de söylenebilir.

Bu konuda yapılan çalışmalarda; müstakil, bahçeli konutların, yüksek konut bloklarındaki dairelere tercih edilme sebepleri arasında; müstakil konutların toplumda bir statü sembolü olarak görülmesinin de yer aldığı bildirilmektedir. Çünkü yüksek katlı bloklardaki konutlar, yaşayanların tümü için aynı simgesel nitelikleri iletmekte, kullanıcının kişiselleştirme olanağı neredeyse bulunmamaktadır. Bu tip konutlar böylece kullanıcısını da tek tip olarak ifade etmektedir.

Tabii müstakil konutun toplumda statü sembolü olarak görülmesinde medyada çıkan reklam ve yayınların etkili olduğu düşünülebilir. Özellikle topluma gösterilen "iyi yaşam portresinde" müstakil ev imajının sunulması bireyleri bu yönde bir koşullanmaya da itmiş olabilir (Cooper C., 1974).

Konut; bu şekilde bireyin kişiliğinin, kimliğinin, statüsünün bir yansıması olmasının yanında; onun dünya ile olan ilişkisinin de bir anlatımıdır. Konutun konumu, mekan düzeni ve biçimlenişi, özel mekanlar ve genel mekanlar arasındaki ilişki düzeyi vs. bu konuda önemli ipuçlarıdır. Konutun kullanımına ilişkin bazı işaretler de bireyin dünya görüşünü, sosyokültürel yapısını ve bazı kullanıcı özelliklerini iletebilir. Örneğin Cooper'in (1974) çalışmasında; konutta giriş kavramının kültürlere göre değişken olduğu görülmüştür. Bahçeli konutlarda yapılan bu değerlendirmede; Amerika'da ön bahçenin genelde çitle sınırlandırılmamış olduğu konuta ait bahçenin yarı genel bir mekan ve sokağın genel manzarasının bir parçası olduğu görülmüştür. Bu da toplumsal yapıdaki egemenlik alanı, mahremiyet hissi ve yabancılara karşı tutumu ifade etmektedir. İngiltere'de ise müstakil konutların ön bahçesinin çitle çevrilmesinin ve bir kapıdan bahçeye girmenin anlamı; konuttan belli bir mesafede konuta ait alanın başlamasıdır. Bu durum da sosyokültürel yapının bir ifadesi olarak görülebilir. Bir Müslüman Arap evinde ise konutun etrafının yüksek duvarlarla çevrili oluşu, bahçenin de konuta dahil edildiği, istenmeyen yabancı gözlere karşı yüksek seviyede mahremiyet sağlanması isteğini anlatabilir.

İmamoğlu (1996, sf:2) da konutun simgeselliğine Cooper'in paralelinde yaklaşarak, konutun kullanımı ile ilişkili bir takım anlamlarla yüklendiğini belirtmiştir. Konutun kullanımıyla ilişkili olarak yüklendiği anlamlar şunlardır:

- Sığınak, koruyan ve korunmaya değer mekan, insanın öz alanı
- Kullanıcısının kimlik simgesi ve dışa vurum aracı
- Zihindeki dünyanın düzenlenmesi ve fiziki çevreye karşı tavırların belirlenmesinde ölçüt
- Olayları, geçmişle geleceği, bireyin bilişsel ve duygusal bütünlüğünü toparlayıcı yer
- Değer olarak konut

- **Sığınak, koruyan ve korunmaya değer mekan, insanın öz alanı**

Konut insanın kendini dış dünyaya karşı koruduğu, kendini güvende hissettiği sınırlarını savunduğu öz alanıdır. Buradaki korunma kavramı barınma ile birlikte sadece fiziksel değil psikolojik olguları da içerir.

- **Kullanıcısının kimlik simgesi ve dışa vurum aracı**

Konut bireyin zevk ve ilgilerini ifade etmede bir araç olarak görülebilir. Bireyin belirgin veya gizli kalmış estetik değerlerini ortaya çıkarma imkanı vermektedir.

- **Zihindeki dünyanın düzenlenmesi ve fiziki çevreye karşı tavırların belirlenmesinde ölçüt**

Konut bireyin mekanla ilgili kararlarında belirleyici rol oynar. Konutun bulunduğu yer fiziki çevrede yön bulmak için bir nirengi noktası olabilir. Bunun yanında kişinin; fiziksel çevreye karşı olan tavırlarını belirlerken ve diğer konut örüntülerini değerlendirirken konutunu kriter olarak aldığı söylenebilir.

- **Olayları, geçmişle geleceği, bireyin bilişsel ve duygusal bütünlüğünü toparlayıcı yer**

Konut kullanıcısı için geçmişle ilgili anıların, kazanılan alışkanlıkların, bu alışkanlıkların devamının, geleceğe yönelik umut ve hayallerin bir bütünüdür. Bir yere yerleşme, orayı benimseme, kimliğin ve kişiliğin korunması konut ve kullanıcısı arasındaki uyuşmaya bağlanabilir. Bu da bir bakıma kullanıcının kimliği ile konutun yansıttığı kimliğin örtüşmesi şeklinde oluşabilir.

- **Değer olarak konut**

Konut işlevsel bir ögedir ve bir çok amaca hizmet eder. Konutun bireysel ve toplumsal yapı içindeki kullanımı ve anlamı onun bir değer nesnesi olmasını sağlar. Lawrence'a (1991) göre konut da işlevsel bir yapı olarak ekonomik değere, estetik değere, kullanım değerine, değişim-takas değerine, duygusal değere ve simgesel değere sahip olabilir. Ancak sayılan ilk dört değer ölçülebilir ve somut bir biçimde ele alınabilir yapıdayken; duygusal ve simgesel değer için bunlar söz konusu değildir. Konutun değer yapısını belirleyen en önemli unsur ise toplumsal yapının özellikleri ve bireydir. Bu noktada yapılaşmış çevrenin anlamı genelinde bu çalışmada irdelenen konutun anlamının konutun sadece büyüklük, biçim gibi fiziksel özelliklerine bağlı olmadığı belirtilmelidir. Bu bakımdan kullanıcı kapsamında ele alınan birey ve ait olduğu toplumun; yapısının, kültürel, ekonomik ve sosyal değişkenlerinin de anlamın oluşumundaki etkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle de yapılaşmış çevrenin fiziksel yapısının yanında bireysel ve toplumsal yapının özellikleri de dikkate alınmalıdır.

Konutun simgeselliğinin tartışıldığı bu kısımda şimdiye kadar ağırlıkla bireysel konut ve kullanıcısına ait simgeler ele alındı. Elbette bu simgelerin çoğu toplu konut kullanıcısı için de geçerlidir. Ancak; bu iki yerleşim düzeni arasında simgeleşme açısından birtakım farklılıkların olduğu düşünülmektedir. Bireysel konutta kullanıcı tamamen kendisine ait bir örüntüde kendini ifade edebilmekte; konutun simgesel yapısının oluşumu, kullanıcının kontrolü altında gelişmektedir. Oysa; bu durumun toplu konut yerleşiminde biraz daha farklı ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Bu farklılaşmanın önde gelen sebepleri arasında toplu konutun sunduğu "birlikte yaşam ortamının" etkili olduğu düşünülmektedir. Konutta simgelerin kullanıcısının kimliğini, kişiliğini, statüsünü, dünya görüşünü, aile yapısını vs. yansıtır nitelikte olduğu öne sürülmüştü. Birey bunu bütünüyle sahiplendiği konutta dış mekanda renkler, malzemeler, çitler, bitkiler, mobilyalar ile yapmaktaydı. Kullanıcının imajı böylece konuta simgeler ile yansıyarak, mekanı kişiselleştirmekteydi. Ancak toplu konutta birlikte yaşam ortamı bu çeşit kişiselleştirmelere pek de imkan tanımamaktadır. Aslında bu bir bakıma toplu konut kullanıcısında sahiplenme olgusunun gelişmemesinden de kaynaklanmaktadır. Çünkü toplu konutta bireysel unsurlardan çok topluluğa ait unsurlar ön plandadır. Konut bloğunun x katında y numaralı dairede yaşayan aile değil, blokta yaşayanların tümü tarafından oluşturulmuş bir simge vardır. Bu nedenle toplu konutta simgeler bireye ait olmaktan çok yaşayan topluluğun tümüne ait görülür ve simgesel anlam örüntünün tümü için geçerlidir.

Becker (1977, sf:58); toplu konutun kullanıcısı için tektip bir imaj ortaya koyduğunu öne sürerek, kişiselleştirmenin zayıf olduğu bu yerleşimlerde kullanıcıların kendilerini saygıdeğer olarak tariflerken, komşularının çok da iyi insanlar olmadıklarını söylediklerini ifade eder. Çünkü kullanıcı kendini diğerlerine açık biçimde ifade edemediği için ortak yaşamın sunduğu anlamı yüklenmek zorunda kalmaktadır.

Öte yandan kullanıcıda benimseme ve kişiselleştirme olgusunun gelişememesiyle toplu konutta kötü kullanım, vandalism gibi yerleşimin simgesel yapısını negatif yönde etkileyebilecek istenmeyen sonuçlar da ortaya çıkabilir (Newman O., 1977). Çünkü vandalism de bir bakıma bir simgedir ve çevrenin bakımsızlaşması, güvenlik duygusunun azalması gibi sonuçları ile anlamı olumsuz etkileyebilir.

Sonuç olarak yukarıda belirtilen yaklaşımlara göre; konutun bireysel ve toplumsal davranış ve tutumlarla bir benlik imajı olduğu, bireyin benlik olarak kendisini nasıl gördüğü ve kendisini nasıl göstermek istediği, sosyokültürel, sosyoekonomik olarak toplum ve dünyayla ilişkilerini yansıttığı söylenebilir. Belki de bu yüzden yeni tanışılan bir insan hakkında fikir edinmek için sorulan ilk sorulardan biri de "nerede oturuyorsunuz?" dur.

4.11. Bölüm Sonuçları

Çalışmanın dördüncü bölümünde; çevrenin kullanıcıyla bir bakıma bir iletişim içinde olduğu ve iletişimi de kendince bir dil kullanarak sağladığı düşüncesinden yola çıkılarak yapılaşmış çevrenin dili irdelenmeye çalışılmıştır. Böylece dilbilim ışığında konuya yaklaşarak, yapılaşmış çevrenin dili ile günlük hayatta kullanılan dil arasında bazı paralellikler olduğu, dildeki gösterge kavramının çevrenin dilinde de aranabileceği düşünülmüştür. Böylece gösterge kavramı, gösterge modelleri zemininde incelenerek, göstergenin yapısı ve temel işlevi olan işaret etme ve çağrıştırma kavramları irdelenmiştir. Böylece çevrenin kullanıcıda anlam oluşturma süreci kavranmaya çalışılmıştır.

Öte yandan göstergelerin boyutları ve gösterdikleri nesne ile ilişkileri incelenerek bir göstergenin nasıl bir ikon gösterge, index gösterge veya simge olabileceği tartışılmış, çalışma kapsamında önemli yeri olan simge kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

Bunun sonucunda; göstergelere bağlı olarak; anlamın oluşmasında, çevrenin niteliklerinin yanında; kullanıcıya ait olan niteliklerin de etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, yapılaşmış çevrede anlamın oluşmasında, göstergelerin yanında; görüngülerin de etkili olduğu görülmüş ve görüngü kavramı irdelenmiştir.

Bu bölümde ayrıca yapılaşmış çevrenin simgesel yapısı, mimarlıkta simgeler kapsamında tartışılmış; genel olarak, yapılaşmış çevredeki simgelerin neler olabileceği sorgulanmıştır. Bu noktada, bir unsurun simgeleşmesi, toplum için nasıl bir simge halini alabildiği tartışılmıştır. Yapılaşmış çevrede simge kavramının irdelenmesinin ardından da; daha özel boyutta ortaya çıkan konutta simge kavramı incelenmiştir. Çalışmanın bu

kısmında konuttaki simgeler incelenirken; bireysel konut ile toplu konut örüntülerinde simgelerin biraz daha farklı boyutlarda oluştuğu; bireysel konutun daha özel simgesel unsurlara sahip olurken; toplu konut örüntüsünde simgelerin örüntü bütününe ilişik daha genel olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın bu bölümüyle konuttaki simge kavramı geniş bir bakış açısıyla ve farklı yaklaşımlarla incelenmiştir. Böylece çalışma kapsamında önemli yeri olan simge kavramı ve nasıl değerlendirileceği konularına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu yapısal çerçeveye dayanarak; toplu konut alanlarında simgesel performansa yönelik kullanım sonrası değerlendirme için, bu ve daha önceki bölümlerde kapsamlı bir biçimde ele alınmaya çalışılan kuramsal kurguya oturan bir model geliştirilmeye çalışılacaktır.

5. TOPLU KONUT ALANLARINDA SİMGESEL PERFORMANSA YÖNELİK BİR KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELİ

Toplu konut alanlarında simgesel performansın kullanım sonrası değerlendirilmesine ilişkin olarak belirlenen tez sorunsalı önceki bölümlerde alt başlıklarına ayrılarak incelenmeye çalışılmıştı. Çalışmanın bu bölümünde de soruna ilişkin bütüncül bir modelin geliştirilmesine çalışılacaktır.

Geliştirilmeye çalışılan modelin bu doğrultudaki amaçları aşağıda maddeler halinde verilmeye çalışılmıştır. Bunlar:

- Toplu konut olgusu kapsamında simge ve simgesellik kavramlarının kullanıcı üzerindeki etkisinin ve öneminin ortaya konulmasını sağlamak. Böylece çevrenin performansının aslında bütüncül bir öge olduğunun, performans boyutlarının birbirinden soyutlanamaz oluşunun ve simgesel performansın yaşam çevrelerinde en az teknik, işlevsel ve ekonomik performans kadar önemli ve gerekli olduğunu vurgulamak.

- Soyut kavramları bünyesinde barındırması nedeni ile nesnel olarak değerlendirilebilmesi oldukça güç olan simgesel performans boyutunun, somut olarak irdelenmesini sağlayacak bir yaklaşım sunmak. Böylece simge kavramını; öznel bir kavram oluşu ve soyut bir faktör olarak ele alınması yerine, daha somut ve izlenebilir bir oluşum süreci ile soyuttan somuta dönüştürülmesini incelemek.

- Kullanım sonrası değerlendirme çalışması yolu ile; geri besleme süreci sonucu tasarıma veri aktarımını sağlamak. Böylelikle simgesel performans boyutunda ele alınan simge kavramı yardımıyla KSD tekniği kullanılarak tasarıma veri olabilecek sonuçlara ulaşılmaya çalışmak. Simgesel değeri yüksek, kullanıcısı için daha anlamlı çevreler tasarlanmasını sağlamak.

- Diğer performans boyutlarının aksine ideal değerleri belirli olmayan simgesel performans boyutuna yönelik bir değerlendirme yapabilmek için gerekli olan kullanıcı ideallerine ya da beklentilerine ulaşmayı sağlamak.
- Bunun yanında somut bir öge olan konut ve çevresinin kullanıcısının zihninde soyut bir hal alması ve anlamı oluşturması sürecini irdelemek.
- Konuttaki simgesel ögelere ulaşmak ve bu ögelere karşı kullanıcıda oluşan anlamı ve tepkileri saptayabilmek.
- Tasarım ve kullanım süreci arasında, kullanım sonrası değerlendirmeye dayanan bir bağ kurmak ve elde edilen sonuçlarla bundan sonraki çalışmalar için yararlı bir yol açmak.

Sonuç olarak tez sorunsalı kapsamında; konuya farklı disiplinleri içeren bir ölçekte yaklaşarak; insan çevre etkileşim sisteminde sorunların ve çözümlerin değişik açılardan görülebilmesine yardımcı olmak hedeflenmektedir.

Bu noktadan yola çıkarak önerilecek olan toplu konutlarda simgesel performansa yönelik kullanım sonrası değerlendirme modeli şu alt modellerden oluşmaktadır:

- Toplu Konut-Kullanıcı Etkileşim Alt Modeli
- Algılama Alt Modeli
- Anlamlandırma Alt Modeli
- Değerlendirme Alt Modeli

Yukarıda belirtilen ve model bütününü oluşturan alt modelleri incelemeden önce bu alt modellerin yapısı hakkında genel bir bilgi vermek doğru olacaktır. Model bütünü; simgesel performansa yönelik kullanım sonrası değerlendirilme süreci olarak düşünüldüğünde alt modeller de bu süreç bütününün alt süreçleri olarak ele alınabilir. Ancak burada vurgulanmak istenen konu bu alt süreçlerin birbirini izleyen yapıda olduğu; bir alt sürecin çıktısının, diğer alt sürecin girdisi olduğudur. Böylece alt süreçler arasında bir girdi-çıktı ilişkisine dayanarak model bütünü irdelenmeye çalışılacaktır. Mevcut toplu konut örüntüsü alt modeli olarak tarif edilen uyaran bütününden gelen mesajların algılanması ile başlayan süreç böylece birbirini izler biçimde devam etmektedir.

5.1. Toplu Konut ve Kullanıcı Etkileşim Alt Modeli

Çalışmanın bundan önceki bölümlerinde yapılaşmış çevrenin özelliklerinin kullanıcının anlama ulaşma sürecinde uyaran durumunda olduğu, böylece yapılaşmış çevrenin kullanıcısı için simgesel unsurlar taşıdığından bahsedilmişti. Ancak bu simgesel unsurların yanında anlamın kullanıcının niteliklerine bağlı olarak belirdiği belirtilmişti. Bu alt modelde kullanıcı ve yapılaşmış çevre arasındaki etkileşim süreci kapsamında toplu konutun simgesel nitelik taşıyan bileşenleriyle, kullanıcının edindiği anlamı belirleyen özellikleri saptanmaya çalışılacaktır. Böylece Toplu Konut Etkileşim Alt Modeli şu iki ana bileşenden oluşur:

- Mevcut toplu konut örüntüsünün fiziksel özellikleri
- Kullanıcı

5.1.1. Mevcut Toplu Konut Örüntüsünün Fiziksel Özellikleri

Mevcut toplu konut örüntüsü; yerleşimin yapısal oluşumu ile ilgili düzeni içinde barındırır. Mevcut örüntü yere ait nitelikleri belirleyen fiziksel bileşenlerden oluşur. Bu bileşenler çeşitli ölçeklerde ele alınabilirken; yerleşimi veya bir yapıyı oluşturan, duyusal olarak algılanan simgesel unsurları da kapsamı içine alır.

Mevcut toplu konut fiziksel özelliklerinin oluşturduğu çalışma kapsamında genel yerleşim düzeni ve bina grubuyla bina ölçeğini içeren betimleyici düzen kapsamında ele alınmaya çalışılacaktır.

Genel yerleşim düzeni içinde yere ait fiziksel yapının belirleyicilerinin şunlar olduğu düşünülmektedir;

- yoğunluk (TAKS-KAKS),
- yapı nizamı; ayrık, bitişik, blok, sıra şeklinde oluşu
- yükseklikler,
- doluluk-boşluk
- kentsel donatılar,
- açık alanlar, odak noktaları, meydan ve yol kavşakları
- blok girişleri; içten veya dıştan dağıtım sistemi vs.
- zemin-yapı ilişkisi
- yeşil alanlar

- bitişler (zemin kaplamaları, kaldırımlar, bordürler),
- ulaşım (yaya, bisiklet, oto) düzenini kapsamaktadır.

Genel yerleşim düzeninin fiziksel yapısının belirleyicisi olan bu unsurların ise bir gözlemci tarafından elemanların yapısal ilişkileri kapsamında düzen, kapalılık, karmaşıklık gibi kriterler ile dikkate alınacağı düşünülmektedir.

Yerleşimin bütününe ilişkin bu genel çerçeveli bakışın yanında, yerleşim düzeninin bütününde yer alan binalar, bina grupları ve yakın çevreleri de fiziksel örüntünün bir parçasıdır. Ancak çevrenin fiziksel yapısına bağlı olarak tanımlanmasına ilişkin ögeleri barındıran betimleyici düzenin simgesel anlamın oluşumunda özellikle etkili olduğu düşünülmektedir. Betimleyici düzen kapsamında ele alınan unsurlar şunlardır:

- yapı yaşı (yenilik-eskilik),
- büyüklük,
- biçim,
- kat sayısı,
- cephe düzeni, (doluluk-boşluk, pencere sayısı, büyüklüğü, pencere, kapı, balkon detayları)
- örtüler; çatı, saçak vs.
- malzeme,
- renk,
- doku,
- bakımlılık,
- peyzaj,
- koku, ses, ısı, gibi diğer uyaranlar

Bu iki uyaran grubunun toplu konut bütünü için simgesel unsurları kapsadığı düşünülmektedir.

5.1.2. Kullanıcı

Kullanım sonrası değerlendirme çalışması kapsamında yapılaşmış çevrenin simgesel performansını ölçmeye yönelik bu çalışmada kullanıcı değerlendirme sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle mevcut toplu konut örüntüsüne ait değişkenlerin yanında kullanıcıya ait niteliklerin de belirleyici olacağı düşünülmektedir.

Öte yandan simgesel performansa yönelik değerlendirmede bu performans boyutunun nicel olarak ölçülmesindeki zorluklardan sözedilmişti. Özellikle performans değerlendirmesinin beklenen-ideal performans ile gerçekleşen performansın karşılaştırılmasını kapsadığı, bu nedenle de değerlendirmede performans kriterlerinin belirli olması gerektiği çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümünde tartışılmıştı. Ancak simgesel performansın değerlendirilmesinde somut-genel geçerli bir performans kriteri olmadığı; değerlendirmenin tamamen kullanıcıya özgü olarak yapıldığı söylenebilir. Bu bakımdan simgesel performansın değerlendirilmesinde kriter kullanıcının kendisi olacaktır. Böylece kullanıcı ve toplu konut arasındaki etkileşim düzeyi değerlendirme için önemli bir unsur olur.

Çalışmada kullanıcı başlığı altında, değerlendirme sürecinde etkili olacağı düşünülen kullanıcının nitelikleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu nitelikler kullanıcı boyutları ve kullanıcının karakteristik özellikleri başlıkları altında gruplanabilir. Kullanıcıya ilişkin değişkenler şu şekilde belirlenebilir:

- **Kullanıcı Boyutları**
  - Duyusal Boyutlar,
  - Algısal-zihinsel Boyutlar
  - Antropometrik Boyutlar

- **Kullanıcının Karakteristik Özellikleri**
  - Yaş,
  - Cinsiyet,
  - Eğitim Düzeyi,
  - Sosyo-kültürel Yapı
  - Sosyo-ekonomik Yapı
  - Geçmiş deneyimler
  - Beklentiler, önyargılar
  - Yaşam tarzı, dünya görüşü

Kullanıcı boyutlarının bir diğer bileşeni de bilindiği gibi antropometrik boyutlardır. Ancak kullanıcının antropometrik boyutlarının algılama ve anlamlandırma süreçlerine birincil olarak dahil olmadığı düşüncesiyle kapsam dışı bırakılması uygun görülmüştür.

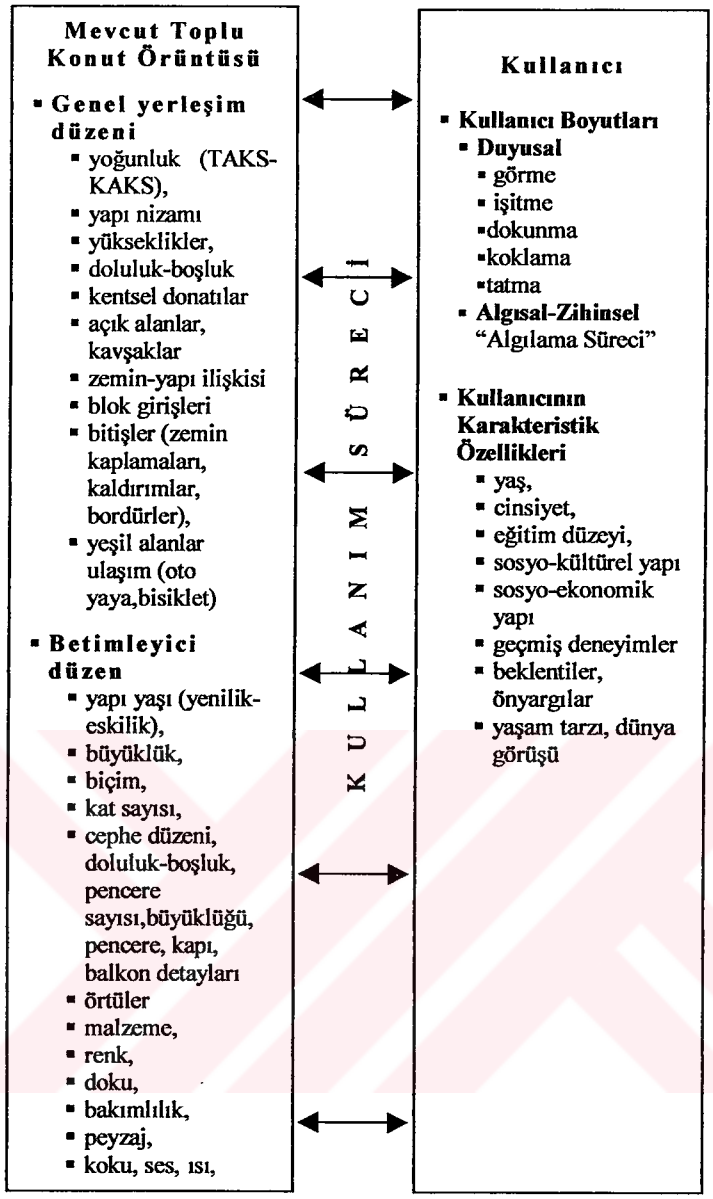
Kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarında değerlendirmenin örüntü kullanılmaya başlandıktan bir süre sonra yapıldığı belirtilmişti. Bu bakımdan bu süre kullanım süreci olarak tanımlanabilir. Kullanım süreci bir yandan da kullanıcı ile yapılaşmış çevre arasındaki etkileşim sürecini de kapsar. Kullanıcı yapılaşmış çevrenin özelliklerini bir uyaran olarak alır, algılar, anlamlandırır ve sonuçta edindiği anlamı değerlendirerek bir davranışa yönelir. Ancak kullanım sürecine bağlı olarak kullanıcının anlamları değişebilmektedir. Bu nedenle kullanıcıda oluşan anlamların ve davranışların farklılaşabileceği düşünülebilir.

Diğer taraftan kullanıcının davranışsal boyutta ele alınan davranışlarının, çalışmanın kapsamını aşmakla birlikte; çevre ve kullanıcısı arasındaki iki yönlü etkileşimi belirtmek amacıyla, sonuçta bir başka boyutta kullanıcısının yaşamakta olduğu yapılaşmış çevreye karşı duyduğu uyum veya uyumsuzluk düzeyine bağlı olarak çevreyi değiştirmeye yönlendiği söylenebilir.

Kullanıcılar arasında, yapılaşmış çevrenin anlamının farklılaşmasının tek sebebi kullanım sürecinin olduğu söylenemez. Şöyle ki; yapılaşmış çevrenin özelliklerinin kullanıcıya ait değişkenlerle etkileşiminde yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sosyokültürel yapı gibi unsurlar belirgin bir biçimde etkili olur.

Bu noktada mevcut toplu konut örüntüsüne ait unsurların kullanıcı ile etkileşimi sonucu kullanım aşamasında, kullanıcısı için uyaran bütününü meydana getirdiği söylenebilir. Buna göre bir uyaran olarak toplu konut ve kullanıcısı arasındaki ilişki yukarıdaki anlatımlara göre Şekil 5.1.de ifade edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda işaret edilen, kullanıcıya ait bu unsurların anlamlandırma sürecinde olduğu kadar değerlendirme sürecinde de etkili olacağı düşünülmektedir. Hatta anlamlandırma değerlendirme alt modellerinde de inceleneceği gibi toplu konut örüntüsüne ve kullanıcıya ait nitelikler bir arada çevrenin anlamını oluşturmada etkili olur. Bu nedenle özellikle kullanıcı niteliklerinin mevcut toplu konut örüntüsünün anlamlandırılması ve değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan davranışın da belirleyicisi olduğu söylenebilir.

Şekil 5.1. Toplu Konut ve Kullanıcı Etkileşim Sistemi Alt Modeli

5.2. Algılama Alt Modeli

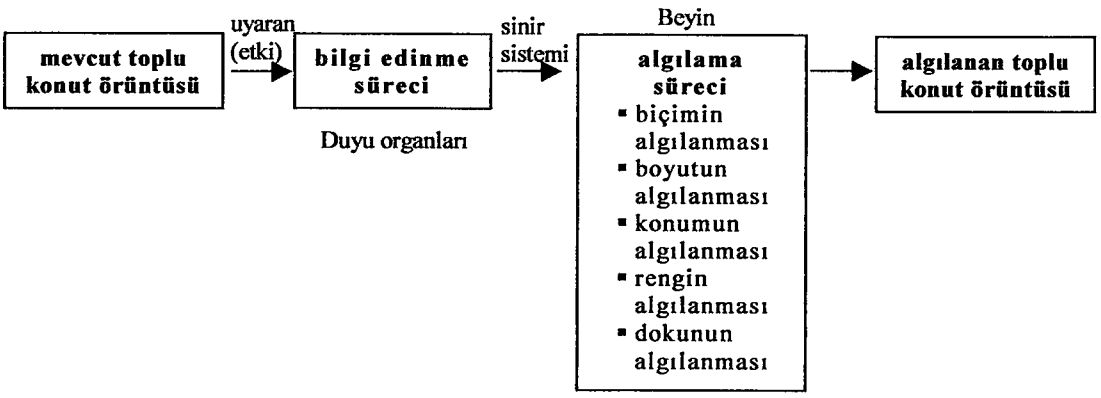
Bireyin varlığını sürdürebilmesi için temel olarak dış dünya şeklinde tanımlanabilecek olan, bireyin dışında kalan çevreyi algılaması gerekir. Algılama dış dünyanın tanınması, bilinmesi ve değerlendirilmesi için gereklidir. Dış dünyadan gelen uyaranın, mesajın bireye ulaşması ile algılama sürecinin başladığı söylenebilir.

Dış dünyada yer alan nesnenin algılanması konusunda yapılan pek çok çalışma; algılama sürecinde, bireyin öncelikle "orada bir şey olduğunun" farkına vardığını öne sürer. Nesne henüz algılanıp tanımlanmadığı için "şey" olarak ifade edilmektedir.

Başlangıçta "şey"-nesne birey tarafından önce biçimini belirleyen dış hatları ile algılanır. Böylece dış dünyada henüz tanımlanmamış olan "şey" bir biçime dönüşür. Biçimin ana hatlarının algılanmasının ardından nesneye ait boyut, renk, doku gibi diğer ana özellikler algılanır, böylece "şey" artık birey için tanımlanmış bir nesne haline gelir (Vernon M. D., 1971, sf:32) Nesne bu sürecin ardından bireyin zihninde, bireyin onu algıladığı biçimde yer alır.

Ancak şu da belirtilmelidir ki; birey anlık bir görüş ve algılama ile sadece nesnenin dış hatlarını algılayabilir, bu nedenle nesnenin tam olarak algılanabilmesi için nesne ve algılayan arasında belirli bir etkileşim süreci gereklidir. Böylece etkileşim sürecine bağlı olarak nesnenin tanımlanabilmesi ve anlaşılabilmesi için nesneyi karakterize eden, onu diğerlerinden ayıran yapısal unsurların algılanması gerektiği söylenebilir. Bu noktada nesnenin algılama sürecinin biçimin algılanması, boyutun algılanması, konumun algılanması, rengin algılanması, dokunun algılanması gibi alt süreçleri barındırdığı düşünülebilir.

Mevcut toplu konut örüntüsünün de anlamlandırılabilmesi için öncelikle algılanması gerekir. Örüntü mevcut haliyle algılayan için bir mesajlar dizisidir. Bilgi edinme süreci ile duyusal olarak alınan mesajlar algılama sürecine aktarılır. Yukarıda belirtildiği gibi örüntü içinde yer alan yapılar ve diğer oluşumlar biçimleri, boyutları, örüntü içindeki konumları ve diğer yapılara göre durumları, renkleri, cephe özellikleri, cephe elemanlarının nitelikleri, doluluk-boşluk oranları, malzeme yapısı ve dokusu gibi özellikleri ile algılanır. Mevcut örüntüyü oluşturan elemanların niteliklerinin algılanması ile örüntü bütününe ilişkin nitelikler de algılanmış olur (şekil 5.2.).

Şekil 5.2. Algılama Alt Modeli

Algılama sürecinin sonunda, "mevcut toplu konut örüntüsü" bireyin zihninde "algılanan toplu konut örüntüsü" olarak yer alır. Dış dünya olarak tarif ettiğimiz mevcut örüntü bu sürecin sonunda, gerçek boyutları ile henüz hiçbir yargısal işleme tabi tutulmamış olup; bu işlemler için hammadde halinde bir sonraki sürece aktarılmak üzere hazırdır.

5. 3. Anlamlandırma Alt Modeli

Algılama sürecini takip eden bu alt modelde de yapılaşmış çevrenin fiziksel ve sosyokültürel örüntü ile belirlenen niteliklerinin bireyin zihninde, görüngülere ve göstergelere bağlı olarak oluşturduğu genel anlama ulaşılmaya çalışılacaktır.

Mevcut örüntünün algılanmasıyla, örüntünün bireyin zihninde öznel boyutlarıyla belirdiği söylenebilir. Algılama alt modelinde belirtildiği gibi mevcut toplu konut örüntüsü biçimsel, boyutsal, konumsal tüm özellikleri ile bireyin algıladığı biçimde anlamlandırma sürecine aktarılır. Daha önceki bölümde incelendiği gibi dış dünyanın algılanması ile görüngülere ulaşılmaktadır. Algılama süreci sonunda edinilen görüngüler duyusal sistemle algılanan herşey olabilir. Algılar benliğin bir faaliyeti olarak görüngülere dönüşür. Böylece algılanan dış dünyanın zihinde görüngü halini almasıyla başlayan süreç sonunda duyular üstü olan idealler dünyasına ulaşılır. Algılanan Toplu Konut Örüntüsü olarak bireyin zihninde yer alan mevcut örüntü de bu süreç kapsamında birey için görüngü halini alır.

Görüngülerin belirmesiyle gelişmeye başlayan süreç bir yandan özlere ulaşmaya yönelik olarak işlemeye devam ederken, diğer yandan da bireyin algılanan toplu konut örüntüsüne dayanarak edindiği görüngülerin birer gösterge halini almasıyla sürer. Nesnenin algılanmasıyla edinilen görüngüler; kullanıcıya bir şey ifade etmesi durumunda bir gösterge, en basit şekilde bir işaret eden olabilir. Görüngünün gösterge halini alması kullanıcıya ait geçmiş deneyimlere, hatıralara, yaşanmışlığa bağlıdır.

Böylece; bir önceki süreç olan algılama sürecinden aktarılan veriler; algılanan toplu konut örüntüsüne dayanarak, bireyin zihninde görüngülere ve ardından da dış dünyanın yerini tutan göstergelere dönüştürülür. Bu süreçte çevrenin gerçek boyutları artık birer göstergedir. Mekanların büyük veya küçük oluşu, aydınlık veya

karanlık oluşu; mekanın gerçek durumuna ilişkin verileri işaret eder ve bu süreçte bir gösterge olur. Bu boyutlar da bir gösterge olarak bir gösteren ve gösterileni içerir. Çevrenin yapısı ve kapsadığı oluşumlar dikkatlice gözlemlendiğinde her birinin bir biçim ve içerikten, bir kabuk ve özden oluştukları düşünülebilir. Nesnelerin bu ikili yapısı göstergenin yapısına da yansımıştır. Peirce'e göre bu ikili yapının gösterge bütününde gösteren ve gösterilen olarak ele alındığı önceki bölümde belirtilmişti. Saussure'ün gösterge modelinde ise göstergenin yapısı imge ve kavram olarak, Hjelmslev'in modelinde ise anlatım ve içerik olarak ele alınmaktaydı. Ancak bu yaklaşımların tümü gösterge yapısı içinde gösteren ve gösterilen ilişkisine dayanmaktadır. Göstergenin göstereni işaret etmesi, gösterenin de gösterileni çağrıştırması gibi, imge kavramı, anlatım da içeriği çağrıştırır. Bu bakımdan göstereni; imge, anlatım, gösterilenin de kavram, içerik olarak ele alınması mümkündür.

Öte yandan Hjelmslev'in yaklaşımına tekrar dönülürse; bu yaklaşımla yaşanılan ortamın ya da eylemin gerçekleştiği mekanın biçimlenişindeki etkileri izlemek mümkün olabilir. Bu yaklaşımda imgenin yani anlatımın, fiziki yapının bir uzamı ve mekanı, içerikle kavramın ise kültür ve onun ifadesi olan ideolojiyi yansıttığı görüşüne varılabilir.

Nesnenin biçimlenişinde içeriğin ne denli etkin olduğu bilinmektedir. Ancak içerik olarak ele alınan eylemin kültüre bağlı olarak gerçekleştiği de yadsınamaz. Bu nedenle mekanın kullanıma yönelik olarak biçimlenişinde kültürün etkili olduğu ve bunun da ideoloji olarak mekana yansıdığı düşünülebilir. Böylece içerik olarak ele alınan gösterilenin ise kültür ve ideolojiden oluştuğu söylenebilir (şekil 5.3).

Bu açıklamaların ardından; gösteren olarak imgelere ve yapılaşmış çevrenin anlatımına dayanarak birincil hislere ulaşıldığı söylenilebilir. Birincil hisler örüntünün işaret edilen somut anlamını belirler. Gösterenin bir gösterileni çağrıştırması gibi somut anlam da bir soyut anlamı çağrıştırır. Buradaki çağrışım sürecinde yaşam çevresinde imgeler ve anlatımlar bir yanda uzam ve mekanı tanımlayıp, birincil hisleri belirlerken; bir yandan da kavram ve içerikleri işaret eder. Kavram ve içerikler de kültür ve ideolojinin belirleyicisi olur. Böylece içerik boyutunda beliren kültür ve ideoloji de ikincil hislere dayanarak soyut anlam oluşur. Örneğin; yerleşim düzeninde yapıların konumu ve yapılaşma yoğunluğu birincil his

olarak sık-seyrek veya yoğun-yoğun değil şeklinde ortaya çıkarken, ikincil his olarak ferah-boğucu şeklinde belirebilir. Birincil ve ikincil hislerin belirlediği somut ve soyut anlam da biraraya gelerek örüntünün anlamını belirlediği söylenebilir.

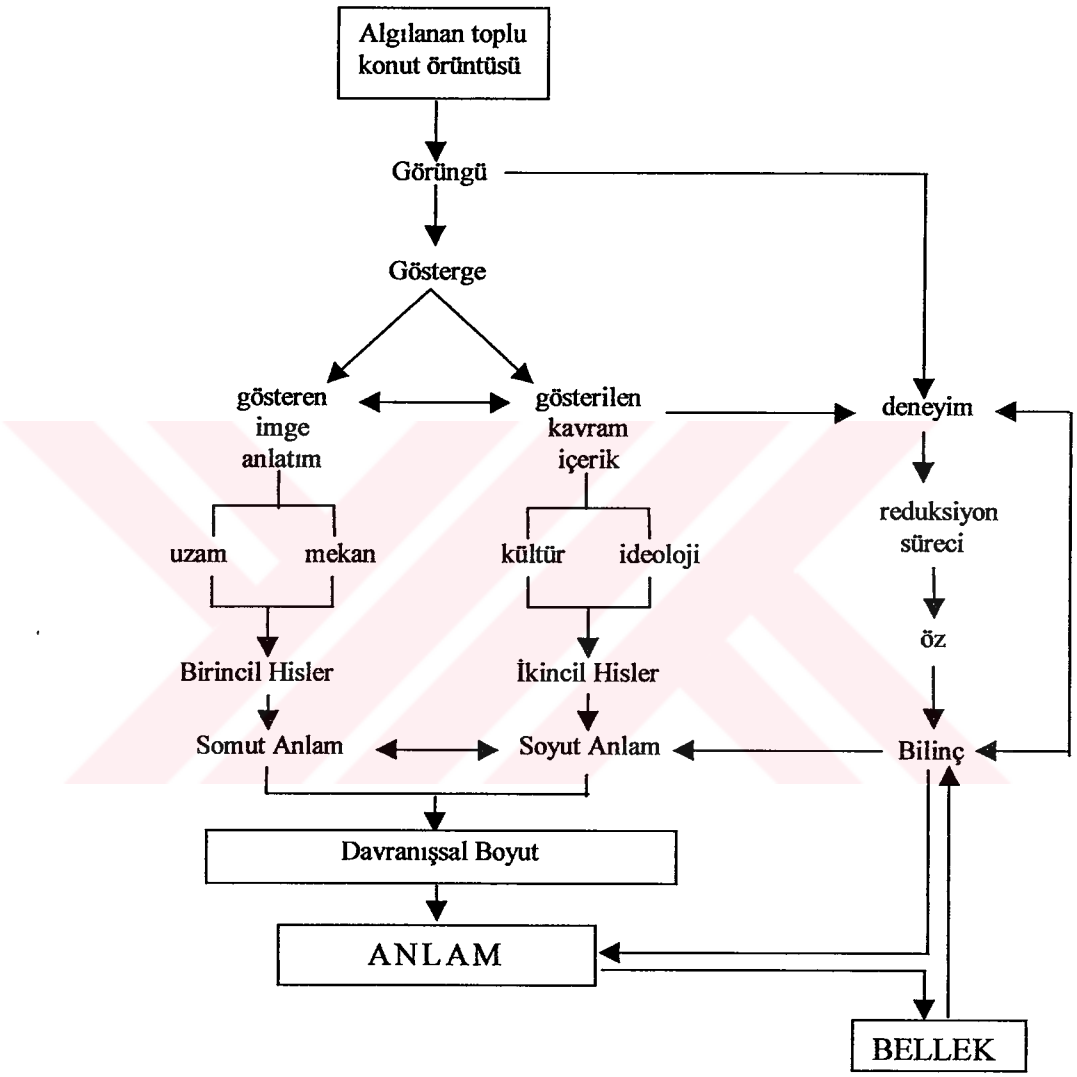
Öte yandan anlamlandırma süreci göstergelere bağlı olarak devam ederken, bir taraftan da nesnel dünyanın anlamına ulaşmak için görüngülerin altındaki öze de ulaşmak gerekir. Bu nedenle zihinde devam eden süreçte görüngülerin nesnel dünyaya ait özelliklerinin ayraç içine alınması, soyutlanması gerekir. Böylece deneyime tabi tutulan görüngüler reduksiyona uğratılarak birer öz halini alır ve bilince aktarılır. Artık dış dünya bireyin gördüğü gibidir. Bu süreçte bireyin ulaştığı öz bir bakıma imgeler dünyasının bireyin bilincinde, iç dünyasındaki anlamlara ulaşılmış olunur. Bilinçte yer alan bu özler bellekte saklanan özlerle birlikte anlamlandırma sürecine aktarılır.

Çalışma kapsamında konuya yaklaşıldığında; konutun farklı imgelerinin bireyin bilincindeki "ev", "yuva" gibi öz bilgisine dayanarak oluşturduğu anlamları bilmek önemlidir. Farklı biçim, büyüklük, tarz, konum, çevresel nitelikler gibi imgesel yapıyı oluşturan unsurlardan soyutlanan konutun bu haliyle anlama katkısı sorgulanmaya çalışılacaktır.

Böylece çalışmada kentsel yaşam çevrelerinde, toplu konut mekanlarının, kültürel ve ideolojik yapıya bağlı olarak biçimlenişinde simgesel unsurların bir gösteren olarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Buna dayanarak algılanan mevcut örüntüye bağlı olarak zihinde oluşan görüngüler ve göstergeler yardımıyla somut ve soyut anlama ulaşılır. Oluşan somut ve soyut iki anlam düzeyi arasında bir etkileşim olduğu söylenebilir. Böylece bir üst düzeyde tekrar bir soyut anlam çağrıştırılabilir.
Diğer yandan görüngülere bağlı olarak oluşan özlere dayanarak beliren soyut anlam da göstergeden edinilen soyut anlam ile birleşir. Ancak yaşam çevresine ait anlamın bireyin zihninde oluşumundan önce somut ve soyut anlam; davranışsal boyutu belirlemektedir.

Davranışsal boyut ait olma, güvenlik, sahiplenme, mahremiyet hislerini içermektedir. Somut anlamın sık-seyrek, soyut anlamın da kontrollü-kontrolsüz olarak belirdiği durumlarda davranışsal boyut kapsamında, kullanıcıda mahremiyet ya da güvenlik hissi oluşabilir veya oluşamayabilir. Buna dayanarak da kullanıcının örüntü hakkında edindiği anlam yaşanabilir ya da yaşanamaz, iyi veya kötü şeklinde olabilir.

Böylece mevcut toplu konut örüntüsünün algılanarak, "algılanan toplu konut örüntüsü" olarak kullanıcının zihninde belirmesiyle başlayan Anlamlandırma Alt Modeli, örüntüye ilişkin anlamın edinilmesiyle sona erer. Ancak edinilen anlam bir sonraki değerlendirme sürecine aktarılır. Anlamlandırma Alt Modeli şekil 5.3.'de verilmeye çalışılmıştır.

Şekil 5.3. Anlamlandırma Alt Modeli

Anlamlandırma süreci sonunda edinilen anlam; değerlendirme alt modelinde görüleceği üzere, gerektiğinde hatırlanmak için belleğe aktarılır.

Sonuç olarak göstergelerin imge ve kavramlara, anlatım ve içeriğe dönüşmesi kullanıcı ve mevcut örüntü arasındaki ilişki düzeyinin anlaşılması, kullanıcının örüntüyü nasıl anlamlandırdığının bilinmesi için önemlidir. Bu nedenle alan

çalışmasında anlamsal farklılık skalaları yardımıyla bireyin imgelerine ve kavramlarına ulaşılmaya çalışılacaktır.

5.4. Değerlendirme Alt Modeli

Bir önceki süreç olan anlamlandırma süreci sonunda çevre hakkında edinilen anlam; bir sonraki süreç olan değerlendirme sürecine aktarılır. Ayrıca aynı anda anlam; bir yandan da gerektiğinde tekrar hatırlanmak üzere özne ve nesne arasındaki etkileşimin sonuçlarının barındırıldığı; saklandığı; düzenlendiği yer olan belleğe iletilir. Bu da; kullanıcının edindiği anlamların bellekte depolanması demektir. Daha önceden edinilmiş olan anlamların bellekte depolanması aslında değerlendirme sürecinin önemli bir adımı olan karşılaştırma için önemli ve gereklidir.

Değerlendirme süreci; esas olarak, mevcut örüntü hakkında henüz edinilmiş anlamın, birey tarafından kişisel değer ölçütleri ile karşılaştırılmasını kapsar. Bu yönden bakıldığında değerlendirme sürecinin temel olarak karşılaştırmayı içerdiği söylenebilir. Performans ölçümü olarak da düşünülebilecek olan bu süreçte karşılaştırma ve değerlendirme için kullanılan kriterler tamamen kullanıcıya özeldir ve bu nedenle de değişkendir.

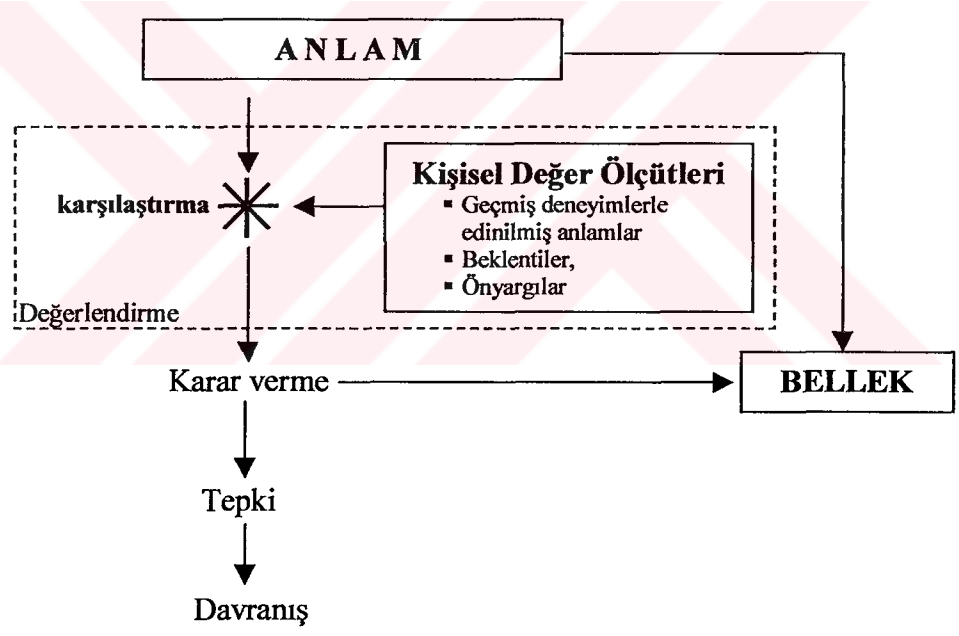
Birey geçmiş deneyimleri, beklentileri, kişilik yapısı, önyargıları, daha önceden edindiği ve belleğinde sakladığı anlamlar vs. gibi kişisel kriterler yardımıyla çevrenin simgesel yapısına dayanarak edindiği yeni anlamı karşılaştırır. Karşılaştırma sonucunda bir karara varır ve tepki gelişir. Bireyin yaşam çevresinin mevcut durumuna karşı geliştirdiği tepki, çevreye uyum veya uyumsuzluk şeklinde belirebilir. Tepkinin uyum şeklinde belirmesiyle birey çevreyi olduğu gibi kabul ederek yaşamını sürdürür. Bu; bireyin geliştirebileceği davranışın bir türüdür. Diğer taraftan tepkinin uyumsuzluk olarak belirmesi halindeyse birey çevreyi terk etme, çevreyi kendine göre değiştirme veya kendini çevreye uydurma yönünde davranışa girebilir. Böylece sürecin sonunda beliren tepki bireyi bir davranışa yöneltir (şekil 5.4).

Sebep-sonuç ilişkisi içinde; bir uyaran olarak mevcut toplu konut örüntüsünün fiziksel örüntüsünün kullanıcıda ne gibi davranışlara neden olduğu bilinebilir. Bu bakımdan çevrenin mevcut örüntüsünün; kullanıcıda ait olma, güvenlik, mahremiyet, sahiplenme gibi hisleri ortaya çıkardığı ve buna bağlı olarak da davranışı belirlediği

düşünülmektedir. Daha önce belirtildiği gibi kullanıcının yapılaşmış çevreye karşı geliştirdiği davranış örüntüleri,

- mahremiyet
- kişisel alan
- egemenlik alanı
- savunulabilir alana ilişkin davranışlar kapsamında ele alınacaktır.

Bireyin davranışı; davranışsal boyut kapsamında yeterli mahremiyet hissinin oluşmaması nedeniyle kendince birtakım düzenlemeler yapması, konutun yakın çevresinde egemenlik alanını belirlemeye çalışması şeklinde ortaya çıkabilir. Bireyin davranışsal boyutta ele alınan tüm bu tepkileri aslında yapılaşmış çevrenin simgesel yapısının bireydeki yansımaları olarak düşünülebilir.

Şekil 5.4. Değerlendirme Alt Modeli

Bu noktada; mevcut toplu konut örüntüsünde bireyin davranışının mevcut örüntüye karşı bir cevap olarak belirdiği düşünülmektedir. Bu nedenle de mevcut toplu konut ve kullanıcı etkileşimi alt modelinde incelendiği gibi mevcut örüntünün bileşenleri değerlendirme sürecini başlatan sebep (etki) olurken; bireyin geliştirdiği davranış bir sonuç (tepki) olarak ortaya çıkar. Böylelikle de sürecin sonunda ortaya çıkan,

kullanıcının geliştirdiği davranışın gözlenmesiyle çevrenin simgesel yapısının birey üzerindeki etkisi anlaşılabilir.

Sonuç olarak kullanıcının mevcut toplu konut örüntüsüne karşı geliştirdiği davranışın gözlenmesi sonucunda elde edilen veriler, kapsamlı bir biçimde değerlendirilerek tasarıma geri besleme sağlanabilir, bu veriler toplu konut tasarımı için yol gösterici olabilir.

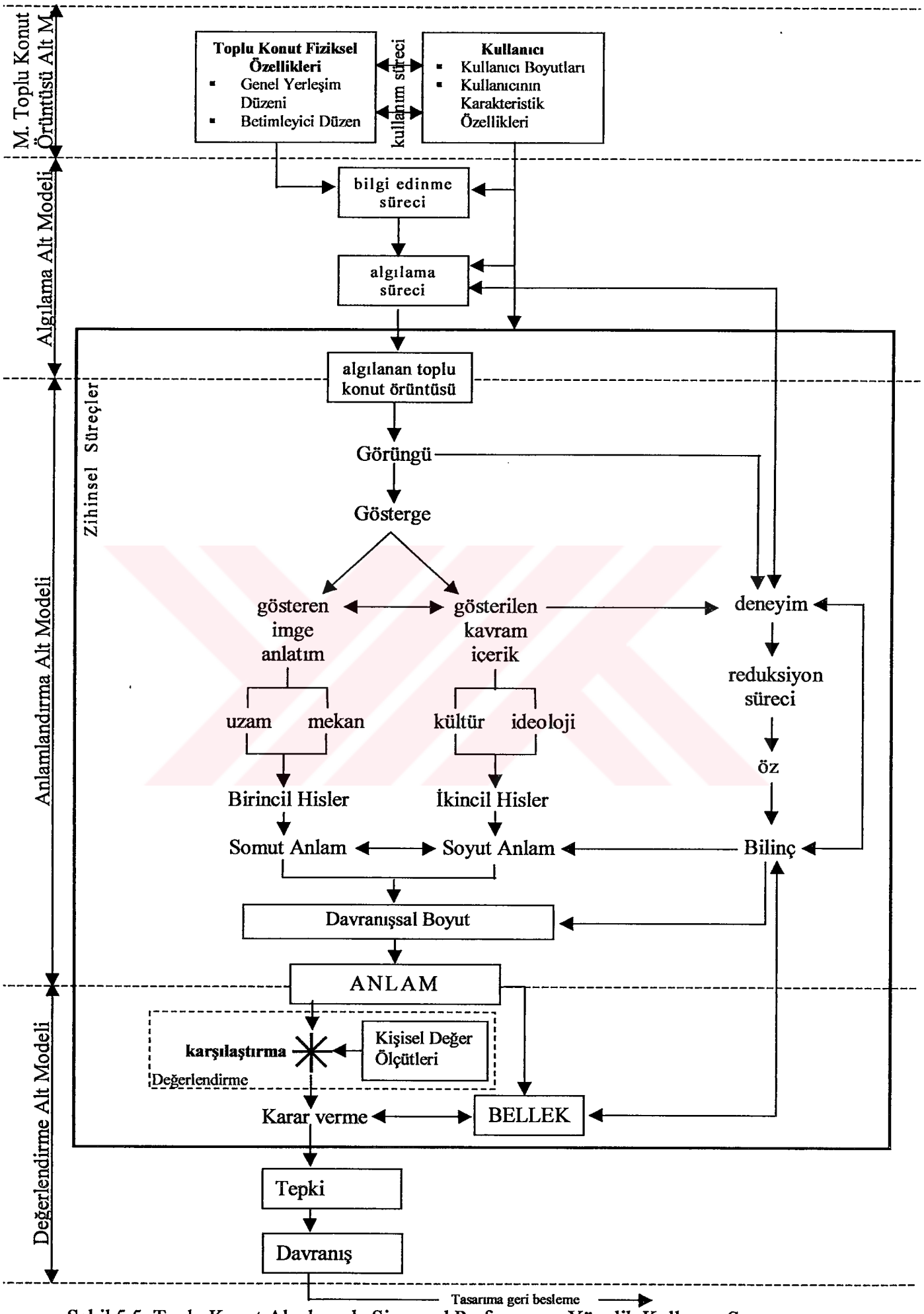
5.5. Toplu Konut Alanlarında Simgesel Performansa Yönelik Kullanım Sonrası Değerlendirme Modelinin Holistik Yapısı

Yaşam çevrelerinin tasarlanmasına ilişkin önemli konulardan biri de ürünün kullanımı aşamasına ait verinin bilinmesi ve neden-sonuç ilişkisi kapsamında bu verinin tasarıma geri besleme yoluyla aktarılarak, tasarım kriterlerinin düzenlenmesidir. Çünkü yerleşim alanı inşa edildikten sonra tasarımcının kontrolünden çıkmakta ve tamamen kullanıcının etkisi altına girmektedir. Ürünün tasarım amaçları; üretim aşamasıyla somutlaşarak kullanıcıya ulaşır ve çeşitli boyutlarda kullanıcıda bir anlam oluşturur. Kullanıcıda oluşan anlamın tasarım hedefleri ile örtüşmesi; bir bakıma tasarımın başarısının göstergesi olarak düşünülebilir. Bu açıdan doğru kriterler ile tasarım; ürünün kullanım sürecinde, teknik, işlevsel, ekonomik ve simgesel performansı etkilemesi nedeni ile önemlidir.

Tasarım sürecinin ardından gelen kullanım sürecini simgesel boyutta irdelemeyi amaçlayan bu çalışmada ürün-kullanıcı ilişkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla önerilen simgesel performansa yönelik kullanım sonrası değerlendirme modeli birbirini izleyen süreçlerden oluşarak bütüncül bir yapı meydana getirmektedir.

Süreç bütünü; bireyin çevredeki somut biçimlerden, soyut kavramlara ulaşmasını ve buna bağlı olarak geliştirdiği somut tepkilerin birbiri ardına ortaya çıkışını içermektedir. Birbirini izleyen, tekrar eden bir yapı göstererek; her aşamanın çıktısının bir diğerinin girdisi haline geldiği alt süreçler birbirine bağlı, bütünleşik bir yapı göstermektedir. Bu nedenle; alt süreçlerin bir çerçeve altında toplanması gereği ile simgesel performansa yönelik kullanım sonrası değerlendirme modeli holistik bir yapıya bürünmektedir.

Toplu konut yerleşmelerinin simgesel performansına yönelik kullanım sonrası değerlendirilmesi amacıyla geliştirilen modelde; mevcut toplu konut örüntüsü alt modeli, algılama alt modeli, anlamlandırma alt modeli ve değerlendirme alt modeli somuttan soyuta ve tekrar somuta ulaşan bir kurguda biraraya gelmiştir. Bu kurgusal düzende holistik bir yapı oluşturan süreç bütünü şekil 5.5.de gösterildiği gibi ifade edilebilir.

Şekil 5.5. Toplu Konut Alanlarında Simgesel Performansa Yönelik Kullanım Sonrası Değerlendirme Modeli Holistik Yapısı

5.6. Bölüm Sonuçları

Bu bölümde; toplu konut alanlarında simgesel performansa yönelik bir Kullanım Sonrası Değerlendirme Modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. Geliştirilen model; problem alanı kapsamında, alt modeller halinde ele alınan alt sürecleri barındırmaktadır. Modelin holistik yapısını oluşturan alt modeller şunlardır:

- Toplu Konut-Kullanıcı Etkileşim Alt Modeli
- Algılama Alt Modeli
- Anlamlandırma Alt Modeli
- Değerlendirme Alt Modeli

Model bütünü içinde yer alan alt süreçler birbirini izler yapıda; birinin çıktısı, diğerinin girdisi durumundadır. Böylece holistik yapıya bürünen model ile toplu konut alanlarında simgesel performans kavramı Kullanım Sonrası Değerlendirme bağlamında ele alınmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümündeyse; geliştirilen holistik model çerçevesinde bir alan çalışması tasarlanarak uygulanmaya çalışılacaktır. Alan çalışması için seçilen uygulama alanında çalışma gerçekleştirilerek, elde edilen sonuçlar ile çalışmanın hipotezleri ve holistik model sınanmaya çalışılacaktır.

6. TOPLU KONUT ALANLARINDA SİMGESEL PERFORMANSA YÖNELİK KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELİNİN UYGULANMASI

Çalışmanın bu bölümünde mevcut toplu konut örüntüsünün simgesel performans boyutunda kullanım sonrası değerlendirilmesi konusunda daha önceki bölümlerde geliştirilen teorik zemine dayanarak oluşturulan hipotetik modelin denenmesi ve mevcut örüntülerdeki simgesel yapının bir örnekle irdelenmesi amacıyla alan çalışması yapılması gerekli bulunmuştur.

Bu amaçla çalışmanın bu bölümünde; beşinci bölümde önerilen hipotetik modele dayanan bir alan çalışması yapılandırılmaya ve uygulama alanı olarak belirlenen toplu konut alanında elde edilen sonuçlarla model irdelenmeye çalışılacaktır. Alan çalışması sonunda elde edilecek bulguların önerilen modelin geçerliliğinin sınanmasının yanında; çalışmanın uygulama boyutuna çekilmesiyle kuram-kılgı bağının ortaya konularak geliştirilen modelin güncellik kazanmasını sağlamak amaçlanmaktadır.

Bir önceki bölümde oluşturulmaya çalışılan hipotetik model çerçevesinde çalışmanın amaçları tanımlanmaya çalışılmıştı. Bu amaçlar doğrultusunda uygulama kapsamında izlenecek aşamalar şu şekilde belirmektedir:

- çalışmanın hipotezlerinin saptanması
- veri toplama için gerekli araştırma tekniklerinin belirlenmesi
- veri toplama tekniğinin biçimlendirilmesi
- pilot çalışma evresinin gerçekleştirilmesi
- uygulama alanının ve örneklem grubunun seçilmesi
- alan çalışması evresi kapsamında;
    - uygulama alanının genel yerleşim düzeninin saptanması
    - uygulama alanının betimleyici düzeninin saptanması
    - kullanıcı karakteristiklerinin saptanması
- alan çalışmasından edinilen verinin işlenmesi

- verinin istatistiki analizlerinin yapılması
- sonuçların elde edilmesi ve hipotezlerin sınanması
- sonuçların yazılması ve yorumların yapılması

Uygulama sürecinde bu sıralama takip edilerek sonuçlara ulaşılmaya çalışılacaktır.

6.1. Çalışmanın Hipotezleri

Beşinci bölümde çalışmanın amaçları kapsamlı biçimde verilmeye çalışılmıştı. Çalışmanın amaçlarına göre öne sürülen hipotezler şunlardır:

- Toplu konut alanlarında yapılaşmış çevreyi biçimlendiren genel yerleşim düzeni ve betimleyici düzen; kullanım sonrası değerlendirme süreci bağlamında bütünleşik bir biçimde kullanıcı tarafından öznel olarak anlamlandırılmaktadır.
- Yapılaşmış çevrenin sahip olduğu birtakım özellikler birer gösterge olarak çeşitli boyutlarda kullanıcıya ulaşmakta ve bir anlam oluşturmaktadır.
- Kullanıcı yaşam çevresini varlığını ifade etmede bir araç olarak görmekte; kendine ait gösterge sistemini yaşam çevresinde kurmaya çalışmaktadır.
- Birincil ve ikincil hislerin kullanıcıda belirmesinin ardından kullanıcıda davranışsal boyut kapsamında ele alınan ait olma, mahremiyet, sahiplenme ve güvenlik hissi de gelişir.
- Yapılaşmış çevrede kullanıcının edindiği birincil ve ikincil hisler ve davranışsal boyut sonuçta ulaşılan anlamı belirlemektedir.
- Kullanıcıya ait; cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi nitelikler çevrenin anlamının oluşmasında etkilidir.
- Anlam; belirli bir çevrede kullanıcının karakteristik özelliklerinin yanında kullanıcı-çevre etkileşim sürecine, bir bakıma kullanım sürecine bağlı olarak farklılaşmaktadır.
- Yaşam çevresi hakkında kullanıcının edindiği anlam; kullanıcı tarafından karar verme sürecinde bir değerlendirmeye tabi tutulur. Değerlendirme sürecinin ardından kullanıcıda yaşam çevresine karşı tepki gelişir ve buna bağlı olarak da kullanıcı bir davranışa yönelir.

Araştırma kapsamında öne sürülecek hipotezleri çoğaltmak olasıdır. Ancak uygulamada genel olarak yukarıda sayılan hipotezler, öncelikli oldukları için, üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

6.2. Alan Çalışması Kapsamında Veri Toplama Süreci İçin Uygun Yöntemin Belirlenmesi

Çalışmanın kuramsal bölümünde değinilen konular, bu bölümde ihtiyaç duyulan verinin niteliği hakkında bilgi vermektedir. İhtiyaç duyulan verinin niteliği ve çalışma ile olan ilişkisi veri toplamada kullanılabilecek tekniklerin neler olabileceği konusunda ipuçları da taşımaktadır. Nitekim "Değerlendirme ve Performans Kavramı" başlıklı 3. bölümde değerlendirme teknikleri incelenirken KSD çalışmaları kapsamında hangi veri toplama tekniklerinin kullanılabileceği de tartışılmıştı.

Bunun yanında; yukarıda değinildiği gibi, çalışmada derlenecek veri tipi araştırma tekniğinin belirlenmesinde yol gösterici olacaktır. Çalışmada dört tip verinin araştırılması ön görülmektedir:

- Toplu Konut Alanının Yapısal Niteliklerine İlişkin Veri
- Kullanıcıya İlişkin Veri
- Toplu Konut-Kullanıcı Etkileşim Sürecine İlişkin Veri
- Kullanım Sonrası Değerlendirmeler

- **Toplu Konut Alanının Yapısal Niteliklerine İlişkin Veri**

Toplu konut alanının yapısal niteliklerine ilişkin veri; kullanıcıda anlam oluşturan göstergeleri; bir bakıma uyaranlar bütününü, kapsamaktadır. Bu bakımdan toplu konut alanının mevcut durumunun saptanması, yapılaşmış düzenini oluşturan niteliklerin tespit edilmesi gerekmektedir. Böylece toplu konut alanının yapısal niteliklerine ilişkin verinin araştırılması gerekmektedir. Bunlar:

- Genel yerleşim düzenine ilişkin veri
- Betimleyici düzene ilişkin veri

- **Kullanıcıya İlişkin Veri**

Kullanıcıya ilişkin veri kapsamında ise; kullanıcının bireysel özelliklerine dayalı veri edinmeye çalışılacak ve bu özelliklerin çevreyle etkileşim sonucunda oluşan anlam için belirleyici yapıda olup olmadıkları irdelenecektir.

Kullanıcıya ilişkin veri şu başlıklar altında incelenmeye çalışılacaktır:

- Cinsiyet
- Yaş
- Eğitim Düzeyi
- Meslek Grubu
- Medeni Durum
- Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Katılma

- **Toplu Konut-Kullanıcı Etkileşim Sürecine İlişkin Veri**

Toplu konut-kullanıcı etkileşimine ilişkin veri toplu konutun fiziksel yapısını oluşturan özelliklerin kullanıcıda anlam oluşturma sürecine ilişkindir. Bu veri bütünü çalışmada dört alt grupta ele alınacaktır. Bunlar:

- Birincil Hislere İlişkin,
- İkincil Hislere İlişkin,
- Davranışsal Boyuta İlişkin,
- Anlama İlişkin Verilerdir.

- **Kullanım Sonrası Değerlendirmeler**

Kullanım Sonrası Değerlendirmeye ilişkin veri yerleşimde kullanım sürecine bağlı olarak ortaya çıkan değişimleri saptamaya yöneliktir. Bu veriler ise şu grubu kapsamaktadır:

- Yapı yüzeylerindeki bozulmalar ve kirlenmeler
- Yapıda kullanıcı tarafından yapılan değişiklikler, eklemeler
- Dış mekanda bozulmalar
- Dış mekanda tasarım harici düzenlemeler

Çalışmanın temeli; yapılaşmış çevrenin kullanıcıyla etkileşim süreci sonucunda kullanıcıda bir anlam oluşturmasıdır. "Simgesel Performans ve Mimarlıkta Simge" başlıklı dördüncü bölümde yapılaşmış çevrenin bir gösterge sistemi olarak, ikon, index ve simge boyutunda bireye ulaşarak çeşitli düzeylerde anlam oluşturduğu üzerinde durulmuştu. Buna dayanarak yapılaşmış çevrenin bir göstergeler sistemi olduğu düşüncesiyle, çalışmada çevrenin kullanıcıda oluşturduğu anlamlar saptanmaya çalışılacaktır. Böylece çevrenin simgesel performans boyutunun irdelenebileceği düşünülmektedir.

Bu kapsamda çok sayıda veri toplama tekniğinin uygunluğundan söz edilebilir; deney, tespit, gözlem, görüşme, anket ve simülasyon tekniği gibi. Ancak bu çalışma kapsamında anket, tespit, gözlem ve dokümantasyon tekniklerinin entegre biçimde birarada kullanılabileceği görülmüştür.

Esas olarak yukarıda belirlenen veri tiplerine göre araştırma tekniklerinin saptanmasına çalışılmıştır. Seçilecek tekniğin; toplanacak verinin niteliğine uygun olması alan çalışması açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle veri tipi farklılaştıkça, çeşitli tekniklerin araştırmaya dahil olması kaçınılmazdır. Böylece araştırılan veri bütünü kapsamında;

- Toplu konut alanının yapısal biçimlenişine ilişkin olarak genel yerleşim düzeninin ve betimleyici düzenin saptanmasında dokümantasyon, gözlem ve tespit yöntemlerinin,
- Kullanıcıya ilişkin verinin araştırılmasında ve toplu konut-kullanıcı etkileşim sürecine ilişkin verinin derlenmesinde de anket yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir.

6.3. Veri Toplama Tekniklerinin Biçimlendirilmesi

Çalışmada önceki kısımda hangi yöntemlerin ne tip veriyi elde etmede kullanılabileceği saptanmaya çalışılmıştı. Bu bölümde de tekniklerin ne şekilde kullanılacağı ele alınmaya çalışılacaktır.

6.3.1. Veri Toplama Sürecinde Tespit Çalışmaları

Tespit çalışmaları yerleşimin genel ve betimleyici düzenine ilişkin olan verinin edinilmesi için gerekli dokümantasyon toplama sürecini kapsamaktadır.

Dokümantasyon sürecinde yerleşimin tasarım ve yapım kararlarını içeren yerleşime ait vaziyet planı, kat planları, cephe çizimleri yüklenici firmadan edinilecektir. Veri toplama süreciyle amaç mevcut toplu konut örüntüsünü tasarım kararlarının bilinmesi ve kullanım sürecindeki durumunun saptanmasıdır. Bu nedenle tasarım kararları planlar ile edinilirken, mevcut duruma ilişkin tespitlerse fotograf tekniği de kullanılarak gerçekleştirilmeye çalışılacaktır.

Genel yerleşim düzenine bağlı olarak belirlenen kriterler doğrultusunda yoğunluk, yapı nizamı, yükseklikler, doluluk-boşluklar, kentsel donatılar, açık alanlar, yeşil alanlar, bitişler, ulaşım, zemin-yapı ilişkisi tespit edilecektir.

Bu kriterlerin plan üzerindeki durumu ile mevcut durumunun karşılaştırılması ve tespitlerin yapılması için de gözlem yöntemine gereksinme duyulmaktadır.

6.3.2. Veri Toplama Sürecinde Gözlem Yönteminin Kullanılması

Gözlem yöntemi kullanılarak yerleşimin kullanım sürecinde mevcut durumunun saptanması amaçlanmaktadır.

Bu amaçla genel yerleşim düzenine ilişkin mevcudun saptanması ve betimleyici düzen kapsamında biçim ve büyüklük, cephe düzeni, çatı örtüsü, malzeme, renk doku, bakımlılık, peyzaj, koku, ses, ısı gibi kriterlerin mevcut durumunun belirlenmesi için pasif gözlem tekniği uygulanacaktır.

Ayrıca kullanım sonrası değerlendirmeyi kapsayan bu süreçte; kullanıma bağlı olarak yerleşim bütününde meydana gelen değişimler dokümantasyon, gözlem ve tespit teknikleri kullanılarak belirlenmeye çalışılacaktır.

6.3.3. Veri Toplama Sürecinde Kullanılacak Anket Formunun Hazırlanması

Anket yöntemi; birkaç tekniği içeren standartlaştırılmış soru kağıdının deneklere araştırmacı tarafından uygulanmasını kapsamaktadır. Anket yöntemi kullanarak beş tip veri toplanmaya çalışılacaktır. Bunlar:

- Kullanıcıya İlişkin Veriler,
- Birincil Hislere İlişkin Veriler,
- İkincil Hislere İlişkin Veriler,
- Davranışsal Boyuta İlişkin Veriler,
- Anlama İlişkin Verilerdir.

Kullanıcıya ilişkin veri açık ve kapalı uçlu sorularla, birincil hislere, ikincil hislere, davranışsal boyuta ve anlama ilişkin veri ise anlamsal farklılık skalaları tekniği ile derlenmeye çalışılacaktır. Aşağıdaki bölümlerde veri toplamada kullanılan teknikler ve uygulamaya ilişkin konular daha detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

6.3.3.1. Kullanıcıya İlişkin Veriler

Bilindiği gibi; yapılaşmış çevrenin simgesel performans boyutunda değerlendirilmesinde çevresel niteliklerin yanında kullanıcıya ilişkin nitelikler de etkili olmaktadır.

Bu bakımdan kullanıcıya ilişkin verinin; karakteristik özelliklerine bağlı olarak; kullanıcının sosyo-ekonomik durumu, sosyo-kültürel yapısı, toplum içindeki sosyal statüsü (mesleği, eğitim durumu, gelir düzeyine bağlı olarak), yaşı ve cinsiyeti gibi unsurlar tarafından belirlenildiği düşünülmektedir. Bu amaçla anket formunda kullanıcının niteliklerini belirlemek için bir grup soruya yer verilmiştir. Bu sorular aşağıda verildiği gibidir (Şekil 6.1.):

1.1.Cinsiyet: [ ] kadın [ ] erkek
1.2. Yaşı:
1.3. Eğitim Durumu:
1.4. Mesleği:
1.5. Medeni Durumu: [ ] Evli [ ] Bekar [ ]çocuksuz [ ]1 çocuklu [ ]2-3 çocuklu [ ]4 ve fazlası
1.6. Ailenizle veya tek başınıza aşağıdaki faaliyetlerden hangisini, ne sıklıkla gerçekleştirirsiniz?
[ ] Sinemaya gitmek [ ]
[ ] Tiyatroya gitmek [ ]
[ ] Akraba, komşu ziyareti [ ]
[ ] Spor yapmak [ ]
[ ] Sosyal klüp faaliyetleri [ ]
1.7. Arabanız var mı? Markası [ ] Modeli [ ]
1.8. Konutta Mülk sahibi [ ] Kiracı [ ]
2. Ne kadar zamandır bu semtte yaşıyorsunuz?
[ ] 1 yıl [ ] 2-4 yıl [ ] 5-10 yıl [ ] 10 yıldan fazla

Şekil 6.1. Kullanıcı Niteliklerinin Saptanmasına Yönelik Soru Grubu

Kullanıcıya ait demografik verilerin elde edilebilmesi için cinsiyeti ve yaşının yanında, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısının belirlenmesi amacıyla eğitim durumu, mesleği, medeni durumu, evliyse çocuk sayısı, sosyal faaliyetleri, özel aracının olup olmadığı, konutta mülkiyet durumu sorulacaktır. Bunun yanında toplu konut-kullanıcı etkileşim süreci bağlamında ne kadar zamandır semtte yaşadığı sorulacaktır.

6.3.3.2. Birincil Hislere İlişkin Veriler

Çalışma için önemli unsur; toplu konut-kullanıcı etkileşim sürecinde kullanıcı yargılarına ulaşmaktır. Bu amaçla anket formu kapsamında sıfat çiftlerini içeren anlamsal farklılık skalalarının kullanılabileceği düşünülmektedir. Anlamsal farklılık skalaları kullanıcının yargılarına ulaşılmasında uygun bir araç olarak belirmektedir.

Anlamsal farklılık skalaları bir teknik olarak; Osgood ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Teknik; birbirinin karşıtı olan ve iki kutupta duran sıfatların bir ölçek skalası üzerinde değerlendirilmesini kapsar (Hershberger R. G., 1988, sf:177). Osgood ve arkadaşları tarafından geliştirilen teknikte sıfat çiftleri iyi-kötü, zayıf-güçlü şeklinde belirlenebilir ve ölçek skalası 7 değerden oluşur. Ölçek skalasındaki 4. değer (±0) nötr olarak belirlenirken, değer; skalada sağa veya sola doğru gidildikçe artar (şekil 6.1).

	[+3]	[+2]	[+1]	[0]	[-1]	[-2]	[-3]	
iyi	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kötü

Şekil 6.2. Anlamsal Farklılık Skalası

Şekilde (+3) değeri çok iyi, (-3) çok kötü olurken, (+2) ve (–2) iyi ve kötü, (+1) oldukça iyi, (-1) oldukça kötü, (0) ise kararsız anlamına gelmektedir. Ancak çalışmada anlamsal farklılık skalasında 7 değer yerine deneklerin 6 değer üzerinden cevap vermesine karar verilmiştir. Ölçek skalasındaki nötr kutucuğu kaldırılmış, böylece deneğin; sıfat çiftinin veya sorunun anlaşılmaması durumunda bu kutucuğu işaretlemesi veya "fikrim yok" ya da "bilmiyorum" şeklinde belirsiz cevaplarla soruyu yanıtlamaktan kaçınması önlenmeye çalışılmıştır.

Öte taraftan çalışma kapsamında hangi sıfat çiftlerinin kullanılacağının tespit edilmesi de gerekmektedir. Konuyla ilgili olarak benzer çalışmalar incelendiğinde sıfat çiftlerinin neler olabileceği hakkında fikir edinilmiştir. Örneğin Hershberger ve Cass (1988) "Predicting User Responses to Building" isimli çalışmalarında yapılaşmış çevreyi 10 faktöre bağlı olarak ele almış ve bu 10 faktöre ilişkin birinci seviye ve ikinci seviyede geçerli sıfat çiftlerini belirlemiştir. Örneğin organizasyon; tasarlanmış çevrenin 10 faktöründen biri olarak tanımlanmış ve organizasyona ilişkin sıfat çiftleri düzenli-karmaşık, sessiz-gürültülü şeklinde saptanmıştır.

Kasmar (1988) ise çalışmasında çevresel tanımlayıcılar için sıfat çiftlerinden oluşan bir sözlük oluşturmaya çalışmıştır. Çalışmada 500 adet sıfat çifti çeşitli safhalardan geçirilerek genel bir mimari mekanı tariflemede 197 adet sıfat çiftinin kullanılabileceği saptanmıştır. Özel bir mimari mekan için ise 151 adet sıfat çifti değerlendirmeye dahil olurken, çevresel tanımlayıcı olarak 66 adet sıfat çifti elde edilmiştir.

Bu sıfat çiftleri genel olarak ele alındığında hepsinin çalışma için kullanılabilir olamayacağı açıktır. Bu noktada uygulanacak olan alan çalışması kapsamında kullanılacak sıfat çiftlerine ilişkin olarak dikkate alınması gereken önemli konu; kullanıcının algılarına dayanan somut ve soyut anlamı belirleyen birincil ve ikincil hislerle, sürecin sonunda ortaya çıkan yapılaşmış çevrenin anlamına ilişkin uygun sıfat çiftlerinin belirlenmesidir. Bu nedenle değerlendirmede kullanılacak olan sıfat çiftlerinin üç grup oluşturacağı düşünülmektedir. Bunlar birincil hislere-somut anlama ilişkin sıfat çiftleri, ikincil hislere-soyut anlama ilişkin sıfat çiftleri, çevre hakkında edinilen nihai anlama ilişkin sıfat çiftleridir.

Sıfat çiftleri belirlenirken çiftlerin kullanıcının hislerine karşılık gelmesinin yanında önemli bir diğer nokta da mevcut toplu konut örüntüsünün fiziksel yapısını oluşturan genel yerleşim düzeni ve betimleyici düzene ait özellikleri ve bu özelliklerin kullanıcıda oluşturacağı somut ve soyut anlamı yansıtır biçimde olmasıdır. Bunun için üç gruptaki her sıfat çifti titizlikle belirlenmeye çalışılmıştır.

Konuyla ilgili diğer çalışmalar incelendiğinde; sıfat çiftlerinin bu çalışmadaki yaklaşıma benzer biçimde gruplanmaya çalışıldığı görülmektedir. Örneğin Russell (1988, sf:121); çevrenin anlamının "duygusal ve duygusal olmayan" şeklinde iki bileşenden meydana geldiğini belirtir. Russell'in yaklaşımı çalışmada öne sürülen birincil ve ikincil hislere-somut ve soyut anlama dayanarak anlamın oluştuğu tezini desteklemektedir. Russell'a göre duygusal olmayan bileşenler somut bir anlam iletirler ve çevrenin fiziksel bileşenlerini tarif ederler, uzun, yeşil, temiz gibi. Duygusal bileşenler ise kullanıcının yargılarını içeren sıkıntı verici, hoş, bıkkınlık verici şeklindeki ifadeleri kapsar.

Bina cepheleri ile sokak görünüşlerinin değerlendirilmesine ilişkin çalışmasında ise Nasar (1994) çevrenin; biçimin yapısı ve içeriğine göre algılanmasıyla ilk olarak biçimsel estetik verilerine ulaşıldığını belirtir. Biçimsel estetiğin biçim, oran, ritm, ölçek, renk, aydınlatma, gölgeleme, düzen, hiyerarşi, mekansal ilişkiler, uyum, belirlilik-belirsizlikten oluştuğunu söyler. Nasar'a (1994, sf:382) göre biçimsel estetik sıklıkla kullanıcının deneyimlerinden soyutlanarak ortaya çıkmakta; kapalılık, karmaşıklık ve düzen başlıkları altında toplanmaktadır. Böylece kullanıcıda oluşan birincil hisleri, ikincil hisleri ve anlamı tespit etmek üzere çeşitli sıfat çiftleri belirlenmiştir.

Birincil hisler daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi algılanan toplu konut örüntüsüne bağlı olarak kullanıcıda oluşan somut anlamı kapsar. Birincil hislere ilişkin verinin toplanması için ankette yer alan sıfat çifti grubu şöyledir (Şekil 6.3.):

3. Yerleşim düzenini düşündüğünüzde görüşlerinize en uygun gelen kutucuğu işaretleyiniz.

	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	
geniş	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	dar
yüksek	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	alçak
aydınlık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	karanlık
sık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	seyrek
çeşitli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	tekdüze
temiz	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	pis
kalabalık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	tenha
yoğun	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yoğun değil
sessiz	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	gürültülü
açık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kapalı
hareketli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	durağan
süslü	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sade
renkli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	renksiz

Şekil 6.3. Birincil Hislere İlişkin Sıfat Çiftlerini İçeren Soru

6.3.3.3. İkincil Hislere İlişkin Veriler

Kullanıcıda birincil hislere bağlı olarak ikincil hislerin oluştuğu, bu hislerin yapılaşmış çevrenin soyut anlamını belirlediği bilinmektedir. Yapılaşmış çevrenin soyut anlamını saptamaya yönelik olarak; ikincil hisleri tespit etmek üzere ankette yer alacak soru ve sıfat çiftleri şunlardır (Şekil 6.4.):

4. Teker teker binaları, görünüşlerini ve binaların yerleşim içindeki durumunu düşündüğünüzde genel yorumunuz nedir? Düşüncenize en uygun kutucuğu işaretleyiniz.

	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	
düzenli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	düzensiz
ferah	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	boğucu
karmaşık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	basit
gizemli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sıradan
canlandırıcı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yatıştırıcı
neşelendirici	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	iç karartıcı
güvenilir	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	devasa
uyumlu	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	uyumsuz
bakımlı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	bakımsız
özgün	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sıradan
güzel	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	çirkin
hoş	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	hoş değil
kontrollü	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kontrolsüz
biçimli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	biçimsiz
lüks	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	vasat
zarif	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kaba
çekici	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	itici
özel	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	genel
yeni	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	eski
kullanışlı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kullanışsız

Şekil 6.4. İkincil Hislere İlişkin Sıfat Çiftlerini İçeren Soru

6.3.3.4. Davranışsal Boyuta İlişkin Veriler

Çalışmada davranışsal boyut başlığı altında; kullanıcının ait olma, güvenlik, sahip olma ve mahremiyet hissine ilişkin verilerin sorgulanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda yaşam çevresine ait niteliklerin kullanıcıda davranışsal boyuttaki yansımalarının irdelenebilmesi için yine sıfat çiftleri kullanılacaktır.

6.3.3.5. Anlama İlişkin Veriler

Anket formunun son kısmında ise kullanıcıda yapılaşmış çevreye ve kullanıcı niteliklerine bağlı olarak gelişen anlama ilişkin veri edinilmeye çalışılacaktır. Bunun için de yine anlamsal farklılık skalası kullanılırken, kullanıcıda toplu konut kavramıyla gelişen anlamı tespit etmek için de 6. soru açık uçlu olarak sorulacaktır (Şekil 6.5.).

5. Yaşamakta olduğunuz bu çevre için hissettikleriniz nelerdir? Hislerinize uygun gelen kutucuğu işaretleyiniz.

	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	
yaşanılabilir	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yaşanamaz
kaliteli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kalitesiz
mutluluk veren	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	mutsuzluk veren
değerli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	değersiz
farklı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sıradan
rahatlatıcı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	huzursuz edici
iyi	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kötü
tanıdık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yabancı

6. "Toplu Konut Alanı" denildiğinde aklınıza ilk gelenleri söyler misiniz?

Şekil 6.5. Anlama İlişkin Soru Grubu ve Sıfat Çiftleri

6.4. Pilot Çalışma Evresi

Uygulama çalışmasına geçmeden önce oluşturulan araştırma aracının sınanması bağlamında bir ön çalışmanın (pilot çalışma) yapılmasına gerek duyulmuştur. Esas anket çalışmasından önce yapılacak olan ufak ölçekli bir denemeyi kapsayan bu çalışma pilot çalışma olarak adlandırılabilir. Pilot çalışma esas çalışma kapsamındaki bazı konuları önceden test etmek amacıyla ve esas çalışma için yol gösterici olarak kullanılabilir. Bu konular şunlardır (Ünügür M., 1971):

- Örneklem grubunun yeterliliği
- Populasyonun çeşitliliği
- Uygulamada muhtemel cevapsız anket sayısının bilinmesi

- Veri toplama tekniğinin çalışma için uygunluğu
- Soruların yeterliliği
- Yeterli bilgilendirme
- Esas alan çalışmasının ne kadar zaman alacağının saptanması
- Düzenlemenin etkililiğinin sınanması

Belirtilen bu faydalar doğrultusunda uygulanan pilot çalışmanın çalışma kapsamındaki özel amaçları ise;

- Soruların düzenini ve üslubunu kontrol etmek,
- Cevap verilemeyen ya da anlaşılmayan kısımları elemek,
- Çalışmanın hedeflerine uygun verinin toplanması için işe yarar bir anket formunu geliştirmek.

Yukarıda yer alan; Kullanıcı Özellikleri, Birincil His, İkincil His, Davranışsal Boyut ve sonuçta oluşan Anlamla ilgili olarak belirlenen soru gruplarını içeren anket formu pilot çalışma ile belirlenen amaçlar doğrultusunda sınanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Maslak Oyak Sitesinde 20 adet ön değerlendirme anketi uygulanmıştır. Pilot çalışmada kullanılan soru formu Ek A'da verilmiştir.

Pilot çalışma sonucunda ise kullanıcıya ilişkin verinin toplandığı ilk bölümde 1.7. sorunun kullanıcının ekonomik düzeyinin bilinebilmesi konusunda yeterince yardımcı olmadığı düşüncesiyle kaldırılmasına karar verilmiştir. 1.5. soru ise iki aşamalı hale getirilmiş, ilk aşamada deneğin evli veya bekar oluşu şıklı olarak sorulmuş, dul veya boşanmış olma durumu için de "diğer" şıkkı eklenmiştir. Deneğin verdiği cevaba göre ayrıca çocuk sayısı sorulmuştur.

Yine bu grupta yer alan 1.6. soruda ise şıklarda yer almayan ama bireyin gerçekleştirdiği diğer sosyal faaliyetlerin bilinebilmesi için "diğer" şeklinde açık uçlu bir şık eklenmiştir.

Pilot çalışma sonucunda 43 adet sıfat çiftinin uygulamada uzun süre aldığı, bu sebeple deneğin ilgisinin dağıldığı, bir kısım sıfat çiftlerinin aynı anlamı işaret ettiği, bir kısmının ise deneğe bir şey ifade etmediği görülmüştür.

Bunun yanında pilot çalışmada; davranışsal boyuta ilişkin veri de ikincil hislerin sorgulandığı sıfat çiftleri grubunda edinilmeye çalışılmıştı. Ancak pilot çalışma sonunda bu boyuta ilişkin verinin daha sağlıklı toplanması için davranışsal boyuta ait

soruların ayrı bir grup olarak belirlenmesi gerekli görülmüştür. Bunun nedeni ise; davranışsal boyutun yerleşimin fiziksel özelliklerinin algılanmasının ardından ortaya çıktığı düşüncesidir. Bu durumda; davranışsal boyutun belirlediği hislerin de çevre hakkında edinilen son anlamı etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle esas çalışmada diğer soru gruplarından ayrı olarak yer alan 5,6,7,8. sorularda (Ek A, şekil A.2.) kullanıcının davranışsal boyut kapsamında geliştirdiği mahremiyet, kişisel alan, egemenlik alanı gibi hisler belirlenmeye çalışılmıştır.

Davranışsal boyuttaki sorular açık uçlu olarak hazırlanmış, böylece denek yönlendirilmeden, çevre hakkındaki fikrine ulaşılmak istenmiştir. Davranışsal boyuta ilişkin soru grubu şu şekilde oluşturulmuştur (Şekil 6.6.):

Bulunduğunuz çevreyi mahremiyet ihtiyacınıza cevap verir nitelikte buluyor musunuz?
Evet [ ] Hayır [ ]
Neden?
Kendinizi buraya ait hissediyor musunuz?
Evet [ ] Hayır [ ]
Neden?
Çevrenizde "benim" veya "bizim" diye sahiplenebildiğiniz alanlar var mı?
Evet [ ] Hayır [ ]
Belirtiniz:
Çevrenizi güvenli, savunulabilir buluyor musunuz?
Evet [ ] Hayır [ ]
Neden?

Şekil 6.6. Davranışsal Boyuta İlişkin Soru Grubu

Ayrıca toplu konut kavramının kullanıcıdaki anlamının belirlenmesi amacıyla pilot çalışmada sorulan 6. soru da geçerli cevaplar alınamaması nedeniyle kaldırılmıştır.

Öte yandan yapılaşmış çevrede önemli olduğu düşünülen bazı kriterle ilgili sıfat çiftlerinin pilot çalışmada uygulanan soru formunda yer almadığı saptanmıştır. Bunun üzerine sıfat çiftleri yeniden düzenlenmiş, eksik olduğu düşünülen sıfat çiftleri eklenmiştir. Alan çalışmasında kullanılacak soru formunda yer alan sıfat çiftleri böylece son halini almıştır.

Uygulamada kullanılan sıfat çiftleri tablo 6.1.'de verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 6.1. Alan Çalışmasında Kullanılan Sıfat Çiftleri

Birincil Hise İlişkin sıfat çiftleri	İkincil Hise ilişkin sıfat çiftleri	Anlama İlişkin sıfat çiftleri
geniş-dar	düzenli-düzensiz	yaşanabilir-yaşanamaz
yüksek-alçak	ferah –boğucu	kaliteli-kalitesiz
sık-seyrek	karmaşık-basit	mutluluk veren-mutsuzluk veren
çeşitli-tekdüze	neşelendirici-iç karartıcı	değerli-değersiz
temiz-pis	uyumlu-uyumsuz	iyi-kötü
kalabalık-tenha	bakımlı-bakımsız	
yoğun-yoğun değil	hoş-hoş değil	
sessiz-gürültülü	kontrollü-kontrolsüz	
açık-kapalı	lüks-vasat	
hareketli-durağan	çekici-itici	
süslü-sade	yeni-eski	
renkli-renksiz	moda-demode	
yeşil-kuru	özgün-sıradan	

Böylece pilot çalışmanın ardından son şeklini alan anket formunda sorular; kullanıcı niteliklerini saptamaya yönelik olanlar, birincil hislere ait anlamsal farklılık çiftleri, ikincil hislere ait anlamsal farklılık çiftleri, davranışsal boyuta ait sorular ve çevrenin anlamına ait anlamsal farklılık çiftlerini içeren sorular olarak beş gruba ayrılmıştır. Alan çalışmasında uygulanan soru formu Ek A'da verilmektedir.

6.5. Uygulama Alanının Seçimi ve Örneklem Grubunun Oluşturulması

Soru gruplarının oluşturulması, pilot çalışmanın uygulanması ve anket formunun son halini almasının ardından sonuca bağlanması gereken bir diğer konu da uygulama kapsamında verinin nereden ve kimden toplanacağıdır.

Çalışmada bu konu; önce çalışma alanının belirlenmesi; ardından, nüfus özelliklerinin saptanması sırasıyla izlenecektir. Çünkü uygulama çalışması kapsamında kullanıcının niteliklerinin yanında mevcut çevrenin nitelikleri de ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan öncelikle uygulama alanı olabilecek yerleşim alanlarının tespit edilmesi uygun görülmüştür. Öte yandan çalışma sınırları ve koşulları belirli bir toplu konut alanında yapılacağından kullanıcı grubunun da homojen bir profil çizeceği düşünülmektedir.

Alan çalışmasının; bölgede artan konut ihtiyacı ve ihtiyacın hızla kapatılması amacıyla yoğun bir biçimde toplu konut üretimine yönelindiği gözlenen Adana'da

yapılmasına karar verilmiştir. Bunun ardından kentsel örüntü içinde toplu konut alanları tespit edilmeye çalışılmıştır. Uygulamada çalışma alanı olabilecek altı adet bölge belirlenmiştir (şekil B.1, 1/50000 Adana Haritası).

Bunlar (Ek B'de yer alan Şekil B.2., Şekil B.3., Şekil B.4., Şekil B.5., Şekil B.6.);

- Kuzey Adana Toplu Konutları
- 100. Yıl Konutları
- Belediye Evleri
- 2000 Evler
- Yüreğir Toplu Konutları
- Adana Deprem Evleridir.

Uygulama alanının tespiti için yukarıda sayılan toplu konut alanları çeşitli kriterlere göre kendi içlerinde değerlendirilmiştir. Bu kriterler esas olarak yapılaşmış çevrenin niteliklerini belirleyen ve çalışmada belirlenmiş olan genel yerleşim düzeni ve betimleyici düzenle ilgilidir.

Tablo 6.2. Yerleşim Alanlarının Karşılaştırmalı Tablosu

	Yapım Yılı	Blok Sayısı	Konut Sayısı	Sosyal Donatılar	Kentsel Donatılar	Peyzaj	Yeşil Alan
Kuzey Adana Toplu K.	1999	25+123	1200	Yok	Yok	Yok	Yok
100. Yıl Konutları	1989	273+730	3800	2çocuk parkı, 2 ilkokul, çarşı	Yetersiz	Yetersiz	Yok
Belediye Evleri	1989	100 (4kt) 100 (3 kt) 50 (2 kt)	1600	3 çocuk parkı, 1 ilkokul, çarşı	Yetersiz	Yok	Yok
2000 Evler	1987	250	2000	Çarşı, ilkokul	Yok	Yok	Yok
Yüreğir Toplu Konutları	1997	42	1566	Sağlık tesisi, çocuk parkı, lise, ilkokul, açık ve kapalı spor tesisi (insa)	Yetersiz	Yetersiz	Yok
Adana Deprem Evleri	2000	400	3200	Yok	Yok	Yok	Yok

Sonuç olarak tablo 6.2'de de belirtildiği gibi; Kuzey Adana Konutları ve Adana Deprem Evleri yeni birer yerleşim olmaları nedeniyle henüz kentsel dış mekanların düzenlenmemiş olması, 2000 Evler ve Belediye Evleri ise kentsel dış mekanlarda

bozulma ve yetersizlik, yapılarda işlevsel farklılıkların oluştuğunun saptanması, yerleşimin bakımsızlığı, 100. Yıl Toplu Konut Alanı ise yerleşimin toplu konut anlamında bir bütünlük taşımaması ve niteliksiz dış mekanlar nedeniyle uygulama alanı olarak seçilmemiştir.

Bu analizler sonucunda kentteki inşa süreci tamamlanarak kullanım sürecinde olan toplu konut alanları içinde hem kullanıcının homojen bir profil çizmesi hem de yerleşim alanının nitelikleri bakımından değerlendirme için en uygun alanın Yüreğir Toplu Konut Alanı olduğuna karar verilmiştir.

Yerleşim yaklaşık 1500 konuttan oluşmaktadır. Örneklem grubunun oluşturulmasında kademeli (stratified) örneklem tekniği kullanılmıştır. Bunun için önce yerleşimdeki blok tipleri ve farklı plan şemaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Yerleşimde 2 farklı plan şemasının kullanıldığı belirlenmiş, blok tiplerinde ve kat sayılarında da farklılıklar tespit edilmiştir. A ve B olarak isimlendirilen plan tipleri her katta iki daire olan ayrık bloklarda AA, AB ve BB, bitişik bloklarda ise AA/AA, BB/BB, BA/AA, BA/AB düzeninde kullanılmıştır. Böylece blok tiplerinde de farklılıklar oluşmuştur.

Buna göre toplam 42 konut bloğunun; 24 (24x2) adedi bitişik (ikili), 18 tanesi de ayrık (tek) bloktur. Tek blokların 3 tanesi 15, 9 tanesi 13 katlı, 3 tanesi 12, 3 tanesi de 11 katlıdır. İkiz blokların ise 2 tanesi 15 katlı, 3 tanesi 13, 3 tanesi12, 11 tanesi 11 ve 5 tanesi de 10 katlıdır.

Ayrık blokların 9 tanesi AA, 6 tanesi BB, 3 tanesi de AB plan şemasına sahiptir. Ayrık bloklarda;

- AA (A1) plan tipindeki blokların 7 tanesi 13 katlı, 2 tanesi de 11 katlıdır. AA plan şemalı tek blokta 226 adet konut bulunmaktadır.
- BB (A2) plan tipindeki tek blokların 1 tanesi 15, 1 tanesi 13, 3 tanesi 12, 1 tanesi 11 katlıdır. Bu tipte 150 adet konut bulunmaktadır.
- AB (A3) tipindeki bloklar ise 2 tane 15 katlı ve 1 tane 13 katlı tek bloktan oluşmaktadır. 86 adet konut bu tipe dahildir.

Bitişik bloklar ise AA ve AA plan tipli iki bloktan oluşan B1 tipi, BB ve BB plan tipi olanlar B2, AA ve BA plan tipli olanlar da B3, BA ve AB tipi olanlar da B4 olmak üzere 4 çeşittir.

Bitişik bloklarda;

- B1 tipi bloklar 1 tane 13 katlı ve 3 tane 11 katlı olmak üzere 3 adettir. B1 tipi bitişik bloklardaki konut sayısı 184'dür.
- B2 tipi blok grubu ise 2 tane 13 katlı, 3 tane 12 katlı, 1 tane 11 katlı bitişik bloktan oluşur. B2 tipi bloklarda 292 adet konut bulunmaktadır.
- B3 tipi ise 7 adet 11 katlı ve 2 adet 10 katlı olmak üzere 9 adet bitişik bloktur. Bu tipte 388 adet konut vardır.
- B4 bitişik tip bloklardaysa 3 adet 10 katlı, 2 adet de 15 katlı blok bulunmaktadır. Bu tipte de 240 konut bulunmaktadır.

462 konut ayrık blok tipinde, 1104 konut da bitişik blok tipinde tespit edilmiştir. Yerleşimde yer alan toplam konut sayısı 1566'dir (Tablo 6.3.).

Tablo 6.3. Yüreğir Toplu Konut Alanının Konut Plan ve Blok Tiplerinin Analizi

		10 katlı	11 katlı	12 katlı	13 katlı	15 katlı	Konut sayısı	Blok sayısı
Ayrık Blok Tipi	AA plan tipi (A1)	0	2	0	7	0	226	9
	BB plan tipi (A2)	0	1	3	1	1	150	6
	AB plan tipi (A3)	0	0	0	1	2	86	3
	Konut sayısı	0	66	72	234	90	462	**
	Blok sayısı	0	3	3	9	3	**	18
		10 katlı	11 katlı	12 katlı	13 katlı	15 katlı	Konut sayısı	Blok sayısı
Bitişik Blok Tipi	AA+AA plan tipi (B1)	0	3	0	1	0	184	4
	BB+BB plan tipi (B2)	0	1	3	2	0	292	6
	AB+AA plan tipi (B3)	2	7	0	0	0	388	9
	BA+AB plan tipi (B4)	3	0	0	0	2	240	5
	Konut sayısı	200	484	144	156	120	1104	**
	Blok sayısı	5	11	3	3	2	**	24
Toplam Blok Sayısı		24+18 = 42 adet						
Toplam Konut Sayısı		462+1104 = 1566 adet						

Böylece yerleşimdeki plan tiplerinin oluşturduğu blok tip ve sayısına, blok tiplerindeki toplam konut sayısına göre her blok tipinde uygulanacak anket sayısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada örneklem aralığı 10 olarak belirlenmiş, 150 adet anketin uygulanmasına karar verilmiştir. Blok tipleri içinde yapılacak anketlerin hangi dairelere uygulanacağı ise kura ile belirlenmiştir.

Alan çalışması için önem taşıyan; Yüreğir Toplu Konut Alanına ve kullanıcı grubuna ait özellikler, alan çalışması evresi ve veri toplama sürecinde kapsamlı bir biçimde ele alınmaya çalışılacaktır.

6.6. Alan Çalışması Evresi ve Veri Toplama Süreci

Uygulama çalışmasında sonuçların değerlendirilmesinden önce uygulama alanının ve kullanıcı grubunun analizleri yapılarak çalışma kapsamındaki koşullar belirlenmeye çalışılacaktır.

6.6.1. Toplu Konut Alanının Analizi

Uygulama alanının fiziksel örüntüsünün analizinde bir önceki bölümde belirlenmiş olan kriterler dikkate alınmıştır. Fiziksel örüntünün genel yerleşim düzeni ve betimleyici düzen bileşenlerinden oluştuğu belirtilmişti. Buna göre uygulama alanının fiziksel örüntüsünün analizi genel yerleşim düzeni ve betimleyici düzen başlıklarında ele alınacak ve yine beşinci bölümde belirlenmiş kriterlere göre irdelenecektir.

6.6.1.1. Genel Yerleşim Düzeni

Yerleşimin inşa edilmek üzere tasarlanan düzeni şekil C.1'de verilmeye çalışılmıştır. Ancak yerleşimin yapım sürecinde, planlamadan farklı oluşumlar tespit edilmiştir. Planlama sürecinde; sağlık tesisinin güneyinde bulunan ilkokulun bulunduğu alanın gözlemler sonucunda, sağlık tesisinin kullanımına bırakıldığı, bu alanın poliklinik ve sağlık tesisinin otoparkı olarak yeniden düzenlendiği tespit edilmiştir. İlkokulun da çocuk bahçesinin hemen güneyindeki alanda ilköğretim okulu olarak yeniden inşa edildiği saptanmıştır. Öte taraftan yerleşimin güneyinde yer alan ve pazar yeri olarak tasarlanan alanın da ilköğretim okulunun bahçesine dahil edildiği görülmüştür. Vaziyet planında açık spor tesisinin batısında yer alan ve oyun alanı olarak düşünülen

kısımda da kapalı spor tesisisin yapılmakta olduğu görülmüştür. Genel yerleşim düzeninde tespit edilen değişiklikler Ek C'de, şekil C.4.'de belirtilmeye çalışılmıştır.

- **Yoğunluk**

Yerleşim yoğunluğu E:1.60-2.40 arasında değişmektedir. Yerleşimin kuzeydoğu sınırında yer alan, 50 mt.lik yola bakan üç adada yoğunluk 2.40, diğer tüm adalardaysa yoğunluk 1.60'dır.

- **Yapı Nizamı**

Yapı bloklarının bir kısmı ayrık olarak bir kısmı ise bitişik düzende planlanmıştır. Blok tipleri, sayısı ve kat yükseklikleri hakkında detaylı bilgi tablo 6.3. de verilmeye çalışılmıştır.

- **Yükseklikler**

Yerleşimin tamamı yüksek katlı konut bloklarından oluşmaktadır. Konut bloklarının yükseklikleri 10 kat ile 15 kat arasında değişmektedir (Tablo 6.3., Tablo 6.4., Tablo 6.5.).

- **Doluluk-Boşluk**

Şekil C.4.'de Yüreğir Serinevler Toplu Konut Alanının doluluk-boşluk analizi yapılmaya çalışılmıştır.

- **Sosyal ve Kentsel Donatılar**

Yerleşimdeki sosyal donatı kapsamında; bir üniversite hastanesine ait sağlık tesisi, lise, ilköğretim okulu, çocuk bahçesi, inşa aşamasında olan açık ve kapalı spor tesisi bulunmaktadır. (Şekil D.17., Şekil D.18., Şekil D.1, Şekil D.2)

Çocuk bahçesi ve oyun alanında yeterli kentsel donatı düzeninin bulunmadığı gözlenmiştir. Özellikle yeterli oyun aracı olmadığı gibi mevcut oyun araçları da herhangi bir yaş grubuna yönelik biçimde düzenlenmemiştir (Şekil D.3.). Çocuk bahçesinde yer alan oturma gruplarının düzenlenmesi ve yer seçimi belirgin bir ilkeye dayanmamaktadır (Şekil D.4). Bunun yanında oturma gruplarında kullanıcının iklimsel koşullardan korunabilmesi için bir örtü veya gölgelik bulunmamaktadır.

Ayrıca yerleşimde dış mekanlarda aydınlatmanın yeterli olmadığı gözlenmiş, yol kenarlarında ve kaldırımlarda aydınlatma elemanlarının yetersizliği dikkat çekmiştir (Şekil D.5.). Çocuk bahçesinde sadece iki adet aydınlatma elemanının olduğu tespit edilmiştir. Bir üniversite hastanesine ait olan sağlık tesisi etrafında yeterli aydınlatma düzeyinin sağlanması için donatıların yer aldığı görülmüştür.

Öte yandan yerleşim içinde yeterli sayıda ve her blokla ilişkili konumda otopark düzenlendiği belirlenmiştir (Şekil D.5.). Ancak sağlık tesisine gelen ziyaretçilerin araçlarını kimi zaman tesisin otoparkında yer bulamayarak yerleşime ait otoparklara bıraktıkları gözlenmiştir. Bu nedenle bazı blokların otopark girişlerine sürgülü kapı konarak blok sakinleri dışında kullanılmasının engellenmeye çalışıldığı saptanmıştır (Şekil D.6.)

- **Açık Alanlar, odak noktaları, meydan ve yol kavşakları**

Yerleşim içinde açık alanlar; bloklar arasındaki boşluklar ve çocuk parkından oluşmaktadır. Örüntüde düzenlenmiş bir meydan yoktur. Diğer taraftan sağlık tesisi kentsel boyutta bir odak iken, yerleşim ölçeğinde çocuk parkının odak noktası olduğu söylenebilir. Yerleşimin yakınındaki spor tesislerinin de tamamlanmasıyla bu tesislerin de birer odak noktası olabileceği düşünülmektedir.

Yerleşimin kuzeydoğusundan geçen 50 mt.lik yol ile 20 mt.lik yol yerleşimin kuzey ucunda bir kavşak yapmaktadır. 50 mt.lik yolun yerleşimin kuzeydoğu ucunda kesiştiği 14 mt.lik yolun, yerleşimin batı ucunda da 20 mt.lik yolla kesiştiği görülmüştür. Yerleşimin içinden geçen 7 mt.lik yollar da yerleşimi çevreleyen 50, 20 ve 14 mt.lik yollara bağlanmaktadır (Şekil D.7., Şekil C.1.)

- **Blok Girişleri**

Yapı blokları münferit olarak durmakta, blokların bir araya gelişi bir ortak alanı sınırlamamaktadır. Bu nedenle her blok girişi kendine göre dışarıdan verilmiştir. Blok girişlerinin bir kısmına doğrudan araç yolundan veya otopark cebinden geçerek ulaşılabilirken, bir kısmına da yapı adası içindeki yaya yolu ile ulaşılmaya çalışılmıştır (Şekil D.8, Şekil D.5).

- **Zemin-Yapı İlişkisi**

Bloklar doğrudan zemine oturtulmuş, yapının yerden yükseltilmesi ya da zemin katın boşaltılması gibi bir çabaya girişilmemiştir. Blokların giriş kotu 0.94 mt.dir.

Bloklarda zemin katların, konut kullanımının haricinde; ticaret, hidrofor ve su deposu, kullanıcılara ait depo veya yönetim odası olarak kullanıldığı saptanmıştır (Şekil D.9., Şekil D.10.).

- **Yeşil Alanlar**

Örüntü içinde özellikle belirlenmiş yeşil alan bulunmamaktadır. Ancak örüntü içinde blok aralarında düzenlemeler yapıldığı görülmüştür (Şekil D.11.). Blok bahçelerinin çoğunlukla blok kullanıcıları tarafından bitkilendirilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

- **Bitişler**

Kaldırımlar ve yaya yolları beton parke, araç yolları asfalt kaplamadır. Bazı yaya yolları ise kaplamasızdır. Çocuk parkında oyun alanları kum, oyun alanları dışında kalan yerlerde ise beton parke taşları zemin kaplaması olarak kullanılmıştır (Şekil D.12.)

- **Ulaşım**

Yerleşim, kuzeydoğu yönünden 50 metrelik, kuzeybatı yönünden 20 metrelik, doğusundan ve güneyinden de 14'er metrelik araç yollarıyla çevrilmiştir.

Yerleşimin genel örüntüsü içinde araç yolu için düzenleme yapılmıştır. Araç yolları iki yönlü olarak, her iki tarafı da kaldırımlı olmak üzere 7 metre genişlikte düzenlenmiş; ayrıca bir bisiklet yolu tasarlanmamıştır. Yapı adaları içinde yaya yolları düşünülmüş, bloklar arasında kalan boşluklar yaya geçişi için düzenlenmiştir (Şekil C.1.).

6.6.1.2. Betimleyici Düzen

Yerleşimin bütününe ilişkin bu genel çerçeveli bakışın ardından yerleşim düzeninin bütününde yer alan binalar ve yakın çevreleri fiziksel örüntünün betimleyici düzeni kapsamında ele alınmaya çalışılacaktır. Binaların fiziksel yapısına bağlı olarak betimlenmesine ilişkin ögeleri barındıran betimleyici düzenin simgesel anlamın oluşumunda özellikle etkili olduğu düşünülmektedir. Betimleyici düzen kapsamında ele alınan unsurlar şunlardır:

- **Yapı Yaşı** (yenilik-eskilik)

1997 yılında tamamlanarak kullanılmaya başlanan bloklar oldukça yeni görülmekle beraber; detaylara bakıldığında bozulmalara rastlanmaktadır. Kimi bloklarda dış cephe boyalarının solduğu, bazı bloklarda ise sıva kaplamasının kabardığı ve cephelerde yağmur suyu izleri, merdiven sahanlıklarını aydınlatmak için bırakılan boşluklardaki metal korkulukların bir kısmının paslandığı, blokların su basman seviyesinde kirlenme, özellikle yazı ve karalamaların olduğu görülmüştür (Şekil D.13., Şekil D.14.).

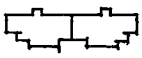
- **Büyüklük, Biçim**

Blok boyutları plan tiplerine göre değişmektedir. Bloklarda kat yüksekliği 2.8 mt. olarak tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda ayrık ve bitişik blok tiplerine göre büyüklük ve biçimler verilmeye çalışılmıştır (Tablo 6.4., Tablo 6.5.).

Tablo 6.4. Yerleşimdeki Ayrık Blokların Biçimleri ve Büyüklükleri

		Plan Biçimi	Zemin Oturumu	Blok Yüksekliği
Ayrık Blok Tipi	A1 Tipi		20.4mtx13mt	34.6 mt (11 katlı) 40.2 mt (13 katlı)
	A2 Tipi		16.6mtx13mt	34.6 mt (11 katlı) 37.4mt (12 katlı) 40.2 mt (13 katlı) 45.8 mt (15 katlı)
	A3 Tipi		18.5mtx13mt	40.2mt (13 katlı) 45.8 mt (15 katlı)

Tablo 6.5. Yerleşimdeki Bitişik Blokların Biçimleri ve Büyüklükleri

		Plan Biçimi	Zemin Oturumu	Blok Yüksekliği
Bitişik Blok Tipi	B1 Tipi		40.8mtx13mt	34.6 mt (11 katlı) 40.2 mt (13 katlı)
	B2 Tipi		33.2 mtx13mt	34.6 mt (11 katlı) 37.4 mt (12 katlı) 40.2 mt (13 katlı)
	B3 Tipi		38.9mt.x13mt	31.8 mt (10 katlı) 34.6 mt (11 katlı)
	B4 Tipi		37mt.x13mt	31.8 mt (10 katlı) 45.8 mt (15 katlı)

- **Kat Sayısı**

Konut blokları 10-15 kat arasında inşa edilmiştir. Yerleşimde ayrık blokların 3 tanesi 11, 3 tanesi 12, 9 tanesi 13, 3 tanesi de 15 katlı, bitişik blokların ise 5 tanesi 10 katlı, 11 tanesi 11 katlı, 3 tanesi 12 katlı, 3 tanesi 13 katlı, 2 tanesi de 15 katlı olarak inşa edilmiştir. Buna göre yerleşimdeki blokların 18 tanesi ayrık, 24 tanesi de bitişik düzende inşa edilmiştir.

- **Cephe Düzeni**

Adana için uygun yön güneyden doğuya 3° dir. Bloklar iklimden kaynaklanan sebeplerden dolayı çoğunlukla kuzey-güney aksında yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bu

sebeple de iklim koşullarından olabildiğince yararlanmak amacıyla kuzey-güney cepheler oldukça boşluklu olarak düzenlenmiştir. Doğu-batı yönüne bakan cepheler ise tamamen kapalı tutulmuştur. Doğu-batı cephelerin sağır tutulmasında yapım tekniğinin de etkili olduğu düşünülmektedir (Şekil C.3., Şekil D.5., Şekil D.29.-Şekil D.34.).

Yaşam mekanlarının güney-kuzey cepheleri tamamen şeffaf tutulurken, yatma mekanlarında ise tek kanatlı bir pencere bırakılmıştır.

Yapıların zemin ve ilk birkaç katındaki konutlarda balkon ve pencerelerin güvenlik amacıyla demir parmaklıklarla kapatıldığı tespit edilmiştir. En üst katlarda ise balkon korkuluklarının bir emniyet tedbiri olarak yükseltildiği gözlenmiştir. Bazı kullanıcıların ise yaşam mekanının açıldığı iki balkondan birini iç mekana dahil ettikleri saptanmıştır (Şekil D.15.).

- **Çatı Örtüleri**

Konut bloklarının çatıları teras çatı olarak inşa edilmiştir. Çatıya kurulan güneş enerjisi panelleri ve su depoları, televizyon antenleri görülmektedir.

Ayrıca kimi blok girişlerinin daha sonradan kullanıcıları tarafından saçakla örtüldüğü tespit edilmiştir. Bu nedenle blok girişlerinde farklı saçak tipleri görülmektedir (Şekil D.16.).

- **Malzeme**

Blokların dış cepheleri sıva kaplama yapılarak, boyanmıştır.

- **Renk**

Her konut bloğu iki renk kullanılarak boyanmış, renk seçiminde blok tiplerinin belirginleştirilmesi gibi belirli bir neden gözetilmemiştir. Renkler olabildiğince pastel tonlarda seçilmiş ve bej, gri, mavi, yeşil ve kiremit renkleri kullanılmıştır. Ancak yerleşimde yer alan sağlık tesisi ve ilköğretim okulunun oldukça canlı pembe ve koyu kırmızı renklerle boyandığı görülmüştür (Şekil D.17., Şekil D.18.).

- **Doku**

Betimleyici düzen kapsamında blok yüzeylerinin doku karakterine bakıldığında yüzeylerin malzemeden kaynaklanan nedenle oldukça ince dokulu olduğu söylenebilir. Blokların görülen dokusu, seçilen pastel renklere bağlı olarak da oldukça yumuşak etki bırakmaktadır. Öte yandan cephe düzeninde çok çeşitli malzeme kullanılmaması dokunun etkisini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca büyük boşluklu cam yüzeylerin cephede geri çekilerek kullanılması cephe örüntüsü içinde doluluk-boşluk

hissini de güçlendirmektedir. Cam yüzeylerin cephede fazlaca hissedilmemesi, onun yerine cephede sağlanan hareketlilik cephe örüntüsüne çeşitlilik katmaktadır.

- **Bakımlılık**

Toplu konut alanı oldukça yeni bir yerleşim olmasına rağmen bütün içinde genel bir bakımsızlık göze çarpmaktadır. Bloklar yeterince bakımlı görülmekle beraber; dış mekanların oldukça bakımsız olduğu söylenebilir (Şekil D.19.).

Yerleşim, genelinde bakıldığında; bakımsızlığın temel sebepleri arasında; sitede uygun kentsel donatıların bulunmaması, sokaklarda ve bahçelerde yeterli temizliğin olmaması, çöp bidonlarının sokaklara gelişigüzel konulması, yetersiz peyzaj düzenlemesi, uygun dış mekan aydınlatma elemanlarının olmaması, açıkta giden elektrik kablolarıyla beton elektrik direkleri ve direkler üzerine gelişigüzel asılmış ve yapıştırılmış ilanlar, bazı kaldırımsız yol kenarları özellikle dikkat çeken unsurlardır (Şekil D.20., Şekil D.21., Şekil D.22.).

- **Peyzaj**

Yerleşimde peyzaj unsuru zayıf bir karakter taşımaktadır. Belirgin bir peyzaj düzenlemesi gözlenememekle beraber, örüntü içinde genel kullanıma ait bahçelerin bitkilendirildiği saptanmıştır.

Kimi bloklarda ise bahçe sınırının çit vs. gibi elemanlarla sınırlandığı ve kullanıcıları tarafından bitkilendirildiği görülmüştür (Şekil D.23.). Bazı blok bahçelerine kullanıcıların oturma elemanları yerleştirdikleri tespit edilmiştir (Şekil D.24., Şekil D.25.).

Yerleşim; oldukça yüksek yapılardan oluşmuş ve "yoğun" olarak ifade edilebilecek bir örüntü durumundadır. Yeşil ögenin zayıflığı örüntünün bu niteliğini olumsuz biçimde vurgulamaktadır. Özellikle örüntünün merkezinde bulunan çocuk parkı yeşil ögeden oldukça yoksundur (Şekil D.27.).

Örüntüde bir peyzaj düzenlemesi gerekli görülmektedir.

- **Koku, Ses, Isı**

Koku, ses ve ısı gibi unsurlar tespit edilmeye çalışıldığında, çevrede ısı ve koku oluşturacak herhangi bir kaynak bulunmadığı, ancak yakın çevredeki sağlık tesisi ve okulların gürültü kaynağı olabileceği düşünülmektedir. Özellikle hastane etrafındaki yoğun araç trafiği önemli bir gürültü kaynağı olarak göze çarpmaktadır (Şekil D.28.).

Ayrıca hastane çevresinde gelişigüzel yer alan seyyar satıcıların da rahatsız edici olduğu düşünülmektedir (Şekil D.20.).

6.6.2. Kullanıcı Analizi

Yapılaşmış çevrenin fiziksel örüntüsüne bağlı olarak kullanıcıların özelliklerinin birtakım davranış örüntüleri oluşturabileceği belirtilmişti. Kullanıcı nitelikleri; daha önceki bölümde şu şekilde ele alınmıştı:

- Yaş,
- Cinsiyet,
- Eğitim Düzeyi,
- Sosyo-kültürel Yapı
- Sosyo-ekonomik Yapı
- Geçmiş deneyimler
- Beklentiler, önyargılar
- Yaşam tarzı, dünya görüşü

Alan çalışması sonunda kullanıcının özelliklerini belirlemeye yönelik sorular değerlendirildiğinde; deneklerin %83'ünü (125 kişi) kadınların, %16,7'sini (25 kişi) ise erkeklerin oluşturduğu görülmüştür.

Deneklerin yaşı 13 ile 57 arasında değişmektedir. Eğitim durumuna bakıldığında ise; %4 oranında (6 kişi) eğitimsiz, %36 oranında (54 kişi) ilkokul mezunu, %13,3 oranında (20 kişi) ortaokul mezunu, %34 oranında (51 kişi) lise ve %12,7 oranında (19 kişi) yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir.

Deneklerin çoğunluğu ilkokul mezunu iken; meslek grupları içinde de ev hanımlığı ağırlıklıdır. Görüşmelerin hafta içi yapılması nedeniyle, görüşülen kişilerin çoğunun kadın olması, kadınların herhangi bir işte çalışmadığını, ev hanımı olduğunu işaret etmektedir. Aile yapısı incelendiğinde ise ailelerin çoğunlukla 2-3 çocuklu olduğu (%46,7, 70 kişi), %7,3 oranındaki ailenin de 4 ve daha fazla çocuklu olduğu görülmektedir.

Ailelerin sosyal ve kültürel faaliyetleri incelendiğinde ise büyük çoğunluğun sinemaya (%79,3) ve neredeyse tamamının ise tiyatroya (%96,7) hiç gitmediği saptanmıştır. Bunun yanında deneklerin %96,7'sinin belirli sıklıklarla akraba ve komşu ziyaretine gittiği belirlenmiştir.

Hiçbir denek; dernek veya sosyal bir klübe üye değilken, düzenli olarak spor yapanların oranı ise sadece %5,3'dür. Çok az sayıda deneğin ise pikniğe gitme, yürüyüş yapma gibi diğer faaliyetleri gerçekleştirdiği belirlenmiştir.

%74'ü ev sahibi, %26'sı ise kiracı olan deneklerin %73,3'ünün 2-4 yıl arasında, %15,3'ünün 1 ay-1 yıl, %11,3'ünün ise 5-10 yıldır bu semtte yaşadığı saptanmıştır.

Böylece kullanıcının karakteristik özellikleri kapsamında sosyal profilini saptamak için eğitim, meslek ve gelir düzeyinin en önemli belirleyiciler olduğu düşünülebilir. Bu noktadan yola çıkarak alan çalışmasında yer alan ilk sorular değerlendirildiğinde; denek grubunun ağırlıklı biçimde alt ve orta gelir grubuna dahil olduğu söylenebilir. Deneklerin sosyal faaliyetlerinin akraba ve komşu ziyareti ile sınırlı kalması, eğitim seviyesinin düşüklüğü ve meslek dağılımı bu tespiti doğrular niteliktedir. Alan çalışması kapsamında kullanıcı karakteristiğine ilişkin edinilen veriler Ek E'de verilmeye çalışılmıştır.

6.7. Alan Çalışması ile Edinilen Bulgular

Alan çalışmasında elde edilen bulgular incelenmeden önce uygulama sonuçlarının nasıl değerlendirildiği anlatılmaya çalışılacaktır. Adana Yüreğir Serinevler Toplu Konutlarında gerçekleştirilen alan çalışmasında elde edilen veriler kodlanarak SPSS 9.0 (Statistical Package For Social Sciences) paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Değerlendirmede verilerin öncelikle frekans dağılımlarına bakılmış, ardından verilerin sıklık analizleri yapılarak çapraz tabloları çıkarılmıştır. Frekans dağılımı kapsamında kullanıcı özellikleri, birincil ve ikincil hislere ait sıfat çiftlerinin, davranışsal boyuta ilişkin cevapların ve çevrenin anlamına ilişkin sıfat çiftlerinin sıklık analizi yapılmıştır. Soru formunda açık uçlu olarak bırakılan seçeneklere verilen cevaplar da kodlanarak analize dahil edilmiştir.

Birincil ve ikincil hisler; ikincil hisler ve davranışsal boyut; davranışsal boyut ve çevrenin anlamı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığının bilinebilmesi için de değerlendirmede çapraz tablolama yapılarak chi-square (ς^2) testi uygulanmıştır. Chi-square testinde edinilen frekans değerleri arasında anlamlılık sınırı P:0.05 olarak alınmıştır. Değerlendirme esnasında sonuçlarda Fisher's Exact Test değerinin P:0.05'in altında olup olmadığına bakılmıştır. Fisher's Exact Test

değerinin P:0.05'in altında olması durumunda değerlendirmede anlamlı bir ilişki olduğu kabul edilmiştir.

Çapraz tabloların yapılmasının ardından değişkenler arasındaki anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ancak sıfat çiftleri arasındaki ilişkinin ne yönde olduğu (artan veya azalan) ya da sıfat çiftlerinden hangisinin diğerlerine göre en anlamlı olduğunun bilinmesi için de "Regresyon" analizleri "Binary Logistik" olarak yapılmıştır. Bu analiz sonucunda da bağımsız değişkenlerin P değerleri azdan çoğa doğru sıralanarak bağımlı değişken karşısında en etkin bağımsız değişken ve ilişki yönü saptanmaya çalışılmıştır.

6.7.1. Frekans Dağılımları

Bu kısımda değerlendirme sonucu edinilen bulguların sıklık analizleri verilmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda birincil hislerin, ikincil hislerin, davranışsal boyut ve çevrenin anlamına ilişkin çözümlemeler yapılacaktır. Kullanıcı karakteristiğine ilişkin değerlendirme sonuçları ise yukarıda verildiği gibidir.

6.7.1.1. Birincil Hislere Ait Sıfat Çiftlerinin Frekans Dağılımları

Soru formunda sıfat çifterinin 6 değer skalası üzerinden yapılan değerlendirme yardımıyla çevrenin fiziksel niteliklerinin kullanıcı tarafından öznel olarak nasıl algılandığı saptanmaya çalışılmıştı. Değerlendirmede skala ölçekleri çoktan oldukçaya doğrudur. Örneğin geniş-dar sıfat çifti skalaya "çok geniş", "geniş", "oldukça geniş", "oldukça dar", "dar" ve "çok dar" şeklinde oturmaktadır.

Bu 6 ölçekli skala üzerinden yapılan değerlendirme sonucunda deneklerin %38'i bloklar arasındaki mesafeyi dar bulurken, %30'u oldukça geniş bulmuştur. Yerleşimdeki bloklar %54 oranında yüksek bulunurken, deneklerin %42'si blokların sık inşa edildiğini belirtmiştir.

Yerleşimin çeşitli-tekdüze oluşuna ise %40 oranında oldukça tekdüze cevabı verilmiştir. Deneklerin %39.3'ü ise yerleşimi tekdüze şeklinde değerlendirmektedir. Bu durumda kullanıcıların yaşadıkları çevreyi genel olarak tekdüze olarak değerlendirdiği söylenebilir. Deneklerin yaşadıkları çevreyi çoğunlukla pis bulduğu belirlenmiş, çevre deneklerin %24'ü tarafından "oldukça pis" bulunurken, %35.3'ü de "pis" bulduğunu belirtmiştir. Deneklerin %6.7'si ise çevreyi "çok pis" bulmaktadır.

Kalabalık-tenha sıfat çiftine verilen cevaplar da ağırlıklı olarak çok kalabalık-oldukça kalabalık şıkları arasında dağılırken, en fazla değeri %44.7 oranıyla kalabalık şıkkı almaktadır. Denekler binaların oluşturduğu mekanı oldukça açık (%44.7) olarak değerlendirirken, yerleşimi de oldukça hareketli (%42) ve gürültülü (%46.7) şeklinde nitelendirmiştir.

Binalar oldukça renkli (%52.7) ve oldukça sade (%62.7) bulunurken, yerleşim de oldukça yoğun (%55.3) olarak tanımlanmıştır.

Yaşam çevrelerinde aranan en önemli unsurlardan biri olan yeşil ögenin varlığı sorgulandığında; yerleşimdeki zayıf yeşil ögenin, denekler tarafından yerleşimin %52.7 oranında kuru olarak algılanmasına neden olduğu saptanmıştır.

Çalışmada birincil his olarak ele alınan bu değerlendirmenin sonuçlarının 6 değer skalası üzerinden dağılımı şöyledir (Tablo 6.6.):

Tablo 6.6. Birincil hislere ait sıfat çiftlerinin sıklık dağılımları

	çok 3 (%)	2 (%)	oldukça 1 (%)	oldukça 1 (%)	2 (%)	çok 3 (%)	
geniş	0,7	12	30	10,6	38	8,7	dar
yüksek	17,3	54	24	4,7	0	0	alçak
sık	4	42	30,7	20	3,3	0	seyrek
çeşitli	0	4,7	16	40	39,3	0	tekdüze
temiz	0	2	32	24	35,3	6,7	pis
kalabalık	4	20,7	44,7	25,3	5,3	0	tenha
açık	0,7	8,7	44,7	14,6	31,3	0	kapalı
hareketli	1,3	14,7	42	30,7	11,3	0	duragan
sessiz	0	2,7	24	18	46,7	8,6	gürültülü
renkli	0	5,3	52,7	26,7	13,3	2	renksiz
süslü	0	0,7	14	62,7	22	0,6	sade
yoğun	2,7	16	55,3	24	2	0	yoğun değil
yeşil	0	1,3	25,3	18,7	52,7	2	kuru

6.7.1.2. İkincil Hislere Ait Sıfat Çiftlerinin Frekans Dağılımları

Yine 6 değerli skala üzerinden yapılan değerlendirme sonucu yerleşim denekler tarafından düzensiz (% 35.3) ve ferah (%58) olarak tanımlanmıştır.

Oldukça basit (%68) şeklinde nitelendirilen yerleşim, bütün olarak oldukça uyumlu (%66.7) bulunmuştur. Deneklerin oldukça itici (%46) ve bakımsız (%54,7) gördüğü yerleşim ayrıca sıradan (%46) olarak belirlenmiştir.

Kontrolsüz (%40) bulunan yerleşim oldukça hoş (%54.7), oldukça vasat (%82) ve oldukça yeni (%72) şeklinde değerlendirilmiştir.

Ayrıca oldukça neşelendirici (%50) olduğu ifade edilen yerleşimi deneklerin oldukça demode (%50.7) bulduğu saptanmıştır. İkincil hislere ait sıfat çiftlerinin sıklık dağılımları Tablo 6.7.'de verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 6.7. İkincil hislere ait sıfat çiftlerinin sıklık dağılımları

	çok 3 (%)	2 (%)	oldukça 1 (%)	oldukça 1 (%)	2 (%)	çok 3 (%)	
düzenli	0	0,7	32,7	26,7	35,3	4,6	düzensiz
ferah	0,7	8,7	58	22	10,6	0	boğucu
karmaşık	0	3,3	20,7	68	7,3	0,7	basit
uyumlu	0	3,3	66,7	20,7	9,3	0	uyumsuz
çekici	0	1,3	40	46	12,7	0	itici
bakımlı	0	0,7	22,6	19,3	54,7	2,7	bakımsız
özgün	0	1,3	19,3	32	46	1,4	sıradan
kontrollü	0,7	0,7	28,6	27,3	40	2,7	kontrolsüz
hoş	0	1,2	54,7	28,7	14,7	0,7	hoş değil
lüks	0	6	0	82	11,3	0,7	vasat
yeni	0	1,3	72	22,7	4	0	eski
neşelendirici	0	4	50	32,7	12,6	0,7	iç karartıcı
moda	0	2,7	32,6	50,7	13,3	0,7	demode

6.7.1.3. Davranışsal Boyutun Frekans Dağılımları

Davranışsal boyut kapsamında değerlendirilen mahremiyet, ait olma sahiplenme ve güvenlik hissine verilen cevaplarda deneklerin %56'sı çevrenin mahremiyet ihtiyacını karşılamadığını, %50-%50 oranında aidiyet hissettiklerini, %50,7'si yerleşimde sahiplenilen bir yer bulunmadığını, %62'si de çevreyi güvenli bulmadığını bildirmiştir.

Yaşanılan çevrenin mahremiyet ihtiyacını karşılamadığını bildiren denekler sebep olarak şunları öne sürmüştür:

- Binalar çok sık, birbirine çok yakın, evler neredeyse iç içe (%42)
- Bloklar karşılıklı olduğundan sanki evlerin içi gözetleniyor gibi (%16)
- Konuşurken komşuların sesini duyuyorum, benim sesim de dışardan duyuluyor (%10.7)
- Evlerin içi görünüyor (%10)
- Çevredeki insanlar çok kültürsüz, rahatsız edici (%5.3)
- Hastane yüzünden rahat değilim (%2.7)

- Çok kalabalık bir yer (%1,3)
- Pencereler çok büyük (% 1,3)

Aidiyet hissini belirleyen nedenler ise şöyle sıralanmaktadır:

- Mülküm (%26,7)
- Alışamadım (%26)
- Müstakil evi tercih ederim, apartmanda olmak iyi değil (%10)
- Mecburen oturuyorum (%8,7)
- Oturanlar karışık iyi bir muhit değil (%8)
- Çok kalabalık, gürültülü, sıkıcı bir yer (%8)
- Burası benim için herhangi bir yer, özel bir bağlantım yok (%1,3)
- Sosyal imkanlar çok zayıf (%6,7)

Yaşadıkları çevreye ait olduğunu hissettiğini belirten denekler komşularının iyi, çevreye alıştığını, sevdiğini (%17,3) sebep olarak göstermiştir.

Uygulama alanında yapılan tespitler sonucu kullanıcıların çoğunlukla yaşadıkları blokların bahçesini (%34), kapı önünü (%6,7) veya otoparkı (%14) sahiplendiği görülmüştür. Kullanıcıların bahçelerini çit ve tellerle çevrelediği, bloğa ait otoparkın da kendilerinden başkası tarafından kullanılmasının önlenmeye çalışıldığı saptanmıştır (Şekil D.6., Şekil D.23.). Ayrıca kullanıcıların bir kısmının bloklarının bahçesine oturma elemanları koyarak ve bahçeyi bitkilendirerek ön bahçeyi kullandığı, bir kısmının da kapı önünde vakit geçirmek için oturarak veya başka amaçlarla (komşularla sohbet etmek, oynayan çocukları gözlemek, halı yıkamak gibi) kapı önünü kullandığı tespit edilmiştir (Şekil D. 24., Şekil D.25., Şekil D.26.). Çevrenin güvenli bulunmamasının nedenleri ise şöyle belirtilmiştir:

- Hırsızlık olayı çok oluyor (%20,7)
- Sitenin güvenlik önlemi ve güvenlik personeli yok (%20)
- Sitede oturan insanlar çok karışık (%16)
- Sitenin etrafı çevrili değil, giren çıkan belirsiz (% 11,3)
- Semt olarak kötü, etraf gecekondu dolu (%8,7)
- Hastaneden dolayı çok kalabalık ve yabancı insan çok (%7,3)

Yaşanılan çevreyi güvenli bulma sebepleri ise; apartman kapısının otomatlı olması ve yabancılara açılmaması (%2,7), hastaneden dolayı etrafta polis olması (%10), herhangi bir olayla karşılaşılmamasıdır (%12).

Sonuçlar göstermektedir ki, kullanıcıda mahremiyet hissinin oluşmasında bloklar arası mesafe ve blokların birbirine göre konumu oldukça önemlidir. Bloklar arası mesafe ve blokların birbirine göre konumu kullanıcıda evlerin içinin göründüğü veya gözetlendiği düşüncesini doğurmaktadır. Konut ölçeğinde de uygun ses yalıtımının olmaması konuttaki mahremiyet hissini zedelemektedir.

Güvenlik hissinin oluşmamasının temel nedenleri arasında ise sitenin güvenlik tedbirinin ve personelinin olmaması yatmaktadır. Sitenin sınırları belirgin olmasına rağmen sınırlayıcı elemanlar, siteye giriş çıkışlarda bir kontrol ya da siteyi yanındaki yerleşimden farklı olarak daha kontrollü bir yere geldiğini ziyaretçiye hissettiren belirgin bir unsur bulunmamaktadır. Böylesi bir kontrolün olamamasında ise yerleşimdeki hastanenin etkili olduğu sanılmaktadır. Bazı denekler hastane sebebiyle polis olduğunu belirtmekle beraber bu deneklerin neredeyse tamamının hastane yakınında oturduğu görülmüştür.

Öte yandan toplu konutta inşa edilen ortak kimliğin paylaşılması, toplu konut imajının altında yer alan, yaşanılan konutun imajının sahiplenilmesi zorunluluğuyla kullanıcıların kendilerini diğer kullanıcılara yeterince ifade edememesi nedeniyle kullanıcıların birbirlerini kötü, kalitesiz olarak tanımladığı görüşünü doğrulayan sonuçların davranışsal boyut kapsamında ele alınan dört boyutta da ortaya çıkması uygulamada edinilen önemli bulgulardan biridir.

6.7.1.4. Çevrenin Anlamına İlişkin Sıfat Çiftlerinin Frekans Dağılımları

Denekler yaşamakta oldukları çevreyi oldukça yaşanabilir (%76,7), oldukça kalitesiz (%42), oldukça mutluluk veren (%60), oldukça değerli (%55,3) ve oldukça iyi (%72) şeklinde anlamlandırdığı tespit edilmiştir. Uygulamanın sonuçlarına göre anlama ilişkin sıfat çiftlerinin sıklık dağılımları ise tablo 6.8.de verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 6.8. Anlama İlişkin Sıfat Çiftlerinin Sıklık Dağılımları

	çok 3 (%)	2 (%)	oldukça 1 (%)	oldukça 1 (%)	2 (%)	çok 3 (%)	
yaşanabilir	0	1,3	76,7	10,7	11,3	0	yaşanamaz
kaliteli	0	2	37,3	42	18,7	0	kalitesiz
mutluluk veren	0	2,7	60	26	11,3	0	mutsuzluk veren
değerli	0	2,7	55,3	33,3	8	0,7	değersiz
iyi	0	2	72	20	4,7	1,3	kötü

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

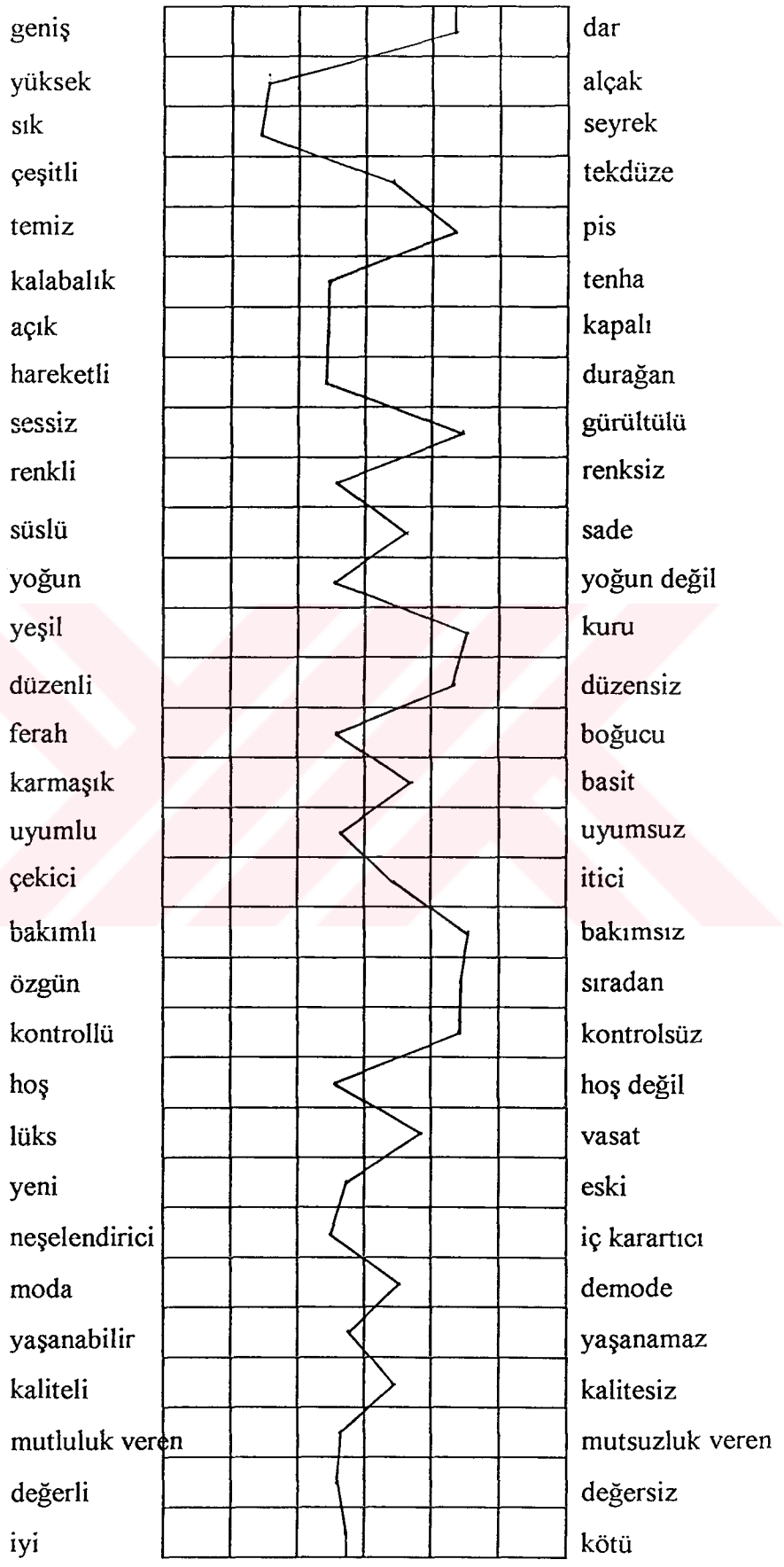
Kullanıcıların çevreyi "oldukça yaşanabilir" bulmasının nedeninin "yaşanabilir" kavramının kullanıcı tarafından bir kalite unsuru, yaşam kalitesinin bir parçası olarak değil de; yaşanabilirlik sınırı olarak algılanması olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla yaşam kalitesi bakımından en düşük düzeyde olsa dahi kullanıcı grubu çevreyi yaşanabilir bulabilmektedir.

Kalitesiz bulunması dışında çevrenin yaşanabilir olmasıyla beraber çevrenin diğer anlamlarının da olumlu yönde gelişmesinde düşük gelir düzeyindeki kullanıcı grubunun çevreden beklenti sınırının oldukça düşük olduğu; yaşanılan çevrenin sadece "konut" kavramı ile sınırlandırıldığı; dış mekandaki unsurların kullanıcı için çok fazla önem taşımadığı düşüncesini akla getirmektedir.

Ayrıca çevre kalitesiz bulunurken; kullanıcıya oldukça mutluluk vermesi ve oldukça değerli bulunmasında ise yaşanmışlığa bağlı olarak uyum süreci, alışkanlık ve benimsemenin etkili olduğu sanılmaktadır.

Alan çalışmasında birincil hisler, ikincil hisler ve anlamın belirlenmesi amacıyla kullanılan sıfat çiftlerinin değerlendirilmesiyle; deneklerin yerleşimi nasıl anlamlandırıldığı saptanmıştır. Yerleşimin denekler tarafından nasıl anlamlandırıldığı sıfat çiftlerinin sıklık değerlerine göre şekil 6.2.'de verilmeye çalışılmıştır.

Birincil his, ikincil his, davranışsal boyut ve anlama ilişkin olarak edinilen verilerin frekans dağılımlarına ilişkin pay diyagramları Ek E'de, bu verilerin frekans dağılım tabloları Ek F'de verilmiştir.

Şekil 6.7. Alan Çalışmasında Yer Alan Sıfat Çiftlerinin Sonuçlara Göre Dağılım Çizelgesi

6.7.2. Çapraz Tablolama Analizi

Chi-square testi kullanılarak beklenen ve gözlenen frekans arsında bir bağ olup olmadığına bakmak için çapraz tablo analizlerinden yararlanıldığı belirtilmişti. Bu amaçla önerilen holistik modelde öne sürülen hipotezler kapsamında birincil hisler ve ikincil hisler, ikincil hisler ve davranışsal boyut, davranışsal boyut ve çevrenin anlamı arasındaki ilişki sıfat çiftleri ve davranışsal boyuta ait sorular yardımıyla kontrol edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca kullanıcı özelliklerinin çevrenin algılanması ve anlamlandırılmasında hangi boyutlarda etkili olduğu da irdelenmeye çalışılacaktır.

6.7.2.1. Kullanıcı Özelliklerinin Birincil His, İkincil His, Davranışsal Boyut ve Anlam Üzerinde Etkisinin Analizi

Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mülkiyet ve semtte yaşam süresinin belirlediği kullanıcı özelliklerinin toplu konut alanında simgesel performansın kullanım sonrası değerlendirilmesi kapsamındaki etkisi sorgulandığında; kullanıcı özelliklerinin davranışsal boyut haricinde birincil his, ikincil his ve anlam üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Kullanıcı özellikleri ile ilişkili sıfat çiftleri arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; cinsiyetin birincil his kapsamında geniş-dar, yeşil-kuru, ikincil his kapsamında da düzenli-düzensiz, bakımlı-bakımsız, kontrollü-kontrolsüz sıfat çiftleriyle anlamlı ilişkide olduğu görülmüştür.

Genişlik-darlık algılamasında kadın ve erkeklerin her ikisinin de çoğunluğunun bloklar arası mesafeyi dar bulduğu, ama dar diyen deneklerin %52'sinin kadın, %84'ünün de erkek olmasının cinsiyetin bu sıfat çifti üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Geniş-dar sıfat çiftinde olduğu gibi erkeklerin (%92) kadınlara (%69,6) göre yaşanmakta olan çevreyi daha kuru bulduğu belirlenmiştir.

İkincil his kapsamında ise denekler yaşadıkları çevreyi düzensiz bulurken, düzenli-düzensiz sıfat çiftinde düzensiz grubunu işaretleyenlerin %79'u kadın iken %21'i erkektir. Ancak cinsiyet dağılımı içinde bakıldığında kadınların %63,2'si düzensiz bulurken, erkeklerde bu oran %84'dür. Dolayısıyla erkekler kadınlara göre çevreyi daha düzensiz bulmaktadır. Yine deneklerin çoğunluğu çevreyi bakımsız olarak değerlendirirken, kadınların %73,6'sı, erkeklerin de %92'si çevreyi bakımsız şeklinde tanımlamıştır. Kontrollü-kontrolsüz sıfat çiftinde ise deneklerin %70'i çevreyi kontrolsüz olarak değerlendirirken, erkeklerin (%92) kadınlara (%65,6) göre çevreyi daha kontrolsüz bulduğu ortaya çıkmıştır.

Deneklerin ağırlıkla değerli şeklinde nitelendirdikleri çevreyi; erkeklerin (%60) değersiz, kadınların ise değerli (%61,6) bulduğu da edinilen sonuçlar arasında cinsiyetin etkisini vurgulamaktadır.

Yaş unsurunun hiçbir sıfat çifti üzerinde etkisinin olmadığı belirlenirken; eğitim durumunun ikincil hislere ait ferah-boğucu, kontrollü-kontrolsüz, hoş-hoş değil ve anlama ait mutluluk veren-mutsuzluk veren, değerli-değersiz, iyi-kötü sıfat çiftleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ferah olarak değerlendirilen çevrede diğer eğitim gruplarında çevreyi boğucu bulanlar varken, eğitimsiz olanların tümü çevreyi ferah olarak nitelendirmiştir. Eğitimsiz olanların çoğu (%66,7) çevreyi kontrollü bulurken, diğer eğitim gruplarında ağırlıklı görüş çevrenin kontrolsüz olduğu yönündedir. Yaşanılan çevreyi hoş bulanların ise eğitimsiz (%77,8) ve ilkokul mezunu (%66,7) olduğu görülmüştür.

Eğitim durumu ile anlama ait sıfat çiftlerinin ilişkisine bakıldığında da genel olarak "mutluluk veren" şeklide değerlendirilen çevrenin, en çok eğitimsiz deneklere (%83,3) mutluluk verdiği belirlenmiştir. Denekler tarafından "oldukça değerli" bulunan çevreyi ise en çok ilkokul (%77,8), ortaokul mezunu (%50) ve eğitimsiz (%50) grubun değerli bulduğu, en çok da yüksekokul mezunlarının (%63,2) değersiz bulduğu saptanmıştır. Tüm eğitim gruplarının yaşanılan çevreyi "iyi" olarak tanımladığı, ilkokul mezunu (%87) ve eğitimsiz (%83,3) olanların bu grupta ağırlıklı olduğu gözlenmiştir.

Mülkiyet durumu ile birincil hisler ve anlama ait sıfat çiftleri arasında bir ilişki bulunmazken, ikincil hislere ait kontrollü-kontrolsüz ve neşelendirici-iç karartıcı sıfat çiftleri ile ilişki belirlenmiştir. Yaşanılan çevre kontrolsüz bulunurken, mülk sahibi olanlar (%34,2) kiracılara (%17,9) göre çevreyi daha kontrollü bulmaktadır. Kiracılar da %82,1 oranıyla mülk sahiplerine (%65,8) göre çevreyi daha kontrolsüz olarak değerlendirmektedir. Neşelendirici olarak tanımlanan çevrede yine mülk sahipleri (%58,6) kiracılara (%41) göre çevreyi daha neşelendirici bulmaktadır.

Semtte yaşam süresinin birincil his grubundan yoğun-yoğun değil ve ikincil his grubundan yeni-eski sıfat çiftleri ile bağ saptanırken, anlam grubuyla bir bağlantı kurulamamıştır. Semtte yaşama süresinin artması ile çevrenin "yoğun" olarak değerlendirilmesi arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Çevreyi yoğun bulanlar arasında en büyük değeri yaklaşık beş yıldır çevrede yaşayan grup (%82,4), en az

değeri de 1 ay-1yıldır çevrede yaşayanlar (%47,8) almıştır. Ancak çevrede yaşam süresinin artması ile çevreye uyum sürecinin gelişmesi ve buna bağlı olarak da çevrenin daha az yoğun olarak değerlendirilmesi beklenirken sonucun aksi yönde çıkması ilgi çekicidir.

Deneklerin çoğunluğunun yeni olarak değerlendirdiği semtte; yaşam süresinin yeni-eski sıfat çifti üzerinde etkili olduğu görülürken, semtte yaşam süresinin artması ile semti yeni bulma oranının da arttığı tespit edilmiştir.

6.7.2.2. Birincil Hislerin İkincil Hisler Üzerindeki Etkisinin Analizi

Değerlendirme sonuçlarına göre geniş-dar sıfat çifti ile düzenli-düzensiz, kontrollü-kontrolsüz sıfat çiftleri arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Yaşam çevresi deneklerce düzensiz olarak değerlendirilmekte; çevreyi dar bulan deneklerin %74'ü aynı zamanda düzensiz de bulmaktadır. Böylece deneklerin genişliği düzenlilikle ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Aynı şekilde deneklerin çevrenin kontrolsüz bulunmasına rağmen genişliğin çevrenin kontrollü olarak algılanmasına neden olduğu belirlenmiştir. Bloklar arası mesafeyi geniş bulan (%39,1) deneklerin dar bulanlara (%23,3) göre çevreyi daha kontrollü olarak tanımlaması, kontrollülüğün genişlikle ilişkisini vurgulamaktadır.

Yüksek-alçak sıfat çiftinin de düzenli-düzensiz, bakımlı-bakımsız, kontrollü-kontrolsüz, lüks-vasat çiftleri arasında bağlantı bulunmuştur. Yerleşim yüksek olarak değerlendirilirken, blokları yüksek bulan deneklerin %68,5'i yerleşmeyi düzensiz bulurken, alçak bulan deneklerin de %71'i yerleşmeyi düzenli bulmuştur. Dolayısıyla birinci dereceden olmasa da düzenliliğin algılanmasında yüksekliğin negatif yönde etkili olduğu söylenebilir.

Yerleşimi yüksek bulan deneklerin %79'u yerleşimi bakımsız bulurken, alçak diyenlerin ise sadece %28,6'sı çevreyi bakımsız bulmuştur. Böylece yükseklikle bakımsızlık arasındaki ilişki belirmektedir.

Yüksekliğin artmasının kontrolsüzlüğü de beraberinde getirdiği saptanmıştır. Yerleşimin yüksek bulunması %72 oranında kontrolsüz bulunmasına neden olmaktadır. Bu da göstermektedir ki; yükseklik arttıkça kullanıcılar sahiplendikleri alan üzerinde kontrollerinin zayıfladığını ve herhangi bir durumda müdahale etme şanslarının azaldığını düşünmektedir. Yükseklik bir bakıma kalabalık olma anlamına

da gelebileceğinden kalabalığın artmasıyla mekanda bireysel kontrolün zayıflayabileceğini akla getirmektedir.

Lüks-vasat sıfat çiftinin yüksek-alçak sıfat çiftiyle ilişkisi sınandığında deneklerin yerleşimi vasat olarak değerlendirdikleri, blokları yüksek bulan deneklerin %95'inin yerleşimi vasat bulduğu ortaya çıkmıştır. Bu ilişkinin beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir, çünkü müstakil veya az katlı konutların çoğunlukla lüks kavramıyla ilişkilendirildiği düşünülmektedir.

Çeşitli-tekdüze sıfat çiftinin ise karmaşık-basit ve uyumlu uyumsuz çiftleri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Yerleşimi tekdüze bulanların %80,7'si yerleşimi basit bulurken, %74,8'i de uyumlu bulmaktadır. Böylece çeşitliliğin karmaşıklığı ve uyumsuzluğu doğurduğu, tekdüzelik arttıkça deneklerde basitlik ve uyumluluk hislerinin de arttığı söylenebilir.

Yerleşimde en dikkat çeken unsurlardan biri olan temizliğin değerlendirilmesi için temiz-pis sıfat çifti incelendiğinde bu sıfat çiftinin ikincil hislere ait düzenli-düzensiz, çekici-itici, bakımlı-bakımsız, özgün-sıradan, kontrollü-kontrolsüz, hoş-hoş değil, lüks-vasat sıfat çiftlerinin belirleyicisi olduğu tespit edilmiştir.

Sonuçlar; çevreyi pis bulan deneklerin yerleşimi %76,8 düzensiz, %66,7 oranında itici, %91,9 bakımsız, %84,8 sıradan, %78,8 kontrolsüz, %99 vasat olarak değerlendirirken, çevreyi temiz bulan deneklerin ise çevreyi %66,7 oranında hoş bulduklarını bildirmektedir. Böylece çevrenin somut anlamının belirleyicilerinden biri olan temiz-pis sıfat çiftinin kullanıcıda soyut anlamın belirmesinde de önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

Bunun yanında çevreyi kalabalık bulan deneklerin %73,1'inin düzensiz, %81,7'sinin bakımsız bulduğu, tenha bulan deneklerin de %67,4'ünün hoş, %69,6'sının da neşelendirici bulduğu saptanmıştır. Buna göre çevrenin kalabalık olması düzensizlik ve bakımsızlık hissini arttırırken, çevreyi hoş ve neşelendirici bulma hissini de azaltmaktadır.

Bloklar arası mekanların açık ya da kapalı oluşu sorgulandığında kullanıcıların kapalılığı düzensizlikle (%84,1), iticilikle (%71), sıradanlıkla (%88,4), kontrolsüzlükle (%82,6), açıklığı ise ferahlıkla (%79), basitlikle (%84), uyumlulukla (%84), hoş olmakla (%69,1), neşelendiricili olmakla (%64,2) ilişkilendirdikleri

belirlenmiştir. Yerleşim kontrolsüz olarak değerlendirilmesine rağmen; kullanıcılar en çok duraganlığı kontrolsüzlükle (%81) ilişkilendirmiştir.

Yerleşimi gürültülü bulanların %73,6'sı yerleşimi düzensiz, %65,5'i itici, %96,4'ü vasat bulurken, sessizlik; ferahlıkla (%85), hoşlukla (%72,5), neşelendirici olmakla (%72,5) bağlantılı bulunmuştur.

Blokların renksiz oluşu kullanıcılar tarafından yerleşimin düzensiz (%82,5), itici (%66,7), bakımsız (%90,5), vasat (%98,4), renkli oluşu ise yeni (%82,8) ve neşelendirici (%63,2) olmasıyla bağdaştırılmıştır.

Yerleşimin yoğun bulunması ise vasat (%96,4) olarak algılanmasına neden olmaktadır.

Örüntünün soyut olarak anlamlandırılmasında önemli bir diğer unsur da şüphesiz örüntünün yeşil veya kuru olmasıdır. Bu sıfat çiftinin soyut anlamın oluşmasında oldukça çok sayıda sıfat çifti üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Örüntünün kuru olması %78,2 düzensiz, %63,6 itici, %85,5 bakımsız, %89,1 sıradan, %80 kontrolsüz, %98,2 vasat, yeşil olması ise %90 ferah, %85 uyumlu, %77,5 hoş, %87,5 yeni ve %80 neşelendirici olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Buna göre kullanıcının yerleşimi değerlendirmesinde yeşil ögenin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Birincil hislerin ikincil hisler üzerindeki etkisi incelendiğinde ayrıca; düzenli-düzensiz olmayı en çok temiz-pis; ferah-boğucu olmayı en çok açık-kapalı; karmaşık-basit olmayı en çok çeşitli-tekdüze; uyumlu-uyumsuz olmayı en çok çeşitli-tekdüze; çekici-itici olmayı en çok sessiz-gürültülü; bakımlı-bakımsız olmayı en çok temiz-pis; özgün-sıradan olmayı en çok yeşil-kuru; kontrollü-kontrolsüz olmayı en çok yeşil-kuru; hoş-hoş değil olmayı en çok açık-kapalı; lüks-vasat olmayı en çok yeşil-kuru; yeni-eski olmayı en çok renkli-renksiz; neşelendirici-iç karartıcı olmayı en çok yeşil-kuru sıfat çiftinin etkilediği görülmüştür. Moda-demode olmayı ise hiçbir sıfat çiftinin etkilemediği tespit edilmiştir.

6.7.2.3. İkincil Hislerin Davranışsal Boyut Üzerindeki Etkisinin Analizi

Deneklerden yaşanılan çevreyi düzensiz bulanların %63'ü, boğucu bulanların %67,3'ü, kontrolsüz bulanların da %61,9'u mahremiyet hissinin oluşmadığını belirtmiştir. Buna göre mahremiyet hissinin oluşmamasında çevrenin boğucu, kontrolsüz ve düzensiz olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Kalabalık ve yabancıların çok olduğu bildirilen yerleşimde kullanıcıda oluşan kontrol edebilme hissi mahremiyet ihtiyacının karşılanmasını sağlamaktadır. Boğucu ve düzensiz kavramlarının ise yerleşimde blokların düzenini işaret ettiği ve boğucu kavramının bir bakıma bloklar arası mesafenin azlığını, düzensizliğin ise blokların karşılıklı oluşunu ifade ettiği düşünülebilir. Bu açıdan yaklaşıldığında blokların sık ve karşılıklı olmasının mahremiyeti olumsuz etkilediği görülmektedir.

Çevrenin düzenli oluşunun %72, çekici oluşunun %74,2, bakımlı oluşunun %77,1, kontrollü oluşunun %71,1, özgün oluşunun %74,2, lüks olarak değerlendirilmesinin ise %88,9 oranında ait olma hissinin oluşmasını desteklediği görülmüştür. Bununla beraber çevreyi boğucu bulanların %67,3'ü, karmaşık bulanların %66,7'si, uyumsuz hissedenlerin %71,1'i, hoş bulmayanların ise %83,3'ü, eski bulanların ise %72,5'i, iç karartıcı bulanların ise %75,4'ü kendisini çevreye ait hissetmediğini belirtmiştir.

Ait olma hissini ikincil hislere ait tüm çiftlerin desteklediği ortaya çıkmaktadır. Çevrenin özgün, çekici, lüks, bakımlı, kontrollü olması bir bakıma çevreyi herhangi bir yer olmaktan çıkarmakta; kullanıcı için özel bir yer kılmakta; buna bağlı olarak ferah, basit, uyumlu, hoş, yeni, neşelendirici olması ise ait olma hissini güçlendirmektedir.

Çevrenin düzensiz (%69), boğucu (%73,5), itici (%69,3), bakımsız (%67,8), kontrolsüz (%71,4), iç karartıcı (%75,4) olması ile çevreyi güvenli bulmama arasında ilişki olduğu, ayrıca çevrenin lüks bulunmasının (%77,8) ve hoş bulunmasının (%70,2) da çevrenin güvenli olarak değerlendirilmesine neden olduğu anlaşılmıştır.

Bakımsız ve kontrolsüz olması doğal olarak çevrenin güvenli bulunmamasına neden olmaktayken; düzensiz, iç karartıcı, boğucu ve itici olması da güvenli olmayışla ilişkilendirilmiştir. Öte yandan, lüks kavramının da güvenlik kavramıyla bağlantılı görülmesi ilginçtir. Kullanıcının vasat olarak tariflediği çevrede kendini güvenli hissetmemesinin, lüks kavramıyla güvenliği bağdaştırmasına neden olduğu sanılmaktadır.

Davranışsal boyut üzerinde en çok hangi sıfat çiftlerinin etkili olduğuna bakıldığında ise mahremiyeti en çok kontrollü-kontrolsüz, ait olmayı en çok hoş-hoş değil, güvenlik hissini en çok kontrollü-kontrolsüz sıfat çiftlerinin belirlediği görülmüştür.

6.7.2.4. Davranışsal Boyutun Çevrenin Anlamı Üzerindeki Etkisinin Analizi

Yaşanabilir olmayı; ait hissetmenin (%94,7), çevreyi güvenli bulmanın (%89,5) etkilediği, çevreyi kalitesiz bulmanın ise mahremiyet ihtiyacının karşılanmaması (%66,7), çevreye ait olduğunun hissedilmemesi (%80) ve çevrenin güvenli bulunmaması (%73,1) ile bağlantılı olduğu görülmüştür.

Çevrenin "mutluluk veren olarak" anlamlandırılmasında mahremiyet ihtiyacının karşılanması (%78,8), çevreye ait hissetme (%92), güvenli bulmanın (%84,2) etkili olduğu belirlenmiştir.

Mahremiyet ihtiyacının karşılanması %69,7, çevreye ait olduğunun hissedilmesi %82,7, güvenli bulunması %71,9 oranında çevrenin "değerli" olarak anlamlandırılmasına neden olmaktadır.

Yine mahremiyet ihtiyacının karşılanması %83,3, ait hissetme %92, güvenli hissetme %91,2 oranında çevrenin "iyi" şeklinde tanımlanmasını sağlamaktadır.

Yaşanabilir, kaliteli bulma, mutluluk veren, değerli, iyi bulma kavramını en çok ait olma hissinin belirlediği tespit edilmiştir.

Birincil hislerin ikincil hisler, ikincil hislerin davranışsal boyut ve davranışsal boyutun çevrenin anlamı üzerindeki etkisini saptamaya yönelik çapraz tablo analizleri EK F'de verilmiştir.

6.8. Bölüm Sonuçları

Uygulama çalışmasının sonuçlarına bakıldığında; çevrenin anlamının oluşumunda, sahiplenme dışında davranışsal boyuta ait elemanların tümünün anlamı belirleyici yapıda olduğu görülmektedir. Ait olma ve güvenlik kavramı yaşanabilirlikle ilişkilendirilirken; mahremiyet, ait olma ve güvenlik kalitenin bir ölçütü olarak belirmektedir.

Bu noktada anlamlandırma olgusu zincirleme bir süreç olarak ele alındığında; esas olarak çevrenin fiziksel niteliklerinin kullanıcı boyutunda birbirini takip eden işlemler dizisi olarak su yüzüne çıkmaktadır.
Dolayısıyla anlam kavramı ve oluşumu oldukça karmaşık bir yapıya sahip olmasına rağmen; holistik modelde önerildiği biçimde kabaca formülize edilebilmektedir. Yani

çevrenin fiziksel özelliklerinin birincil hisleri ve buna bağlı olarak somut anlamı oluşturması; somut anlamın ikincil hisler bağlamında soyut anlamı ve soyut anlamın da davranışsal boyutu, davranışsal boyuta bağlı olarak da çevrenin anlamının oluştuğu tez hipotezlerini kanıtlamaktadır.

Anlamlandırma sürecinde çevrenin fiziksel özelliklerinin somut ve soyut anlam boyutlarına dönüştürülüp; bu anlam boyutlarının birbirini izlemesi ve sonuçta kullanıcıların çevreye ait pek çok anlamlara ulaşması; bir ağacın gövdesinden ana dallara, ana dalların içiçe geçmiş daha ince dallara bağlanması ve ince dalların da yapraklanmasına benzetilebilir. Örneğin bloklar arası mesafe kullanıcılarca geniş-dar olarak algılanmakta, geniş veya dar oluşun da çevrenin düzenli-düzensiz ve kontrollü-kontrolsüz olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bunun ardından çevrenin düzenli-düzensiz ve kontrollü-kontrolsüz oluşu da ait olma, mahremiyet ve güvenlik hissini belirlemektedir. Ait olma, mahremiyet ve güvenlik hissi de sonuçta anlam boyutunda çevrenin; yaşanabilir-yaşanamaz, kaliteli-kalitesiz, mutluluk veren-mutsuzluk veren, değerli-değersiz veya iyi-kötü olarak anlamlandırılmasına neden olmaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde de tez kapsamında ulaşılan sonuçlar tartışılmaya çalışılacaktır.

7. SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Çalışmanın giriş bölümünde, tez çalışması çerçevesinde, üzerinde odaklanılacak olan problem alanı ortaya konularak; çalışmanın amaçları ve ulaşılmak istenen hedefleri belirlenmeye çalışılmıştı. Bu kapsamda; problemin belirlenmesi çalışmanın en önemli aşamalarından biridir. Problemin belirlenmesiyle bir bakıma çözüme giden yol da belirlenmiş sayılabilir.

Tez problematiği kapsamında çalışmanın esas amacı; toplu konut alanlarında simgesel performansın değerlendirilmesine yönelik bir holistik modelin kurgulanmasıydı. Bu amaç doğrultusunda nitel yapıda olan ve bireysel farklılıklar gösterebilen simgesel performans değerlendirme sorunsalı; her özgün toplu konut alanının, kullanıcıları tarafından, kullanım sonrası değerlendirilmesine olanak sağlayan dört alt modelden oluşmuş bir holistik model ile çözümlenmeye çalışılmıştır.

Kavramsal nitelik taşıyan holistik modelde alt hedeflerden biri kullanım sonrası değerlendirme, performans değerlendirmesi, algılama ve anlamlandırma süreçlerinin bir araya getirilebilmesiydi. Çalışmanın zorluklarından biri de bu bakımdan somut ve soyut kavramların nasıl birlikte ele alınabileceğiydi. Kullanım sonrası ve performans değerlendirme süreçlerinde somut kavramlar ve niceliksel değerler söz konusu iken, kullanıcının sisteme dahil olması ve simgesel performansın kullanıcı tarafından öznel bir şekilde değerlendirilmesi gereği, somut ve soyut kavramların birarada ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Böylelikle kullanıcının öznel değerlendirmelerinin somut kavramlara dönüştürülmesi model kapsamında sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda çalışmanın dördüncü bölümünde yapılaşmış çevrenin bir dil ve anlatım bütünü olduğu ve kullanıcısı için mesajlar taşıdığı düşüncesinden yola çıkarak; yapılaşmış çevrenin somut özelliklerin kullanıcının zihninde nasıl soyut kavramlara dönüştüğü tartışılmaya çalışılmıştır. Böylece kullanıcıda oluşan anlamlara ulaşabilmek hedeflenmiştir.

Birbirini izleyen adımlar olarak düşünülen süreç bütününde ulaşılan anlam ve bu anlama bağlı olarak kullanıcının geliştirdiği davranış; tamamıyla kullanıcının çevreyi öznel olarak değerlendirmesinin bir sonucudur. Bu bakımdan kullanıcı ve yapılaşmış çevre, iki temel unsur olarak model bütününü oluşturmaktadır.

Yapılaşmış çevrenin simgesel bütünü, genel yerleşim düzeni ve betimleyici düzende somutlaşırken; kullanıcı da kullanıcı karakteristikleri başlığında ele alınmıştır. Değerlendirmede bu iki temel unsur, kullanım sürecinde birbirleri arasında oluşan etkileşimle kavramsal modelin kurgusal işleyişini başlatmaktadır.

Ancak tezin kapsamındaki amaçlardan biri de modelin kurgusal işleyişinin tutarlı, sistematik bir çerçeveye oturtulabilmesiydi. Model kurgusuna bakıldığında ele alınan her alt süreç zincirleme bir reaksiyon izlemekte, süreç çıktılarından biri diğerinin girdisi olmaktadır. Somuttan soyuta dönüşen süreç adımları ile model tekrar eden bir yapı göstermektedir. Süreç bütününde de yine somuttan soyuta geçişleri görmek mümkündür. Somut çevre nitelikleri kullanıcı tarafından soyut kavramlara dönüştürülmekte ve kullanıcının çevreye karşı geliştirdiği tepkiye bağlı olarak beliren davranışla tekrar somut bir niteliğe bürünmektedir.

Öte yandan çalışmanın kapsam bakımından kuramsal düzeyde kalmamasına özen gösterilmiştir. Bu amaçla da çalışma bir uygulamayla desteklenmeye çalışılmıştır. Uygulama sonuçlarının ise kuramsal modeli ve öne sürülen hipotezleri doğrular nitelikte olduğu görülmüştür.

Çalışma bitiminde ulaşılan sonuçlardan biri de toplu konut alanlarında simgesel performans boyutunun gözardı edildiğidir. Tasarımda ve uygulamada performans kavramının bir sistem olarak ele alınması gerekliliği ve sistemin zayıf halkasının tüm sistemin parçalanmasına neden olabileceği açıktır. Bu sebeple yaşam alanlarında performans boyutlarının aynı derecede gerekliliği tartışmasızdır. Bu bakımdan özellikle kullanıcı niteliklerinin tamamen bilinemediği toplu konut tasarımında simgesel performans boyutunun, teknik, işlevsel ve ekonomik performans boyutu kadar önemli ve dikkate değer olduğu çalışmanın sonuçları ile vurgulanmaya çalışılmıştır.

Tez çalışması, elde edilen sonuçları ile günümüz yaşam çevrelerinde beliren sorunlardan birine ışık tutulmaya çalışmıştır. Çalışma bütününde teorik zemine

dayanarak geliştirilen kavramsal model ve uygulama, çalışmanın özgünlüğünü desteklemektedir. Bu çerçeveden bakıldığında özgün nitelikler taşıdığı düşünülen çalışmanın içeriği ve sonuçları; çalışmanın bundan sonra yapılacak yeni çalışmalar için bir nirengi olacağı düşüncesini desteklemektedir.

KAYNAKLAR

Aksoy E., 1975; Mimarlıkta Tasarım, İletim ve Denetim, KTÜ,

Altman I., Chemers M., 1980; Culture and Environment, Brooks/Cole Publication Co., California

Altman I., Werner C., 1985, Home Environments, Plenum Press, NY.

Aral N., 1979; Yapı Üretiminde Proje Yönetimi İçin Üretkenlik Kavramına Dayalı Bir Değerlendirme Modeli, Dr. Tezi, İTÜ

Arias E. G., 1993; The Meaning and Use of Housing, Avebury

Atasoy A., 1973; Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu İle Geliştirilmesi, Dr. Tezi, İTÜ

Barthes R., 1982; Göstergebilim ve Şehircilik, Çev. K. Gümüş, İ., Bilgin, Mimarlık 82/11-12, sf:15-19

Barthes R., 1993; Göstergebilimsel Serüven, Çev. M. Rıfat, S. Rıfat, YKY

Becker F. D., 1977; Housing Messages, Dowden, Hutchinson & Ross Inc. Strousdburg

Berköz S., 1975; Yapımda Sistemler Yaklaşımı, İTÜ, İstanbul

Bidney D., 1973; "Phenomenology and Anthropology", Phenomenology and The Social Science, vol. 1, Edt. Natanson M., Northwestern University Press, sf:

Brill M., 1974; "Evaluating Buildings on a Performance Basis", Designing For Human Behavior, J. Lang, Dowden Hutchinson & Ross, Pennysilvania, sf:316-319

Brill M., 1984; Using Office Design To Increase Productivity, Workplace Design & Productivity, NY.

Broadbent G, 1975; "Function and Symbolism in Architecture", Responding The Social Change, Edt. Honikman B., Dowden Hutchinson & Ross Inc.

Broadbent G, 1980a; "The Deep Structures of Architecture", Signs, Symbols and Architecture, Edt. Broadbent G, Bunt R., Jencks C., John Wiley & Sons

Broadbent G, 1980b; "Building Design as a Iconic Sign System", Signs, Symbols

and Architecture, Edt. Broadbent G, Bunt R., Jencks C., John Wiley & Sons

Broadbent G., Bunt R., Jencks C., 1980; Sign, Symbols and Architecture, John Wiley & Sons

Campbell D.E., 1977; "Evaluation of The Built Environment: Lessons From Program Evaluation", The Behavioral Basis of Design, Book 1, Suedfeld P., Russel J.A., Dowden Hutchinson &Ross, Pennysilvania, sf:227-234

Carr S., 1967; "The City of The Mind", Environment For Man, The Next Fifty Years, Edt. Ewald W. R., Indiana University Press

Cevizci A.,1996; Felsefe Sözlüğü, Ekin Yayınları

Chandler D., Semiotics For Beginners, http://www.argyroneta.com/s4b/sem02.html, Son erişim tarihi Eylül 2000

Cherulnik P.D., Wilderman S.K., 1986; Symbols of Status in Urban Neighborhoods, Contemporary Perceptions of Nineteenth Century Boston, Environment and Behavior, v.18, no:5, 1986, Sage Publications

Cooper C., 1974; "The House As Symbol Of The Self", Designing For Human Behavior: Architecture And The Behavioral Sciences, Edt. Lang J., Burnette C., Moleski W., Vachon D., Dowden, Hutchinson & Ross Inc., sf:130-146

Çakın Ş., 1988; Mimari Tasarım İnsan ve Çevre, Özal Matbaası, İstanbul

Dell'Isola A. J., Kirk S. J., 1981; Life Cycle Costing For Design Professionals, Mc Graw Hill, NY.

Duncan J. S., 1985; "The House as Symbol of Social Structure", Home Environments, Edt. Altman I., Werner C., Plenum Press, NY., sf:133-151

Eco U., 1977; A Theory of Semiotics, The Macmillan Press Ltd., London

Eco U., 1980a; "Function and Sign: The Semiotics of Architecture", Sign, Symbols and Architecture, Edt. Broadbent G., Bunt R.,Jencks C., John Wiley & Sons

Eco U., 1980b; "A Componential Analysis of The Architectural Sign/Column/", Sign, Symbols and Architecture, Broadbent G., Bunt R.,Jencks C., John Wiley & Sons

Farber M., 1967; The Foundation of Phenomenology, State University of New York Press

Fiske J., 1990; Introduction to Communication Studies, Routledge, London

Frame I., 1993; "Evaluation of Building Design Using Environmental Performance Criteria", Some Examples of The Application of The Performance Concept in Buildings, W60 CIB Report, sf:127-133

Francescato G., 1993; "Meaning and Use: A Conceptual Basis", The Meaning and Use of Housing, Edt. E.G. Arias, Avebury, sf:35-49

Friedman A., Zimring C., Zube E., 1978; Environmental Design Evaluation, Plenum Press, NY.

Garling T., Golledge R. G., 1991; "Environmental Perception and Cognition", Advances in Environment, Behavior and Design, v.2, Edt.; Zube E. H., Moore G. T., Plenum Press, sf:203-236

Gür Ş. Ö., 1996; Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon

Hammond M., Howarth J., Keat R., 1991; Understanding Phenomenology, Blackwell Press

Hançerlioğlu O., 1982; Felsefe Sözlüğü, Remzi Kitabevi

Hardie G. J., 1991; "Environment and Behavior Research for Developing Countries", Advances in Environment, Behavior and Design, v.2, Edt.; Zube E. H., Moore G. T., Plenum Press, sf:119-158

Hartshorne C., Weiss P., 1960; Collected Papers of Charles Sanders Peirce, Vol. I, Vol. II, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts

Heidegger M., 1971; Poetry, Language, Thought, Çev. A. Hofstadter, Harper & Row Pub., NY.

Hershberger R. G., 1974; "Predicting the Meaning of Architecture", sf:149, Lang J. vd., Designing for Human Behavior, sf:147-156

Hershberger R.G., 1980; "A Study of Meaning And Architrecture", Meaning And Behavior in The Built Environment, Edt. Broadbent G., Bunt R., Llorens T., John Wiley & Sons, sf:21-41

Hershberger R. G., 1988; "A Study of Meaning and Architecture", Environmental Aesthetics, Edt., Nasar J.L., Cambridge University Press, sf:175-194

Hershberger R. G., Cass R. C., 1988; "Predicting User Responses To Buildings", Environmental Aesthetics, Edt., Nasar J.L., Cambridge University Press, sf:195-211

Hesselgren S.,1960; The Language of Architecture v.1, Essex : Applied Science Publishers

Howard R., 1994; Roland Barthes, The Semiotic Challenge, University of California Press

Husserl E., 1990; The Idea of Phenomenology, Çev. Alston W. P., Nakhnikian G., Kluwer Academic Publishers, Boston,

Husserl E., 1995; Kesin Bir Bilim Olarak Felsefe, YKY İstanbul

İmamoğlu V., 1996; İnsan, Evi ve Çevresi: Ankara'da Bir Toplu Konut Araştırması, Konut Araştırmaları Dizisi:15, TC. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara

Jencks C., 1980; "The Architectural Sign", Sign, Symbols and Architecture, Edt. Broadbent G., Bunt R, Jencks C, John Wiley & Sons

Kasmar J. V., 1988; "The Development of Usable Lexicon of Environmental Descriptors", Environmental Aesthetics, Edt., Nasar J.L., Cambridge University Press, sf:144-155

Kirk S. J., 1989; "Post Occupancy Value Engineering", Ekistics 336/337:141-145

Kirk S.J., Spreckelmeyer K.F., 1988; Creative Design Decisions, A Systematic Approach to Problem Solving in Architecture, Van Nostrand Reinhold Co., NY.

Korosec-Serfaty P., 1985; "Experience and Use of The Dwelling", Home Environments, Edt. Altman I., Werner C., Plenum Press, NY., sf:65-86

Krampen M., 1979; Meaning In The Urban Environment, London

Krampen M., 1991; "Environmental Meaning", Advances in Environment, Behavior and Design Vol. 3, Edt. Zube E.H., Moore G.T., Plenum Press,

Lacey N., 1998; Image and Represantation, St. Martin's Press, Ny

Lagopoulos A.P., 1975; "Semiological Urbanism", Shelter, Sign & Symbol, Edt. Oliver P., sf:206-218

Lang J. T., 1987; Creating The Architectural Theory, The Role of The Behavioral Sciences In Environmental Design, Van Nostrand Reinhold, NY

Lang J. T., 1988; "Symbolic Aesthetics in Architecture: Towards A Research Agenda", Environmental Aesthetics, Edt. J. L. Nasar, Cambridge University Press, sf:11-26

Lauer Q., 1965; Edmund Husserl, Phenomenology And The Crisis of Philosophy, Harper Torchbooks

Lawrence R.J., 1987; Housing, Dwellings and Homes, John Wiley & Sons

Lawrence R. J., 1991; "Structuralist Theories in Environment-Behavior-Design Research: Applications For Analyses of People and The Built Environment", Advances in Environment, Behavior and Design, v.2, Ed. E. H. Zube, G. T. Moore, Plenum Press, New York, sf:38-70

Leslie H. G., 1985; Concepts of Project (Building) Evaluation - an overview,

National Comitee on Rationalised Building

Leslie H. G., 1985; Evaluation - It's Role in Project Design Making. POE expectation and reality. B.S.F.O. Australia Sydney, BSFA:9-25

London, K., A., 1997; The Development of POE Model Based on A Systems Approach,

Lozar C.C., 1974; "Measurement Techniques Towards A Measurement Technology", EDRA 5, sf:171-191

Lynch K., 1960; Image of The City, The MIT Press, Massachussets

Macclay W. R., Earthman G., 1991; Post Occupancy Evaluation of Standley Lake High School", CEFP's Educational Facility Planner:7-14

Markus T. A., 1967; "The Role of Building Performance Measurement and Appraisal in Design Method", The Architects Journal, December, sf:1567-1573

Markus, T., A. 1972; Building Performance, John Wiley & Sons NY

Mengüşoğlu T., 1995; Edmund Husserl, Kesin Bir Bilim Olarak Felsefe, Yapı Kredi Yayınları

Moleski W. H., 1974; "Behavioral Analysis and Environmental Programming Offices", Designing For Human Behavior, Edt.; Lang J., Burnette C., Moleski W., Vachon D., Dowden Hutchinson & Ross Inc., Stroudsburg, sf: 302-315

Nasar J. L., 1988; Environmental Aesthetics, Cambridge University Press,

Nasar J. L., 1989; "Symbolic Meanings of House Styles", Environment and Behavior, v.21, no:3, sf:235-257, Sage Publications

Nasar J. L., 1993; "Connotative Meanings of House Styles", The Meaning and Use of Housing, Edt. E.G. Arias, Avebury, sf:143-167

Nasar J. L., 1994; "Urban Design Aesthetics", Environment And Behavior, vol:26, no:3, 1994, sf:377-401

Nasar J. L., 1998; The Evaluative Image of The City, Sage Publications

Newman O., 1972; Defensible Space, Architectural Press, London

Norberg-Schultz C., 1984; Genius Loci, Towards A Phenomenology Of Architecture, Rizzoli

Norberg-Schultz C., 1988; Intensions in Architecture, The MIT Press

Norberg-Schultz C., 1993; The Concept of Dwelling, Electra/Rizzoli

Okan A., 1975; Bina Tasarımında Performans Yaklaşımı ile Maliyet Tahmini, İTÜ, İstanbul

Oliver P., 1975; Introduction, Shelter, Sign & Symbol, Barrie&Jenkins, London

Özek V., 1980; Mimarlıkta Gösterge ve Simge–Eşik Aşamasının Belirlenmesi, KTÜ

Parshall S., 1989; "A Hospital Evaluation: The Problem Seeking Method", Building Evaluation, W. Preiser, Plenum Press, NY.

Pena W., Parshall S., 1987; Problem Seeking, An Architectural Programming Primer, AIA Press, Washington

Preiser W. F., 1997; "Applying The Performance Concept to POE", International Journal of Facilities Management, vol.1, no:4, sf:179-184

Preiser W.F.E., Rabinowitz H. Z., White E. T., 1988; Post Occupancy Evaluation, Van Nostrand Reinhold, NY.

Rabinowitz H.Z., 1985; Buildings in Use Study, Center for Architecture and Urban Planning Research, University of Wisconsin Milwaukee

Radford A.D., 1994; "Local Architectural Language and Contextualism", Design Review, Challenging Urban Aesthetic Control, Edt. Scheer B. C., Preiser, W.F.E., sf:165-174, Chapman & Hall

Rapoport A., 1969; House Form and Culture, Prentice Hall Inc., Englewood Cliffs, NJ.

Rapoport A., 1977; Human Aspects of Urban Form, Pergamon Press

Rapoport A., 1990; The Meaning of The Built Environment: A Nonverbal Communication Approach, University of Arizona Press

Rubin A., Elder J., 1980; Building For People, Behavioral Research Approaches and Directions, US. Government Printing Office, Washington

Russell J. A., 1988; "Affective Apraisals of Environments", Environmental Aesthetics, Edt. Nasar J. L., Cambridge University Press, sf:120-143

Sadalla E. K., Sheets V. L., 1993; "Symbolism in Building Materials, Self-Presentational and Cognitive Components", Environment and Behavior, v.25, no:2, sf:155-180, Sage Publications

Sadalla E. K., Vershure B., Burroughs J., 1987; "Identity Symbolism in Housing", Environment and Behavior, v.19, no:5, sf:569-587, Sage Publications

Sanoff H., 1977; Methods of Architectural Programming, Dowden Hutchinson & Ross Inc., Pennsylvania

Sanoff H., 1992; Integrating Programming, Evaluation and Participation in Design, Avebury

Saussure F., 1966; Course in General Linguistic, Ed. Bally C., Sechehaye A., Riedlinger A., Mc Graw Hill Book Co., NY.

Scheer B. C., Preiser, W.F.E., 1994; Design Review, Challenging Urban Aesthetic Control, Chapman & Hall

Seamon D., 1987; "Phenomenology and Environment-Behavior Research", Advances Environment, Behavior and Design, vol 1., Edt. Zube E.H., Moore G.T., Plenum Press, sf:3-27

Sebeok T. A., 1994, Encyclopedic Dictionary of Semiotics, Tome 2, Mouton de Gruyter, Berlin

Shibley R., 1985; "Building Evaluation in The Main Stream", Environment and Behaviour 17 (1), sf:7-23

Sundstrom E., Town J.P., Rice R. W., Osaborn D., Brill M., 1994; "Office Noise, Satisfaction, And Performance", Environment and Behavior, March 1994, sf:195-222

Timuçin A., 2000; Felsefe Sözlüğü, Bulut Yayınları

Ünügür M., 1971; Effects of Cultural Variables Upon The Application of The Ergonomics Principles To The Kitchen Design, Loughborough University of Technology, Department of Ergonomics and Cybernetics, Master Thesis

Ünügür M., 1998; Konut Standartlarının Araştırılması, İTÜ Bina Bilgisi ABD, YL. Yayınlanmamış Ders Notu

Vernon M. D., 1971; Psychology of Perception, Penguin Books

Wagner H. R., 1970; Alfred Schutz, On Phenomenology and Social Relations, The Universiry of Chicago Press

Wagner H. R., 1970; Alfred Schutz, On Phenomenology and Social Relations, The University of Chicago Press

Wehrli R., 1974; "The Performance Concept As a Model Linking Research and Design", EDRA 5, sf:51-62

Yücel A., 1981; Mimarlıkta Mekanın Dilsel Yorumu Üzerine, İTÜ

Yücel A., 1982; "Çağdaş Mimarlık, Çevre, Anlam ve Mimarlığımız Üzerine", Mimarlık, 82/11-12, sf:3-7

Zeisel J., 1995; Inquiry by design: Tools For Environment-Behavior Research, Cambridge University Press

Zimring C., son erişim Kasım 1998; Architectural Diplomacy: New Database Provides Tool For Embassy Designers, http://www.arch.gatech.edu/outreach/nletter/releases/10-1-97.html

Zube E. H., Moore G. T., 1991; Advances in Environment, Behavior and Design, v.2, Plenum Press, New York

EKLER

EK A

Pilot Çalışmada ve Alan Çalışmasında Kullanılan Soru Formları

TOPLU KONUT ALANLARINDA SİMGESEL PERFORMANSA YÖNELİK KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELİ
PİLOT ÇALIŞMA SORU FORMU

Ad :
Soyad :

Anket no:

1.1.Cinsiyet: [ ] kadın [ ] erkek
1.2. Yaşı:
1.3. Eğitim Durumu:
1.4. Mesleği:
1.5. Medeni Durumu: [ ] Evli [ ] Bekar [ ]çocuksuz [ ]1 çocuklu [ ]2-3 çocuklu [ ]4 ve fazlası
1.6. Ailenizle veya tek başınıza aşağıdaki faaliyetlerden hangisini, ne sıklıkla gerçekleştirirsiniz?

[ ] Sinemaya gitmek [ ]
[ ] Tiyatroya gitmek [ ]
[ ] Akraba, komşu ziyareti [ ]
[ ] Spor yapmak [ ]
[ ] Sosyal klüp faaliyetleri [ ]

1.7. Arabanız var mı? Markası [ ] Modeli [ ]
1.8. Konutta Mülk sahibi [ ] Kiracı [ ] Kira Bedeli (yıllık) [ ]

2. Ne kadar zamandır bu semtte yaşıyorsunuz?
[ ] 1 yıl [ ] 2-4 yıl [ ] 5-10 yıl [ ] 10 yıldan fazla

3. Yerleşim düzenini düşündüğünüzde görüşlerinize en uygun gelen kutucuğu işaretleyiniz.

	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	
geniş	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	dar
yüksek	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	alçak
aydınlık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	karanlık
sık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	seyrek
çeşitli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	tekdüze
temiz	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	pis
kalabalık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	tenha
yoğun	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yoğun değil
sessiz	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	gürültülü
açık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kapalı
hareketli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	durağan
süslü	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sade
renkli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	renksiz

4. Teker teker binaları, görünüşlerini ve binaların yerleşim içindeki durumunu düşündüğünüzde genel yorumunuz nedir? Düşüncenize en uygun kutucuğu işaretleyiniz.

	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	
düzenli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	düzensiz
ferah	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	boğucu
karmaşık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	basit
gizemli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sıradan
canlandırıcı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yatıştırıcı
neşelendirici	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	iç karartıcı
güvenilir	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	devasa
uyumlu	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	uyumsuz
bakımlı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	bakımsız
özgün	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sıradan
güzel	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	çirkin
hoş	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	hoş değil
kontrollü	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kontrolsüz
biçimli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	biçimsiz
lüks	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	vasat
zarif	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kaba
çekici	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	itici
özel	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	genel
yeni	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	eski
kullanışlı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kullanışsız

5. Yaşamakta olduğunuz bu çevre için hissettikleriniz nelerdir? Hislerinize uygun gelen kutucuğu işaretleyiniz.

	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	
yaşanabilir	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yaşanamaz
kaliteli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kalitesiz
mutluluk veren	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	mutsuzluk veren
değerli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	değersiz
farklı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sıradan
rahatlatıcı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	huzursuz edici
iyi	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kötü
tanıdık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yabancı

6. "Toplu Konut Alanı" denildiğinde aklınıza ilk gelenleri söyler misiniz?

.....

Şekil A.1. Pilot Çalışmada Kullanılan Soru Formu

TOPLU KONUT ALANLARINDA SİMGESEL PERFORMANSA YÖNELİK KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME MODELİ ALAN ÇALIŞMASI SORU FORMU

Anket no:

Ad :
Soyad :
1.1.Cinsiyet: [ ] kadın [ ] erkek
1.2. Yaşı:
1.3. Eğitim Durumu:
1.4. Mesleği:
1.5. Medeni Durumu: [ ] Evli [ ] Bekar [ ] Diğer:.....
[ ]çocuksuz [ ]1 çocuklu [ ]2-3 çocuklu [ ]4 ve fazlası
1.6. Ailenizle veya tek başınıza aşağıdaki faaliyetlerden hangisini, ne sıklıkla gerçekleştirirsiniz?
[ ] Sinemaya gitmek [ ]
[ ] Tiyatroya gitmek [ ]
[ ] Akraba, komşu ziyareti [ ]
[ ] Spor yapmak [ ]
[ ] Sosyal klüp faaliyetleri [ ]
[ ] Diğer.....
1.7. Konutta Mülk sahibi [ ] Kiracı [ ]
2. Ne kadar zamandır bu semtte yaşıyorsunuz?
[ ] 1 ay-1 yıl [ ] 2-4 yıl [ ] 5-10 yıl [ ] 10 yıldan fazla

3. Yerleşim düzenini düşündüğünüzde görüşlerinize en uygun gelen kutucuğu işaretleyiniz.

geniş	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	dar
yüksek	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	alçak
sık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	seyrek
çeşitli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	tekdüze
temiz	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	pis
kalabalık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	tenha
açık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kapalı
hareketli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	durağan
sessiz	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	gürültülü
renkli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	renksiz
süslü	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sade
yoğun	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yoğun değil
yeşil	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kuru

4. Yerleşimin bütününü, binaları, görünüşlerini ve binaların yerleşim içindeki durumunu düşündüğünüzde genel yorumunuz nedir? Düşüncenize en uygun kutucuğu işaretleyiniz.

düzenli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	düzensiz
ferah	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	boğucu
karmaşık	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	basit
uyumlu	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	uyumsuz
çekici	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	itici
bakımlı	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	bakımsız
özgün	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	sıradan
kontrollü	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kontrolsüz
hoş	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	hoş değil
lüks	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	vasat
yeni	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	eski
neşelendirici	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	iç karartıcı
moda	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	demode

5. Bulunduğunuz çevreyi mahremiyet ihtiyacınıza cevap verir nitelikte buluyor musunuz?
Evet [ ] Hayır [ ]
Neden?.....
6. Kendinizi buraya ait hissediyor musunuz?
Evet [ ] Hayır [ ]
Neden?.....
7. Çevrenizde "benim" veya "bizim" diye sahiplenebildiğiniz alanlar var mı?
Evet [ ] Hayır [ ]
Belirtiniz:.....
8. Çevrenizi güvenli, savunulabilir buluyor musunuz?
Evet [ ] Hayır [ ]
Neden?.....

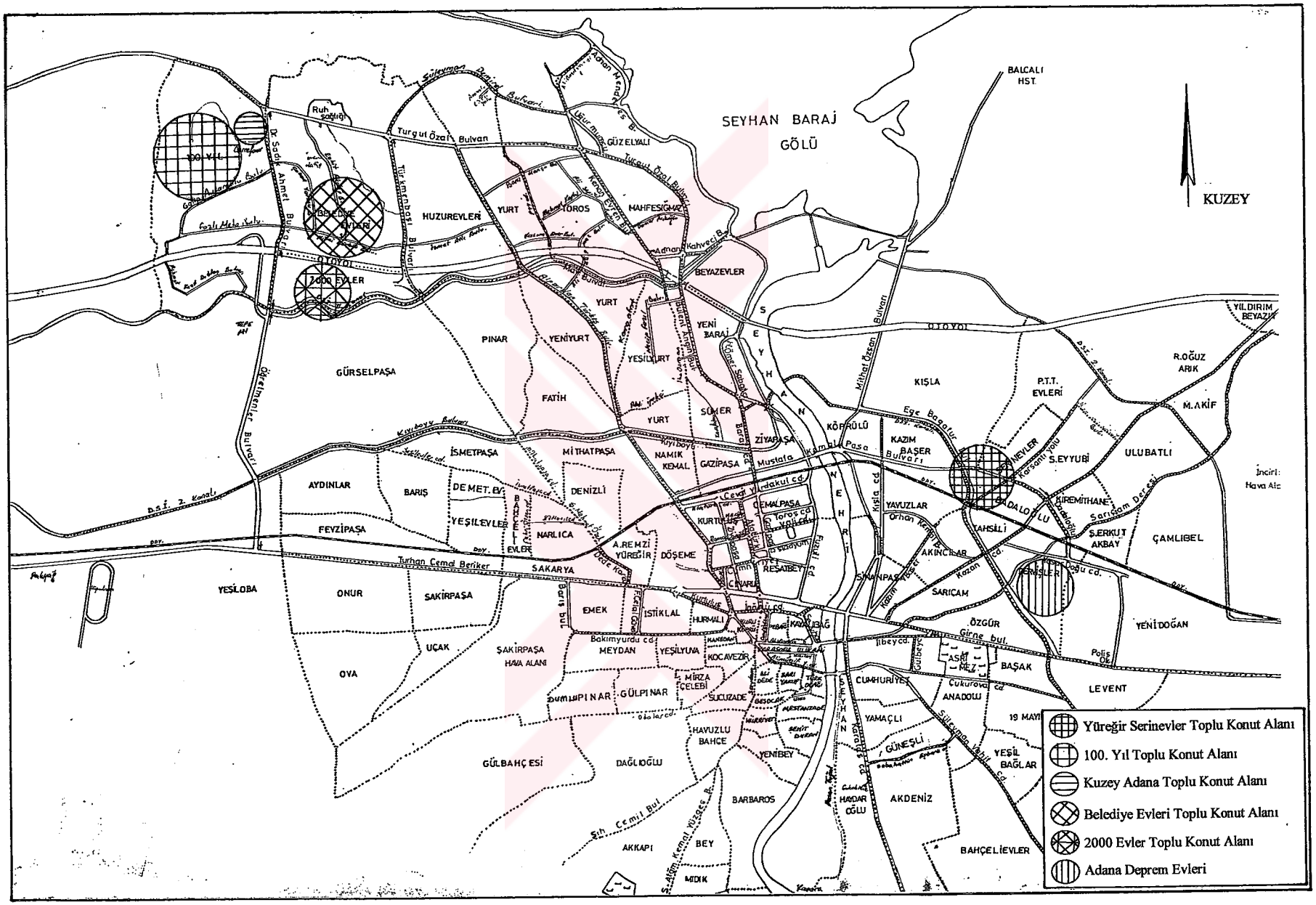
9. Yaşamakta olduğunuz bu çevre için hissettikleriniz nelerdir? Hislerinize uygun gelen kutucuğu işaretleyiniz.

yaşanabilir	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	yaşanamaz
kaliteli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kalitesiz
mutluluk veren	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	mutsuzluk veren
değerli	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	değersiz
iyi	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	kötü

Şekil A.2. Alan Çalışmasında Kullanılan Soru Formu

EK B

Adana Kenti İçinde Toplu Konut Alanlarının Yerleri ve Bu Toplu Konut Alanlarından Görünüşler

Şekil B.1. Toplu Konut Alanlarının Adana Kenti İçindeki Yerleri

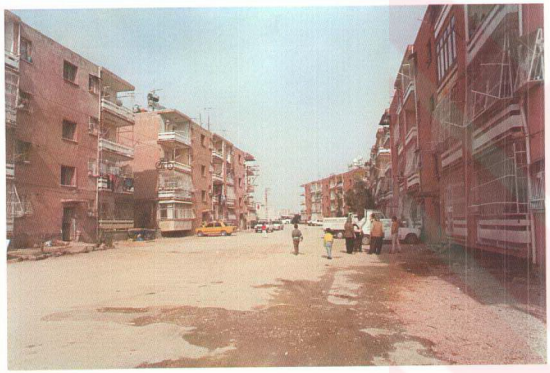

Şekil B.2. Kuzey Adana Toplu Konut Alanı

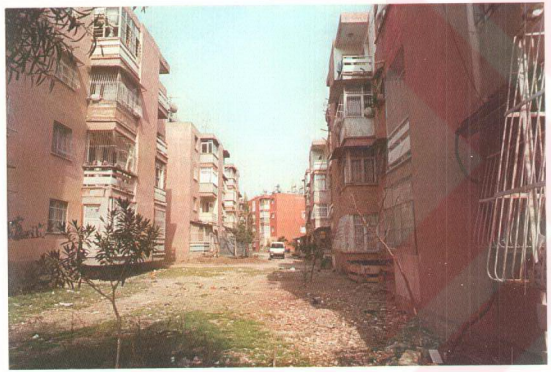

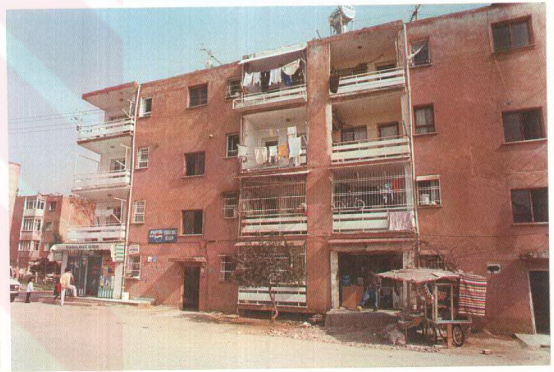
Şekil B.3. 100. Yıl Toplu Konut Alanı

Şekil B.4. Belediye Evleri Toplu Konut Alanı

Şekil B.5. 2000 Evler Toplu Konut Alanı

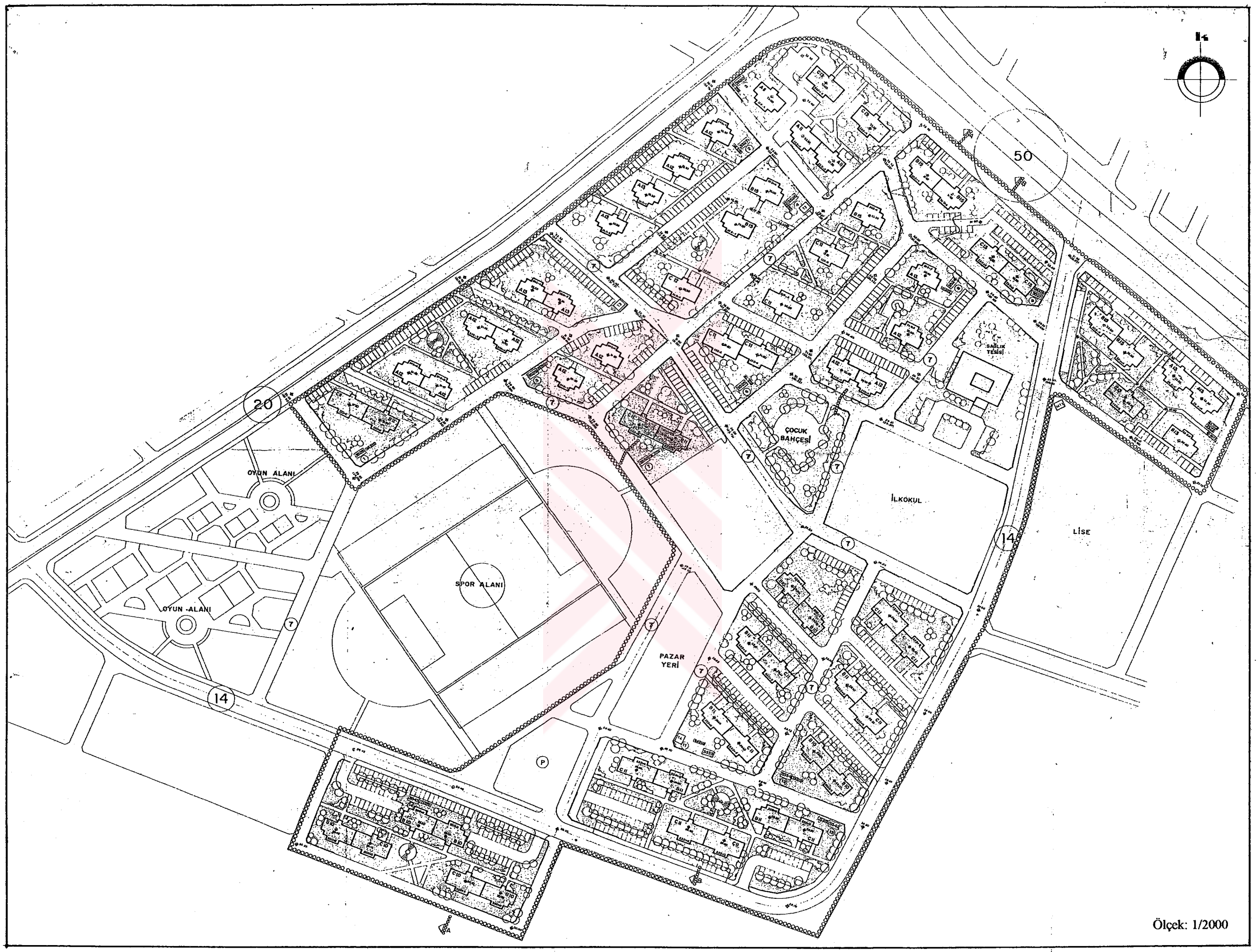

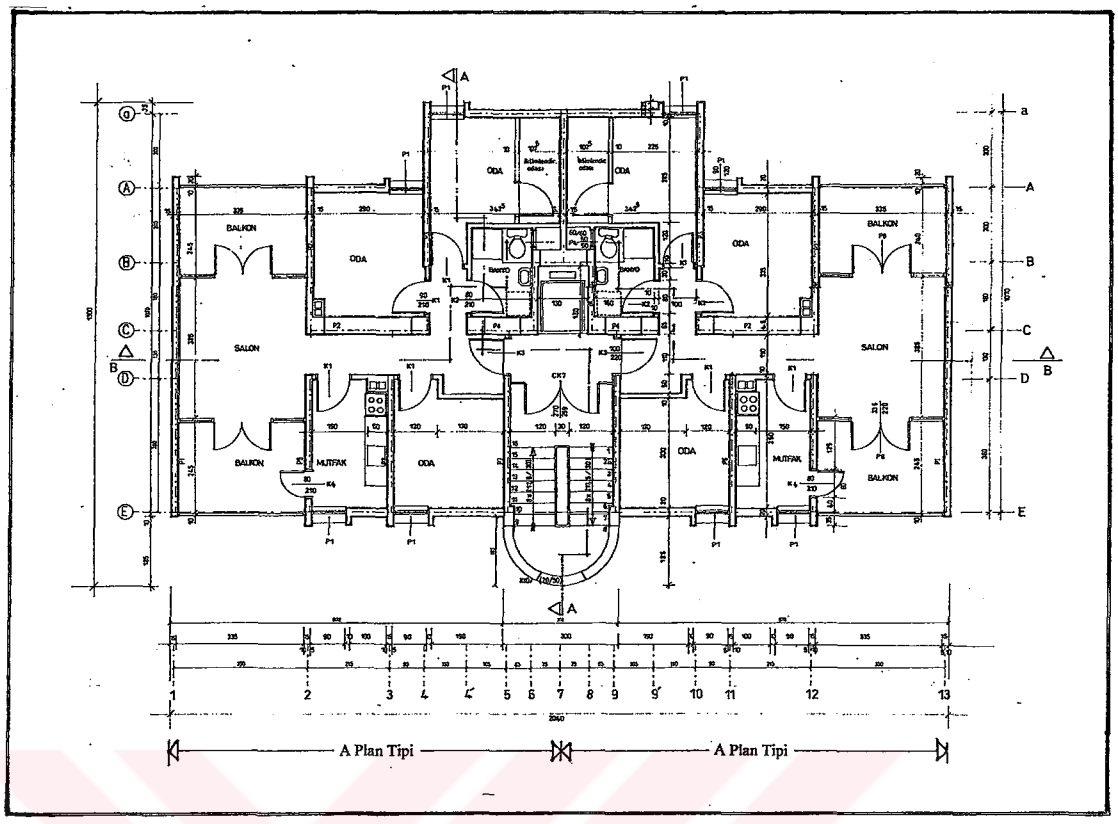
Şekil B.6. Adana Deprem Evleri

EK C

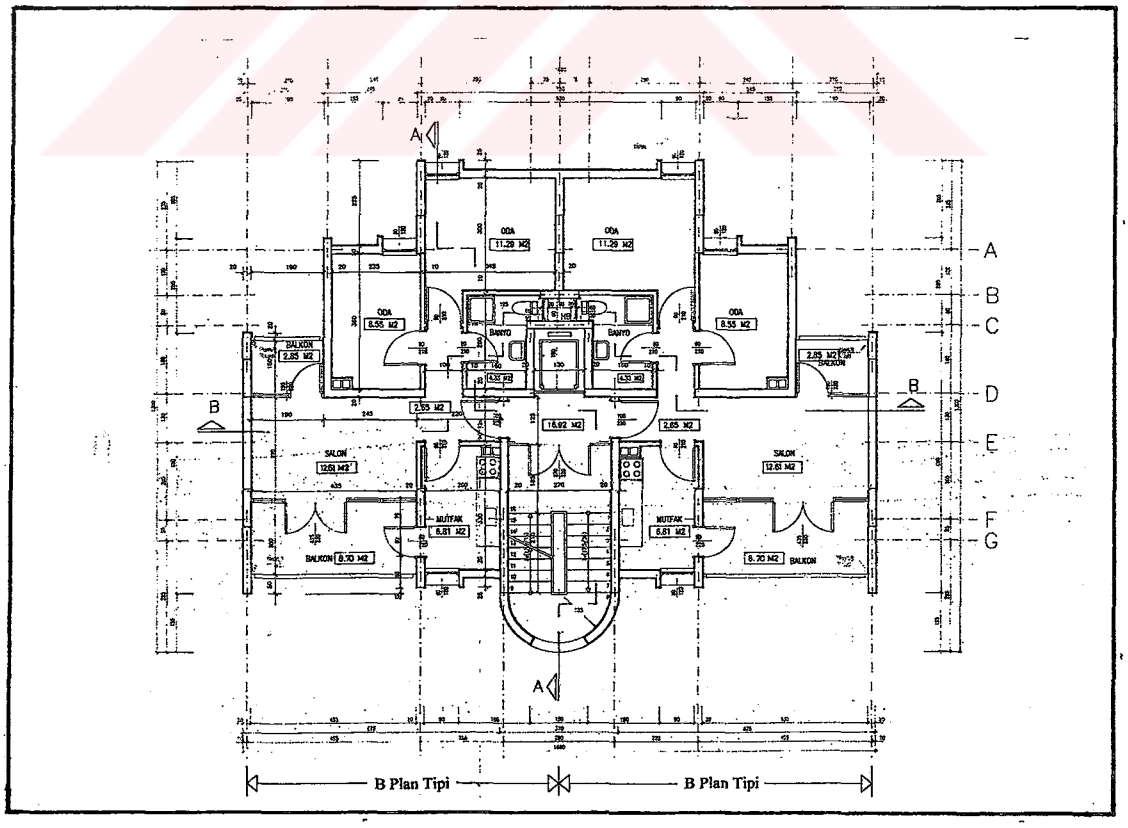
Yüreğir Serinevler Toplu Konut Alanının Tasarlanan Düzeni, Yerleşimdeki Plan ve Blok Tipleri, Yüreğir Serinevler Toplu Konut Alanının Mevcut Durumunun Analizi

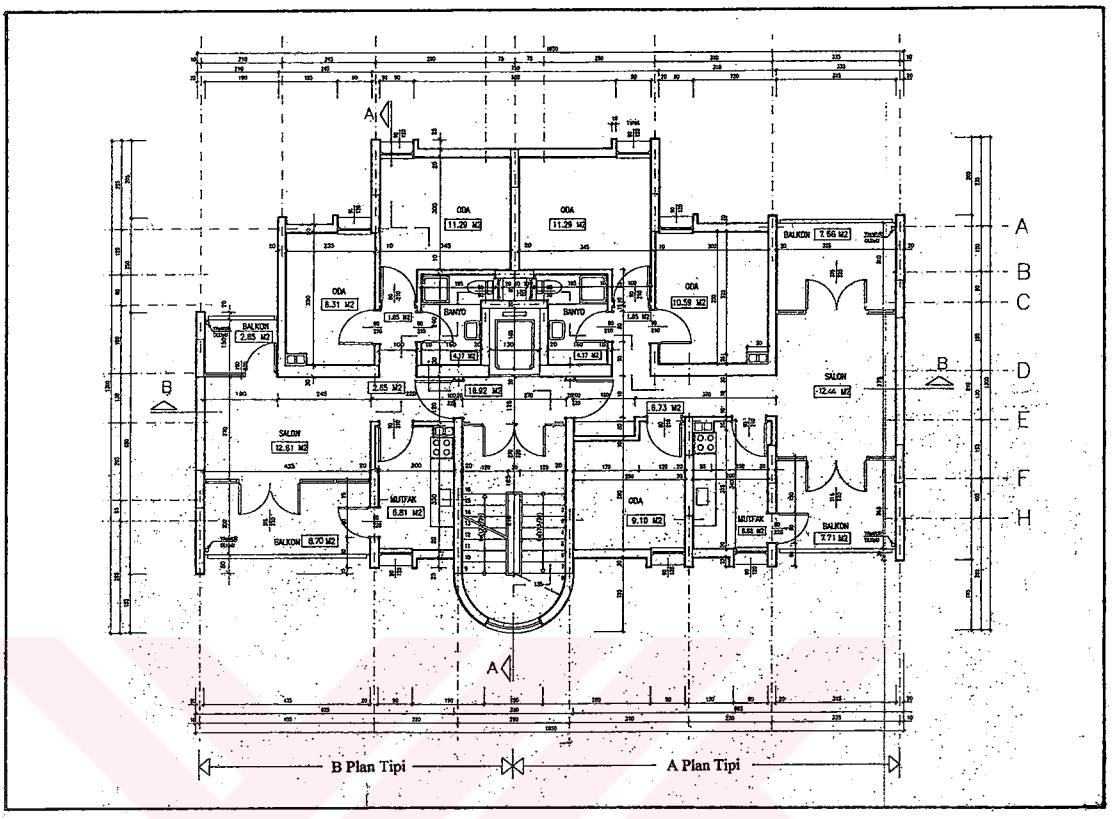
Şekil C.1. Yüreğir Toplu Konut Alanının Tasarlanan Genel Yerleşim Düzeni

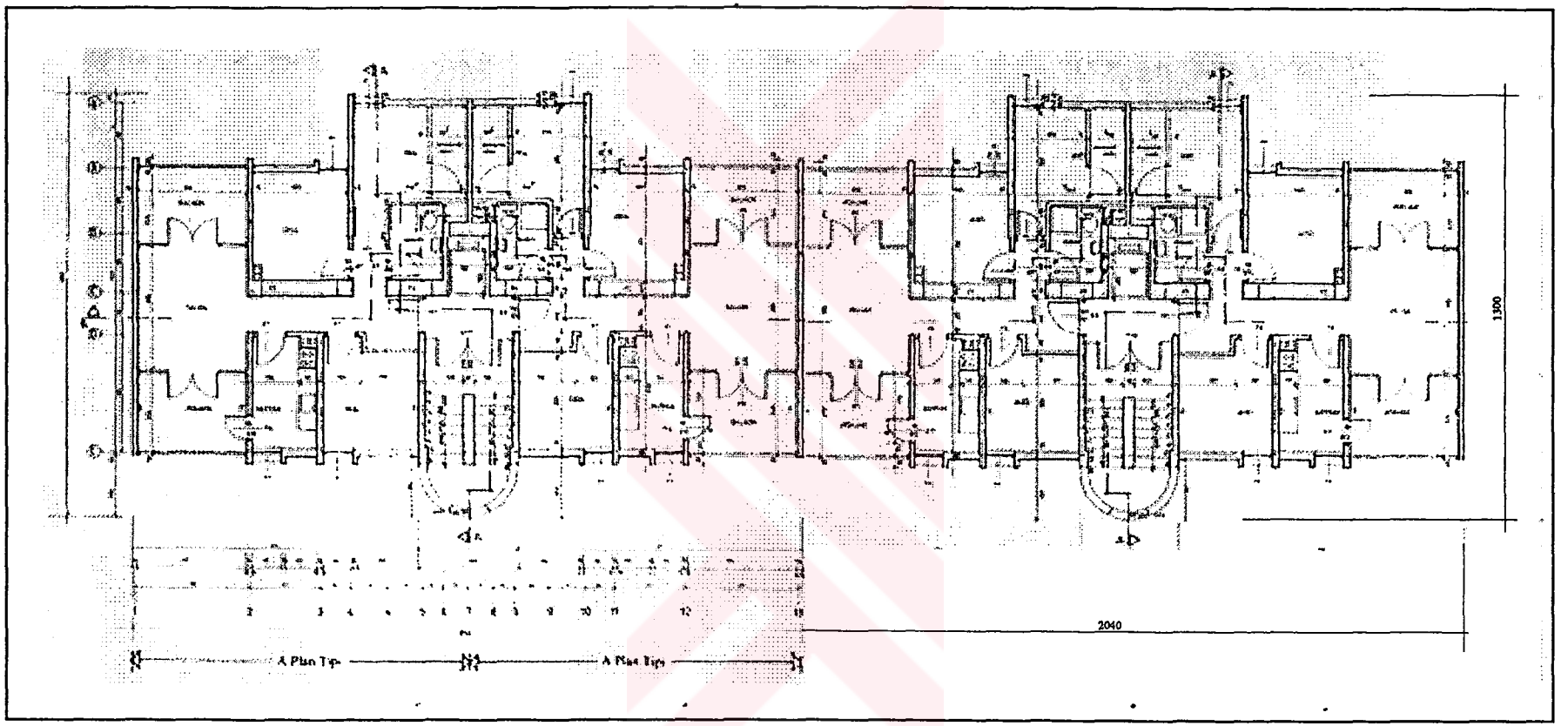
Şekil C.2. Yüreğir Toplu Konut Alanında A1 Blok Tipi Kat Planı

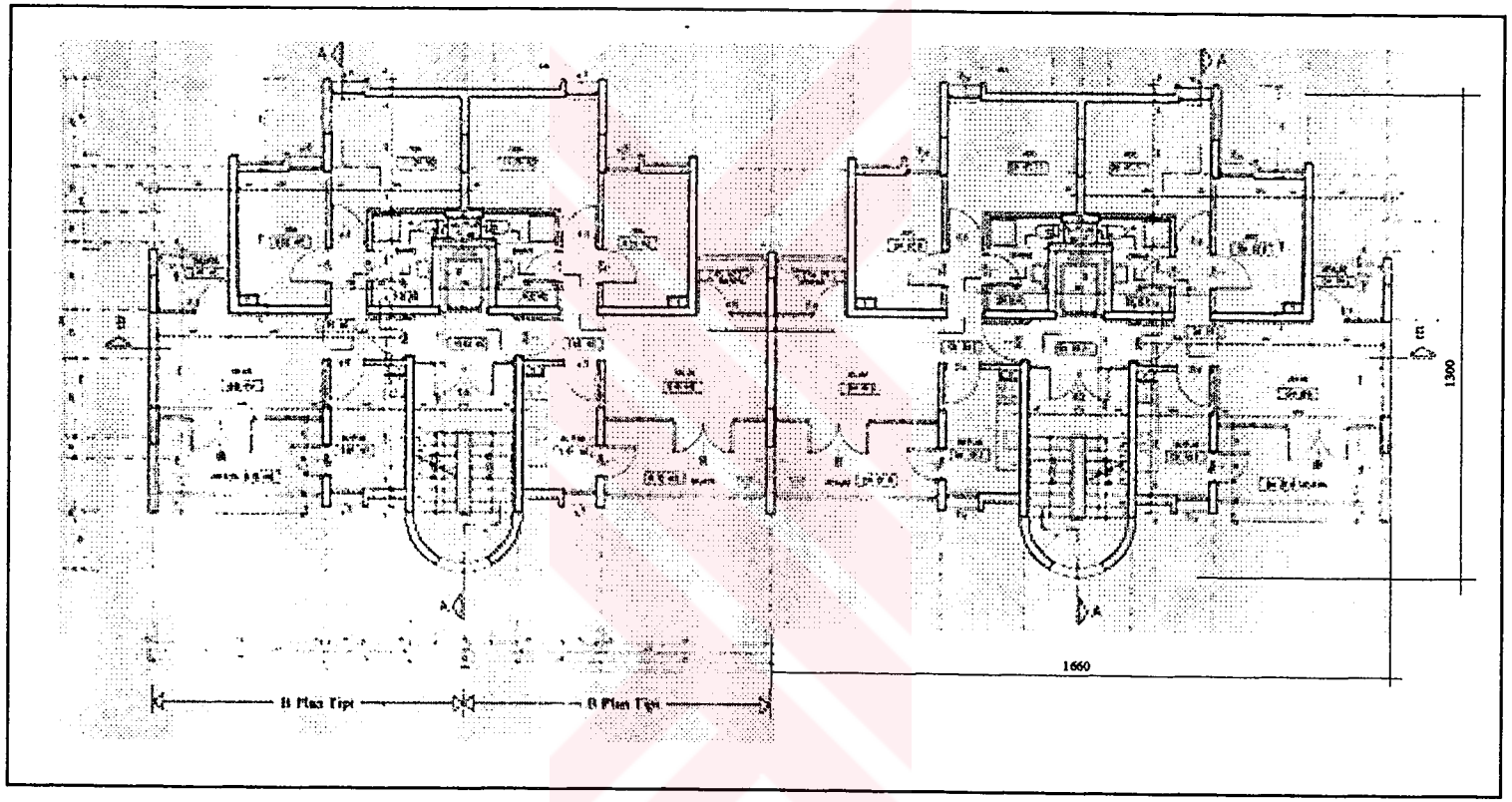
Şekil C.3. Yüreğir Toplu Konut Alanında A2 Blok Tipi Kat Planı

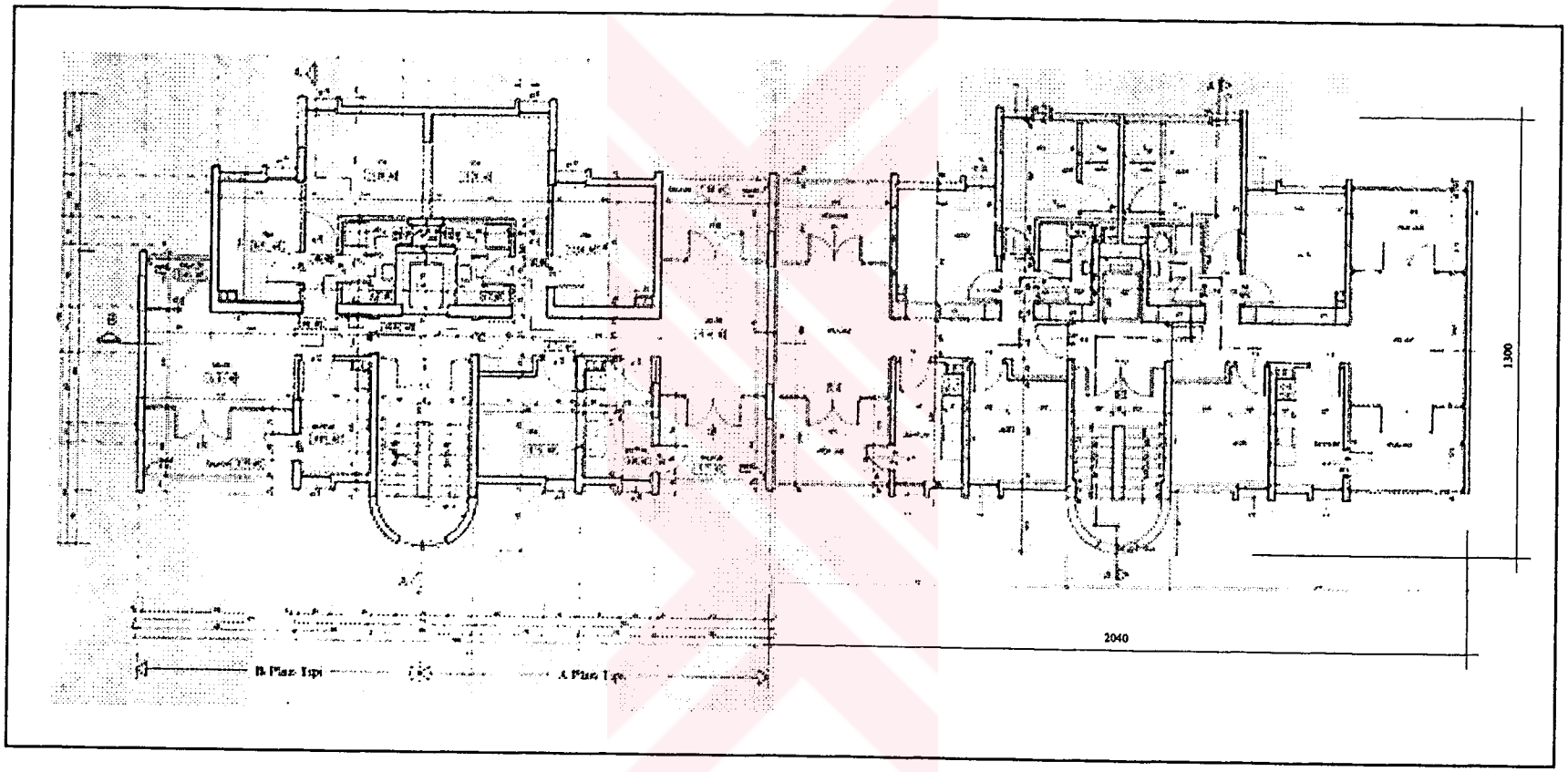
Şekil C.4. Yüreğir Toplu Konut Alanında A3 Blok Tipi Kat Planı

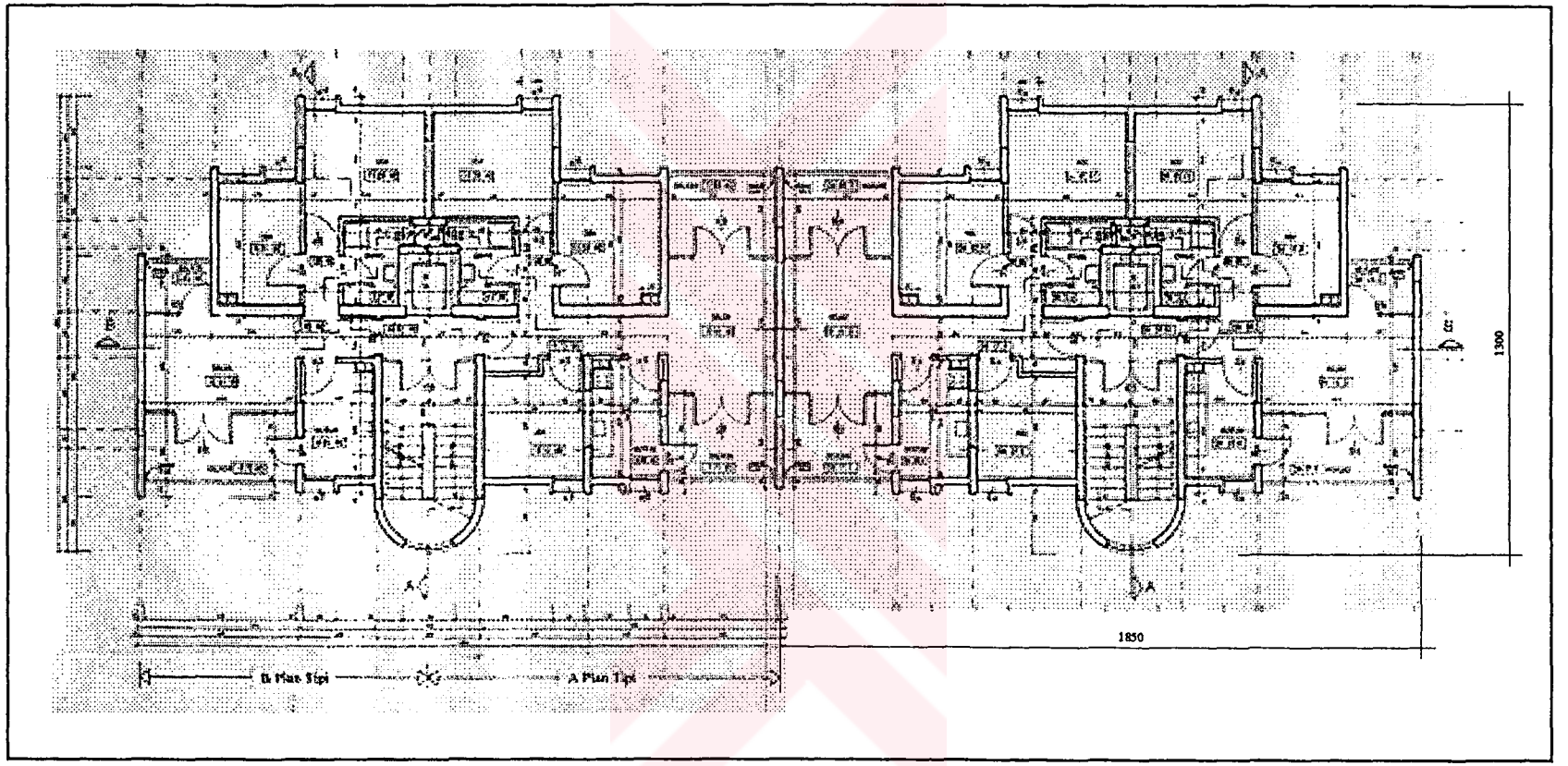
Şekil C.5. Yüreğir Toplu Konut Alanında B1 Blok Tipi Kat Planı

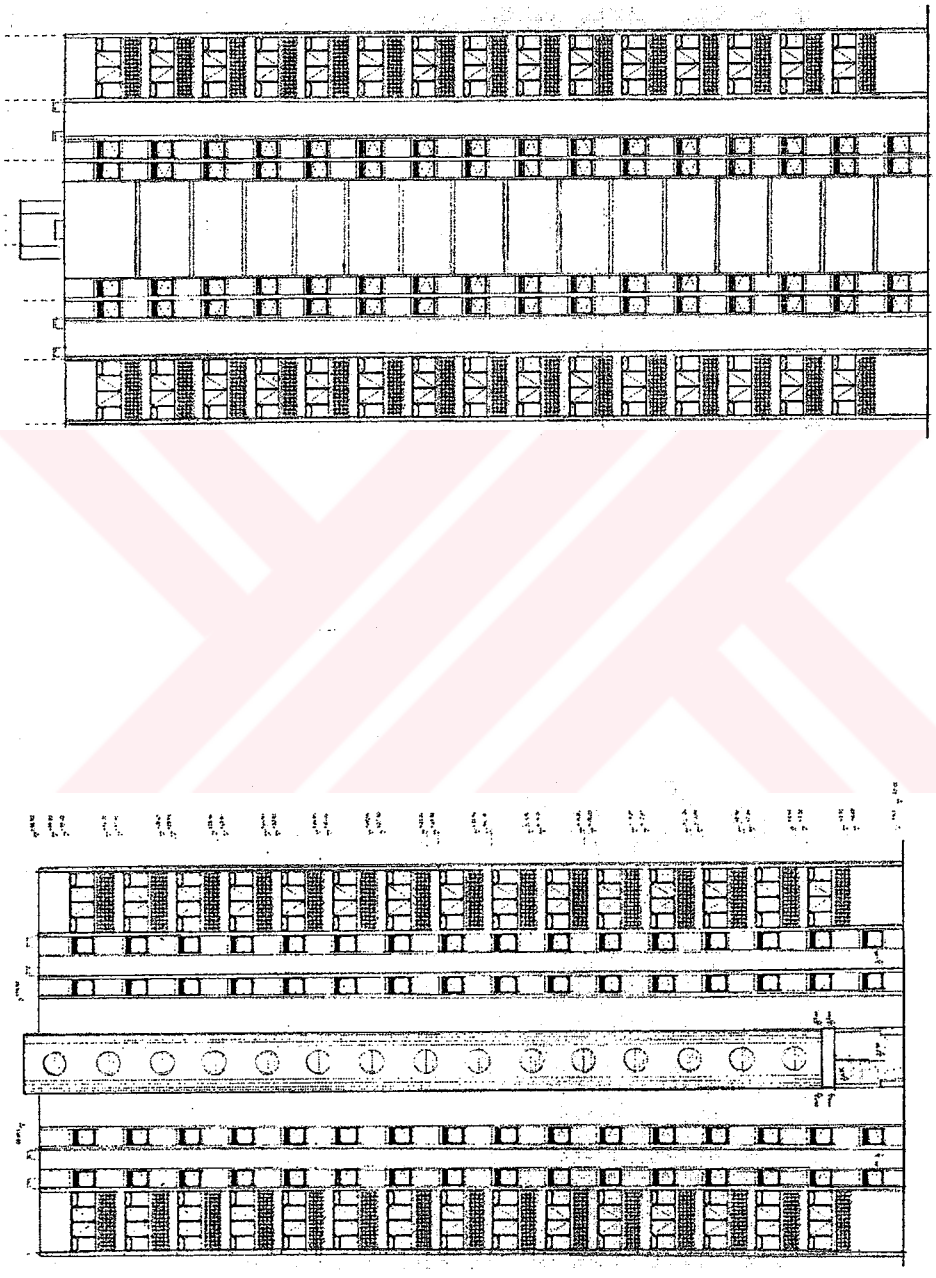
Şekil C.6. Yüreğir Toplu Konut Alanında B2 Blok Tipi Kat Planı

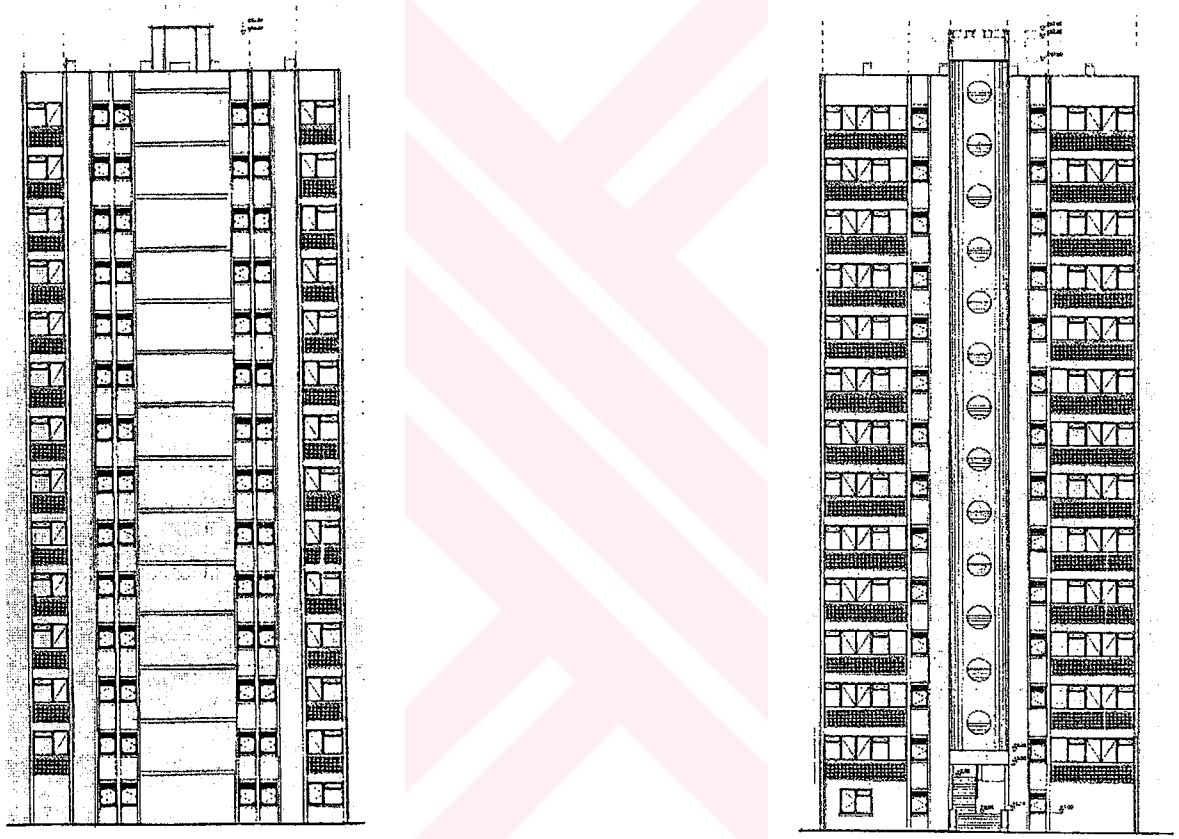
Şekil C.7. Yüreğir Toplu Konut Alanında B3 Blok Tipi Kat Planı

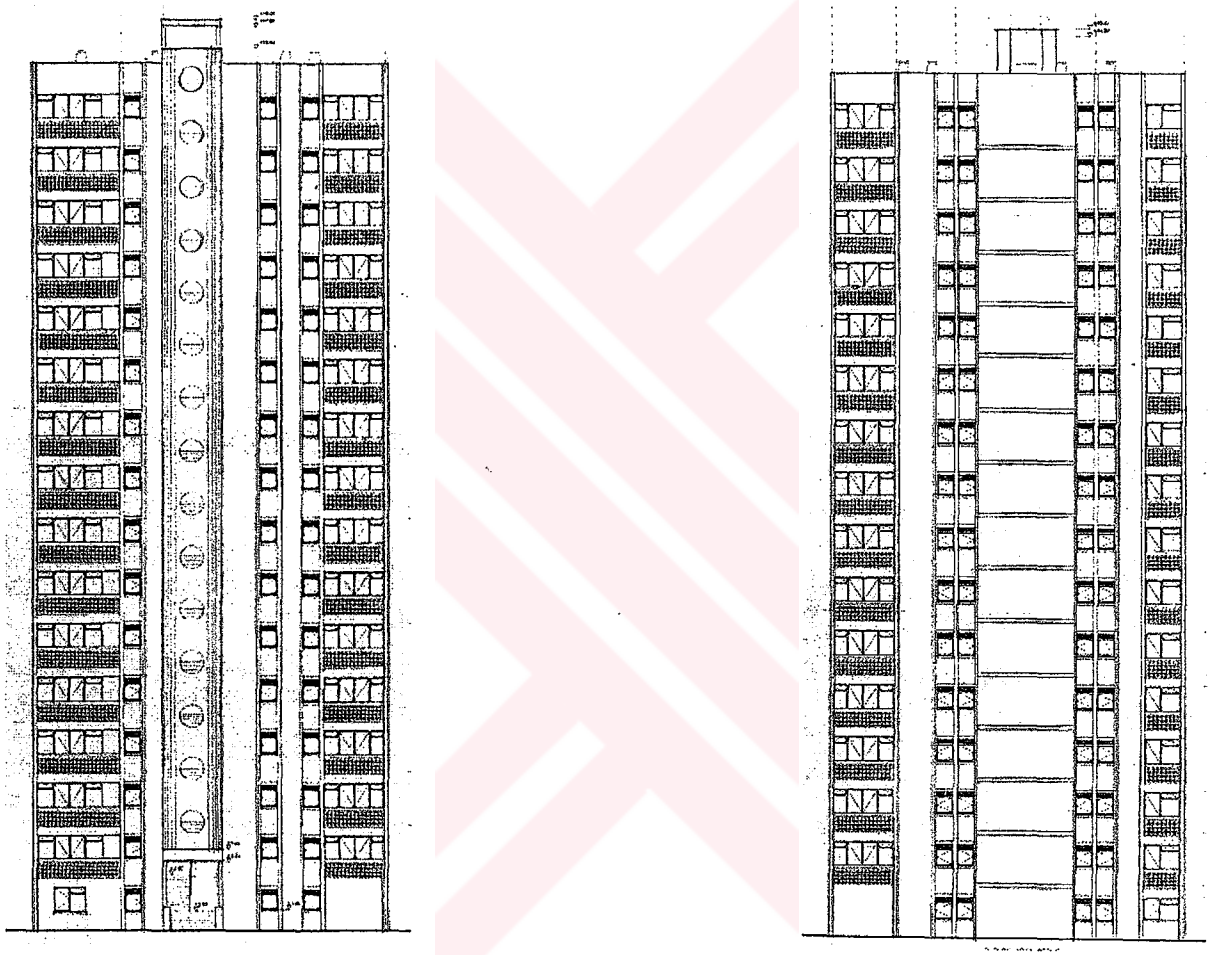
Şekil C.8. Yüreğir Toplu Konut Alanında B4 Blok Tipi Kat Planı

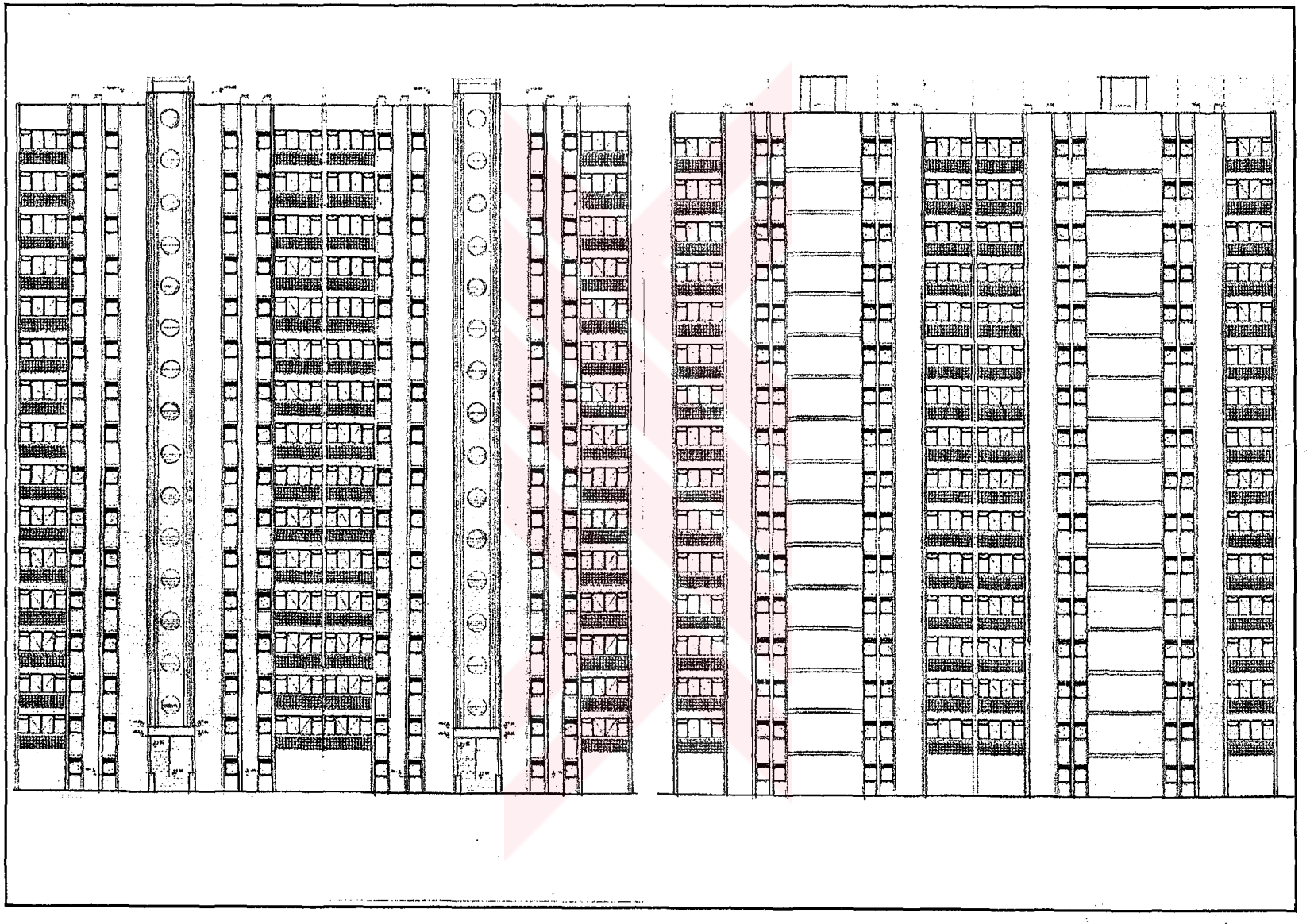
Şekil C.9. Yüreğir Toplu Konut Alanında A1 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil C.10. Yüreğir Toplu Konut Alanında A2 Blok Tipi Görünüşleri

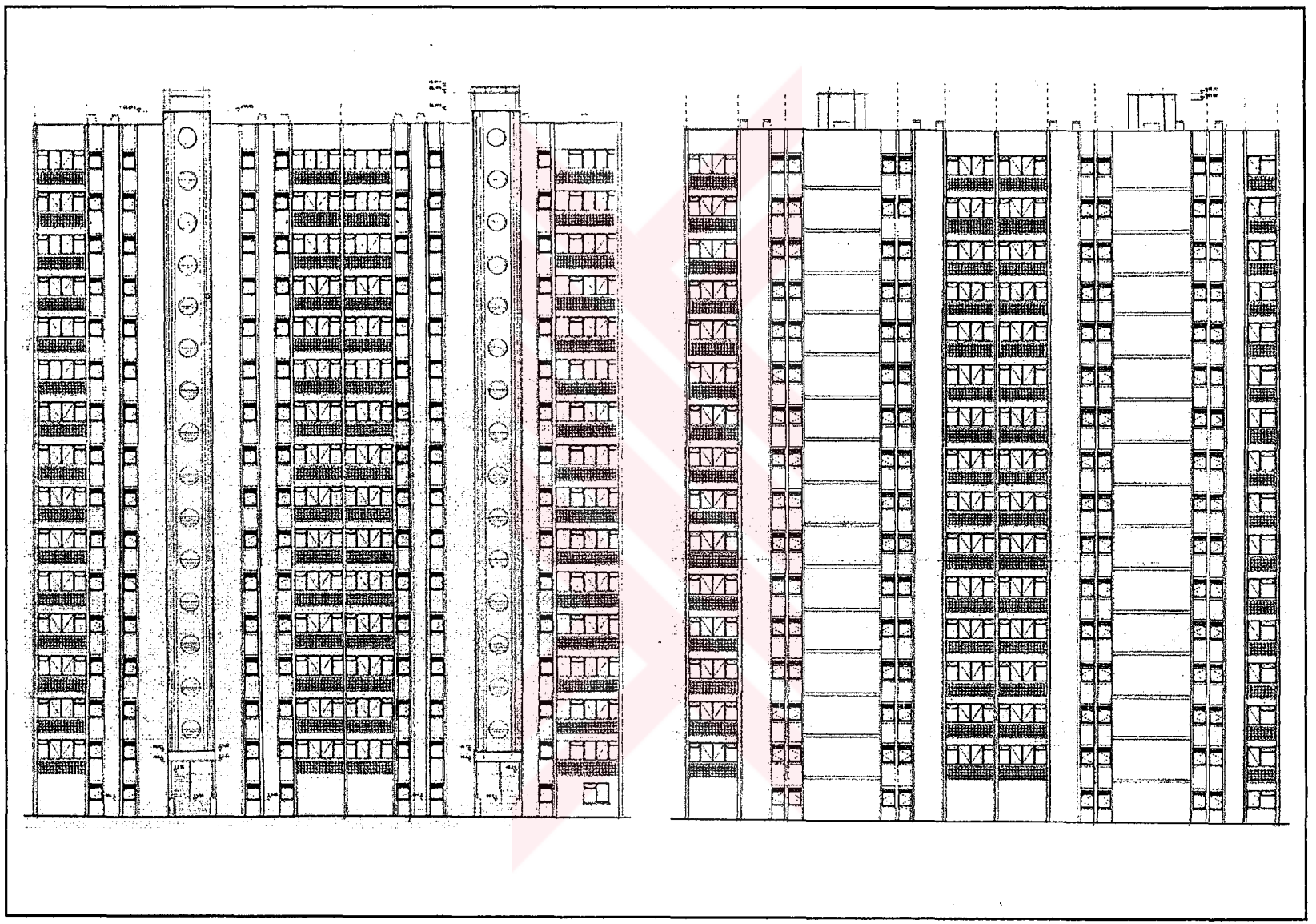
Şekil C.11. Yüreğir Toplu Konut Alanında A3 Blok Tipi Görünüşleri

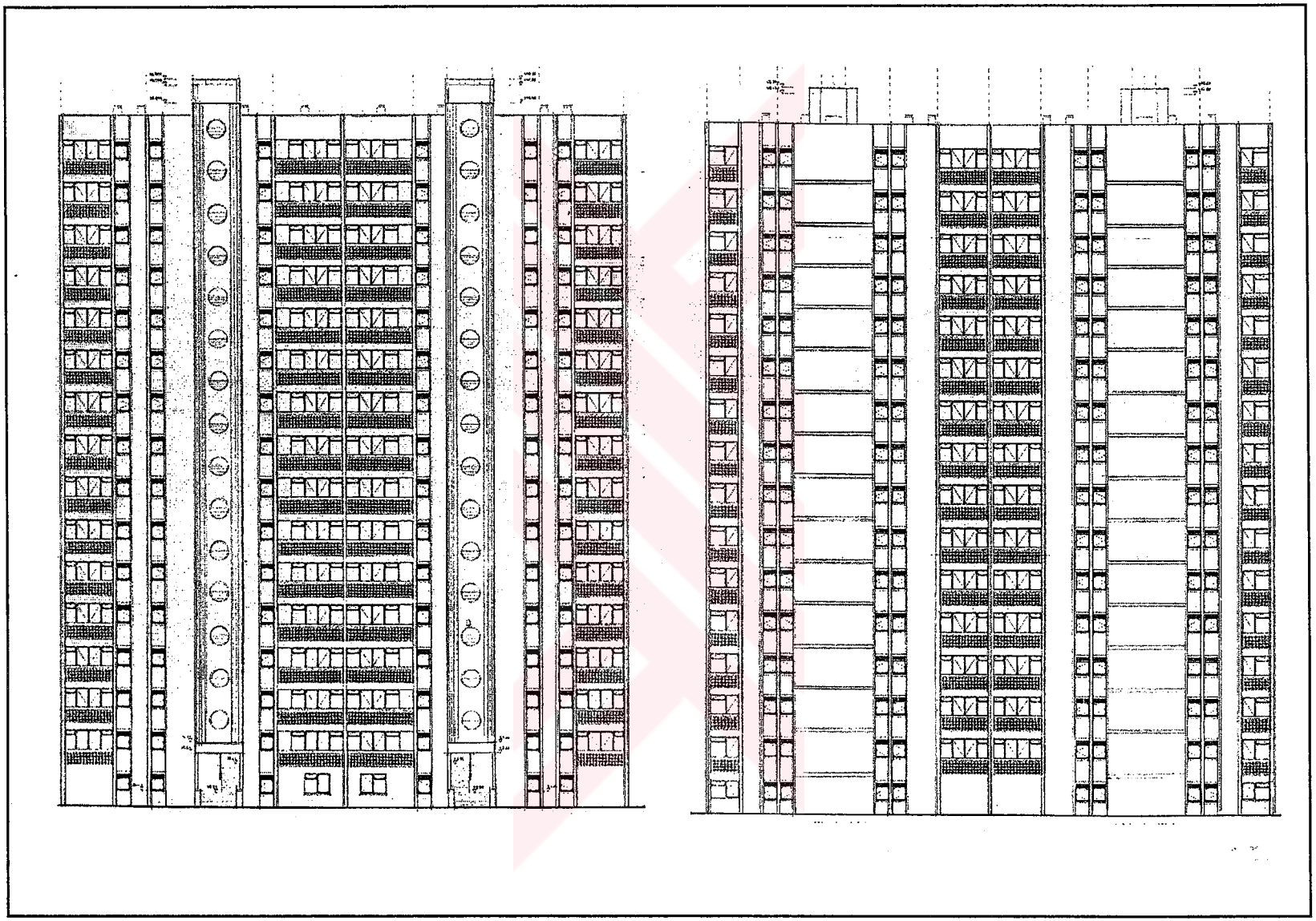
Şekil C.12. Yüreğir Toplu Konut Alanında B1 Blok Tipi Görünüşleri

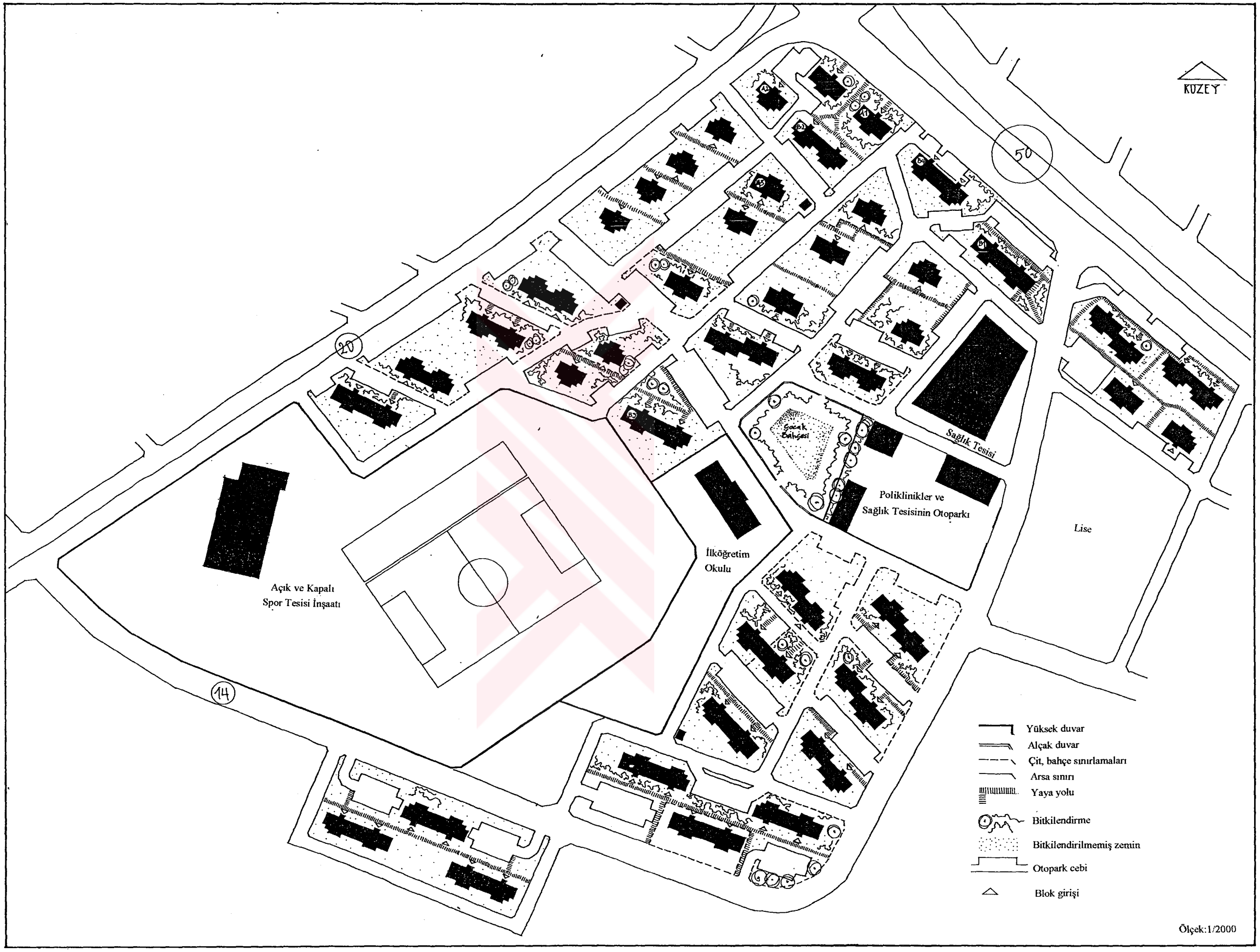
Şekil C.13. Yüreğir Toplu Konut Alanında B2 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil C.14. Yüreğir Toplu Konut Alanında B3 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil C.15. Yüreğir Toplu Konut Alanında B4 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil C.16. Yüreğir Toplu Konut Alanının Mevcut Durumunun Doluluk-Boşluk ve Örüntü Düzeni Analizi

EK D

Yüreğir Serinevler Toplu Konut Alanının Mevcut Durumuna İlişkin Fotograflar

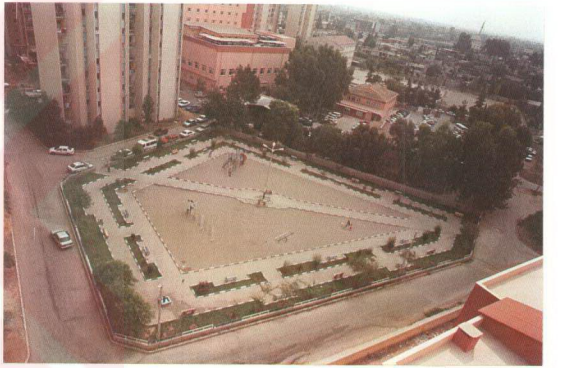
T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Şekil D.1. İnşa Halindeki Açık Spor Tesisi

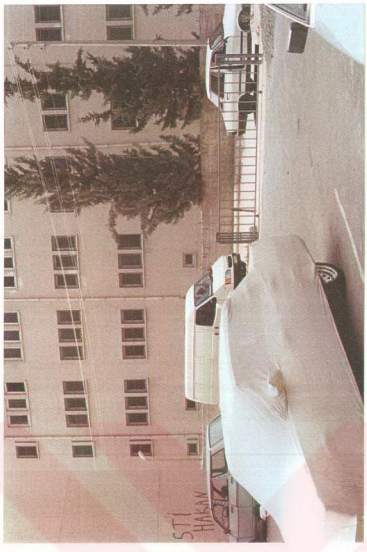
Şekil D.2. İnşa Halindeki Kapalı Spor Tesisi

Şekil D.3. Yerleşimdeki Çocuk Bahçesi

Şekil D.4. Çocuk Bahçesindeki Oturma Elemanları

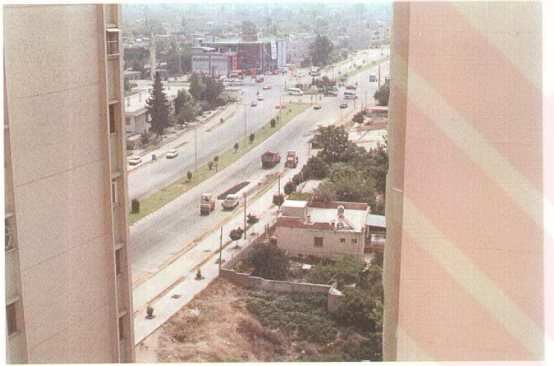

Şekil D.6. Kullanıcıları Tarafından Girişi Kapatılmış Otoparklar

Şekil D.5. Yerleşimin Güneydoğu Kısmından Bir Görünüş

Şekil D.7. Yerleşimin Kuzeyinden Geçen 50 mt.lik Yol

Şekil D.8. Otopark Cebinden Blok Girişlerine Geçiş

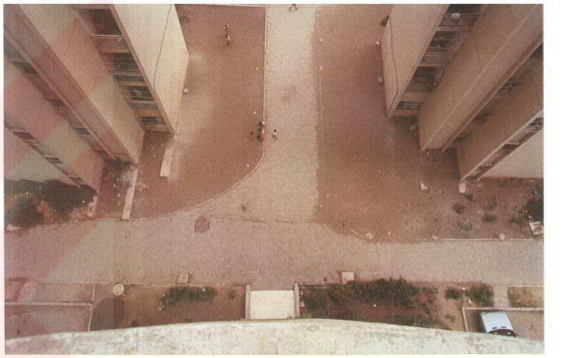
Şekil D.9. Bloklarda Zemin Kat Kullanımı

Şekil D.10. Bloklarda Zemin Kat Kullanımı

Şekil D.11. Bloklar Arasında Bahçe Düzenlemesi

Şekil D.12. Beton Parke Kaplı Yaya Yol

Şekil D.13. Yapıda Bozulmalar ve Kirlenmeler

Şekil D.14. Cephelerdeki Kirlenmeler

Şekil D.15. Kullanıcıların Cephe Düzeninde Yaptığı Değişiklikler

Şekil D.16. Giriş Saçağı Örnekleri

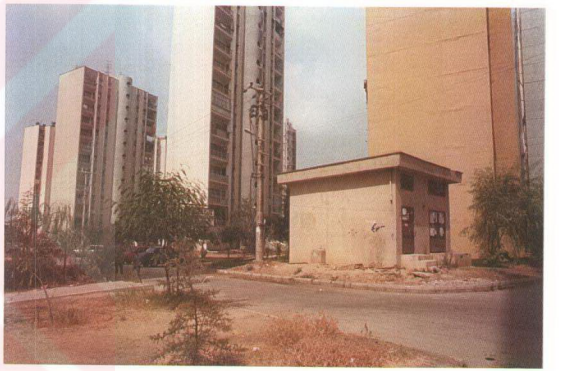

Şekil D.17. Yerleşimde Yer Alan Sağlık Tesisi

Şekil D.18. Yerleşimdeki İlköğretim Okulu

Şekil D.19. Yerleşimden Bir Görünüş

Şekil D.20. Sağlık Tesisinin Yakınından Bir Görünüş

Şekil D.21. Dış Mekandan Bir Görünüş

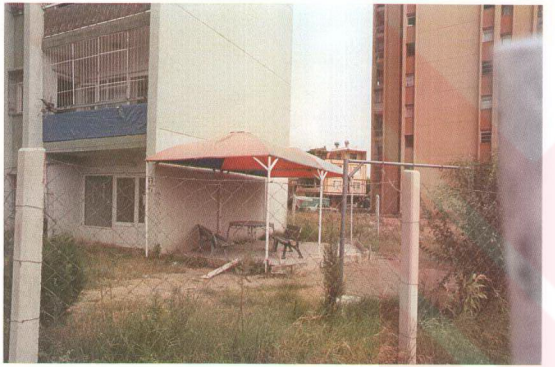
Şekil D.22. Yerleşimden Bir Sokak Görüntüsü

Şekil D.23. Kullanıcıları Tarafından Sınırlandırılmış Bahçeler

Şekil D.24. Yerleşimde Dış Mekan Kullanımı

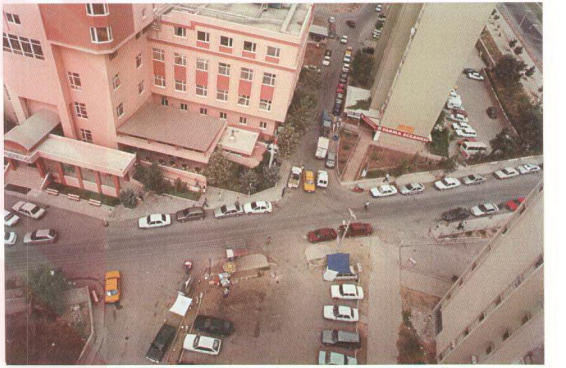
Şekil D.25. Kullanıcılar Tarafından Bahçeye Yerleştirilen Oturma Elemanları

Şekil D.26. Yerleşimde Kapı Önü Kullanımı

Şekil D.27. Yeşil Ögenin Çocuk Parkında Zayıf Etkisi

Şekil D.28. Sağlık Tesisi Etrafında Araç Yoğunluğu

Şekil D.29. A1 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil D.30. A2 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil D.31. A3 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil D.32. B1 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil D.33. B2 Blok Tipi Görünüşleri

Şekil D.34. B3 Blok Tipi Görünüşleri

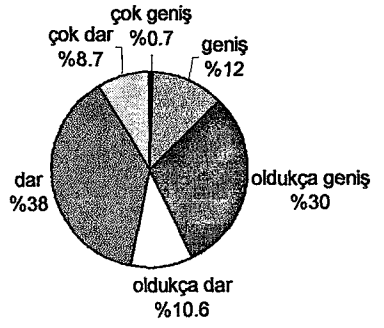

Şekil D.35. B4 Blok Tipi Görünüşleri

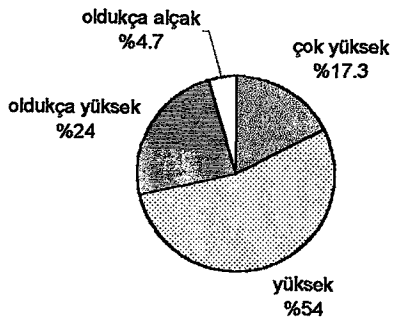
EK E

Alan Çalışmasında Birincil Hisler, İkincil Hisler, Davranışsal Boyut ve Anlama İlişkin Sorulara Verilen Yanıtların Frekans Dağılımlarının Pay Diyagramları

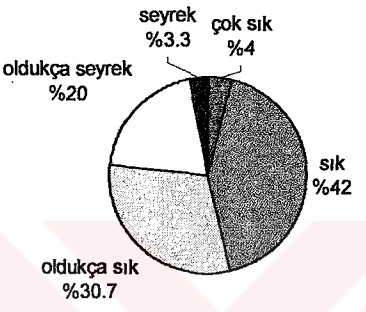
Birincil Hislere İlişkin Yanıtların Frekans Dağılımlarının Pay Diyagramları

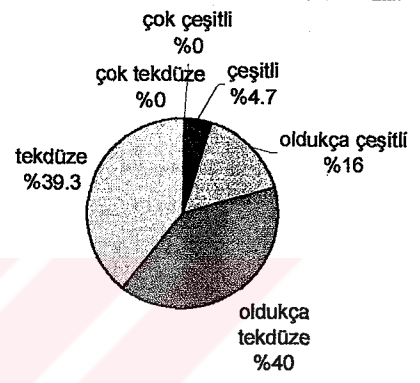
Şekil E.1. Geniş-dar sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

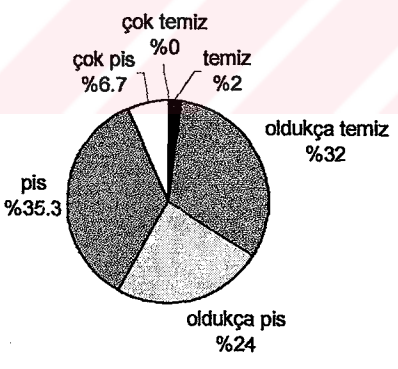
Şekil E.2. Yüksek-alçak sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

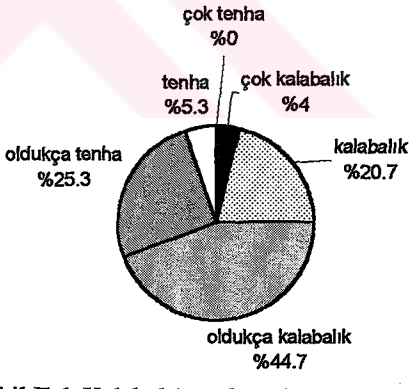
Şekil E.3. Sık-seyrek sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

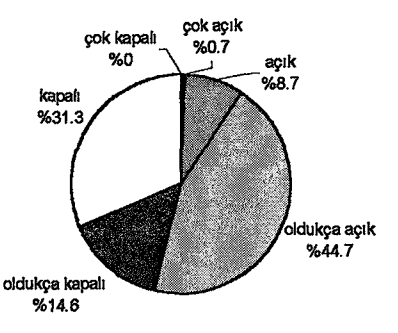
Şekil E.4.Çeşitli-tekdüze sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

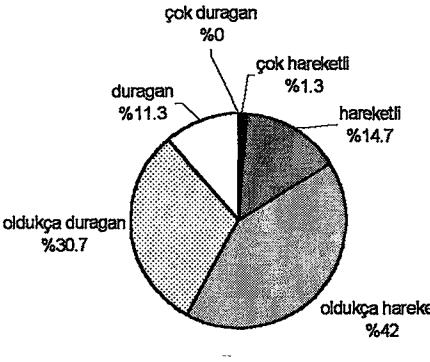
Şekil E.5. Temiz-pis sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

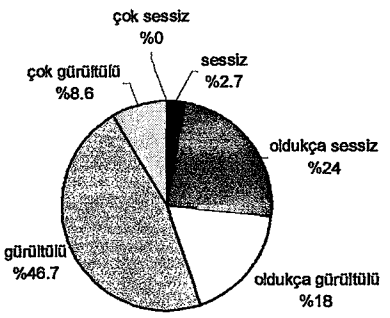
Şekil E.6. Kalabalık-tenha sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

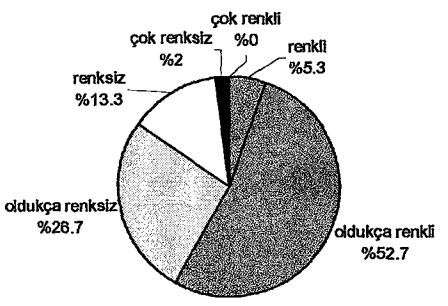
Şekil E.7. Açık-kapalı sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

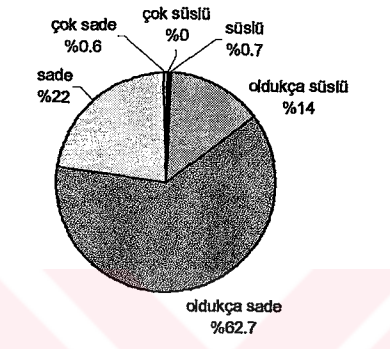
Şekil E.8. Hareketli-duragan sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

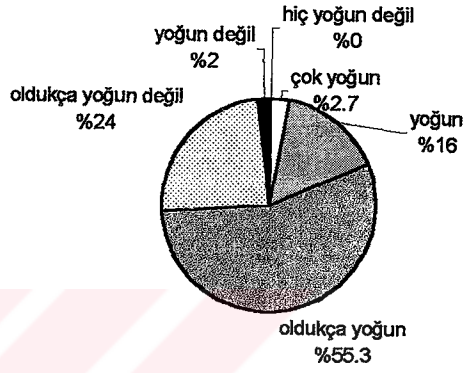
Şekil E.9. Sessiz-gürültülü sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

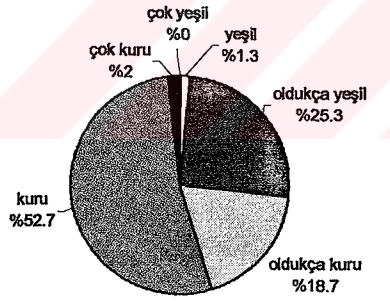
Şekil E.10. Renkli-renksiz sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

Şekil E.11. Süslü-sade sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

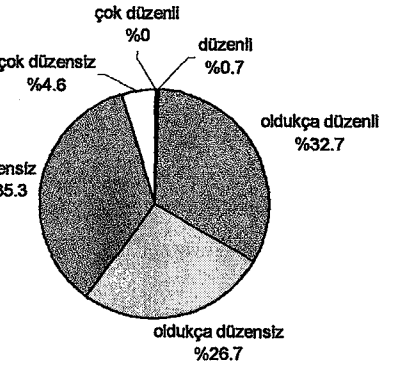

Şekil E.12. Yoğun-yoğun değil sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

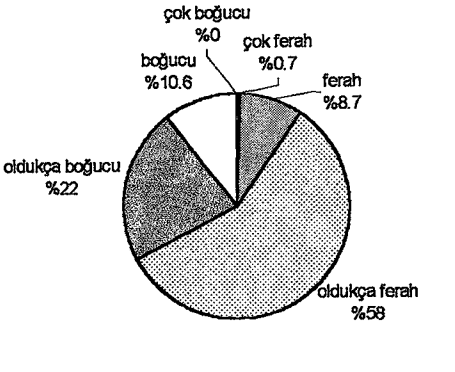

Şekil E.13. Yeşil-kuru sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

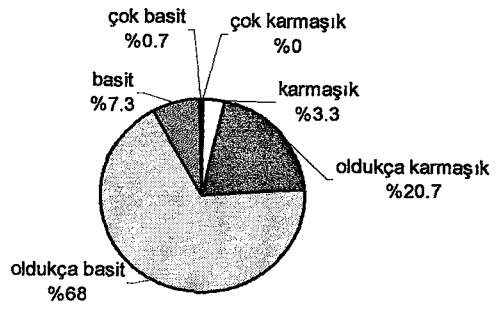
İkincil Hislere Ait Sıfat Çiftlerinin Frekans Dağılımının Pay Diyagramları

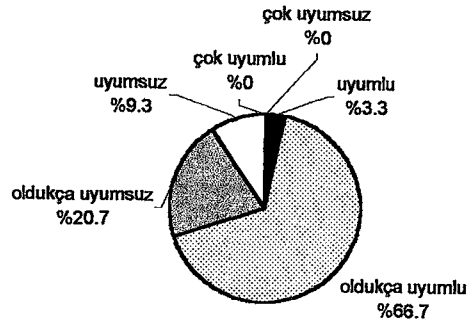
Şekil E.14. Düzenli-düzensiz sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

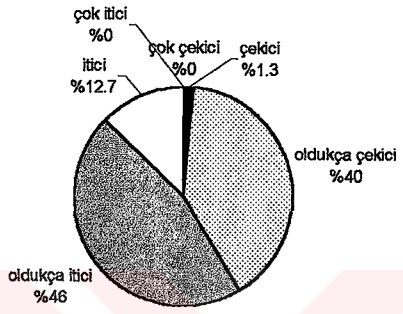
Şekil E.15. Ferah-boğucu sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

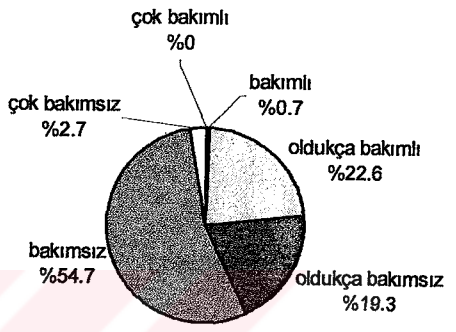
Şekil E.16. Karmaşık-basit sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

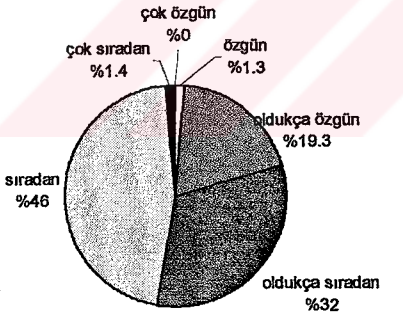
Şekil E.17. Uyumlu-uyumsuz sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

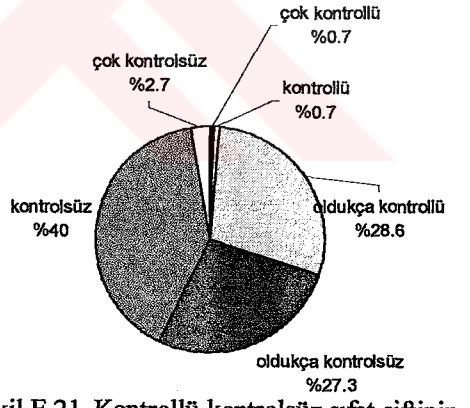
Şekil E.18. Çekici-itici sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

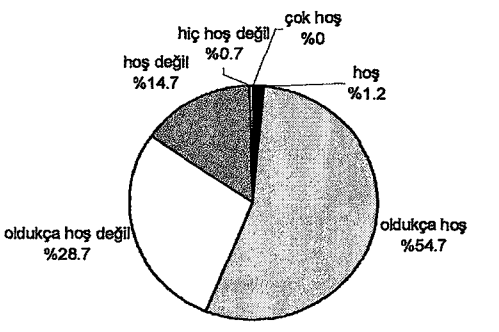
Şekil E.19. Bakımlı-bakımsız sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

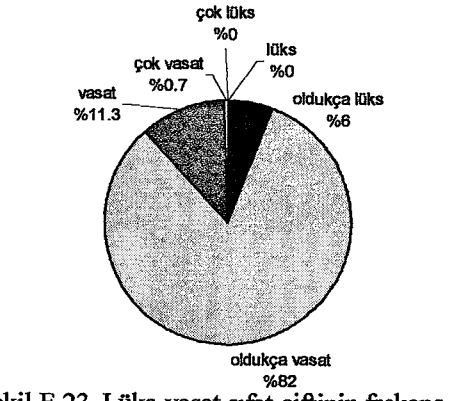
Şekil E.20. Özgün-sıradan sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

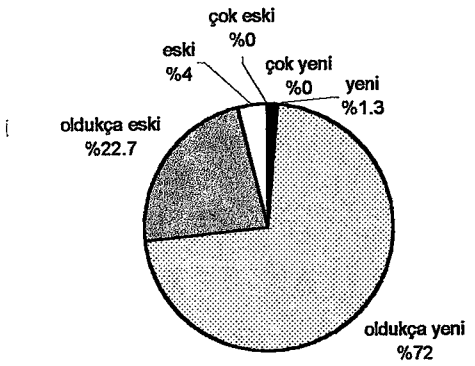
Şekil E.21. Kontrollü-kontrolsüz sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

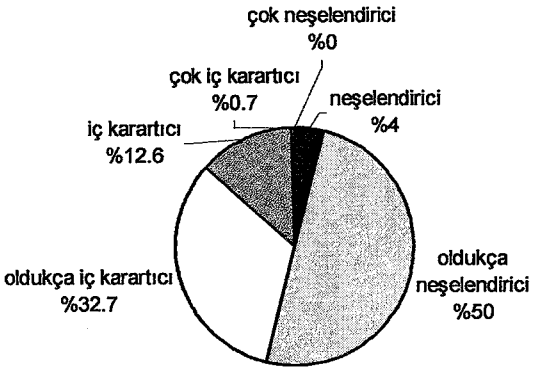
Şekil E.22. Hoş-hoş değil sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

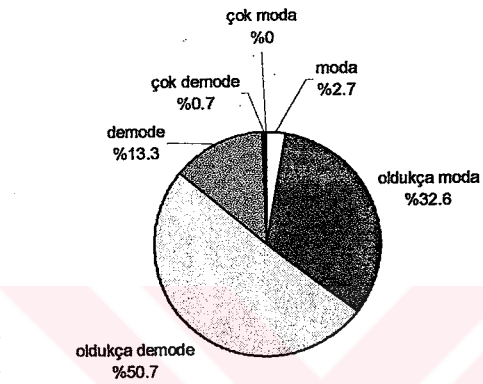
Şekil E.23. Lüks-vasat sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

Şekil E.24. Yeni-eski sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

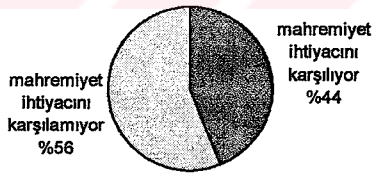

Şekil E.25. Neşelendirici-iç karartıcı sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

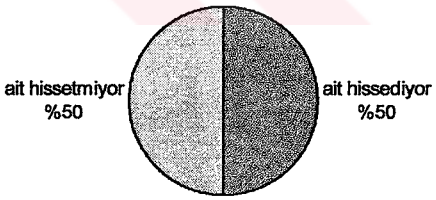

Şekil E.26. Moda-demode sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

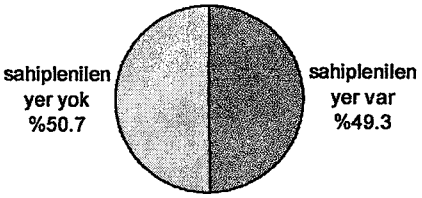
Davranışsal Boyutun Frekans Dağılımlarının Pay Diyagramları

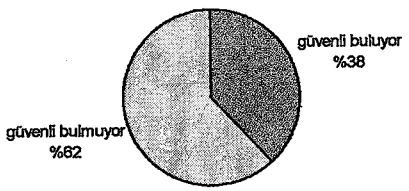
Şekil E.27. Mahremiyet ihtiyacının karşılanmasına ilişkin yanıtların frekans dağılımı pay diyagramı

Şekil E.28. Ait hissetmeye ilişkin yanıtların frekans dağılımı pay diyagramı

Şekil E.29. Sahiplenmeye ilişkin yanıtların frekans dağılımı pay diyagramı

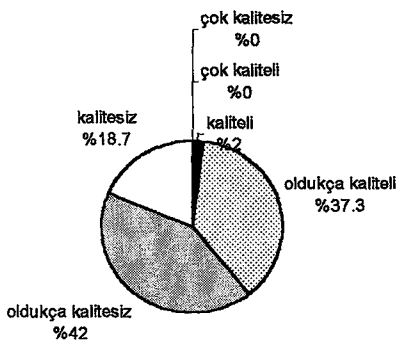

Şekil E.30. Çevreyi güvenli bulmaa ilişkin yanıtların frekans dağılımı pay diyagramı

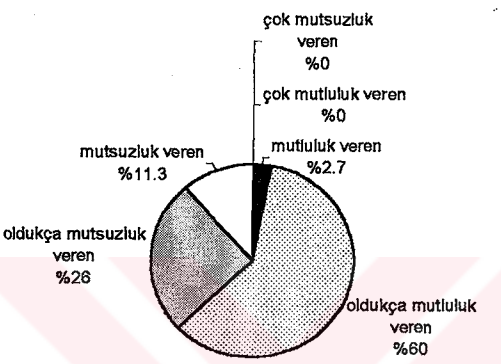
Anlama İlişkin Yanıtların Frekans Dağılımlarının Pay Diyagramları

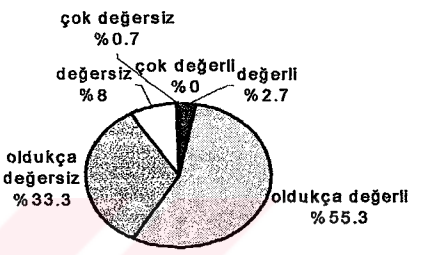
Şekil E.31. Yaşanabilir-yaşanamaz sıfat çiftinin frekans dağılım diyagramı

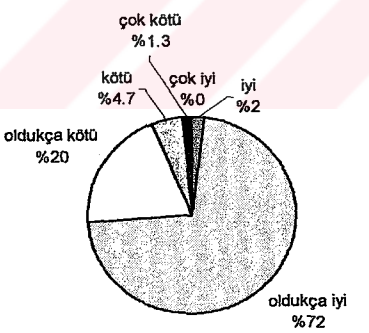
Şekil E.32. Kaliteli-kalitesiz sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

Şekil E.33. Mutluluk v-mutsuzluk v. sıfat çiftinin frekans dağılım pay diyagramı

Şekil E.34. Değerli-değersiz sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

Şekil E.35. İyi-kötü sıfat çiftinin frekans dağılımı pay diyagramı

EK F

Alan Çalışmasında Sorulara Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

FREKANS DAĞILIM TABLOLARI

KULLANICI ÖZELLİKLERİNİN FREKANS DAĞILIMI

cinsiyet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kadın	125	83,3	83,3	83,3
	erkek	25	16,7	16,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

yas gruplari

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	13-19	19	12,7	12,7	12,7
	20-29	48	32,0	32,0	44,7
	30-39	55	36,7	36,7	81,3
	40-49	19	12,7	12,7	94,0
	50-59	9	6,0	6,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

egitim durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	egitimsiz	6	4,0	4,0	4,0
	ilkokul	54	36,0	36,0	40,0
	ortaokul	20	13,3	13,3	53,3
	lise	51	34,0	34,0	87,3
	yuksek okul	19	12,7	12,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Meslek grupları

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	issiz	2	1,3	1,3	1,3
	evhanımı	98	65,3	65,3	66,7
	isci	8	5,3	5,3	72,0
	memur	13	8,7	8,7	80,7
	emekli	4	2,7	2,7	83,3
	ogrenci	16	10,7	10,7	94,0
	ogretmen	5	3,3	3,3	97,3
	esnaf	3	2,0	2,0	99,3
	kimyager	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

medeni durum

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	evli	116	77,3	77,3	77,3
	bekar	29	19,3	19,3	96,7
	dul	5	3,3	3,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Cocuk sayısı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cocuksuz	43	28,7	28,7	28,7
	1 cocuklu	26	17,3	17,3	46,0
	2-3 cocuklu	70	46,7	46,7	92,7
	4 ve daha fazla cocuklu	11	7,3	7,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Sinemaya gitme

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	sinemaya gitmiyor	119	79,3	79,3	79,3
	sinemaya gidiyor	31	20,7	20,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Sinemaya yılda gitme sayısı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	119	79,3	79,3	79,3
	1	2	1,3	1,3	80,7
	2	9	6,0	6,0	86,7
	4	1	,7	,7	87,3
	6	7	4,7	4,7	92,0
	12	7	4,7	4,7	96,7
	26	4	2,7	2,7	99,3
	52	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

tiyatroya gitme

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	tiyatroya gitmiyor	145	96,7	96,7	96,7
	tiyatroya gidiyor	5	3,3	3,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

tiyatroya yilda gitme sayısı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	145	96,7	96,7	96,7
	2	1	,7	,7	97,3
	4	1	,7	,7	98,0
	12	1	,7	,7	98,7
	52	2	1,3	1,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

komsu ve akraba ziyareti

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ziyarete gitmiyor	5	3,3	3,3	3,3
	ziyarete gidiyor	145	96,7	96,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

akraba ve komsuya yılda gidis sayısı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	6	4,0	4,0	4,0
	1	1	,7	,7	4,7
	12	9	6,0	6,0	10,7
	26	12	8,0	8,0	18,7
	52	60	40,0	40,0	58,7
	104	16	10,7	10,7	69,3
	120	3	2,0	2,0	71,3
	156	13	8,7	8,7	80,0
	182	2	1,3	1,3	81,3
	208	2	1,3	1,3	82,7
	365	26	17,3	17,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

spor yapma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	spor yapmiyor	142	94,7	94,7	94,7
	spor yapiyor	8	5,3	5,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

yılda spor yapma sayısı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	142	94,7	94,7	94,7
	12	2	1,3	1,3	96,0
	52	3	2,0	2,0	98,0
	104	1	,7	,7	98,7
	365	2	1,3	1,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

sosyal klup veya derneğe üyelik

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	üye değil	150	100,0	100,0	100,0

klup faaliyetine yılda katılma sayısı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	150	100,0	100,0	100,0

diger faaliyetler

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Faliyet yok	133	88,7	88,7	88,7
	Piknige gitme	14	9,3	9,3	98,0
	Market alisverisi	2	1,3	1,3	99,3
	Yuruyus yapma	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

diger faaliyete yılda katılma sayısı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	133	88,7	88,7	88,7
	12	8	5,3	5,3	94,0
	26	5	3,3	3,3	97,3
	52	4	2,7	2,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

mulkiyet durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mulk sahibi	111	74,0	74,0	74,0
	kiracı	39	26,0	26,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

semtte yasam suresi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1ay-1yil	23	15,3	15,3	15,3
	2-4 yil	110	73,3	73,3	88,7
	5-10 yil	17	11,3	11,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

BİRİNCİL HİSLERE AİT SIFAT ÇİFTLERİNİN FREKANS DAĞILIMLARI

genis-dar

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok genis	1	,7	,7	,7
	genis	18	12,0	12,0	12,7
	oldukca genis	45	30,0	30,0	42,7
	oldukca dar	16	10,7	10,7	53,3
	dar	57	38,0	38,0	91,3
	cok dar	13	8,7	8,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

yuksek-alcak

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok yuksek	26	17,3	17,3	17,3
	yuksek	81	54,0	54,0	71,3
	oldukca yuksek	36	24,0	24,0	95,3
	alcak	7	4,7	4,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

sık-seyrek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok sık	6	4,0	4,0	4,0
	sık	63	42,0	42,0	46,0
	oldukca sık	46	30,7	30,7	76,7
	oldukca seyrek	30	20,0	20,0	96,7
	seyrek	5	3,3	3,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

cesitli-tekdüze

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cesitli	7	4,7	4,7	4,7
	oldukca cesitli	24	16,0	16,0	20,7
	oldukca tekduze	60	40,0	40,0	60,7
	tekduze	59	39,3	39,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

temiz-pis

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	temiz	3	2,0	2,0	2,0
	oldukca temiz	48	32,0	32,0	34,0
	oldukca pis	36	24,0	24,0	58,0
	pis	53	35,3	35,3	93,3
	cok pis	10	6,7	6,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

kalabalık-tenha

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok kalabalık	6	4,0	4,0	4,0
	kalabalık	31	20,7	20,7	24,7
	oldukca kalabalık	67	44,7	44,7	69,3
	oldukca tenha	38	25,3	25,3	94,7
	tenha	8	5,3	5,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

acik-kapali

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok acik	1	,7	,7	,7
	acik	13	8,7	8,7	9,3
	oldukca acik	67	44,7	44,7	54,0
	oldukca kapali	22	14,7	14,7	68,7
	kapali	47	31,3	31,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

hareketli-duragan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok hareketli	2	1,3	1,3	1,3
	hareketli	22	14,7	14,7	16,0
	oldukca hareketli	63	42,0	42,0	58,0
	oldukca duragan	46	30,7	30,7	88,7
	duragan	17	11,3	11,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

sessiz-gurultulu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	sessiz	4	2,7	2,7	2,7
	oldukca sessiz	36	24,0	24,0	26,7
	oldukca gurultulu	27	18,0	18,0	44,7
	gurultulu	70	46,7	46,7	91,3
	cok gurultulu	13	8,7	8,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

renkli-renksiz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	renkli	8	5,3	5,3	5,3
	oldukca renkli	79	52,7	52,7	58,0
	oldukca renksiz	40	26,7	26,7	84,7
	renksiz	20	13,3	13,3	98,0
	cok renksiz	3	2,0	2,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

suslu-sade

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	suslu	1	,7	,7	,7
	oldukca suslu	21	14,0	14,0	14,7
	oldukca sade	94	62,7	62,7	77,3
	sade	33	22,0	22,0	99,3
	cok sade	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

yogun-yogun degil

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok yogun	4	2,7	2,7	2,7
	yogun	24	16,0	16,0	18,7
	oldukca yogun	83	55,3	55,3	74,0
	oldukca yogun degil	36	24,0	24,0	98,0
	yogun degil	3	2,0	2,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

yesil-kuru

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	yesil	2	1,3	1,3	1,3
	oldukca yesil	38	25,3	25,3	26,7
	oldukca kuru	28	18,7	18,7	45,3
	kuru	79	52,7	52,7	98,0
	cok kuru	3	2,0	2,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

İKİNCİL HİSLERE AİT SIFAT ÇİFTLERİNİN FREKANS DAĞILIMLARI

duzenli-duzensiz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	duzenli	1	,7	,7	,7
	oldukca duzenli	49	32,7	32,7	33,3
	oldukca duzensiz	40	26,7	26,7	60,0
	duzensiz	53	35,3	35,3	95,3
	cok duzensiz	7	4,7	4,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

ferah-bogucu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok ferah	1	,7	,7	,7
	ferah	13	8,7	8,7	9,3
	oldukca ferah	87	58,0	58,0	67,3
	oldukca bogucu	33	22,0	22,0	89,3
	bogucu	16	10,7	10,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

karmasık-basit

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	karmasık	5	3,3	3,3	3,3
	oldukca karmasık	31	20,7	20,7	24,0
	oldukca basit	102	68,0	68,0	92,0
	basit	11	7,3	7,3	99,3
	cok basit	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

uyumlu-uyumsuz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	uyumlu	5	3,3	3,3	3,3
	oldukca uyumlu	100	66,7	66,7	70,0
	oldukca uyumsuz	31	20,7	20,7	90,7
	uyumsuz	14	9,3	9,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

cekici-itici

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cekici	2	1,3	1,3	1,3
	oldukca cekici	60	40,0	40,0	41,3
	oldukca itici	69	46,0	46,0	87,3
	itici	19	12,7	12,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

bakimli-bakimsiz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	bakimli	1	,7	,7	,7
	oldukca bakimli	34	22,7	22,7	23,3
	oldukca bakimsiz	29	19,3	19,3	42,7
	bakimsiz	82	54,7	54,7	97,3
	cok bakimsiz	4	2,7	2,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

ozgun-siradan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ozgun	2	1,3	1,3	1,3
	oldukca ozgun	29	19,3	19,3	20,7
	oldukca siradan	48	32,0	32,0	52,7
	siradan	69	46,0	46,0	98,7
	cok siradan	2	1,3	1,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

kontrollu-kontrolsuz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cok kontrollu	1	,7	,7	,7
	kontrollu	1	,7	,7	1,3
	oldukca kontrollu	43	28,7	28,7	30,0
	oldukca kontrolsuz	41	27,3	27,3	57,3
	kontrolsuz	60	40,0	40,0	97,3
	cok kontrolsuz	4	2,7	2,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

hos-hos degil

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hos	2	1,3	1,3	1,3
	oldukca hos	82	54,7	54,7	56,0
	oldukca hos degil	43	28,7	28,7	84,7
	hos degil	22	14,7	14,7	99,3
	hic hos degil	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

luks-luks degil

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oldukca luks	9	6,0	6,0	6,0
	oldukca luks degil	123	82,0	82,0	88,0
	luks degil	17	11,3	11,3	99,3
	hic luks degil	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

yeni-eski

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	yeni	2	1,3	1,3	1,3
	oldukca yeni	108	72,0	72,0	73,3
	oldukca eski	34	22,7	22,7	96,0
	eski	6	4,0	4,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

neselendirici-ic karartici

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	neselendirici	6	4,0	4,0	4,0
	oldukca neselendirici	75	50,0	50,0	54,0
	oldukca ic karartici	49	32,7	32,7	86,7
	ic karartici	19	12,7	12,7	99,3
	cok ic karartici	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

moda-demode

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	moda	4	2,7	2,7	2,7
	oldukca moda	49	32,7	32,7	35,3
	oldukca demode	76	50,7	50,7	86,0
	demode	20	13,3	13,3	99,3
	cok demode	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

DAVRANIŞSAL BOYUTA İLİŞKİN SORULARA VERİLEN CEVAPLARIN FREKANS DAĞILIMLARI

MAHREMİYET HİSSİ

cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mahremiyet ihtiyacini karsilsiyor	66	44,0	44,0	44,0
	mahremiyet ihtiyacini karsilamiyor	84	56,0	56,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

MAHREMİYET HİSSİNİN OLUŞMAMA NEDENLERİ

neden bildirme orani

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	neden bildirdi	88	58,7	58,7	58,7
	neden bildirmedi	62	41,3	41,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

bloklar birbirine cok yakın ve sık, evler neredeyse icice

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	87	58,0	58,0	58,0
	evet	63	42,0	42,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

konusurken komsularin sesini duyuyorum, benim sesim duyuluyor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	134	89,3	89,3	89,3
	evet	16	10,7	10,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

bloklar karsilikli sanki karsidan gözetleniyor gibi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	126	84,0	84,0	84,0
	evet	24	16,0	16,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

evlerin ici gorunuyor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	135	90,0	90,0	90,0
	evet	15	10,0	10,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

cok kalabalık bir yer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	148	98,7	98,7	98,7
	evet	2	1,3	1,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

pencereler cok buyuk

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	148	98,7	98,7	98,7
	evet	2	1,3	1,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

hastane yuzunden rahat degilim

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	146	97,3	97,3	97,3
	evet	4	2,7	2,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

cevredeki insanlar cok kultursuz, rahatsiz edici

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	142	94,7	94,7	94,7
	evet	8	5,3	5,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

AİT OLMA HİSSİ

cevreye ait oldugunu hissetme

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ait hissediyor	75	50,0	50,0	50,0
	ait hissetmiyor	75	50,0	50,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

AİT OLMA HİSSİNİ BELİRLEYEN NEDENLER

neden belirtme oranı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cevap verdi	143	95,3	95,3	95,3
	cevap vermedi	7	4,7	4,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

oturanlar karısık iyi bir muhit degil

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	138	92,0	92,0	92,0
	evet	12	8,0	8,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

cok kalabalık, gurultulu, sıkici bir yer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	138	92,0	92,0	92,0
	evet	12	8,0	8,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

aliasamadim

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	111	74,0	74,0	74,0
	evet	39	26,0	26,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

mulkum

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	110	73,3	73,3	73,3
	evet	40	26,7	26,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

mecburen oturuyorum

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	137	91,3	91,3	91,3
	evet	13	8,7	8,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

mustakil evi tercih ederim, apartmanda olmak iyi degil

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	135	90,0	90,0	90,0
	evet	15	10,0	10,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

burası benim icin herhangi bir yer,ozel bir baglantim yok

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	148	98,7	98,7	98,7
	evet	2	1,3	1,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

sosyal imkanlar cok zayif

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	140	93,3	93,3	93,3
	evet	10	6,7	6,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

komsularim iyi, alistim, seviyorum

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	124	82,7	82,7	82,7
	evet	26	17,3	17,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

ÇEVREYİ SAHİPLENME

Cevreyi sahiplenme durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Sahiplenilen yer var	74	49,3	49,3	49,3
	sahiplenilen yer yok	76	50,7	50,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

sahiplenmeye cevap verme

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cevap verdi	74	49,3	49,3	49,3
	cevap vermedi	76	50,7	50,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

YERLEŞİMDE SAHİPLENİLEN YERLER

bahce

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	98	65,3	65,3	65,3
	evet	52	34,7	34,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

otopark

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	129	86,0	86,0	86,0
	evet	21	14,0	14,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

kapi onu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	140	93,3	93,3	93,3
	evet	10	6,7	6,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

GÜVENLİK HİSSİ

Cevreyi guvenli bulup bulmama

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	guvenli buluyor	57	38,0	38,0	38,0
	guvenli bulmuyor	93	62,0	62,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

GÜVENLİK HİSSİNİ BELİRLEYEN NEDENLER

neden belirtme oranı

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	evet	129	86,0	86,0	86,0
	hayir	21	14,0	14,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

sitenin guvenlik onlemi ve guvenlik personeli yok

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	120	80,0	80,0	80,0
	evet	30	20,0	20,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Oturan insanlar cok karısık

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	126	84,0	84,0	84,0
	evet	24	16,0	16,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

hastaneden dolayı cok kalabalık ve yabanci insan cok

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	139	92,7	92,7	92,7
	evet	11	7,3	7,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

hırsızlık olayı cok oluyor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	119	79,3	79,3	79,3
	evet	31	20,7	20,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

semt olarak kotu, etraf gecekondu dolu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	137	91,3	91,3	91,3
	evet	13	8,7	8,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

sitenin etrafi cevrili degil, giren cikan belirsiz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	133	88,7	88,7	88,7
	evet	17	11,3	11,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

apartman kapisi otomatli, yabancilara acmiyoruz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	146	97,3	97,3	97,3
	evet	4	2,7	2,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

herhangi bir olayla karsilasmadim

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hayir	132	88,0	88,0	88,0
	evet	18	12,0	12,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

hastaneden dolayı polis var

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hayir	135	90,0	90,0	90,0
	Evet	15	10,0	10,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

ANLAMA İLİŞKİN SIFAT ÇİFTLERİNİN FREKANS DAĞILIMI

yasanabilir-yasanamaz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	yasanabilir	2	1,3	1,3	1,3
	oldukca yasanabilir	115	76,7	76,7	78,0
	oldukca yasanamaz	16	10,7	10,7	88,7
	yasanamaz	17	11,3	11,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

kaliteli-kalitesiz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kaliteli	3	2,0	2,0	2,0
	oldukca kaliteli	56	37,3	37,3	39,3
	oldukca kalitesiz	63	42,0	42,0	81,3
	kalitesiz	28	18,7	18,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

mutluluk veren-mutsuzluk veren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	mutluluk veriyor	4	2,7	2,7	2,7
	oldukca mutluluk veriyor	90	60,0	60,0	62,7
	oldukca mutsuzluk veriyor	39	26,0	26,0	88,7
	mutsuzluk veriyor	17	11,3	11,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

degerli-degersiz

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	degerli	4	2,7	2,7	2,7
	oldukca degerli	83	55,3	55,3	58,0
	oldukca degersiz	50	33,3	33,3	91,3
	degersiz	12	8,0	8,0	99,3
	cok degersiz	1	,7	,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

iyi-kotu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	iyi	3	2,0	2,0	2,0
	oldukca iyi	108	72,0	72,0	74,0
	oldukca kotu	30	20,0	20,0	94,0
	kotu	7	4,7	4,7	98,7
	cok kotu	2	1,3	1,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

EK G

Alan Çalışmasında Kullanıcı Karakteristiği, Birincil Hisler, İkincil Hisler, Davranışsal Boyut ve Anlama İlişkin Sorulara Verilen Yanıtların Çapraz Tablolama Analizleri

ÇAPRAZ TABLO ANALİZLERİ

KULLANICI KARAKTERİSTİĞİNİN ETKİLEDİĞİ BİRİNCİL HİSLERE AİT SIFAT ÇİFTLERİNİN ÇAPRAZ TABLOLARI

genis-dar * cinsiyet

			cinsiyet		Total
			kadın	erkek	
genis-dar	genis(1-3)	Count	60	4	64
		% within genis-dar	93,8%	6,3%	100,0%
		% within cinsiyet	48,0%	16,0%	42,7%
	dar(4-6)	Count	65	21	86
		% within genis-dar	75,6%	24,4%	100,0%
		% within cinsiyet	52,0%	84,0%	57,3%
Total		Count	125	25	150
		% within genis-dar	83,3%	16,7%	100,0%
		% within cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	8,721(b)	1	,003		
Continuity Correction(a)	7,462	1	,006		
Likelihood Ratio	9,636	1	,002		
Fisher's Exact Test				,004	,002
Linear-by-Linear Association	8,663	1	,003		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,67.					

yesil-kuru * cinsiyet

			cinsiyet		Total
			kadın	erkek	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	38	2	40
		% within yesil-kuru	95,0%	5,0%	100,0%
		% within cinsiyet	30,4%	8,0%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	87	23	110
		% within yesil-kuru	79,1%	20,9%	100,0%
		% within cinsiyet	69,6%	92,0%	73,3%
Total		Count	125	25	150
		% within yesil-kuru	83,3%	16,7%	100,0%
		% within cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,345(b)	1	,021		
Continuity Correction(a)	4,261	1	,039		
Likelihood Ratio	6,482	1	,011		
Fisher's Exact Test				,024	,014
Linear-by-Linear Association	5,310	1	,021		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,67.					

kalabalik-tenha * yas gruplari

			yas gruplari					Total
			13-19	20-29	30-39	40-49	50-59	
kalabalik-tenha	kalabalik(1-3)	Count	9	35	38	17	5	104
		% within kalabalik-tenha	8,7%	33,7%	36,5%	16,3%	4,8%	100,0%
		% within yas gruplari	47,4%	72,9%	69,1%	89,5%	55,6%	69,3%
	tenha(4-6)	Count	10	13	17	2	4	46
		% within kalabalik-tenha	21,7%	28,3%	37,0%	4,3%	8,7%	100,0%
		% within yas gruplari	52,6%	27,1%	30,9%	10,5%	44,4%	30,7%
Total		Count	19	48	55	19	9	150
		% within kalabalik-tenha	12,7%	32,0%	36,7%	12,7%	6,0%	100,0%
		% within yas gruplari	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,031(a)	4	,060
Likelihood Ratio	9,390	4	,052
Linear-by-Linear Association	1,822	1	,177
N of Valid Cases	150		

a 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,76.

yogun-yogun degil * semtte yasam suresi

			semtte yasam suresi			Total
			1ay-1yil	2-4 yil	5-10 yil	
yogun-yogun degil	yogun(1-3)	Count	11	86	14	111
		% within yogun-yogun degil	9,9%	77,5%	12,6%	100,0%
		% within semtte yasam suresi	47,8%	78,2%	82,4%	74,0%
	yogun degil(4-6)	Count	12	24	3	39
		% within yogun-yogun degil	30,8%	61,5%	7,7%	100,0%
		% within semtte yasam suresi	52,2%	21,8%	17,6%	26,0%
Total		Count	23	110	17	150
		% within yogun-yogun degil	15,3%	73,3%	11,3%	100,0%
		% within semtte yasam suresi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,806(a)	2	,007
Likelihood Ratio	8,820	2	,012
Linear-by-Linear Association	7,188	1	,007
N of Valid Cases	150		

a 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,42.

KULLANICI NİTELİKLERİNİN ETKİLEDİĞİ İKİNCİL HİSLERE AİT SIFAT ÇİFTLERİNİN ÇAPRAZ TABLOLARI

duzenli-duzensiz * cinsiyet

			cinsiyet		Total
			kadın	erkek	
duzenli-duzensiz	duzenli(1-3)	Count	46	4	50
		% within duzenli-duzensiz	92,0%	8,0%	100,0%
		% within cinsiyet	36,8%	16,0%	33,3%
	duzensiz(4-6)	Count	79	21	100
		% within duzenli-duzensiz	79,0%	21,0%	100,0%
		% within cinsiyet	63,2%	84,0%	66,7%
Total		Count	125	25	150
		% within duzenli-duzensiz	83,3%	16,7%	100,0%
		% within cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,056(b)	1	,044		
Continuity Correction(a)	3,174	1	,075		
Likelihood Ratio	4,500	1	,034		
Fisher's Exact Test				,062	,033
Linear-by-Linear Association	4,029	1	,045		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,33.

bakimli-bakimsiz * cinsiyet

			cinsiyet		Total
			kadın	erkek	
bakimli-bakimsiz	bakimli(1-3)	Count	33	2	35
		% within bakimli-bakimsiz	94,3%	5,7%	100,0%
		% within cinsiyet	26,4%	8,0%	23,3%
	bakimsiz(4-6)	Count	92	23	115
		% within bakimli-bakimsiz	80,0%	20,0%	100,0%
		% within cinsiyet	73,6%	92,0%	76,7%
Total		Count	125	25	150
		% within bakimli-bakimsiz	83,3%	16,7%	100,0%
		% within cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,943(b)	1	,047		
Continuity Correction(a)	2,981	1	,084		
Likelihood Ratio	4,744	1	,029		
Fisher's Exact Test				,067	,035
Linear-by-Linear Association	3,917	1	,048		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,83.

kontrollu-kontrolsuz * cinsiyet

			cinsiyet		Total
			kadın	erkek	
kontrollu-kontrolsuz	kontrollu(1-3)	Count	43	2	45
		% within kontrollu-kontrolsuz	95,6%	4,4%	100,0%
		% within cinsiyet	34,4%	8,0%	30,0%
	kontrolsuz(4-6)	Count	82	23	105
		% within kontrollu-kontrolsuz	78,1%	21,9%	100,0%
		% within cinsiyet	65,6%	92,0%	70,0%
Total		Count	125	25	150
		% within kontrollu-kontrolsuz	83,3%	16,7%	100,0%
		% within cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,914(b)	1	,009		
Continuity Correction(a)	5,714	1	,017		
Likelihood Ratio	8,408	1	,004		
Fisher's Exact Test				,008	,005
Linear-by-Linear Association	6,868	1	,009		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,50.					

ferah-bogucu * egitim durumu

			egitim durumu					Total
			egitimsiz	ilkokul	ortaokul	lise	yuksek okul	
ferah-bogucu	ferah(1-3)	Count	6	43	11	27	14	101
		% within ferah-bogucu	5,9%	42,6%	10,9%	26,7%	13,9%	100,0%
		% within egitim durumu	100,0%	79,6%	55,0%	52,9%	73,7%	67,3%
	bogucu(4-6)	Count		11	9	24	5	49
		% within ferah-bogucu		22,4%	18,4%	49,0%	10,2%	100,0%
		% within egitim durumu		20,4%	45,0%	47,1%	26,3%	32,7%
Total		Count	6	54	20	51	19	150
		% within ferah-bogucu	4,0%	36,0%	13,3%	34,0%	12,7%	100,0%
		% within egitim durumu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,157(a)	4	,011
Likelihood Ratio	14,994	4	,005
Linear-by-Linear Association	5,376	1	,020
N of Valid Cases	150		
a 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,96.			

kontrollu-kontrolsuz * egitim durumu

			egitim durumu					Total
			egitimsiz	ilkokul	ortaokul	lise	yuksek okul	
kontrollu-kontrolsuz	kontrollu(1-3)	Count	4	23	3	12	3	45
		% within kontrollu-kontrolsuz	8,9%	51,1%	6,7%	26,7%	6,7%	100,0%
		% within egitim durumu	66,7%	42,6%	15,0%	23,5%	15,8%	30,0%
	kontrolsuz(4-6)	Count	2	31	17	39	16	105
		% within kontrollu-kontrolsuz	1,9%	29,5%	16,2%	37,1%	15,2%	100,0%
		% within egitim durumu	33,3%	57,4%	85,0%	76,5%	84,2%	70,0%
Total		Count	6	54	20	51	19	150
		% within kontrollu-kontrolsuz	4,0%	36,0%	13,3%	34,0%	12,7%	100,0%
		% within egitim durumu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,906(a)	4	,012
Likelihood Ratio	12,818	4	,012
Linear-by-Linear Association	9,297	1	,002
N of Valid Cases	150		

a 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,80.

hos-hos degil * egitim durumu

			egitim durumu					Total
			egitimsiz	ilkokul	ortaokul	lise	yuksek okul	
hos-hos degil	hos(1-3)	Count	4	42	7	21	10	84
		% within hos-hos degil	4,8%	50,0%	8,3%	25,0%	11,9%	100,0%
		% within egitim durumu	66,7%	77,8%	35,0%	41,2%	52,6%	56,0%
	hos degil(4-6)	Count	2	12	13	30	9	66
		% within hos-hos degil	3,0%	18,2%	19,7%	45,5%	13,6%	100,0%
		% within egitim durumu	33,3%	22,2%	65,0%	58,8%	47,4%	44,0%
Total		Count	6	54	20	51	19	150
		% within hos-hos degil	4,0%	36,0%	13,3%	34,0%	12,7%	100,0%
		% within egitim durumu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,886(a)	4	,001
Likelihood Ratio	19,643	4	,001
Linear-by-Linear Association	9,579	1	,002
N of Valid Cases	150		

a 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,64.

kontrollu-kontrolsuz * mulkiyet

			mulkiyet		Total
			mulk sahibi	kiracı	
kontrollu-kontrolsuz	kontrollu(1-3)	Count	38	7	45
		% within kontrollu-kontrolsuz	84,4%	15,6%	100,0%
		% within mulkiyet	34,2%	17,9%	30,0%
	kontrolsuz(4-6)	Count	73	32	105
		% within kontrollu-kontrolsuz	69,5%	30,5%	100,0%
		% within mulkiyet	65,8%	82,1%	70,0%
Total		Count	111	39	150
		% within kontrollu-kontrolsuz	74,0%	26,0%	100,0%
		% within mulkiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,645(b)	1	,056		
Continuity Correction(a)	2,911	1	,088		
Likelihood Ratio	3,899	1	,048		
Fisher's Exact Test				,068	,041
Linear-by-Linear Association	3,621	1	,057		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,70.					

neselendirici-ic karartici * mulkiyet

			mulkiyet		Total
			mulk sahibi	kiracı	
neselendirici-ic karartici	neselendirici(1-3)	Count	65	16	81
		% within neselendirici-ic karartici	80,2%	19,8%	100,0%
		% within mulkiyet	58,6%	41,0%	54,0%
	ic karartici(4-6)	Count	46	23	69
		% within neselendirici-ic karartici	66,7%	33,3%	100,0%
		% within mulkiyet	41,4%	59,0%	46,0%
Total		Count	111	39	150
		% within neselendirici-ic karartici	74,0%	26,0%	100,0%
		% within mulkiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,572(b)	1	,059		
Continuity Correction(a)	2,901	1	,089		
Likelihood Ratio	3,571	1	,059		
Fisher's Exact Test				,065	,044
Linear-by-Linear Association	3,548	1	,060		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,94.					

yeni-eski * semtte yasam suresi

			semtte yasam suresi			Total
			1ay-1yil	2-4 yil	5-10 yil	
yeni-eski	yeni(1-3)	Count	12	85	13	110
		% within yeni-eski	10,9%	77,3%	11,8%	100,0%
		% within semtte yasam suresi	52,2%	77,3%	76,5%	73,3%
	eski(4-6)	Count	11	25	4	40
		% within yeni-eski	27,5%	62,5%	10,0%	100,0%
		% within semtte yasam suresi	47,8%	22,7%	23,5%	26,7%
Total		Count	23	110	17	150
		% within yeni-eski	15,3%	73,3%	11,3%	100,0%
		% within semtte yasam suresi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,224(a)	2	,045
Likelihood Ratio	5,672	2	,059
Linear-by-Linear Association	3,725	1	,054
N of Valid Cases	150		
a 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,53.			

BİRİNCİL ve İKİNCİL HİSLER ARASINDA ANLAMLI İLİŞKİ BULUNAN SIFAT ÇİFTLERİNİN ÇAPRAZ TABLOLARI

genis-dar * duzenli-duzensiz

			duzenli-duzensiz		Total
			duzenli(1-3)	duzensiz(4-6)	
genis-dar	genis(1-3)	Count	28	36	64
		% within genis-dar	43,8%	56,3%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	56,0%	36,0%	42,7%
	dar(4-6)	Count	22	64	86
		% within genis-dar	25,6%	74,4%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	44,0%	64,0%	57,3%
Total		Count	50	100	150
		% within genis-dar	33,3%	66,7%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,451(b)	1	,020		
Continuity Correction(a)	4,664	1	,031		
Likelihood Ratio	5,429	1	,020		
Fisher's Exact Test				,023	,016
Linear-by-Linear Association	5,414	1	,020		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,33.

genis-dar * kontrollu-kontrolsuz

			kontrollu-kontrolsuz		Total
			kontrollu(1-3)	kontrolsuz(4-6)	
genis-dar	genis(1-3)	Count	25	39	64
		% within genis-dar	39,1%	60,9%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	55,6%	37,1%	42,7%
	dar(4-6)	Count	20	66	86
		% within genis-dar	23,3%	76,7%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	44,4%	62,9%	57,3%
Total		Count	45	105	150
		% within genis-dar	30,0%	70,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,366(b)	1	,037		
Continuity Correction(a)	3,645	1	,056		
Likelihood Ratio	4,340	1	,037		
Fisher's Exact Test				,048	,028
Linear-by-Linear Association	4,337	1	,037		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,20.

yuksek-alcak * duzenli-duzensiz

			duzenli-duzensiz		Total
			duzenli(1-3)	duzensiz(4-6)	
yuksek-alcak	yuksek(1-3)	Count	45	98	143
		% within yuksek-alcak	31,5%	68,5%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	90,0%	98,0%	95,3%
	alcak(4-6)	Count	5	2	7
		% within yuksek-alcak	71,4%	28,6%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	10,0%	2,0%	4,7%
Total		Count	50	100	150
		% within yuksek-alcak	33,3%	66,7%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,795(b)	1	,029		
Continuity Correction(a)	3,166	1	,075		
Likelihood Ratio	4,458	1	,035		
Fisher's Exact Test				,041	,041
Linear-by-Linear Association	4,763	1	,029		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,33.					

yuksek-alcak * bakimli-bakimsiz

			bakimli-bakimsiz		Total
			bakimli(1-3)	bakimsiz(4-6)	
yuksek-alcak	yuksek(1-3)	Count	30	113	143
		% within yuksek-alcak	21,0%	79,0%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	85,7%	98,3%	95,3%
	alcak(4-6)	Count	5	2	7
		% within yuksek-alcak	71,4%	28,6%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	14,3%	1,7%	4,7%
Total		Count	35	115	150
		% within yuksek-alcak	23,3%	76,7%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,495(b)	1	,002		
Continuity Correction(a)	6,884	1	,009		
Likelihood Ratio	7,694	1	,006		
Fisher's Exact Test				,008	,008
Linear-by-Linear Association	9,431	1	,002		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,63.					

yuksek-alcak * kontrollu-kontrolsuz

			kontrollu-kontrolsuz		Total
			kontrollu(1-3)	kontrolsuz(4-6)	
yuksek-alcak	yuksek(1-3)	Count	40	103	143
		% within yuksek-alcak	28,0%	72,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	88,9%	98,1%	95,3%
	alcak(4-6)	Count	5	2	7
		% within yuksek-alcak	71,4%	28,6%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	11,1%	1,9%	4,7%
Total		Count	45	105	150
		% within yuksek-alcak	30,0%	70,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,001(b)	1	,014		
Continuity Correction(a)	4,110	1	,043		
Likelihood Ratio	5,374	1	,020		
Fisher's Exact Test				,026	,026
Linear-by-Linear Association	5,961	1	,015		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,10.					

yuksek-alcak * luks-vasat

			luks-vasat		Total
			luks(1-3)	vasat(4-6)	
yuksek-alcak	yuksek(1-3)	Count	6	137	143
		% within yuksek-alcak	4,2%	95,8%	100,0%
		% within luks-vasat	66,7%	97,2%	95,3%
	alcak(4-6)	Count	3	4	7
		% within yuksek-alcak	42,9%	57,1%	100,0%
		% within luks-vasat	33,3%	2,8%	4,7%
Total		Count	9	141	150
		% within yuksek-alcak	6,0%	94,0%	100,0%
		% within luks-vasat	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	17,686(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	11,495	1	,001		
Likelihood Ratio	8,732	1	,003		
Fisher's Exact Test				,005	,005
Linear-by-Linear Association	17,568	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,42.					

cesitli-tekduze * karmasik-basit

			karmasik-basit		Total
			karmasik(1-3)	basit(4-6)	
cesitli-tekduze	cesitli(1-3)	Count	13	18	31
		% within cesitli-tekduze	41,9%	58,1%	100,0%
		% within karmasik-basit	36,1%	15,8%	20,7%
	tekduze(4-6)	Count	23	96	119
		% within cesitli-tekduze	19,3%	80,7%	100,0%
		% within karmasik-basit	63,9%	84,2%	79,3%
Total		Count	36	114	150
		% within cesitli-tekduze	24,0%	76,0%	100,0%
		% within karmasik-basit	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,891(b)	1	,009		
Continuity Correction(a)	5,708	1	,017		
Likelihood Ratio	6,315	1	,012		
Fisher's Exact Test				,016	,010
Linear-by-Linear Association	6,845	1	,009		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,44.					

cesitli-tekduze * uyumlu-uyumsuz

			uyumlu-uyumsuz		Total
			uyumlu(1-3)	uyumsuz(4-6)	
cesitli-tekduze	cesitli(1-3)	Count	16	15	31
		% within cesitli-tekduze	51,6%	48,4%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	15,2%	33,3%	20,7%
	tekduze(4-6)	Count	89	30	119
		% within cesitli-tekduze	74,8%	25,2%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	84,8%	66,7%	79,3%
Total		Count	105	45	150
		% within cesitli-tekduze	70,0%	30,0%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,291(b)	1	,012		
Continuity Correction(a)	5,236	1	,022		
Likelihood Ratio	5,934	1	,015		
Fisher's Exact Test				,016	,013
Linear-by-Linear Association	6,249	1	,012		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,30.					

temiz-pis * duzenli-duzensiz

			duzenli-duzensiz		Total
			duzenli(1-3)	duzensiz(4-6)	
temiz-pis	temiz(1-3)	Count	27	24	51
		% within temiz-pis	52,9%	47,1%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	54,0%	24,0%	34,0%
	pis(4-6)	Count	23	76	99
		% within temiz-pis	23,2%	76,8%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	46,0%	76,0%	66,0%
Total		Count	50	100	150
		% within temiz-pis	33,3%	66,7%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	13,369(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	12,066	1	,001		
Likelihood Ratio	13,100	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	13,280	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,00.					

temiz-pis * cekici-itici

			cekici-itici		Total
			cekici(1-3)	itici(4-6)	
temiz-pis	temiz(1-3)	Count	29	22	51
		% within temiz-pis	56,9%	43,1%	100,0%
		% within cekici-itici	46,8%	25,0%	34,0%
	pis(4-6)	Count	33	66	99
		% within temiz-pis	33,3%	66,7%	100,0%
		% within cekici-itici	53,2%	75,0%	66,0%
Total		Count	62	88	150
		% within temiz-pis	41,3%	58,7%	100,0%
		% within cekici-itici	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,685(b)	1	,006		
Continuity Correction(a)	6,745	1	,009		
Likelihood Ratio	7,648	1	,006		
Fisher's Exact Test				,008	,005
Linear-by-Linear Association	7,634	1	,006		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,08.					

temiz-pis * bakimli-bakimsiz

			bakimli-bakimsiz		Total
			bakimli(1-3)	bakimsiz(4-6)	
temiz-pis	temiz(1-3)	Count	27	24	51
		% within temiz-pis	52,9%	47,1%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	77,1%	20,9%	34,0%
	pis(4-6)	Count	8	91	99
		% within temiz-pis	8,1%	91,9%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	22,9%	79,1%	66,0%
Total		Count	35	115	150
		% within temiz-pis	23,3%	76,7%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	37,867(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	35,400	1	,000		
Likelihood Ratio	36,871	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	37,614	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,90.					

temiz-pis * ozgun-siradan

			ozgun-siradan		Total
			ozgun(1-3)	siradan(4-6)	
temiz-pis	temiz(1-3)	Count	16	35	51
		% within temiz-pis	31,4%	68,6%	100,0%
		% within ozgun-siradan	51,6%	29,4%	34,0%
	pis(4-6)	Count	15	84	99
		% within temiz-pis	15,2%	84,8%	100,0%
		% within ozgun-siradan	48,4%	70,6%	66,0%
Total		Count	31	119	150
		% within temiz-pis	20,7%	79,3%	100,0%
		% within ozgun-siradan	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,402(b)	1	,020		
Continuity Correction(a)	4,458	1	,035		
Likelihood Ratio	5,188	1	,023		
Fisher's Exact Test				,032	,019
Linear-by-Linear Association	5,366	1	,021		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,54.					

temiz-pis * kontrollu-kontrolsuz

			kontrollu-kontrolsuz		Total
			kontrollu(1-3)	kontrolsuz(4-6)	
temiz-pis	temiz(1-3)	Count	24	27	51
		% within temiz-pis	47,1%	52,9%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	53,3%	25,7%	34,0%
	pis(4-6)	Count	21	78	99
		% within temiz-pis	21,2%	78,8%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	46,7%	74,3%	66,0%
Total		Count	45	105	150
		% within temiz-pis	30,0%	70,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	10,708(b)	1	,001		
Continuity Correction(a)	9,512	1	,002		
Likelihood Ratio	10,418	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	10,637	1	,001		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,30.					

temiz-pis * hos-hos degil

			hos-hos degil		Total
			hos(1-3)	hos degil(4-6)	
temiz-pis	temiz(1-3)	Count	34	17	51
		% within temiz-pis	66,7%	33,3%	100,0%
		% within hos-hos degil	40,5%	25,8%	34,0%
	pis(4-6)	Count	50	49	99
		% within temiz-pis	50,5%	49,5%	100,0%
		% within hos-hos degil	59,5%	74,2%	66,0%
Total		Count	84	66	150
		% within temiz-pis	56,0%	44,0%	100,0%
		% within hos-hos degil	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,568(b)	1	,059		
Continuity Correction(a)	2,942	1	,086		
Likelihood Ratio	3,621	1	,057		
Fisher's Exact Test				,082	,042
Linear-by-Linear Association	3,544	1	,060		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,44.					

temiz-pis * luks-vasat

			luks-vasat		Total
			luks(1-3)	vasat(4-6)	
temiz-pis	temiz(1-3)	Count	8	43	51
		% within temiz-pis	15,7%	84,3%	100,0%
		% within luks-vasat	88,9%	30,5%	34,0%
	pis(4-6)	Count	1	98	99
		% within temiz-pis	1,0%	99,0%	100,0%
		% within luks-vasat	11,1%	69,5%	66,0%
Total		Count	9	141	150
		% within temiz-pis	6,0%	94,0%	100,0%
		% within luks-vasat	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	12,855(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	10,384	1	,001		
Likelihood Ratio	12,598	1	,000		
Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	12,769	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,06.					

kalabalik-tenha * duzenli-duzensiz

			duzenli-duzensiz		Total
			duzenli(1-3)	duzensiz(4-6)	
kalabalik-tenha	kalabalik(1-3)	Count	28	76	104
		% within kalabalik-tenha	26,9%	73,1%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	56,0%	76,0%	69,3%
	tenha(4-6)	Count	22	24	46
		% within kalabalik-tenha	47,8%	52,2%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	44,0%	24,0%	30,7%
Total		Count	50	100	150
		% within kalabalik-tenha	33,3%	66,7%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,271(b)	1	,012		
Continuity Correction(a)	5,366	1	,021		
Likelihood Ratio	6,113	1	,013		
Fisher's Exact Test				,015	,011
Linear-by-Linear Association	6,229	1	,013		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,33.					

kalabalik-tenha * bakimli-bakimsiz

			bakimli-bakimsiz		Total
			bakimli(1-3)	bakimsiz(4-6)	
kalabalik-tenha	kalabalik(1-3)	Count	19	85	104
		% within kalabalik-tenha	18,3%	81,7%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	54,3%	73,9%	69,3%
	tenha(4-6)	Count	16	30	46
		% within kalabalik-tenha	34,8%	65,2%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	45,7%	26,1%	30,7%
Total		Count	35	115	150
		% within kalabalik-tenha	23,3%	76,7%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,862(b)	1	,027		
Continuity Correction(a)	3,982	1	,046		
Likelihood Ratio	4,648	1	,031		
Fisher's Exact Test				,036	,025
Linear-by-Linear Association	4,829	1	,028		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,73.					

kalabalik-tenha * hos-hos degil

			hos-hos degil		Total
			hos(1-3)	hos degil(4-6)	
kalabalik-tenha	kalabalik(1-3)	Count	53	51	104
		% within kalabalik-tenha	51,0%	49,0%	100,0%
		% within hos-hos degil	63,1%	77,3%	69,3%
	tenha(4-6)	Count	31	15	46
		% within kalabalik-tenha	67,4%	32,6%	100,0%
		% within hos-hos degil	36,9%	22,7%	30,7%
Total		Count	84	66	150
		% within kalabalik-tenha	56,0%	44,0%	100,0%
		% within hos-hos degil	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,494(b)	1	,062		
Continuity Correction(a)	2,859	1	,091		
Likelihood Ratio	3,556	1	,059		
Fisher's Exact Test				,075	,045
Linear-by-Linear Association	3,471	1	,062		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 20,24.					

kalabalik-tenha * neselendirici-iç karartıcı

			neselendirici-iç karartıcı		Total
			neselendirici(1-3)	iç karartıcı(4-6)	
kalabalik-tenha	kalabalik(1-3)	Count	49	55	104
		% within kalabalik-tenha	47,1%	52,9%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	60,5%	79,7%	69,3%
	tenha(4-6)	Count	32	14	46
		% within kalabalik-tenha	69,6%	30,4%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	39,5%	20,3%	30,7%
Total		Count	81	69	150
		% within kalabalik-tenha	54,0%	46,0%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,471(b)	1	,011		
Continuity Correction(a)	5,599	1	,018		
Likelihood Ratio	6,621	1	,010		
Fisher's Exact Test				,013	,009
Linear-by-Linear Association	6,428	1	,011		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,16.

acik-kapali * duzenli-duzensiz

			duzenli-duzensiz		Total
			duzenli(1-3)	duzensiz(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	39	42	81
		% within acik-kapali	48,1%	51,9%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	78,0%	42,0%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	11	58	69
		% within acik-kapali	15,9%	84,1%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	22,0%	58,0%	46,0%
Total		Count	50	100	150
		% within acik-kapali	33,3%	66,7%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	17,391(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	15,972	1	,000		
Likelihood Ratio	18,234	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	17,275	1	,000		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 23,00.

acik-kapali * ferah-bogucu

			ferah-bogucu		Total
			ferah(1-3)	bogucu(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	64	17	81
		% within acik-kapali	79,0%	21,0%	100,0%
		% within ferah-bogucu	63,4%	34,7%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	37	32	69
		% within acik-kapali	53,6%	46,4%	100,0%
		% within ferah-bogucu	36,6%	65,3%	46,0%
Total		Ccunt	101	49	150
		% within acik-kapali	67,3%	32,7%	100,0%
		% within ferah-bogucu	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	10,920(b)	1	,001		
Continuity Correction(a)	9,796	1	,002		
Likelihood Ratio	11,012	1	,001		
Fisher's Exact Test				,002	,001
Linear-by-Linear Association	10,847	1	,001		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,54.					

acik-kapali * karmasik-basit

			karmasik-basit		Total
			karmasik(1-3)	basit(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	13	68	81
		% within acik-kapali	16,0%	84,0%	100,0%
		% within karmasik-basit	36,1%	59,6%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	23	46	69
		% within acik-kapali	33,3%	66,7%	100,0%
		% within karmasik-basit	63,9%	40,4%	46,0%
Total		Count	36	114	150
		% within acik-kapali	24,0%	76,0%	100,0%
		% within karmasik-basit	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,102(b)	1	,013		
Continuity Correction(a)	5,192	1	,023		
Likelihood Ratio	6,126	1	,013		
Fisher's Exact Test				,021	,011
Linear-by-Linear Association	6,062	1	,014		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,56.					

acik-kapali * uyumlu-uyumsuz

			uyumlu-uyumsuz		Total
			uyumlu(1-3)	uyumsuz(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	68	13	81
		% within acik-kapali	84,0%	16,0%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	64,8%	28,9%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	37	32	69
		% within acik-kapali	53,6%	46,4%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	35,2%	71,1%	46,0%
Total		Count	105	45	150
		% within acik-kapali	70,0%	30,0%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	16,319(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	14,907	1	,000		
Likelihood Ratio	16,609	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	16,210	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 20,70.					

acik-kapali * cekici-itici

			cekici-itici		Total
			cekici(1-3)	itici(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	42	39	81
		% within acik-kapali	51,9%	48,1%	100,0%
		% within cekici-itici	67,7%	44,3%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	20	49	69
		% within acik-kapali	29,0%	71,0%	100,0%
		% within cekici-itici	32,3%	55,7%	46,0%
Total		Count	62	88	150
		% within acik-kapali	41,3%	58,7%	100,0%
		% within cekici-itici	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	8,034(b)	1	,005		
Continuity Correction(a)	7,119	1	,008		
Likelihood Ratio	8,157	1	,004		
Fisher's Exact Test				,005	,004
Linear-by-Linear Association	7,981	1	,005		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 28,52.					

acik-kapali * ozgun-siradan

			ozgun-siradan		Total
			ozgun(1-3)	siradan(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	23	58	81
		% within acik-kapali	28,4%	71,6%	100,0%
		% within ozgun-siradan	74,2%	48,7%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	8	61	69
		% within acik-kapali	11,6%	88,4%	100,0%
		% within ozgun-siradan	25,8%	51,3%	46,0%
Total		Count	31	119	150
		% within acik-kapali	20,7%	79,3%	100,0%
		% within ozgun-siradan	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,415(b)	1	,011		
Continuity Correction(a)	5,431	1	,020		
Likelihood Ratio	6,686	1	,010		
Fisher's Exact Test				,015	,009
Linear-by-Linear Association	6,372	1	,012		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,26.					

acik-kapali * kontrollu-kontrolsuz

			kontrollu-kontrolsuz		Total
			kontrollu(1-3)	kontrolsuz(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	33	48	81
		% within acik-kapali	40,7%	59,3%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	73,3%	45,7%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	12	57	69
		% within acik-kapali	17,4%	82,6%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	26,7%	54,3%	46,0%
Total		Count	45	105	150
		% within acik-kapali	30,0%	70,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,673(b)	1	,002		
Continuity Correction(a)	8,593	1	,003		
Likelihood Ratio	10,002	1	,002		
Fisher's Exact Test				,002	,001
Linear-by-Linear Association	9,609	1	,002		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 20,70.					

acik-kapali * hos-hos degil

			hos-hos degil		Total
			hos(1-3)	hos degil(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	56	25	81
		% within acik-kapali	69,1%	30,9%	100,0%
		% within hos-hos degil	66,7%	37,9%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	28	41	69
		% within acik-kapali	40,6%	59,4%	100,0%
		% within hos-hos degil	33,3%	62,1%	46,0%
Total		Count	84	66	150
		% within acik-kapali	56,0%	44,0%	100,0%
		% within hos-hos degil	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	12,331(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	11,199	1	,001		
Likelihood Ratio	12,471	1	,000		
Fisher's Exact Test				,001	,000
Linear-by-Linear Association	12,249	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 30,36.					

acik-kapali * neselendirici-iç karartıcı

			neselendirici-iç karartıcı		Total
			neselendirici(1-3)	iç karartıcı(4-6)	
acik-kapali	acik(1-3)	Count	52	29	81
		% within acik-kapali	64,2%	35,8%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	64,2%	42,0%	54,0%
	kapali(4-6)	Count	29	40	69
		% within acik-kapali	42,0%	58,0%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	35,8%	58,0%	46,0%
Total		Count	81	69	150
		% within acik-kapali	54,0%	46,0%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,372(b)	1	,007		
Continuity Correction(a)	6,506	1	,011		
Likelihood Ratio	7,422	1	,006		
Fisher's Exact Test				,009	,005
Linear-by-Linear Association	7,323	1	,007		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 31,74.					

hareketli-duragan * kontrollu-kontrolsuz

			kontrollu-kontrolsuz		Total
			kontrollu(1-3)	kontrolsuz(4-6)	
hareketli-duragan	hareketli(1-3)	Count	33	54	87
		% within hareketli-duragan	37,9%	62,1%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	73,3%	51,4%	58,0%
	duragan(4-6)	Count	12	51	63
		% within hareketli-duragan	19,0%	81,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	26,7%	48,6%	42,0%
Total		Count	45	105	150
		% within hareketli-duragan	30,0%	70,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,205(b)	1	,013		
Continuity Correction(a)	5,338	1	,021		
Likelihood Ratio	6,420	1	,011		
Fisher's Exact Test				,018	,010
Linear-by-Linear Association	6,163	1	,013		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,90.					

sessiz-gurultulu * duzenli-duzensiz

			duzenli-duzensiz		Total
			duzenli(1-3)	duzensiz(4-6)	
sessiz-gurultulu	sessiz(1-3)	Count	21	19	40
		% within sessiz-gurultulu	52,5%	47,5%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	42,0%	19,0%	26,7%
	gurultulu(4-6)	Count	29	81	110
		% within sessiz-gurultulu	26,4%	73,6%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	58,0%	81,0%	73,3%
Total		Count	50	100	150
		% within sessiz-gurultulu	33,3%	66,7%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,017(b)	1	,003		
Continuity Correction(a)	7,879	1	,005		
Likelihood Ratio	8,701	1	,003		
Fisher's Exact Test				,003	,003
Linear-by-Linear Association	8,957	1	,003		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,33.					

sessiz-gurultulu * ferah-bogucu

			ferah-bogucu		Total
			ferah(1-3)	bogucu(4-6)	
sessiz-gurultulu	sessiz(1-3)	Count	34	6	40
		% within sessiz-gurultulu	85,0%	15,0%	100,0%
		% within ferah-bogucu	33,7%	12,2%	26,7%
	gurultulu(4-6)	Count	67	43	110
		% within sessiz-gurultulu	60,9%	39,1%	100,0%
		% within ferah-bogucu	66,3%	87,8%	73,3%
Total		Count	101	49	150
		% within sessiz-gurultulu	67,3%	32,7%	100,0%
		% within ferah-bogucu	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,740(b)	1	,005		
Continuity Correction(a)	6,683	1	,010		
Likelihood Ratio	8,507	1	,004		
Fisher's Exact Test				,006	,004
Linear-by-Linear Association	7,688	1	,006		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,07.					

sessiz-gurultulu * cekici-itici

			cekici-itici		Total
			cekici(1-3)	itici(4-6)	
sessiz-gurultulu	sessiz(1-3)	Count	24	16	40
		% within sessiz-gurultulu	60,0%	40,0%	100,0%
		% within cekici-itici	38,7%	18,2%	26,7%
	gurultulu(4-6)	Count	38	72	110
		% within sessiz-gurultulu	34,5%	65,5%	100,0%
		% within cekici-itici	61,3%	81,8%	73,3%
Total		Count	62	88	150
		% within sessiz-gurultulu	41,3%	58,7%	100,0%
		% within cekici-itici	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,838(b)	1	,005		
Continuity Correction(a)	6,823	1	,009		
Likelihood Ratio	7,765	1	,005		
Fisher's Exact Test				,008	,005
Linear-by-Linear Association	7,786	1	,005		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,53.					

sessiz-gurultulu * hos-hos degil

			hos-hos degil		Total
			hos(1-3)	hos degil(4-6)	
sessiz-gurultulu	sessiz(1-3)	Count	29	11	40
		% within sessiz-gurultulu	72,5%	27,5%	100,0%
		% within hos-hos degil	34,5%	16,7%	26,7%
	gurultulu(4-6)	Count	55	55	110
		% within sessiz-gurultulu	50,0%	50,0%	100,0%
		% within hos-hos degil	65,5%	83,3%	73,3%
Total		Count	84	66	150
		% within sessiz-gurultulu	56,0%	44,0%	100,0%
		% within hos-hos degil	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,027(b)	1	,014		
Continuity Correction(a)	5,148	1	,023		
Likelihood Ratio	6,233	1	,013		
Fisher's Exact Test				,016	,011
Linear-by-Linear Association	5,987	1	,014		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,60.					

sessiz-gurultulu * luks-vasat

			luks-vasat		Total
			luks(1-3)	vasat(4-6)	
sessiz-gurultulu	sessiz(1-3)	Count	5	35	40
		% within sessiz-gurultulu	12,5%	87,5%	100,0%
		% within luks-vasat	55,6%	24,8%	26,7%
	gurultulu(4-6)	Count	4	106	110
		% within sessiz-gurultulu	3,6%	96,4%	100,0%
		% within luks-vasat	44,4%	75,2%	73,3%
Total		Count	9	141	150
		% within sessiz-gurultulu	6,0%	94,0%	100,0%
		% within luks-vasat	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,086(b)	1	,043		
Continuity Correction(a)	2,666	1	,103		
Likelihood Ratio	3,582	1	,058		
Fisher's Exact Test				,057	,057
Linear-by-Linear Association	4,059	1	,044		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,40.					

sessiz-gurultulu * neselendirici-iç karartıcı

			neselendirici-iç karartıcı		Total
			neselendirici(1-3)	iç karartıcı(4-6)	
sessiz-gurultulu	sessiz(1-3)	Count	29	11	40
		% within sessiz-gurultulu	72,5%	27,5%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	35,8%	15,9%	26,7%
	gurultulu(4-6)	Count	52	58	110
		% within sessiz-gurultulu	47,3%	52,7%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	64,2%	84,1%	73,3%
Total		Count	81	69	150
		% within sessiz-gurultulu	54,0%	46,0%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,515(b)	1	,006		
Continuity Correction(a)	6,534	1	,011		
Likelihood Ratio	7,765	1	,005		
Fisher's Exact Test				,009	,005
Linear-by-Linear Association	7,465	1	,006		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,40.

sessiz-gurultulu * moda-moda degil

			moda-moda degil		Total
			moda(1-3)	moda degil(4-6)	
sessiz-gurultulu	sessiz(1-3)	Count	23	17	40
		% within sessiz-gurultulu	57,5%	42,5%	100,0%
		% within moda-moda degil	43,4%	17,5%	26,7%
	gurultulu(4-6)	Count	30	80	110
		% within sessiz-gurultulu	27,3%	72,7%	100,0%
		% within moda-moda degil	56,6%	82,5%	73,3%
Total		Count	53	97	150
		% within sessiz-gurultulu	35,3%	64,7%	100,0%
		% within moda-moda degil	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,730(b)	1	,001		
Continuity Correction(a)	10,444	1	,001		
Likelihood Ratio	11,388	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	11,652	1	,001		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,13.

renkli-renksiz * duzenli-duzensiz

			duzenli-duzensiz		Total
			duzenli(1-3)	duzensiz(4-6)	
renkli-renksiz	renkli(1-3)	Count	39	48	87
		% within renkli-renksiz	44,8%	55,2%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	78,0%	48,0%	58,0%
	renksiz(4-6)	Count	11	52	63
		% within renkli-renksiz	17,5%	82,5%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	22,0%	52,0%	42,0%
Total		Count	50	100	150
		% within renkli-renksiz	33,3%	66,7%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	12,315(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	11,115	1	,001		
Likelihood Ratio	12,927	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	12,233	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,00.					

renkli-renksiz * cekici-itici

			cekici-itici		Total
			cekici(1-3)	itici(4-6)	
renkli-renksiz	renkli(1-3)	Count	41	46	87
		% within renkli-renksiz	47,1%	52,9%	100,0%
		% within cekici-itici	66,1%	52,3%	58,0%
	renksiz(4-6)	Count	21	42	63
		% within renkli-renksiz	33,3%	66,7%	100,0%
		% within cekici-itici	33,9%	47,7%	42,0%
Total		Count	62	88	150
		% within renkli-renksiz	41,3%	58,7%	100,0%
		% within cekici-itici	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,867(b)	1	,090		
Continuity Correction(a)	2,326	1	,127		
Likelihood Ratio	2,894	1	,089		
Fisher's Exact Test				,097	,063
Linear-by-Linear Association	2,848	1	,092		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 26,04.					

renkli-renksiz * bakimli-bakimsiz

			bakimli-bakimsiz		Total
			bakimli(1-3)	bakimsiz(4-6)	
renkli-renksiz	renkli(1-3)	Count	29	58	87
		% within renkli-renksiz	33,3%	66,7%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	82,9%	50,4%	58,0%
	renksiz(4-6)	Count	6	57	63
		% within renkli-renksiz	9,5%	90,5%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	17,1%	49,6%	42,0%
Total		Count	35	115	150
		% within renkli-renksiz	23,3%	76,7%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,579(b)	1	,001		
Continuity Correction(a)	10,287	1	,001		
Likelihood Ratio	12,602	1	,000		
Fisher's Exact Test				,001	,000
Linear-by-Linear Association	11,502	1	,001		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,70.					

renkli-renksiz * luks-vasat

			luks-vasat		Total
			luks(1-3)	vasat(4-6)	
renkli-renksiz	renkli(1-3)	Count	8	79	87
		% within renkli-renksiz	9,2%	90,8%	100,0%
		% within luks-vasat	88,9%	56,0%	58,0%
	renksiz(4-6)	Count	1	62	63
		% within renkli-renksiz	1,6%	98,4%	100,0%
		% within luks-vasat	11,1%	44,0%	42,0%
Total		Count	9	141	150
		% within renkli-renksiz	6,0%	94,0%	100,0%
		% within luks-vasat	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,750(b)	1	,053		
Continuity Correction(a)	2,522	1	,112		
Likelihood Ratio	4,396	1	,036		
Fisher's Exact Test				,080	,051
Linear-by-Linear Association	3,725	1	,054		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,78.					

renkli-renksiz * yeni-eski

			yeni-eski		Total
			yeni(1-3)	eski(4-6)	
renkli-renksiz	renkli(1-3)	Count	72	15	87
		% within renkli-renksiz	82,8%	17,2%	100,0%
		% within yeni-eski	65,5%	37,5%	58,0%
	renksiz(4-6)	Count	38	25	63
		% within renkli-renksiz	60,3%	39,7%	100,0%
		% within yeni-eski	34,5%	62,5%	42,0%
Total		Count	110	40	150
		% within renkli-renksiz	73,3%	26,7%	100,0%
		% within yeni-eski	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,410(b)	1	,002		
Continuity Correction(a)	8,297	1	,004		
Likelihood Ratio	9,353	1	,002		
Fisher's Exact Test				,003	,002
Linear-by-Linear Association	9,347	1	,002		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,80.					

renkli-renksiz * neselendirici-iç karartıcı

			neselendirici-iç karartıcı		Total
			neselendirici(1-3)	iç karartıcı(4-6)	
renkli-renksiz	renkli(1-3)	Count	55	32	87
		% within renkli-renksiz	63,2%	36,8%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	67,9%	46,4%	58,0%
	renksiz(4-6)	Count	26	37	63
		% within renkli-renksiz	41,3%	58,7%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	32,1%	53,6%	42,0%
Total		Count	81	69	150
		% within renkli-renksiz	54,0%	46,0%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,086(b)	1	,008		
Continuity Correction(a)	6,230	1	,013		
Likelihood Ratio	7,123	1	,008		
Fisher's Exact Test				,009	,006
Linear-by-Linear Association	7,039	1	,008		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 28,98.					

yogun-yogun degil * luks-vasat

			luks-vasat		Total
			luks(1-3)	vasat(4-6)	
yogun-yogun degil	yogun(1-3)	Count	4	107	111
		% within yogun-yogun degil	3,6%	96,4%	100,0%
		% within luks-vasat	44,4%	75,9%	74,0%
	yogun degil(4-6)	Count	5	34	39
		% within yogun-yogun degil	12,8%	87,2%	100,0%
		% within luks-vasat	55,6%	24,1%	26,0%
Total		Count	9	141	150
		% within yogun-yogun degil	6,0%	94,0%	100,0%
		% within luks-vasat	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,347(b)	1	,037		
Continuity Correction(a)	2,866	1	,090		
Likelihood Ratio	3,779	1	,052		
Fisher's Exact Test				,052	,052
Linear-by-Linear Association	4,318	1	,038		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,34.					

yesil-kuru * duzenli-duzensiz

			duzenli-duzensiz		Total
			duzenli(1-3)	duzensiz(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	26	14	40
		% within yesil-kuru	65,0%	35,0%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	52,0%	14,0%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	24	86	110
		% within yesil-kuru	21,8%	78,2%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	48,0%	86,0%	73,3%
Total		Count	50	100	150
		% within yesil-kuru	33,3%	66,7%	100,0%
		% within duzenli-duzensiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	24,614(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	22,709	1	,000		
Likelihood Ratio	23,747	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	24,450	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,33.					

yesil-kuru * ferah-bogucu

			ferah-bogucu		Total
			ferah(1-3)	bogucu(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	36	4	40
		% within yesil-kuru	90,0%	10,0%	100,0%
		% within ferah-bogucu	35,6%	8,2%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	65	45	110
		% within yesil-kuru	59,1%	40,9%	100,0%
		% within ferah-bogucu	64,4%	91,8%	73,3%
Total		Count	101	49	150
		% within yesil-kuru	67,3%	32,7%	100,0%
		% within ferah-bogucu	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	12,741(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	11,374	1	,001		
Likelihood Ratio	14,696	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	12,656	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,07.					

yesil-kuru * uyumlu-uyumsuz

			uyumlu-uyumsuz		Total
			uyumlu(1-3)	uyumsuz(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	34	6	40
		% within yesil-kuru	85,0%	15,0%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	32,4%	13,3%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	71	39	110
		% within yesil-kuru	64,5%	35,5%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	67,6%	86,7%	73,3%
Total		Count	105	45	150
		% within yesil-kuru	70,0%	30,0%	100,0%
		% within uyumlu-uyumsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,844(b)	1	,016		
Continuity Correction(a)	4,911	1	,027		
Likelihood Ratio	6,395	1	,011		
Fisher's Exact Test				,016	,011
Linear-by-Linear Association	5,805	1	,016		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,00.					

yesil-kuru * cekici-itici

Crosstab

			cekici-itici		Total
			cekici(1-3)	itici(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	22	18	40
		% within yesil-kuru	55,0%	45,0%	100,0%
		% within cekici-itici	35,5%	20,5%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	40	70	110
		% within yesil-kuru	36,4%	63,6%	100,0%
		% within cekici-itici	64,5%	79,5%	73,3%
Total		Count	62	88	150
		% within yesil-kuru	41,3%	58,7%	100,0%
		% within cekici-itici	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,201(b)	1	,040		
Continuity Correction(a)	3,468	1	,063		
Likelihood Ratio	4,158	1	,041		
Fisher's Exact Test				,060	,032
Linear-by-Linear Association	4,173	1	,041		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,53.					

yesil-kuru * bakimli-bakimsiz

			bakimli-bakimsiz		Total
			bakimli(1-3)	bakimsiz(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	19	21	40
		% within yesil-kuru	47,5%	52,5%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	54,3%	18,3%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	16	94	110
		% within yesil-kuru	14,5%	85,5%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	45,7%	81,7%	73,3%
Total		Count	35	115	150
		% within yesil-kuru	23,3%	76,7%	100,0%
		% within bakimli-bakimsiz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	17,808(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	16,013	1	,000		
Likelihood Ratio	16,387	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	17,689	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,33.					

yesil-kuru * ozgun-siradan

Crosstab

			ozgun-siradan		Total
			ozgun(1-3)	siradan(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	19	21	40
		% within yesil-kuru	47,5%	52,5%	100,0%
		% within ozgun-siradan	61,3%	17,6%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	12	98	110
		% within yesil-kuru	10,9%	89,1%	100,0%
		% within ozgun-siradan	38,7%	82,4%	73,3%
Total		Count	31	119	150
		% within yesil-kuru	20,7%	79,3%	100,0%
		% within ozgun-siradan	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	23,954(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	21,774	1	,000		
Likelihood Ratio	21,686	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	23,795	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,27.					

yesil-kuru * kontrollu-kontrolsuz

			kontrollu-kontrolsuz		Total
			kontrollu(1-3)	kontrolsuz(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	23	17	40
		% within yesil-kuru	57,5%	42,5%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	51,1%	16,2%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	22	88	110
		% within yesil-kuru	20,0%	80,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	48,9%	83,8%	73,3%
Total		Count	45	105	150
		% within yesil-kuru	30,0%	70,0%	100,0%
		% within kontrollu-kontrolsuz	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	19,643(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	17,898	1	,000		
Likelihood Ratio	18,622	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	19,512	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,00.					

yesil-kuru * hos-hos degil

Crosstab

			hos-hos degil		Total
			hos(1-3)	hos degil(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	31	9	40
		% within yesil-kuru	77,5%	22,5%	100,0%
		% within hos-hos degil	36,9%	13,6%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	53	57	110
		% within yesil-kuru	48,2%	51,8%	100,0%
		% within hos-hos degil	63,1%	86,4%	73,3%
Total		Count	84	66	150
		% within yesil-kuru	56,0%	44,0%	100,0%
		% within hos-hos degil	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	10,233(b)	1	,001		
Continuity Correction(a)	9,078	1	,003		
Likelihood Ratio	10,779	1	,001		
Fisher's Exact Test				,002	,001
Linear-by-Linear Association	10,165	1	,001		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,60.

yesil-kuru * luks-vasat

			luks-vasat		Total
			luks(1-3)	vasat(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	7	33	40
		% within yesil-kuru	17,5%	82,5%	100,0%
		% within luks-vasat	77,8%	23,4%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	2	108	110
		% within yesil-kuru	1,8%	98,2%	100,0%
		% within luks-vasat	22,2%	76,6%	73,3%
Total		Count	9	141	150
		% within yesil-kuru	6,0%	94,0%	100,0%
		% within luks-vasat	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	12,790(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	10,161	1	,001		
Likelihood Ratio	10,999	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	12,705	1	,000		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,40.

yesil-kuru * yeni-eski

Crosstab

			yeni-eski		Total
			yeni(1-3)	eski(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	35	5	40
		% within yesil-kuru	87,5%	12,5%	100,0%
		% within yeni-eski	31,8%	12,5%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	75	35	110
		% within yesil-kuru	68,2%	31,8%	100,0%
		% within yeni -eski	68,2%	87,5%	73,3%
Total		Count	110	40	150
		% within yesil-kuru	73,3%	26,7%	100,0%
		% within yeni-eski	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,598(b)	1	,018		
Continuity Correction(a)	4,654	1	,031		
Likelihood Ratio	6,225	1	,013		
Fisher's Exact Test				,021	,013
Linear-by-Linear Association	5,561	1	,018		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,67.					

yesil-kuru * neselendirici-iç karartıcı

			neselendirici-iç karartıcı		Total
			neselendirici(1-3)	iç karartıcı(4-6)	
yesil-kuru	yesil(1-3)	Count	32	8	40
		% within yesil-kuru	80,0%	20,0%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	39,5%	11,6%	26,7%
	kuru(4-6)	Count	49	61	110
		% within yesil-kuru	44,5%	55,5%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	60,5%	88,4%	73,3%
Total		Count	81	69	150
		% within yesil-kuru	54,0%	46,0%	100,0%
		% within neselendirici-iç karartıcı	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	14,844(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	13,451	1	,000		
Likelihood Ratio	15,770	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	14,745	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,40.					

İKİNCİL HİSLER VE DAVRANIŞSAL BOYUT ARASINDA ANLAMLI İLİŞKİ BULUNAN SIFAT ÇİFTLERİNİN ÇAPRAZ TABLOLARI

duzenli-duzensiz * cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi

			cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi		Total
			mahremiyet ihtiyacini karsilsiyor	mahremiyet ihtiyacini karsilamiyor	
duzenli-duzensiz	duzenli(1-3)	Count	29	21	50
		% within duzenli-duzensiz	58,0%	42,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	43,9%	25,0%	33,3%
	duzensiz(4-6)	Count	37	63	100
		% within duzenli-duzensiz	37,0%	63,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	56,1%	75,0%	66,7%
Total		Count	66	84	150
		% within duzenli-duzensiz	44,0%	56,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,966(b)	1	,015		
Continuity Correction(a)	5,144	1	,023		
Likelihood Ratio	5,959	1	,015		
Fisher's Exact Test				,023	,012
Linear-by-Linear Association	5,926	1	,015		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,00.					

duzenli-duzensiz * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
duzenli-duzensiz	duzenli(1-3)	Count	36	14	50
		% within duzenli-duzensiz	72,0%	28,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	48,0%	18,7%	33,3%
	duzensiz(4-6)	Count	39	61	100
		% within duzenli-duzensiz	39,0%	61,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	52,0%	81,3%	66,7%
Total		Count	75	75	150
		% within duzenli-duzensiz	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	14,520(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	13,230	1	,000		
Likelihood Ratio	14,899	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	14,423	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 25,00.					

duzenli-duzensiz * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
duzenli-duzensiz	duzenli(1-3)	Count	26	24	50
		% within duzenli-duzensiz	52,0%	48,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	45,6%	25,8%	33,3%
	duzensiz(4-6)	Count	31	69	100
		% within duzenli-duzensiz	31,0%	69,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	54,4%	74,2%	66,7%
Total		Count	57	93	150
		% within duzenli-duzensiz	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,239(b)	1	,012		
Continuity Correction(a)	5,380	1	,020		
Likelihood Ratio	6,164	1	,013		
Fisher's Exact Test				,020	,010
Linear-by-Linear Association	6,198	1	,013		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,00.					

ferah-bogucu * cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi

			cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi		Total
			mahremiyet ihtiyacini karsilsiyor	mahremiyet ihtiyacini karsilamiyor	
ferah-bogucu	ferah(1-3)	Count	50	51	101
		% within ferah-bogucu	49,5%	50,5%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	75,8%	60,7%	67,3%
	bogucu(4-6)	Count	16	33	49
		% within ferah-bogucu	32,7%	67,3%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	24,2%	39,3%	32,7%
Total		Count	66	84	150
		% within ferah-bogucu	44,0%	56,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,803(b)	1	,051		
Continuity Correction(a)	3,149	1	,076		
Likelihood Ratio	3,867	1	,049		
Fisher's Exact Test				,056	,037
Linear-by-Linear Association	3,777	1	,052		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,56.					

ferah-bogucu * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
ferah-bogucu	ferah(1-3)	Count	62	39	101
		% within ferah-bogucu	61,4%	38,6%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	82,7%	52,0%	67,3%
	bogucu(4-6)	Count	13	36	49
		% within ferah-bogucu	26,5%	73,5%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	17,3%	48,0%	32,7%
Total		Count	75	75	150
		% within ferah-bogucu	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	16,034(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	14,670	1	,000		
Likelihood Ratio	16,516	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	15,927	1	,000		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 24,50.

ferah-bogucu * cevreyi sahiplenme durumu

			cevreyi sahiplenme durumu		Total
			sahiplenilen yer var	sahiplenilen yer yok	
ferah-bogucu	ferah(1-3)	Count	43	58	101
		% within ferah-bogucu	42,6%	57,4%	100,0%
		% within cevreyi sahiplenme durumu	58,1%	76,3%	67,3%
	bogucu(4-6)	Count	31	18	49
		% within ferah-bogucu	63,3%	36,7%	100,0%
		% within cevreyi sahiplenme durumu	41,9%	23,7%	32,7%
Total		Count	74	76	150
		% within ferah-bogucu	49,3%	50,7%	100,0%
		% within cevreyi sahiplenme durumu	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,651(b)	1	,017		
Continuity Correction(a)	4,854	1	,028		
Likelihood Ratio	5,700	1	,017		
Fisher's Exact Test				,023	,014
Linear-by-Linear Association	5,613	1	,018		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 24,17.

ferah-bogucu * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
ferah-bogucu	ferah(1-3)	Count	44	57	101
		% within ferah-bogucu	43,6%	56,4%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	77,2%	61,3%	67,3%
	bogucu(4-6)	Count	13	36	49
		% within ferah-bogucu	26,5%	73,5%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	22,8%	38,7%	32,7%
Total		Count	57	93	150
		% within ferah-bogucu	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,063(b)	1	,044		
Continuity Correction(a)	3,372	1	,066		
Likelihood Ratio	4,185	1	,041		
Fisher's Exact Test				,050	,032
Linear-by-Linear Association	4,036	1	,045		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,62.					

karmasik-basit * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
karmasik-basit	karmasik(1-3)	Count	12	24	36
		% within karmasik-basit	33,3%	66,7%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	16,0%	32,0%	24,0%
	basit(4-6)	Count	63	51	114
		% within karmasik-basit	55,3%	44,7%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	84,0%	68,0%	76,0%
Total		Count	75	75	150
		% within karmasik-basit	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,263(b)	1	,022		
Continuity Correction(a)	4,423	1	,035		
Likelihood Ratio	5,343	1	,021		
Fisher's Exact Test				,035	,017
Linear-by-Linear Association	5,228	1	,022		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,00.					

uyumlu-uyumsuz * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
uyumlu-uyumsuz	uyumlu(1-3)	Count	62	43	105
		% within uyumlu-uyumsuz	59,0%	41,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	82,7%	57,3%	70,0%
	uyumsuz(4-6)	Count	13	32	45
		% within uyumlu-uyumsuz	28,9%	71,1%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	17,3%	42,7%	30,0%
Total		Count	75	75	150
		% within uyumlu-uyumsuz	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,460(b)	1	,001		
Continuity Correction(a)	10,286	1	,001		
Likelihood Ratio	11,737	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	11,384	1	,001		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,50.					

cekici-itici * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
cekici-itici	cekici(1-3)	Count	46	16	62
		% within cekici-itici	74,2%	25,8%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	61,3%	21,3%	41,3%
	itici(4-6)	Count	29	59	88
		% within cekici-itici	33,0%	67,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	38,7%	78,7%	58,7%
Total		Count	75	75	150
		% within cekici-itici	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	24,743(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	23,121	1	,000		
Likelihood Ratio	25,579	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	24,578	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 31,00.					

cekici-itici * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
cekici-itici	cekici(1-3)"	Count	30	32	62
		% within cekici-itici	48,4%	51,6%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	52,6%	34,4%	41,3%
	itici(4-6)	Count	27	61	88
		% within cekici-itici	30,7%	69,3%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	47,4%	65,6%	58,7%
Total		Count	57	93	150
		% within cekici-itici	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,840(b)	1	,028		
Continuity Correction(a)	4,117	1	,042		
Likelihood Ratio	4,824	1	,028		
Fisher's Exact Test				,040	,021
Linear-by-Linear Association	4,807	1	,028		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 23,56.					

bakimli-bakimsiz * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
bakimli-bakimsiz	bakimli(1-3)	Count	27	8	35
		% within bakimli-bakimsiz	77,1%	22,9%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	36,0%	10,7%	23,3%
	bakimsiz(4-6)	Count	48	67	115
		% within bakimli-bakimsiz	41,7%	58,3%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	64,0%	89,3%	76,7%
Total		Count	75	75	150
		% within bakimli-bakimsiz	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	13,453(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	12,075	1	,001		
Likelihood Ratio	14,046	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	13,364	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,50.					

bakimli-bakimsiz * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
bakimli-bakimsiz	bakimli(1-3)	Count	20	15	35
		% within bakimli-bakimsiz	57,1%	42,9%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	35,1%	16,1%	23,3%
	bakimsiz(4-6)	Count	37	78	115
		% within bakimli-bakimsiz	32,2%	67,8%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	64,9%	83,9%	76,7%
Total		Count	57	93	150
		% within bakimli-bakimsiz	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,101(b)	1	,008		
Continuity Correction(a)	6,080	1	,014		
Likelihood Ratio	6,936	1	,008		
Fisher's Exact Test				,010	,007
Linear-by-Linear Association	7,053	1	,008		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,30.

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
ozgun-siradan	ozgun(1-3)	Count	23	8	31
		% within ozgun-siradan	74,2%	25,8%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	30,7%	10,7%	20,7%
	siradan(4-6)	Count	52	67	119
		% within ozgun-siradan	43,7%	56,3%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	69,3%	89,3%	79,3%
Total		Count	75	75	150
		% within ozgun-siradan	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,149(b)	1	,002		
Continuity Correction(a)	7,970	1	,005		
Likelihood Ratio	9,468	1	,002		
Fisher's Exact Test				,004	,002
Linear-by-Linear Association	9,088	1	,003		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,50.

kontrollu-kontrolsuz * cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi

			cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi		Total
			mahremiyet ihtiyacini karsilsiyor	mahremiyet ihtiyacini karsilamiyor	
kontrollu-kontrolsuz	kontrollu(1-3)	Count	26	19	45
		% within kontrollu-kontrolsuz	57,8%	42,2%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	39,4%	22,6%	30,0%
	kontrolsuz(4-6)	Count	40	65	105
		% within kontrollu-kontrolsuz	38,1%	61,9%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	60,6%	77,4%	70,0%
Total		Count	66	84	150
		% within kontrollu-kontrolsuz	44,0%	56,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,953(b)	1	,026		
Continuity Correction(a)	4,186	1	,041		
Likelihood Ratio	4,938	1	,026		
Fisher's Exact Test				,032	,021
Linear-by-Linear Association	4,920	1	,027		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,80.					

kontrollu-kontrolsuz * cevreye ait oldugunu hissetme

Crosstab

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
kontrollu-kontrolsuz	kontrollu(1-3)	Count	32	13	45
		% within kontrollu-kontrolsuz	71,1%	28,9%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	42,7%	17,3%	30,0%
	kontrolsuz(4-6)	Count	43	62	105
		% within kontrollu-kontrolsuz	41,0%	59,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	57,3%	82,7%	70,0%
Total		Count	75	75	150
		% within kontrollu-kontrolsuz	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,460(b)	1	,001		
Continuity Correction(a)	10,286	1	,001		
Likelihood Ratio	11,737	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	11,384	1	,001		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,50.					

kontrollu-kontrolsuz * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
kontrollu-kontrolsuz	kontrollu(1-3)	Count	27	18	45
		% within kontrollu-kontrolsuz	60,0%	40,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	47,4%	19,4%	30,0%
	kontrolsuz(4-6)	Count	30	75	105
		% within kontrollu-kontrolsuz	28,6%	71,4%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	52,6%	80,6%	70,0%
Total		Count	57	93	150
		% within kontrollu-kontrolsuz	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	13,206(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	11,906	1	,001		
Likelihood Ratio	13,012	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	13,118	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,10.					

hos-hos degil * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
hos-hos degil	hos(1-3)	Count	64	20	84
		% within hos-hos degil	76,2%	23,8%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	85,3%	26,7%	56,0%
	hos degil(4-6)	Count	11	55	66
		% within hos-hos degil	16,7%	83,3%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	14,7%	73,3%	44,0%
Total		Count	75	75	150
		% within hos-hos degil	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	52,381(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	50,027	1	,000		
Likelihood Ratio	56,259	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	52,032	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 33,00.					

hos-hos degil * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
hos-hos degil	hos(1-3)	Count	40	44	84
		% within hos-hos degil	47,6%	52,4%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	70,2%	47,3%	56,0%
	hos degil(4-6)	Count	17	49	66
		% within hos-hos degil	25,8%	74,2%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	29,8%	52,7%	44,0%
Total		Count	57	93	150
		% within hos-hos degil	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,497(b)	1	,006		
Continuity Correction(a)	6,598	1	,010		
Likelihood Ratio	7,654	1	,006		
Fisher's Exact Test				,007	,005
Linear-by-Linear Association	7,447	1	,006		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 25,08.					

luks-vasat * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
luks-vasat	luks(1-3)	Count	8	1	9
		% within luks-vasat	88,9%	11,1%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	10,7%	1,3%	6,0%
	vasat(4-6)	Count	67	74	141
		% within luks-vasat	47,5%	52,5%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	89,3%	98,7%	94,0%
Total		Count	75	75	150
		% within luks-vasat	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,792(b)	1	,016		
Continuity Correction(a)	4,255	1	,039		
Likelihood Ratio	6,545	1	,011		
Fisher's Exact Test				,034	,017
Linear-by-Linear Association	5,753	1	,016		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,50.					

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

luks-vasat * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
luks-vasat	luks(1-3)	Count	7	2	9
		% within luks-vasat	77,8%	22,2%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	12,3%	2,2%	6,0%
	vasat(4-6)	Count	50	91	141
		% within luks-vasat	35,5%	64,5%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	87,7%	97,8%	94,0%
Total		Count	57	93	150
		% within luks-vasat	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,430(b)	1	,011		
Continuity Correction(a)	4,759	1	,029		
Likelihood Ratio	6,313	1	,012		
Fisher's Exact Test				,027	,016
Linear-by-Linear Association	6,387	1	,011		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,42.					

yeni-eski * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
yeni-eski	yeni(1-3)	Count	64	46	110
		% within yeni-eski	58,2%	41,8%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	85,3%	61,3%	73,3%
	eski(4-6)	Count	11	29	40
		% within yeni-eski	27,5%	72,5%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	14,7%	38,7%	26,7%
Total		Count	75	75	150
		% within yeni-eski	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,045(b)	1	,001		
Continuity Correction(a)	9,852	1	,002		
Likelihood Ratio	11,357	1	,001		
Fisher's Exact Test				,002	,001
Linear-by-Linear Association	10,972	1	,001		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 20,00.					

neselendirici-ic karartici * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
neselendirici-ic karartici	neselendirici(1-3)	Count	58	23	81
		% within neselendirici-ic karartici	71,6%	28,4%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	77,3%	30,7%	54,0%
	ic karartici(4-6)	Count	17	52	69
		% within neselendirici-ic karartici	24,6%	75,4%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	22,7%	69,3%	46,0%
Total		Count	75	75	150
		% within neselendirici-ic karartici	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	32,877(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	31,025	1	,000		
Likelihood Ratio	34,239	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	32,658	1	,000		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 34,50.

neselendirici-ic karartici * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
neselendirici-ic karartici	neselendirici(1-3)	Count	40	41	81
		% within neselendirici-ic karartici	49,4%	50,6%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	70,2%	44,1%	54,0%
	ic karartici(4-6)	Count	17	52	69
		% within neselendirici-ic karartici	24,6%	75,4%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	29,8%	55,9%	46,0%
Total		Count	57	93	150
		% within neselendirici-ic karartici	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,684(b)	1	,002		
Continuity Correction(a)	8,662	1	,003		
Likelihood Ratio	9,894	1	,002		
Fisher's Exact Test				,002	,001
Linear-by-Linear Association	9,619	1	,002		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 26,22.

yasanabilir-yasanamaz * cevreye ait oldugunu hissetme

Crosstab

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
yasanabilir-yasanamaz	yasanabilir(1-3)	Count	71	46	117
		% within yasanabilir-yasanamaz	60,7%	39,3%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	94,7%	61,3%	78,0%
	yasanamaz(4-6)	Count	4	29	33
		% within yasanabilir-yasanamaz	12,1%	87,9%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	5,3%	38,7%	22,0%
Total		Count	75	75	150
		% within yasanabilir-yasanamaz	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	24,281(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	22,378	1	,000		
Likelihood Ratio	26,755	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	24,119	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,50.					

yasanabilir-yasanamaz * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
yasanabilir-yasanamaz	yasanabilir(1-3)	Count	51	66	117
		% within yasanabilir-yasanamaz	43,6%	56,4%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	89,5%	71,0%	78,0%
	yasanamaz(4-6)	Count	6	27	33
		% within yasanabilir-yasanamaz	18,2%	81,8%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	10,5%	29,0%	22,0%
Total		Count	57	93	150
		% within yasanabilir-yasanamaz	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,053(b)	1	,008		
Continuity Correction(a)	6,016	1	,014		
Likelihood Ratio	7,658	1	,006		
Fisher's Exact Test				,008	,006
Linear-by-Linear Association	7,006	1	,008		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,54.					

kaliteli-kalitesiz * cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi

			cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi		Total
			mahremiyet ihtiyacini karsilsiyor	mahremiyet ihtiyacini karsilamiyor	
kaliteli-kalitesiz	kaliteli(1-3)	Count	31	28	59
		% within kaliteli-kalitesiz	52,5%	47,5%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	47,0%	33,3%	39,3%
	kalitesiz(4-6)	Count	35	56	91
		% within kaliteli-kalitesiz	38,5%	61,5%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	53,0%	66,7%	60,7%
Total		Count	66	84	150
		% within kaliteli-kalitesiz	44,0%	56,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,880(b)	1	,090		
Continuity Correction(a)	2,337	1	,126		
Likelihood Ratio	2,878	1	,090		
Fisher's Exact Test				,096	,063
Linear-by-Linear Association	2,861	1	,091		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 25,96.					

kaliteli-kalitesiz * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
kaliteli-kalitesiz	kaliteli(1-3)	Count	44	15	59
		% within kaliteli-kalitesiz	74,6%	25,4%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	58,7%	20,0%	39,3%
	kalitesiz(4-6)	Count	31	60	91
		% within kaliteli-kalitesiz	34,1%	65,9%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	41,3%	80,0%	60,7%
Total		Count	75	75	150
		% within kaliteli-kalitesiz	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	23,496(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	21,904	1	,000		
Likelihood Ratio	24,297	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	23,339	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 29,50.					

kaliteli-kalitesiz * cevreyi guvenli bulup bulmama

Crosstab

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
kaliteli-kalitesiz	kaliteli(1-3)	Count	34	25	59
		% within kaliteli-kalitesiz	57,6%	42,4%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	59,6%	26,9%	39,3%
	kalitesiz(4-6)	Count	23	68	91
		% within kaliteli-kalitesiz	25,3%	74,7%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	40,4%	73,1%	60,7%
Total		Count	57	93	150
		% within kaliteli-kalitesiz	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	15,902(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	14,558	1	,000		
Likelihood Ratio	15,915	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	15,796	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,42.					

mutluluk veren-mutsuzluk veren * cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi

			cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi		Total
			mahremiyet ihtiyacini karsilsiyor	mahremiyet ihtiyacini karsilamiyor	
mutluluk veren-mutsuzluk veren	mutluluk veren(1-3)	Count	52	42	94
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	55,3%	44,7%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	78,8%	50,0%	62,7%
	mutsuzluk veren(4-6)	Count	14	42	56
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	25,0%	75,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	21,2%	50,0%	37,3%
Total		Count	66	84	150
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	44,0%	56,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	13,092(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	11,891	1	,001		
Likelihood Ratio	13,552	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	13,005	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 24,64.					

mutluluk veren-mutsuzluk veren * cevreye ait oldugunu hissetme

Crosstab

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
mutluluk veren-mutsuzluk veren	mutluluk veren(1-3)	Count	69	25	94
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	73,4%	26,6%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	92,0%	33,3%	62,7%
	mutsuzluk veren(4-6)	Count	6	50	56
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	10,7%	89,3%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	8,0%	66,7%	37,3%
Total		Count	75	75	150
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	55,167(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	52,688	1	,000		
Likelihood Ratio	60,919	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	54,799	1	,000		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 28,00.

mutluluk veren-mutsuzluk veren * cevreyi guvenli bulup bulmama

Crosstab

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
mutluluk veren-mutsuzluk veren	mutluluk veren(1-3)	Count	48	46	94
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	51,1%	48,9%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	84,2%	49,5%	62,7%
	mutsuzluk veren(4-6)	Count	9	47	56
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	16,1%	83,9%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	15,8%	50,5%	37,3%
Total		Count	57	93	150
		% within mutluluk veren-mutsuzluk veren	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	18,239(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	16,784	1	,000		
Likelihood Ratio	19,575	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	18,117	1	,000		
N of Valid Cases	150				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,28.

degerli-degersiz * cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi

			cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi		Total
			mahremiyet ihtiyacini karsilsiyor	mahremiyet ihtiyacini karsilamiyor	
degerli-degersiz	degerli (1-3)	Count	46	41	87
		% within degerli-degersiz	52,9%	47,1%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	69,7%	48,8%	58,0%
	degersiz(4-6)	Count	20	43	63
		% within degerli-degersiz	31,7%	68,3%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	30,3%	51,2%	42,0%
Total		Count	66	84	150
		% within degerli-degersiz	44,0%	56,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,620(b)	1	,010		
Continuity Correction(a)	5,790	1	,016		
Likelihood Ratio	6,716	1	,010		
Fisher's Exact Test				,012	,008
Linear-by-Linear Association	6,575	1	,010		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 27,72.					

degerli-degersiz * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
degerli-degersiz	degerli (1-3)	Count	62	25	87
		% within degerli-degersiz	71,3%	28,7%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	82,7%	33,3%	58,0%
	degersiz(4-6)	Count	13	50	63
		% within degerli-degersiz	20,6%	79,4%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	17,3%	66,7%	42,0%
Total		Count	75	75	150
		% within degerli-degersiz	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	37,466(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	35,468	1	,000		
Likelihood Ratio	39,441	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	37,216	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 31,50.					

degerli-degersiz * cevreyi guvenli bulup bulmama

Crosstab

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
degerli-degersiz	degerli (1-3)	Count	41	46	87
		% within degerli-degersiz	47,1%	52,9%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	71,9%	49,5%	58,0%
	degersiz(4-6)	Count	16	47	63
		% within degerli-degersiz	25,4%	74,6%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	28,1%	50,5%	42,0%
Total		Count	57	93	150
		% within degerli-degersiz	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,323(b)	1	,007		
Continuity Correction(a)	6,430	1	,011		
Likelihood Ratio	7,501	1	,006		
Fisher's Exact Test				,010	,005
Linear-by-Linear Association	7,274	1	,007		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 23,94.					

iyi-kotu * cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi

			cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi		Total
			mahremiyet ihtiyacini karsilsiyor	mahremiyet ihtiyacini karsilamiyor	
iyi-kotu	iyi(1-3)	Count	55	56	111
		% within iyi-kotu	49,5%	50,5%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	83,3%	66,7%	74,0%
	kotu(4-6)	Count	11	28	39
		% within iyi-kotu	28,2%	71,8%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	16,7%	33,3%	26,0%
Total		Count	66	84	150
		% within iyi-kotu	44,0%	56,0%	100,0%
		% within cevrenin mahremiyet ihtiyacini karsilamasi	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,336(b)	1	,021		
Continuity Correction(a)	4,505	1	,034		
Likelihood Ratio	5,509	1	,019		
Fisher's Exact Test				,025	,016
Linear-by-Linear Association	5,301	1	,021		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,16.					

iyi-kotu * cevreye ait oldugunu hissetme

			cevreye ait oldugunu hissetme		Total
			ait hissediyor	ait hissetmiyor	
iyi-kotu	iyi(1-3)	Count	69	42	111
		% within iyi-kotu	62,2%	37,8%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	92,0%	56,0%	74,0%
	kotu(4-6)	Count	6	33	39
		% within iyi-kotu	15,4%	84,6%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	8,0%	44,0%	26,0%
Total		Count	75	75	150
		% within iyi-kotu	50,0%	50,0%	100,0%
		% within cevreye ait oldugunu hissetme	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	25,260(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	23,423	1	,000		
Likelihood Ratio	27,212	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	25,091	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,50.					

iyi-kotu * cevreyi guvenli bulup bulmama

			cevreyi guvenli bulup bulmama		Total
			guvenli buluyor	guvenli bulmuyor	
iyi-kotu	iyi(1-3)	Count	52	59	111
		% within iyi-kotu	46,8%	53,2%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	91,2%	63,4%	74,0%
	kotu(4-6)	Count	5	34	39
		% within iyi-kotu	12,8%	87,2%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	8,8%	36,6%	26,0%
Total		Count	57	93	150
		% within iyi-kotu	38,0%	62,0%	100,0%
		% within cevreyi guvenli bulup bulmama	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	14,182(b)	1	,000		
Continuity Correction(a)	12,775	1	,000		
Likelihood Ratio	15,911	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	14,088	1	,000		
N of Valid Cases	150				
a Computed only for a 2x2 table					
b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,82.					

ÖZGEÇMİŞ

Onur KARAGENÇ 1974 yılında Adana'da doğdu. İlk ve orta eğitimini Mersin'de, lise eğitimini Adana'da dereceyle tamamladı. 1990 yılında lisans eğitimine Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde başladı. 1994 yılında lisans eğitimini tamamlayarak, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans çalışmasına başladı. 1995 yılında Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 1997 yılında "Konut Yakın Çevresinin Değerlendirilmesinde Bireysel Algılamanın Rolü" başlıklı Yüksek Lisans çalışmasını tamamladı ve 1998 yılında İTÜ Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programında doktora çalışmasına başladı. Aynı yıl YÖK Yasasının 35. Maddesi uyarınca çalışmalarını araştırma görevlisi olarak sürdürmek üzere İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümüne nakil oldu. Doktora çalışması sürecinde İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ